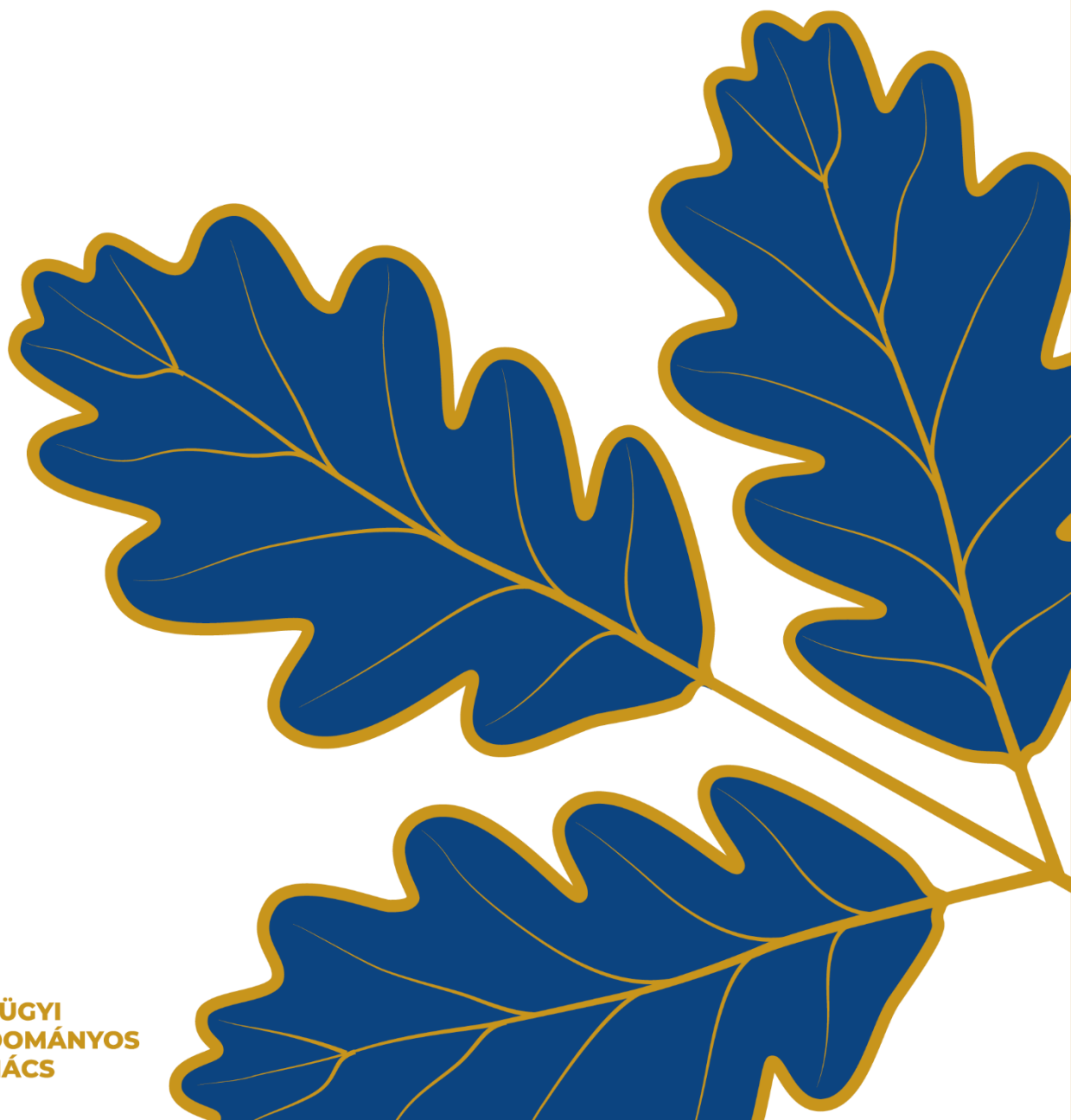

XV. évfolyam 2026/3. szám

RENDVÉDELEM

B U D A P E S T

– 2026 –

A BELÜGYI TUDOMÁNYOS TANÁCS

ONLINE FOLYÓIRATA

IMPRESSZUM

KIADJA:

Belügyminisztérium

FELELŐS SZERKESZTŐ:

Dr. Sabjanics István ny. r. dandártábornok, Belügyi Tudományos Tanács, ügyvezető alelnök

KIADÓ:

Cím: 2090 Remeteszőlős, Nagykovácsi út 3.

Postacím: 1903 Budapest, Pf. 314.

E-mail: tudomanystrategia@bm.gov.hu

Telefon: +36 26 795 905, BM: 24-592

HU ISSN 2560-2349

A publikációk szakmai tartalmáért kizárólag a szerző(k) felel(nek).

Tartalom

Szerkesztői előszó	I
Polák Viktória: Alkotmányos korlátok közötti járványkezelés: A COVID-19-re adott válaszok összehasonlító jogi elemzése Magyarországon és Németországban (2020) COVID-válaszok: Magyarország–Németország	2
Krepuska András István – Nagy Rudolf: Sprinkler rendszerek hibaanalízise az alkalmazott szabványok szemszögéből.....	10
Kovács Nándor – Bács Zoltán: A komplex kontrolling működés meghatározó tényezői a központi költségvetési szervezetekben – egy empirikus vizsgálat eredményei.....	17
Nánási-Pintér Nikolett: Szervezetfejlesztés a közszolgálatban: az Egészséges Szervezet Modell szervezetdiagnosztikai kérdőívének adaptálási lehetősége a közszolgálatban.....	32
Papp Renáta: A mesterséges intelligencia szerepe a bűnmegelőzésben	44
Bakó Balázs: Tolmácsolás az Országos Idegengondozási Főigazgatóságon: terepkutatás	78
Szerzők	101

Szerkesztői előszó

A Rendvédelem folyóirat XV. évfolyam 2026./III. száma többek között a Belügyminisztérium gyakornoki programjának, a 2025. év szeptemberétől a 2026. év februárjáig tartó időszak egyes résztvevőinek kutatási tevékenységeit és eredményeit ismerteti.

A pályázat 2025 januárjában került kiírásra, melynek célja

a Belügyminisztériumot, valamint az önálló belügyi szervezetet érintő közszolgálati témában kutató doktorandák/doktoranduszok, abszolutóriumot szerzett hallgatók és doktorjelöltek szakmai támogatása;

az ágazat tudományos tevékenységéhez történő hozzájárulás;

a közszolgálati életpálya-modell tehetség utánpótlásának biztosítása volt.

A pályázatra érkezett 9 pályamű befogadásáról a gyakornoki program kuratóriuma döntött.

A nyertes pályázók féléves, határozott időtartamra szóló – a fogadó szervezet és a gyakornok között létrejött megállapodás és kutatási terv alapján – tudományos kutatást folytattak a Belügyminisztériumban, illetve a kutatási téma alapján érintett önálló belügyi szervnél; a Klebelsberg Központnál, a Magyar Máltai Szeretetszolgálatnál, az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságnál, a Rendőrségnél, valamint a Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóságnál. A gyakornoki rendszerben résztvevő kutatók munkáját a fogadó szervezetnél instruktorként segítette; kutatási engedély alapján lehetőségük nyílt az egyes szakmai anyagok, könyvtári állomány hozzáférésehez; betekintésük lehetett – jogszabályi keretek betartásával – a fogadó szervezet alaptevékenységének szakmai, gyakorlati tevékenységébe; lehetőségük nyílt bekapcsolódni a belügyi ágazat intenzív tudományos életébe; módjukban állt tudományos-szakmai rendezvényeken való részvételre; alkalmuk nyílt belügyi tudományos, szakmai folyóiratokban kutatási eredményeik publikálására.

A Rendvédelem folyóirat jelen számában négy gyakornok kutatási eredményei kerülnek közre adása; Kovács Nándor-Bács Zoltán szerzőpáros *A komplex kontrolling működés meghatározó tényezői a központi költségvetési szervezetekben*, Nánási-Pintér Nikolett *Szervezetfejlesztés a közszolgálatban: az Egészséges Szervezet Modell szervezetdiagnosztikai kérdőívének adaptálási lehetősége a közszolgálatban*, Papp Renáta *A mesterséges intelligencia szerepe a bűnmegelőzésben*, Bakó Balázs *Tolmácsolás az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságon*. A gyakornoki program további résztvevői kutatási eredményeiket más folyóiratokban publikálták.

A gyakornokok publikációi mellett jelen számban kerül megjelentetésre Polák Viktória *Alkotmányos korlátok közötti járványkezelés: A COVID-19-re adott válaszok összehasonlító jogi elemzése Magyarországon és Németországban (2020)* című kutatási beszámolója, valamint Krepuska András István-Nagy Rudolf szerzőpáros sprinklet rendszerű automata vízzeloltó berendezések részletes felülvizsgálatával kapcsolatos kutatási eredményei.

Tartalmas időtöltést kívánok!

Dr. Sabjanics István ny. r. dandártábornok
felelős szerkesztő

**Alkotmányos korlátok közötti járványkezelés:
A COVID–19-re adott válaszok összehasonlító jogi elemzése
Magyarországon és Németországban (2020)
COVID-válaszok: Magyarország–Németország**

Pandemic Governance under Constitutional Constraints:
A Comparative Legal Analysis of COVID-19 Responses in Hungary and Germany (2020)

DOI: [HTTPS://DOI.ORG/10.53793/RV.2026.3.1](https://doi.org/10.53793/RV.2026.3.1)

„Úgy tűnik, eddigi életünk során soha nem volt még akkora bizonytalanság a jövővel, és akkora tudatlanság a múlttal kapcsolatban, mint most”
Ferguson (2021: 23)

Absztrakt

A tanulmány a COVID–19 világjárvány első évében hozott járványkezelési intézkedések jogi és intézményi kereteit vizsgálja Magyarország és Németország összehasonlító elemzésén keresztül. Célja annak feltárása, hogy az eltérő alkotmányos berendezkedés miként befolyásolta a pandémiára adott állami válaszokat, valamint azok hatását az alapjogok gyakorlására és a társadalom működésére. Az elemzés összehasonlító jogi és közpolitikai megközelítésen alapul, figyelembe véve a releváns jogszabályokat és kormányzati intézkedéseket. Megállapítható, hogy a magyar centralizált modell gyors és egységes reagálást tett lehetővé, míg a német föderális rendszer nagyobb rugalmasságot és regionális alkalmazkodást biztosított.

KULCSSZAVAK: COVID–19, ÖSSZEHASONLÍTÓ JOG, JÁRVÁNYKEZELÉS, ALAPJOGOK, MAGYARORSZÁG, NÉMETORSZÁG

Abstract

This article examines the legal and institutional frameworks governing pandemic response measures adopted during the first year of the COVID-19 pandemic, through a comparative analysis of Hungary and Germany. It assesses how differing constitutional structures shaped state intervention and their implications for fundamental rights and societal functioning. The analysis adopts a comparative public law approach, with particular regard to the principles of legality, proportionality, and the rule of law, and considers the relevant legislative and executive measures in both jurisdictions. It is argued that Hungary’s centralized model enabled swift and uniform action, whereas Germany’s federal system, operating under the Basic Law (Grundgesetz), ensured greater flexibility, regional differentiation, and more robust institutional checks and balances.

KEYWORDS: COVID–19, COMPARATIVE LAW, PANDEMIC GOVERNANCE, FUNDAMENTAL RIGHTS, HUNGARY, GERMANY

¹ Eötvös Loránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, hallgató

Bevezetés

A fertőző betegségek okozta járványok az emberi történelem állandó kísérőjelenségei. A nagy járványok – a pestistől a spanyolnáthán át a modern pandémiákig – nemcsak az egészségügyi rendszereket terheltek meg, hanem mélyreható társadalmi, gazdasági és politikai változásokat is előidézték. Ennek megfelelően a járványok nem pusztán epidemiológiai jelenségek, hanem komplex társadalmi kihívások, amelyek az állami döntéshozatal több szintjét érintik.

A járványkezelési döntéshozatal alapvetően két tényező ismeretét feltételezi: egyrészt a kórokozó jellemzőit (lefolyás, fertőzőképesség, célcsoportok), másrészt az adott társadalom működését és teherbíró képességét. E tényezők azonban a gyakorlatban gyakran bizonytalanok, így a döntéshozatal egy dinamikus változó, többszörösen bizonytalan környezetben zajlik.

A COVID-19 vírus esetében a genetikai szekvencia már 2020 januárjában ismertté vált (Zhou et al. 2020), és az Egészségügyi Világszervezet 2020. január 30-án nemzetközi közegészségügyi szükséghelyzetet hirdetett ki. Ugyanakkor a társadalmi tényezők – különösen a társadalmi bizalom és együttműködési hajlandóság – legalább ilyen meghatározó szerepet játszottak a járványkezelés sikerességében (Koonin 2020; Ataguba–Ataguba 2021).

A járványkezelés során a döntéshozók egyik alapvető dilemmája, hogy a szükséges intézkedések jelentős része korlátozó jellegű, és közvetlenül érinti az alapvető jogokat. A COVID-19 világjárvány különösen jól szemléltette ezt a dilemmát: a kijárási korlátozások, a gazdasági restriktciók és a határárák alapjogokat érintettek, így a pandémia egyben az alkotmányos rendszerek „stressztesztjévé” vált (Greer et al. 2021). Figyelemre méltó azonban az is, hogy ugyanazon járvány kezelésének eltérő módja sikeresen adaptálható volt eltérő társadalmakra, lásd Magyarország – Németország – Svédország – Kína stb. (Nicola et al. 2020).

A járványkezelés jogi kereteit a modern államokban jellemzően a rendkívüli jogrend intézményei biztosítják (Ungvári–Sabjanics 2021). E keretek célja a gyors reagálás lehetőségének megteremtése, ugyanakkor alkalmazásuk szükségszerűen felveti az alapjogkorlátozás és a demokratikus kontroll kérdését. A jogelméleti irodalom szerint az ilyen intézkedések legitimációja a szükségesség és arányosság elvére épül (Gross–Ní Aoláin 2006).

A COVID-19 járvány első szakaszában az európai államok gyors és kiterjedt intézkedéseket vezettek be, amelyek gyakran a végrehajtó hatalom megerősödésével jártak (Capano et al. 2020). A pandémia így nemcsak közegészségügyi, hanem kormányzási és alkotmányjogi kihívást is jelentett.

A tanulmány célja a COVID-19 járványkezelés jogi és intézményi kereteinek összehasonlító elemzése Magyarország és Németország esetében, különös tekintettel:

- a rendkívüli jogrend alkalmazására
- a döntéshozatali mechanizmusokra
- valamint az alapjogok korlátozásának alkotmányos feltételeire.

Módszertan

Kutatási kérdések és hipotézisek

A kutatás az alábbi kérdésekre keresi a választ:

- Milyen jogi keretek között történt a járvány kezelése Magyarországon és Németországban?
- Hogyan befolyásolta az eltérő alkotmányos berendezkedés a döntéshozatalt?
- Milyen mértékben korlátozták az intézkedések az alapjogokat, és ezek megfeleltek-e a szükségesség és arányosság követelményeinek?
- Milyen társadalmi és gazdasági következményekkel jártak az intézkedések?

A vizsgálat az alábbi hipotézisekből indul ki:

- H1: Az intézkedések jellegét meghatározta az alkotmányos és intézményi struktúra.
H2: A centralizált rendszerek gyorsabb reakciót tettek lehetővé, a végrehajtó hatalom erősödése mellett.
- H3: Az intézkedések jelentős alapjogkorlátozással jártak, amelyeket jellemzően közegészségügyi indokokkal igazoltak.
- H4: A sikerességet a társadalmi elfogadottság és bizalom is jelentősen befolyásolta.

A kutatás módszertana

A vizsgálat módszertani alapját az összehasonlító jogi elemzés képezi (Zweigert–Kötz 1998), amely lehetővé teszi a különböző jogrendszerek reakcióinak vizsgálatát azonos kihívásokra. A COVID-19 pandémia különösen alkalmas ilyen elemzésre, mivel globális válságként az államok eltérő válaszait teszi összehasonlíthatóvá.

A két ország kiválasztását több tényező indokolja. Németország föderális állam, amelyben a döntéshozatal jelentős része a tartományok szintjén történik, míg Magyarország unitárius államként centralizáltabb döntéshozatali struktúrával rendelkezik.

Németországban a döntéshozatal többszintű koordináción alapul, míg Magyarországon a járványkezelés során a centralizált döntéshozatal

dominált. Emellett Németországban erősebb alkotmánybíróági kontroll érvényesül, míg Magyarországon a végrehajtó hatalom szerepe hangsúlyosabb volt.

Mindkét ország az Európai Unió tagállama, ami lehetővé teszi az azonos nemzetközi környezetben adott eltérő válaszok összehasonlítását.

A kutatás korlátai

A kutatás elsősorban szakirodalmi és dokumentumelemzésre épül, így publikált forrásokra korlátozódik. Időbeli fókusz a járvány első éve, ezért a későbbi intézkedések és azok hosszabb távú hatásai nem képezik a vizsgálat részét.

Eredmények

A COVID–19 járvány jogi intézkedéseinek kronológiája Magyarországon és Németországban (2020)

A COVID–19 világjárvány gyors európai terjedése következtében 2020 elején az államok rövid idő alatt átfogó jogi és kormányzati intézkedéseket vezettek be. A kronológiai áttekintés a járvány első évének főbb intézkedéseit mutatja be Magyarország és Németország esetében, kiemelve a reakciók időbeli dinamikáját és szerkezeti különbségeit.

2020. január–február: a kezdeti reagálás

A SARS-CoV-2 vírus genetikai szekvenciájának publikálását követően (Zhou et al. 2020) az Egészségügyi Világszervezet 2020. január 30-án nemzetközi közegészségügyi szükséghelyzetet hirdetett ki.

Németországban az első fertőzési eseteket Bajorországban regisztrálták, és a védekezés kezdetben klasszikus epidemiológiai eszközökre épült, mint a kontaktkutatás, az izoláció és a fertőzési láncok feltérképezése. Magyarországon ezzel szemben már 2020. január 31-én létrejött az Operatív Törzs, amely a korai központi koordinációt biztosította.

A két ország közötti különbség már ebben a szakaszban megfigyelhető: Magyarország korábban hozott létre központi koordinációs struktúrát, míg Németországban a szövetségi–tartományi egyeztetés később vált hangsúlyossá.

2020. március: a jogi és politikai reakciók felfutása

2020 márciusában a járvány európai terjedése felgyorsult, ami mindkét országban intenzív jogalkotási és kormányzati beavatkozásokat eredményezett.

Magyarországon 2020. március 11-én veszélyhelyzetet hirdettek ki, amely rendeleti jogalkotást tett lehetővé, és gyors, centralizált döntéshozatalt biztosított. Az intézkedések kiterjedtek többek között a látogatási tilalomra, a digitális oktatás bevezetésére, a rendezvények betiltására, a vendéglátás korlátozására, a kijárási korlátozásokra és a hitelmoratórium bevezetésére. Németországban a jogi alapot az Infektionsschutzgesetz (2000) biztosította. A döntéshozatal a szövetségi és tartományi szintek közötti koordináción alapult, amelynek keretében sor került az oktatási intézmények bezárására, a rendezvények betiltására, valamint a kontaktusok korlátozására.

2020. április: a korlátozások stabilizálása

Ebben az időszakban mindkét ország a társadalmi érintkezések minimalizálására helyezte a hangsúlyt. Németországban bevezették a kötelező maszkviselést, és hangsúlyt kapott a célzott tesztelés és a fertőzési láncok kontrollja. Magyarországon a korlátozó intézkedések fenntartása mellett a gazdaságvédelmi intézkedések kerültek előtérbe.

Kulcskülönbségként megfigyelhető, hogy Németország elsősorban epidemiológiai kontrollra koncentrált, míg Magyarország már korán hangsúlyt fektetett a gazdasági következmények kezelésére.

2020. május–június: enyhítési szakasz

A fertőzésszámok csökkenése lehetővé tette a korlátozások fokozatos feloldását. Magyarországon 2020. június 18-án megszüntették a veszélyhelyzetet, és új jogi kategóriaként bevezették az egészségügyi válsághelyzetet. Németországban az enyhítések regionálisan differenciáltan, tartományi hatáskörben valósultak meg, amelyeket gazdaságélénkítő intézkedések egészítettek ki.

2020. nyár: az alacsony fertőzésszint időszaka

A nyári hónapokban mindkét országban viszonylag alacsony fertőzési szint volt megfigyelhető. Magyarországon a határforgalom szigorú szabályozása került előtérbe, míg Németországban az incidenciamutató vált a döntéshozatal egyik kulcsindikátorává.

2020. ősz: a második hullám

Az őszi időszakban a fertőzések száma ismét emelkedni kezdett. Magyarországon 2020. november 3-án új veszélyhelyzetet hirdettek ki. Németországban a korlátozások ismét a szövetségi és tartományi együttműködés keretében kerültek bevezetésre, különös tekintettel a vendéglátásra, a rendezvényekre és a társadalmi érintkezések korlátozására.

Elemzés

A magyar és német járványkezelés szerkezeti modellje

A két ország járványkezelési gyakorlatának összehasonlítása alapján két eltérő kormányzási modell rajzolódik ki. Magyarország unitárius államszerkezete centralizált döntéshozatalt eredményezett, amely gyors és egységes országos intézkedések bevezetését tette lehetővé. Ezzel szemben Németország föderális rendszere többszintű döntéshozatalt biztosított, amelyben a tartományok jelentős autonómiával rendelkeztek, így az intézkedések regionálisan differenciáltan valósultak meg.

A különbségek alapvetően az államszerkezeti sajátosságokból fakadnak. A magyar modell a gyors reagálás és az egységes végrehajtás előnyeit hordozza, ugyanakkor alacsonyabb fokú rugalmassággal jár. A német modell ezzel szemben nagyobb adaptációs képességet biztosít, de a koordináció szükségessége lassíthatja a döntéshozatalt. A két megközelítés közötti eltérés így nem elsősorban az alkalmazott intézkedések típusában, hanem a kormányzási logikában ragadható meg: centralizált válságkezelés versus koordinált decentralizáció (Hoffman–Balázs 2021; Kuhlmann et al. 2021; Schweiger 2022).

A pandémiakezelési modellek tipológiája

A szakirodalom alapján a COVID–19 járvány során alkalmazott állami válaszok több ideáltipikus modellbe sorolhatók (Capano et al. 2020; Greer et al. 2021; Hegele–Schnabel 2021; Fukuyama 2020).

A *centralizált válságkezelési modell* a központi döntéshozatal dominanciájára, a rendeleti jogalkotásra és az egységes intézkedésekre épül, amely gyors reakciót tesz lehetővé; Magyarország ehhez a modellhez áll közel.

A *föderális koordinációs modell* ezzel szemben többszintű döntéshozatalt, regionális autonómiát és koordinációs mechanizmusokat foglal magában, ami nagyobb területi eltéréseket eredményez; Németország tipikus példája ennek a megközelítésnek.

A *liberális adaptív modell* a korlátozott állami beavatkozásra és a társadalmi együttműködésre épít, míg az autoriter kontrollmodell szigorú állami kontrollt és kiterjedt korlátozásokat alkalmaz. E különbségtétel a bizalomra épülő, adaptív (liberális) modell és a kontrollalapú (autoriter) modell közötti dichotómiaként is értelmezhető (pl. Bremmer 2020; Rothstein 2021; Popov et al. 2021).

Autoriter kontrollmodell: Az autoriter rendszerekben a járványkezelés gyakran szigorú állami kontrollal és kiterjedt digitális megfigyelési eszközök alkalmazásával párosul, amely az állami ellenőrzés intenzív formáit eredményezi (Harari 2020; Freedom House 2021; Amnesty International 2020).

A tipológia alapján megállapítható, hogy Magyarország és Németország eltérő modellhez tartozik, ugyanakkor mindkét megközelítés saját előnyökkel és korlátokkal rendelkezik.

A COVID–19 járvány alkotmányjogi tanulságai

A pandémia az alkotmányos rendszerek működésének egyik legjelentősebb tesztje volt. A kormányoknak rövid idő alatt kellett olyan intézkedéseket hozniuk, amelyek egyszerre szolgálták a közegészség védelmét és az állam működőképességének fenntartását. A szakirodalom ezt a helyzetet gyakran „alkotmányos stressztesztként” írja le (Boin et al. 2017; Dyzenhaus 2020).

Az alapjogok korlátozásának keretei

Mindkét országban jelentős mértékben korlátozták az alapvető jogok gyakorlását, különösen a mozgásszabadságot, a gyülekezési jogot, a vallásszabadságot, a vállalkozás szabadságát és az oktatáshoz való hozzáférést.

Az alkotmányos legitimitás kulcsa mindkét rendszerben a szükségesség és arányosság elvének érvényesítése volt. Németországban ez a Grundgesetz jogállamisági elvéből vezethető le, míg Magyarországon az Alaptörvény I. cikke biztosítja e keretet (Magyarország Alaptörvénye 2011).

A pandémia egyik legfontosabb tanulsága, hogy a korlátozások intenzitása példátlan volt békeidőben, ugyanakkor alkotmányos igazolásuk alapvetően elfogadott maradt (Csink 2021a; Drinóczi 2020).

A rendkívüli jogrend szerepe Magyarországon

Magyarországon a járványkezelés központi eleme a veszélyhelyzet intézménye volt, amely rendeleti kormányzást, gyors döntéshozatalt és széles végrehajtói mozgásteret biztosított. Ez hatékony reakciót tett

lehetővé, ugyanakkor a szakirodalomban vita alakult ki a parlamenti kontroll mértékéről (Halmai 2020; Gárdos-Orosz–Chronowski 2021).

Az Alkotmánybíróság gyakorlata alapvetően fenntartotta az alkotmányos kontrollt, ugyanakkor széles mérlegelési mozgásteret biztosított a végrehajtó hatalom számára.

Németországban a járványkezelés jogi alapját a fertőzésvédelmi jog, az Infektionsschutzgesetz (2000) jelentette. A rendszer fő sajátosságai közé tartozik a tartományi szintű döntéshozatal, a szövetségi koordináció és a differenciált intézkedések alkalmazása. Ez a modell nagyobb rugalmasságot biztosított, ugyanakkor lassabb és komplexebb döntéshozatali folyamatot eredményezett.

Az alkotmánybíróságok szerepe

A két ország alkotmánybírósági gyakorlata között szintén különbségek figyelhetők meg. Magyarországon a hangsúly a végrehajtó hatalom mozgásterének fenntartásán volt, miközben az arányosság elve érvényesült, de a kontroll visszafogottabb maradt. Németországban ezzel szemben aktívabb alapjogvédelem és részletesebb arányossági teszt jellemezte a gyakorlatot, amelynek egyik kiemelt példája a „Bundesnotbremse” esete: ez a fertőzésvédelmi törvény (IfSG) 28b. §-ában rögzített, incidenciaszinthez kötött automatikus korlátozási mechanizmus (Bundesverfassungsgericht 2021; Benz–Sonnicksen 2021; Gärditz 2021).

A két rendszer közötti különbségek elsősorban a hatalommegosztás és az intézményi működés szintjén jelentkeznek. Németországban erősebb bírói kontroll figyelhető meg, míg Magyarországon a végrehajtó hatalom dominanciája volt hangsúlyosabb (Csink 2021; Drinóczi 2020).

Közös pont ugyanakkor, hogy az alkotmányos kontroll egyik országban sem szűnt meg a válsághelyzet során.

A jogállamiság kérdése

A pandémia során általános tendencia volt a végrehajtó hatalom erősödése és a döntéshozatal felgyorsulása. Ugyanakkor hosszú távon a jogállamisági garanciák fenntartása kulcsfontosságú marad (Agamben 2005; Dyzenhaus 2020).

Politikai és társadalmi következmények

A járványkezelés során a társadalmi bizalom kezdetben magas volt, azonban idővel csökkenő tendenciát mutatott, miközben Németországban erősebb tiltakozási hullámok jelentek meg, szemben a

Magyarországon megfigyelhető mérsékelt mobilizációval (pl. Devine et al. 2021; Della Porta 2022; Helbling–Jungkunz 2020; Albert–Dávid 2021; Sík et al. 2021).

A kormányzati kommunikáció kulcsszerepet játszott az intézkedések legitimációjában, és az információs környezet jelentős hatással volt a társadalmi reakciókra.

Elemzési konklúzió

Az elemzés alapján megállapítható, hogy a különbségek elsősorban intézményi természetűek, nem pedig az intézkedések tartalmában rejlenek. A centralizáció gyorsaságot, míg a föderalizmus nagyobb rugalmasságot biztosít.

Mindkét rendszer működőképesnek bizonyult válsághelyzetben, ugyanakkor a társadalmi bizalom kulcsszerepet játszott az intézkedések hatékonyságában.

Következtetések

Normatív alkotmányjogi következtetések

A COVID–19 világjárvány tapasztalatai alapján megállapítható, hogy a modern alkotmányos demokráciák számára a válságkezelés egyik alapvető kihívása a hatékony állami beavatkozás és az alapjogvédelem közötti egyensúly megteremtése.

A pandémia rámutatott arra, hogy a rendkívüli helyzetekben alkalmazott intézkedések alkotmányos legitimitása három kulcsfontos tényezőn alapul: a szükségesség és arányosság elvének következetes érvényesítésén, a demokratikus intézmények működésének fenntartásán, valamint az alkotmányos kontroll intézményeinek tényleges működésén.

Magyarország és Németország összehasonlítása azt mutatja, hogy az eltérő alkotmányos és intézményi struktúrák különböző válságkezelési megoldásokhoz vezetnek. A centralizált döntéshozatal gyorsabb és egységesebb intézkedéseket tesz lehetővé, míg a föderális rendszer nagyobb teret biztosít a regionális adaptációnak.

Mindkét modell esetében alapvető követelmény, hogy az intézkedések időben korlátozottak legyenek, átlátható döntéshozatali folyamatok keretében születessenek, és folyamatos alkotmányos kontroll alatt álljanak.

Általánosítható következtetések a modern alkotmányos rendszerekre

A pandémia tapasztalatai túlmutatnak az egyes országok sajátosságain, és általános tanulságokkal szolgálnak a modern államok működésére vonatkozóan.

Megállapítható, hogy válsághelyzetekben a kormányzati hatáskörök bővülése strukturálisan szinte elkerülhetetlen. Ugyanakkor ennek alkotmányos legitimitása csak akkor tartható fenn, ha a jogi keretek világosak és ellenőrizhetők maradnak. A jogállamiság ilyen helyzetekben sem függeszthető fel, legfeljebb módosult működési formában érvényesül.

A két vizsgált ország példája azt mutatja, hogy az egyensúly megteremtése eltérő intézményi eszközökkel is lehetséges, azonban a cél minden esetben azonos: a közegészség védelmének biztosítása az alapjogvédelem tartós sérelme nélkül.

A kutatási kérdésekre adott válaszok

A kutatás elején megfogalmazott kérdésekre az alábbi válaszok adhatók:

1. A jogi keretek tekintetében Magyarországon a járványkezelés alapját az Alaptörvény 53. cikke szerinti veszélyhelyzet biztosította, amely rendeleti jogalkotási lehetőséget adott a kormánynak (Magyarország Alaptörvénye 2011). Németországban ezzel szemben a fertőzésvédelmi törvény (Infektionsschutzgesetz 2000) szolgált jogi alapként, amely a tartományok számára biztosított döntési kompetenciát.
2. A döntéshozatali struktúra szempontjából Magyarország centralizált rendszere gyors és egységes intézkedéseket tett lehetővé, míg Németország föderális rendszere többszintű, koordinált döntéshozatalt eredményezett.
3. Az alapjog-korlátozások mindkét országban jelentősek voltak, különösen a mozgásszabadság, a gyülekezési jog és a gazdasági szabadság területén. Ezeket jellemzően a közegészség védelmével indokolták, és alkotmányos szempontból a szükségesség és arányosság elve alapján értékelték.
4. A társadalmi és gazdasági hatások tekintetében megállapítható, hogy a járványkezelési intézkedések jelentős következményekkel jártak, amelyek mindkét országban állami beavatkozást igényeltek a negatív hatások mérséklése érdekében.

Kritikai reflexiók

A vizsgálat alapján megállapítható, hogy a COVID-19 járvány a nemzetközi közösséget jelentős mértékben felkészületlenül érte. A globális és európai szintű koordináció hiányosságai hozzájárultak a kezdeti bizonytalansághoz és az állami reakciók divergenciájához.

A járvány egyik fontos tanulsága, hogy a fertőző betegségek és a járványok közötti különbség jogi szempontból is releváns. Míg az előbbi elsősorban egészségügyi kérdésként értelmezhető, addig a járvány komplex társadalmi és gazdasági hatásokkal jár, amely szélesebb körű állami beavatkozást tesz szükségessé.

A vizsgálat arra is rámutatott, hogy a döntéshozatal gyakran improvizatív jellegű volt, a jogrendszerek nem rendelkeztek teljesen kidolgozott pandémiás forgatókönyvekkel, és a statisztikai adatok összehasonlíthatósága korlátozott maradt.

További tanulságok és jövőbeli irányok

A pandémia tapasztalatai alapján a jövőben indokolt előre kidolgozott járványügyi jogi keretrendszerek kialakítása, a korlátozó és kompenzációs intézkedések összehangolása, a kormányzati kommunikáció és a társadalmi bizalom erősítése, valamint a nemzetközi koordináció fejlesztése.

A járvány egyértelműen rámutatott arra, hogy a társadalmi bizalom és az intézményi legitimitás legalább olyan meghatározó tényező, mint maga a jogi szabályozás.

Záró megállapítás

A COVID-19 világjárvány nem csupán közegészségügyi krízis volt, hanem a modern államok alkotmányos és kormányzási rendszereinek átfogó tesztje (Morens et al. 2004; Van Bavel et al. 2020).

A vizsgálat alapján megállapítható, hogy:

- a különböző intézményi modellek eltérő eszközökkel, de képesek voltak kezelni a válságot
- ugyanakkor egyik modell sem tekinthető egyértelműen optimálisnak minden körülmények között.

A jövőbeni válságkezelés kulcskérdése ezért nem az, hogy melyik modell „jobb”, hanem az, hogy miként alakíthatók ki olyan rugalmas, de mégis jogállami keretek, amelyek egyszerre biztosítják:

- a gyors állami reagálást
- az alapjogok védelmét
- a demokratikus intézmények stabil működését.

A pandémia egyik legfontosabb tanulsága így az, hogy a jogállamiság nem akadály, hanem feltétele a hatékony válságkezelésnek.

Irodalomjegyzék

- Agamben, G. (2005) *State of exception*. University of Chicago Press.
- Albert, F.–Dávid, B. (2021) Társadalmi bizalom és együttműködés a COVID-19 járvány idején. *Szociológiai Szemle*, 31(2).
- Amnesty International (2020) COVID-19, surveillance and the threat to your rights.
- Ataguba, J. E.–Ataguba, O. T. (2021) Social determinants of health and COVID-19 outcomes. *Global Health Action*, 14(1). <https://doi.org/10.1080/16549716.2020.1788263>
- Bárd, P.–Carrera, S. (2020) *Showing true illiberal colours: Rule of law vs Orbán's pandemic politics* (CEPS Policy Insights No. 2020–10). Centre for European Policy Studies.
- Benz, A.–Sonnicksen, J. (2022) Patterns of federal governance during the COVID-19 pandemic in Germany. *German Politics*.
- Benz, A.–Sonnicksen, J. (2021) Patterns of federal democracy in Germany's COVID-19 crisis management. *German Politics*, 31(1) pp. 1–17.
- Bieber, F. (2022) Global nationalism in times of the COVID-19 pandemic. *West European Politics*, 45(4).
- Boin, A.–t Hart, P.–Stern, E.–Sundelius, B. (2017) *The politics of crisis management*. Cambridge University Press.
- Bokor, L. (2021) Government responses to the COVID-19 pandemic in Hungary. *Public Governance, Administration and Finances Law Review*, 6(2). pp. 5–18.
- Bremmer, I. (2020) The best global responses to COVID-19 pandemic. *Time*.
- Capano, G.–Howlett, M.–Jarvis, D. S. L.–Ramesh, M.–Goyal, N. (2020) Mobilizing policy capacity to fight COVID-19. *Policy and Society*, 39(3). pp. 285–308. <https://doi.org/10.1080/14494035.2020.1787628>
- Cinelli, M.–Quattrociochi, W.–Galeazzi, A. et al. (2020) The COVID-19 social media infodemic. *American Journal of Tropical Medicine and Hygiene*, 103(4). pp. 1621–1629.
- Csink, L. (2021a) Constitutional rights in the time of pandemic. *Hungarian Yearbook of International Law and European Law*, 9(1). pp. 33–50.
- Csink, L. (2021b) Freedom of conscience and COVID-19 vaccination. *Law, Identity and Values*, 1(1). pp. 41–53.
- Csink, L. (2017) Mikor legyen a jogrend különleges? *Iustum Aequum Salutare*, 13(4). pp. 7–16.
- Della Porta, D. (2022) Protests against COVID-19 policies in Europe. *Social Movement Studies*, 21(1–2). pp. 1–7.
- Devine, D.–Gaskell, J.–Jennings, W.–Stoker, G. (2021) Trust and the coronavirus pandemic. *Political Studies Review*, 19(2). pp. 274–285.
- Drinóczi, T.–Bień-Kacała, A. (2021) COVID-19 and illiberal constitutionalism. *European Constitutional Law Review*, 17(2).
- Drinóczi, T. (2020) Hungarian abuse of constitutional emergency regimes. *MTA Law Working Papers*, 2020/13.
- Drinóczi, T.–Bień-Kacała, A. (2020) COVID-19 in Hungary and Poland. *Theory and Practice of Legislation*, 8(1–2). pp. 171–192.
- Dyzenhaus, D. (2020) The legality of emergency responses to COVID-19. *Verfassungsblog*.
- Dyzenhaus, D. (2006) *The constitution of law*. Cambridge University Press.
- Erdős, C.–Tanács-Mandák, F. (2023) Constitutional Court practice in Hungary. *European Politics and Society*, 25(3). pp. 345–363.
- Fancourt, D.–Steptoe, A.–Wright, L. (2021) The Cummings effect. *The Lancet*, 396(10249). pp. 464–465.
- Ferguson, N. (2021) *A végzet. Egy szuperterjesztő vallomásai*, Libri Kiadó. ISBN: 978-0-593-29737-7.
- Földes, M. É.–Kaposvári, C. (2021) Vaccination and employment. *Medicine, Law & Society*, 14(2). pp. 247–270.
- Freedom House (2021) Freedom on the Net 2021.
- Fukuyama, F. (2020) The pandemic and political order. *Foreign Affairs*, 99(4). pp. 26–32.
- Gárdos-Orosz, F.–Chronowski, N. (2021) Governmental responses in Hungary. *Verfassungsblog*.
- Gärditz, F. (2021) *Parliamentary legislation in times of pandemic: The German “Bundesnotbremse”*. *Verfassungsblog*.
- Goldstein, D. A.–Wiedemann, J. (2021) Who do you trust? *Perspectives on Politics*, 19(4). pp. 1141–1157.
- Greer, S. L.–King, E. J.–Massard da Fonseca, E.–Peralta-Santos, A. (2021) *Coronavirus politics*. University of Michigan Press.
- Gross, O.–Ní Aoláin, F. (2006) *Law in times of crisis*. Cambridge University Press.
- Hale, T.–Angrist, N.–Goldschmidt, R. et al. (2021) Pandemic policies database. *Nature Human Behaviour*, 5. pp. 529–538.
- Halmai, G. (2020) Emergency powers and the rule of law. *Verfassungsblog*.
- Harari, Y. N. (2020) The world after coronavirus. *Financial Times*.
- Hegele, Y.–Schnabel, J. (2021) Federalism and crisis management. *Publius*, 51(3). pp. 497–518.
- Helbling, M.–Jungkunz, S. (2020) Social divisions in times of crisis. *German Politics*.
- Hoffman, I.–Balázs, I. (2021) Administrative law in the pandemic. *Public Governance Review*, 6(1). pp. 45–62.
- Kovács, K. (2020) Democracy in lockdown. *Social Research*, 87(2). pp. 425–428.

- Kuhlmann, S.–Hellström, M.–Ramberg, U.–Reiter, R. (2021) Crisis governance divergence. *International Review of Administrative Sciences*, 87(3). pp. 556–575.
- Morens, D. M.–Folkers, G. K.–Fauci, A. S. (2004) Emerging infections. *The Lancet Infectious Diseases*, 4(12). pp. 710–719.
- Nicola, M.–Alsafi, Z.–Sohrabi, C. et al. (2020) Socio-economic implications of COVID-19. *International Journal of Surgery*, 78. pp. 185–193.
- Pierre, J. (2020) Nudges against pandemics. *Policy and Society*, 39(3). pp. 478–493.
- Popov, V. V.–Sukharev, O. S.–Zolotov, A. V. (2021) Pandemic outcomes across countries. *Journal of Comparative Economics*, 49(4). pp. 991–1005.
- Rothstein, B. (2021) Controlling COVID-19: The importance of trust. *Scandinavian Political Studies*, 44(1). pp. 1–9.
- Schweiger, C. (2022) Governance under COVID-19. *Zeitschrift für Vergleichende Politikwissenschaft*, 16. pp. 195–218.
- Sík, E.–Simonovits, B.–Szeidl, B. (2021) A COVID–19 társadalmi hatásai. TK Szociológiai Intézet.
- Ungvári, Á.–Sabjanics, I. (2021) Pandémia és különleges jogrend. *Scientia et Securitas*, 2(3). pp. 284–291.
- Van Bavel, J. J.–Baicker, K.–Boggio, P. S. et al. (2020) Behavioural science and COVID-19. *Nature Human Behaviour*, 4(5). pp. 460–471.
- Zweigert, K.–Kötz, H. (1998) *Introduction to comparative law*. Oxford University Press.

Jogszabályok

- Bundesverfassungsgericht, Beschluss des Ersten Senats vom 19. November 2021 – 1 BvR 781/21 u.a.
- Infektionsschutzgesetz (2000) - Infection Protection Act (IfSG).
<https://www.gesetze-im-internet.de/ifsg/> [Letöltve: 2026.04.10.].
- Infektionsschutzgesetz (IfSG), § 28b, beiktatta: Viertes Gesetz zum Schutz der Bevölkerung bei einer epidemischen Lage von nationaler Tragweite (BGBl. I 2021, 802).
- Magyarország Alaptörvénye (2011).
<https://www.parlament.hu/irom39/02627/02627.pdf>
 [Letöltve: 2026.04.10.].

Sprinkler rendszerek hibaanalízise az alkalmazott szabványok szemszögéből

Failure analysis of sprinkler systems from the perspective of applied standards

DOI: [HTTPS://DOI.ORG/10.53793/RV.2026.3.2](https://doi.org/10.53793/RV.2026.3.2)

Absztrakt

A sprinkler rendszerű automata vízzeloltó berendezések karbantartói és üzemeltetői gyakorlatában nemzetközi szinten eltérés mutatkozik. Kutatásunk során eltérő kialakítású sprinkler rendszerek részletes felülvizsgálatát végeztük el. A rögzített adatok és üzemeltetői tapasztalatokat összegezve egy összehasonlítás készült a hazai sprinkler szabvány és a VdS, valamint az FM Global vonatkozó szabványaival. A kutatás célja, hogy rámutasson a különböző szabványok közös és eltérő útmutatásaira, kiemelve a legjobb karbantartói és üzemeltetői útírányt.

KULCSSZAVAK: SPRINKLER FELÜLVIZSGÁLAT, KARBANTARTÁS, ÜZEMELTETÉS, HIBATŰRÉS, SPRINKLER SZABVÁNY

Abstract

There are differences in the maintenance and operating practices of sprinkler systems at an international level. During our research, we carried out a detailed review of sprinkler systems of different designs. Summarizing the recorded data and operator experiences, a comparison was made with the Hungarian sprinkler standard and the relevant standards of VdS and FM Global. The aim of the research is to point out the common and different guidelines of the different standards, highlighting the best maintenance and operating guidelines.

KEYWORDS: SPRINKLER INSPECTION, MAINTENANCE, OPERATION, FAULT TOLERANCE, SPRINKLER STANDARD

Bevezetés

A sprinkler rendszerek, teljes nevükön sprinkler rendszerű automata vízzel oltó berendezések alkalmazása már a 19. század végén elkezdődött. A gyártástechnológia fejlődésével és a gyárak elterjedésével igény nyílt arra, hogy egy beépített oltóberendezés védje először az épületet, majd a rendszerek fejlődésével a technológia és a személyvédelem is megjelent a védelem formájában (Bromann2001).

Minden sprinkler rendszerre igaz, hogy rendelkezik egy vízellátással, egy csővezetékhalózzal és a csőhalózat végén szórófejekkel. A vízellátás módja, a védelem mérete és fajtája szerint nő a rendszer fő építőelemeinek száma, ezáltal a felülvizsgálattal érintett berendezések mennyisége is. A beépített sprinkler oltórendszerek minden építőeleme a rendszer szempontjából olyan

fontossággal bír, hogy meghibásodása a rendszer egy kis részének, de ritka esetben a teljes rendszer üzemképtelenségét eredményezheti. Értelemszerűen

minden építőelemet nem lehet állandóan megfigyelni és karbantartani, ezért a sprinkler rendszerek kialakítása során bizonyos építőelemek túlméretezésével, illetve alkalmazási mennyiségük megnövelésével biztosítható a meghibásodások számának csökkenése és hatása a rendszerre (Sobral-Ferreira 2016).

Kutatásunk során az eltérő szemléletet képviselő szabványok, illetve biztosítói ajánlások szemszögéből vizsgáljuk a sprinkler rendszerek karbantartásának sérülékeny pontjait.

¹ Óbudai Egyetem, Biztonságtudományi Doktori Iskola, hallgató

² Óbudai Egyetem, Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki Kar, Biztonságtudományi és Kibervédelmi Intézet, egyetemi adjunktus

A kutatási módszer bemutatása

A kutatással alapvető célunk bemutatni, hogy a telepített sprinkler rendszerre vonatkozó rendszeres felülvizsgálatok milyen módon segítik elő a rendszerek üzemképességének fenntartását. Kutatásunkban rámutatunk olyan üzemeltetési problémákra és kérdésekre, amiknek megfelelő kezelésének hiányában a rendszer avulása a rendszeres felülvizsgálatok ellenére is megtörténik (Frank et al. 2013).

A vizsgálati pontok felvételére hatással volt a maradék kockázatok tűzvédelmi vonalú alkalmazására történő alkalmazási módszertan kialakításának kutatási iránya is (Bojtos–Nagy 2025).

Kutatásunk során az MSZ EN 12845:2020, a VdS CEA4001, és az FM Property Loss Prevention Data Sheets 2-81 vonatkozó részeit vettük figyelembe. Kutatásunk során különböző életkorú és üzemeltetésű sprinkler rendszerek fő építőelemeit vizsgáltuk meg, valamint különböző rendeltetésű sprinkler rendszerek időszakos felülvizsgálatát végeztük el. A felülvizsgálat során rögzített adatokat összevetettük a korábban feljegyzett hibákkal is (1. sz. ábra).

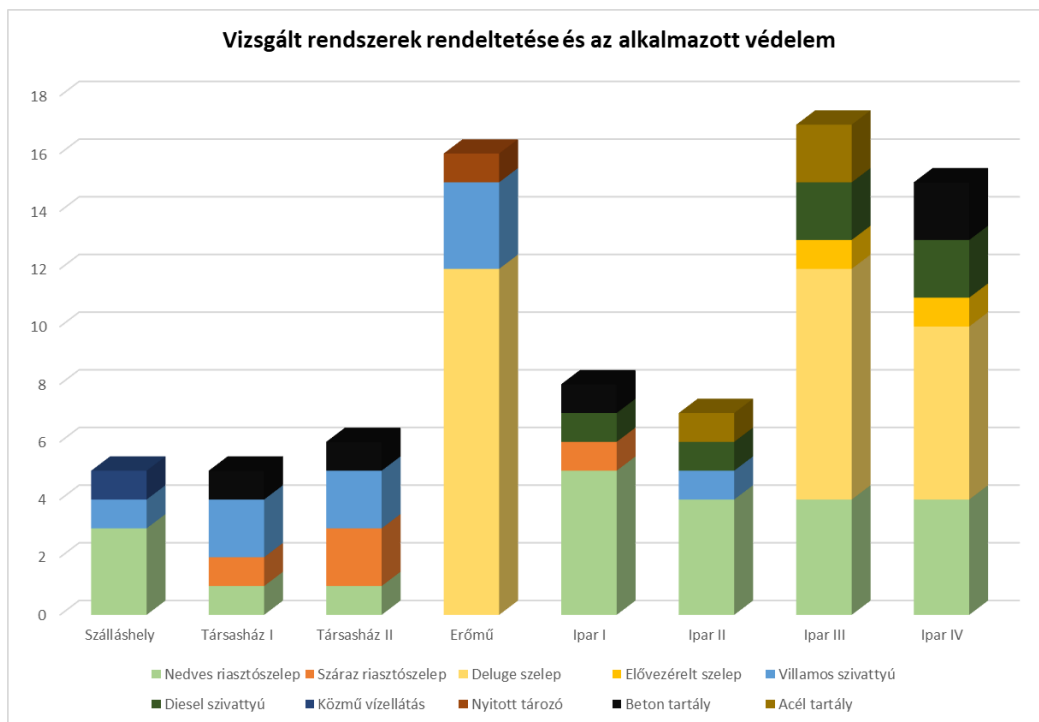
A felhasznált szabványok bemutatása

Az MSZ EN 12845 európai szabvány, amely az automatikus sprinkler rendszerek tervezésével,

telepítésével és karbantartásával foglalkozik. Első kiadása 2004-ben történt. Az MSZ EN 12845 önmagában nem határozza meg a felhasznált sprinkler építőelemek tanúsítását, hanem az MSZ EN 12259 szabványt hivatkozta meg. Az MSZ EN 12259 szabvány tervlapjai azonban nem érintenek minden részegységet, ezért fordulhat elő, hogy például a tolozárakra vagy pillangószelepekre nincs MSZ EN szerinti tanúsítvány (MSZ EN 12845).

A VdS CEA4001 a németországi VdS Schadenverhütung által kidolgozott szabvány, amelynek megelőző szabványa a VdS 2092 volt, az 1999-es első kiadással. A VdS CEA400-nek közös alapjai vannak az MSZ EN 12845-tel. A VdS által megfogalmazott kritériumok alapvetően konzervatívabbak, mint az MSZ EN 12845, nagyobb hangsúlyt fektetnek az összes részegység tanúsítására, valamint rendszerszintű tanúsításokra (VdS CEA 4001).

Az FM Global Property Loss prevention data sheet 2-81, rövid nevén az FM 2-81, az angolszász alapú tűzvédelmi piacon alkalmazott sprinkler rendszerekre vonatkozó karbantartási útmutató. Az FM Globval által kiadott útmutatók egy komplex tűzvédelmi és vagyonvédelmi rendszert építenek fel, amik biztosítói értékelések alapját adják (FM 2-81).

1.sz. ábra: Vizsgált rendszerek rendeltetése és az alkalmazott védelem

Forrás: Saját szerkesztés

A vizsgált rendszerek ismertetése

Egy sprinkler rendszer alapvető feladata, hogy az oltórendszer szempontjából meghatározott kockázati osztály szerinti védőfelületen a meghatározott oltóvíz intenzitással a meghatározott ideig kontrollálja a kialakult tüzet. Egy sprinkler rendszer méretezése – már amennyiben hagyományos sprinkler rendszert vizsgálunk – a tűz kontrollálásának fenntartására készül és nem a sikeres oltásra. A rendszer mértékadó méretezése alapján kerül kiválasztásra a vízellátás, az oltási zónák száma, fajtája és mérete, valamint a szórófejek pozíciója, típusa és rögzítése.

Egy sprinkler rendszert nevezhetünk autonóm rendszernek, de valójában fontos és nélkülözhetetlen kapcsolata van más gépészeti és villamos rendszerekkel. Minél nagyobb a sprinkler védelem mérete és kockázati besorolása, annál több kapcsolódási pont épül fel. A sprinkler rendszernek szüksége van vízellátásra, és ha nyomásfokozás történik, akkor szüksége van villamos energiaellátásra is. Bizonyos víztartály kialakítások, mint például egy víztorony, alkalmas autonóm vízellátásra, de alkalmazásának erős korlátjai vannak a szükséges vízmennyiség és víznyomás oldaláról.

Vizsgálatunk során az egyszerűbb társasházi sprinkler alkalmazástól, nedves sprinkler rendszertől haladtunk a legösszetettebb elővezérelt rendszerekig. Kutatásunk során meghatároztunk kritikus hibapontokat, és megvizsgáltuk, hogy ezekkel a pontokkal a szabványok milyen mértékben foglalkoznak. Összehasonlítottuk, hogy a szabványok milyen gyakorisággal írnak elő felülvizsgálatokat, és azok a felülvizsgálatok milyen részletességgel kell teljesüljenek. Megvizsgáltuk, hogy a felvett hibapontokkal általánosan vagy célzottan foglalkoznak a szabványok vonatkozó pontjai (1. sz. táblázat).

Az 1.sz. táblázat vizsgálati pontjai keresztkapcsolatban is állnak egymással. Egy rossz minőségű oltóvíz negatív hatással lesz az oltórendszer egészére.

Hibák körülhatárolása főelemek szerint

A vizsgálatokat tíz főcsoportra széttagolva végeztük el, ahol az egyes részegységeket elkülönítettük.

Első főcsoportban a nedves riasztószelepeket, mint a nedves sprinkler rendszer oltási zónáit meghatározó főszelvényeket vizsgáltuk. A nedves riasztószelepekben üzemszerű állapotban a szeleptányér alatt és felett is víz van a készenléti nyomáson. A nedves szelepek egyik hibaforrása a szeleptányér tömítése. Vizsgáltuk, hogy cserére kerültek-e a riasztószelep tömítések. A szeleptömítés hibája miatt a riasztószelep alatti nyomás és a riasztószelep feletti nyomás kiegyenlítődik kézi nyomásállítás után. A szeleptányér nem zár rendesen, ezért víz tud bejutni a riasztási körbe, ami téves jelzést eredményezhet. Ismétlődő hibaforrás a riasztási nyomáskapcsoló. Vizsgáltuk, hogy tisztítva lett-e. A riasztási körön lévő nyomáskapcsoló eltömődik, ezért a riasztási jelzés nem jelenik meg megbízhatóan.

Második főcsoportunk a száraz riasztószelepek, amelyek a fagyveszélyes vagy meleg környezeti hőmérsékletű védelemben kerülnek alkalmazásra. Üzemszerű állapotban a szelep alatt víz, míg a szelep felett komprimált levegő vagy nitrogén van. A száraz szelepek meghibásodása a vízkőképződés miatt a tömítéseknél kezdődik. Emiatt vizsgáltuk, hogy cserére került-e a riasztószelep tömítése. A gyártók alapvetően meghatároznak élettartamot a száraz rendszerek tömítéseire. A száraz rendszerek további meghibásodási pontjai a gyorsnyitóknál, valamint a száraz rendszerek levegőellátásánál tapasztalhatóak.

Fő részegység	Azonosított hibaforrás		
Nedves riasztószelep	Tömítés	Riasztási kör	
Száraz riasztószelep	Tömítés	Levegőellátás	Riasztási kör
Deluge szelep	Tömítés	Aktiválás módja	
Elővezérelt szelep	Tömítés	Levegőellátás	Aktiválás módja
Elzáró szerelvény	Tömítés	Pozíció	
Villamos szivattyú	Energiaellátás	Tömítés	Szállított vízmennyiség
Diesel szivattyú	Hűtési kör	Tömítés	Szállított vízmennyiség
Vízellátás	Tartálytöltés	Tartályfűtés	Vízminőség
Sprinkler fej	Külső hatás	Élettartam	
Csőhálózat	Rögzítés	Korrózió	
Felügyelet	Villamos csatlakozás	Üzemeltetői kezelés	

1.sz. táblázat: Vizsgálati pontok

Forrás: Saját szerkesztés

Harmadik főcsoportunk a deluge szelepek, amelyek egy speciális alkalmazástechnika főszervei. A deluge szelephez minden esetben nyitott csőhálózat csatlakozik. A deluge szelep aktiválása kézzel, elektromosan vagy pneumatikusan történhet a támasztókamrában lévő víznyomás elengedésével. A deluge szelepek esetében szintén kritikus pont a szelepek tömítésének cseréi, valamint a működési elvükből adódó belső és külső aktiváló elemek állapotai. Vizsgáltuk a támasztóoldali vízellátás nyomáscsökkentő és szűrő részeit, valamint a villamos vezérlés mágnesszelepét.

Negyedik főcsoportunk az elővezérelt szelepek, amelyek alkalmazása olyan esetben történik, ahol kombinálni szükséges a deluge és a száraz szelep tulajdonságait. A kapcsolódó csőhálózat zárt és komprimált gázzal van feltöltve, de egy külső vezérlés és támasztókamra is van a szelepből. Az elővezérelt szelepek kialakításuk miatt a legösszetettebb szelepek. A száraz szelepekhez hasonlóan az elővezérelt szelepek esetében is van gyártói előírás a tömítések cseréjére. Ezen felül vizsgáltuk a gyorsnyitók állapotát, a támasztóoldali vízellátás állapotát és az elektromos aktiválás mágnesszelepét is.

Ötödik főcsoportban az elzárószerelvényeket vizsgáltuk meg. Általánosan pillangószelepek és tolózárak kerülnek beépítésre a vízellátásba. Alkalmazásuk szerint alaphelyzetben zárt és nyitott állapotban. A pillangószelepek kialakításuk miatt nem alkalmazhatóak szabályozásban, valamint mind a tolózár, mind a pillangószelep mechanikája könnyen sérül, ha egy végállásban túlhúzásra kerül.

Hatodik főcsoportban a vízellátás részeként vizsgáltuk a nyomásfokozó szivattyúkat. Diesel és villamos meghajtással kerülnek telepítésre. A villamos szivattyúkra a robosztus kialakítás és a nagy hibatűrés jellemző, amíg a villamos energia rendelkezésre áll. A diesel szivattyúknak nincs szüksége háromfázisú villamos ellátásra, viszont összetettségük miatt nagyobb a karbantartási igényük. A szivattyúk esetében vizsgáltuk, hogy a tengelytömítésekkel kapcsolatosan történt-e javítás, a szivattyúk munkaponti jelleggörbéjén mérhető-e eltérés a gyári munkaponthoz képest, valamint a kapcsolószekrények felügyelete hogyan került kialakításra, milyen felügyelete biztosított.

Hetedik főcsoportban a vízellátás részeként az oltóvíz ellátást vizsgáltuk meg. Oltóvíz hiányában a rendszer teljesen üzemképtelen. Az oltóvíz ellátás egyik visszatérő és más főelemekre is hatással bíró hibája az oldott kalcium-karbonát és magnézium-karbonát kiválásból adódó vízkőképződés. A riasztószelep tömítések, gyorsnyitó tömítések és támasztóoldali vízellátás meghibásodásának elsődleges oka a vízkő.

A nagyobb méretű vízkőlerakódások szivattyú szívóoldali megjelenése a szivattyú impeller meghibásodását okozhatja, valamint a diesel szivattyú hűtőkörének eltömődését.

Nyolcadik főcsoportban a sprinkler szórófejeket vizsgáltuk. A sprinkler fejek a rendszer végpontjaként az oltóvíz kijuttatásáért és egyenletes szétosztásáért felel. A sprinklerfej K tényezője határozza meg a nyomás függvényében az oltóvíz intenzitást. A sprinkler fejek kioldóelemeinek öregedésével számolni szükséges. A kioldóelemekre hatással lehet a környezeti hőmérséklet értéke is. A sprinklerfejek szóróképeségének megfeleltetése a teljes élettartam alatt biztosítandó.

Kilencedik főcsoportban a sprinkler hálózat fővezeték és ágvezetékét vizsgáltuk. A sprinkler rendszer típusától függően szükséges a csöveket külső, illetve szükség szerint belső felületkezeléssel ellátni. A rendszer típusától függetlenül a védett térben fennálló vagy kialakuló külső hatások jelenléte nagyban csökkentheti a cső, illetve a tartószerkezet élettartamát.

Tizedik főcsoportban a sprinkler rendszer felügyeletének kialakítását vizsgáltuk. Az üzemeltetői ellenőrzések mellett szükséges több információt is megjeleníteni a rendszer állapotáról. Szükséges a főelemek állapotának visszacsatolása, valamint a kiegészítő berendezések működőképességének folyamatos megjelenítése.

A szabványok összehasonlító vizsgálata

A vizsgált szabványok vonatkozó pontjait összegeztük a főelemek szerinti hibahatárolások szerint. A szabványok vizsgálata során figyeltük, hogy a szabvány:

- általánosan foglalkozik-e a hibával vagy a felülvizsgálati követelmény magában foglalja a hiba kiváltó okát, vagy
- nem foglalkozik a hibával, vagy
- részletesen foglalkozik a hibával,

valamint milyen gyakorisággal kell a vizsgálatokat elvégezni.

MSZ EN 12845 szerinti felülvizsgálati követelmények

A szabvány a nedves szelepekkel vizsgált hibákkal általános mértékben foglalkozik. A 20.2.2.2 pont alapján a riasztószelepek manométerei heti rendszerességgel ellenőrizendők. A 20.3.2.8 pont alapján negyedéves gyakorisággal vizsgálandóak a riasztási jelzések. A nedves szelep tömítésének cseréjét a szabvány nem írja elő.

A száraz főszelepek mozgó alkatrészei a 20.3.3.2 pont alapján félévente ellenőrizendők, valamint a 20.3.2.8 pont alapján negyedévente a riasztási jelzések. A 20.2.2.2 pont alapján a riasztószelepek manométerei heti rendszerességgel ellenőrizendők. A száraz szelep tömítésének és a gyorsnyitó tömítésének a cseréjét a szabvány nem írja elő.

A deluge szelepeket a szabvány nem nevesíti, ezért specifikus karbantartási utasításokat sem határoz meg. A 21-es pont alapján általános jellegben évente vizsgálendő a szelep.

Az elővezérelt szelepeket a szabvány nem nevesíti, ezért specifikus karbantartási utasításokat sem határoz meg. A 21-es pont alapján általános jellegben évente vizsgálendő a szelep. A gyorsnyitók felülvizsgálata a 20.3.3.2 pont alapján félévente szükségesek.

A szabvány külön nem határoz meg specifikus szabályokat a tolózárak vagy pillangószelepek felülvizsgálatára. A vízellátás szerelvényei negyedéves gyakorisággal ellenőrizendő a 20.3.2.7 pont alapján.

A nyomásfokozó szivattyúk üzemét hetente szükséges járatással vizsgálni a 20.2.2.4 pont alapján. A diesel szivattyúk hűtővíze a heti járatás alkalmával ellenőrizendő. A szivattyúk munkaponti jelleggörbéjét évente egy alkalommal kell ellenőrizni a 20.3.4.2.1 pont alapján. A szivattyú tengelytömítések vizsgálatát a szabvány külön nem említi. A szabvány hivatkozik a gyártói előírások alkalmazására, ezáltal szükséges a diesel szivattyúk motorolaját és szűrőit éves rendszerességgel cserélni.

A víztartályok fűtése heti gyakorisággal ellenőrizendő a 20.2.2.6 pont alapján. A tartályok belső felülvizsgálatát három, illetve tíz éves rendszerességgel kell elvégezni a 20.3.5.2 pont szerint.

A sprinklerfejek felületi szennyeződésének vizsgálatát a 20.3.2.3 pont szerint negyedéves ciklusban kell elvégezni. A K melléklet határozza meg a sprinklerfejek 25 éves felülvizsgálatának lépéseit.

A tartószerkezet és csőhálózat ellenőrzését negyedéves gyakorisággal kell végezni a 20.3.2.4 pont alapján. A szabvány további korrózió ellenőrzést nem fogantatosít.

A szabvány bizonyos főelemek minimális jelzéseinek biztosítását már a tervezési szakaszban meghatározza. Ezen felül a riasztószelepek és áramláskapcsolók riasztási jelzéseinek ellenőrzését írja elő 20.3.2.8 pontja szerint. Részletes jelzésfelügyeletet nem követel meg.

VdS CEA4001 szerinti felülvizsgálati követelmények

A szabvány az általános ellenőrzéseken felül VdS minősített szakember bevonását írja elő.

A 18.3.3 pont alapján a riasztószelepek manométerei napi rendszerességgel ellenőrizendők. A 18.3.4.3 pont alapján heti gyakorisággal vizsgálendő a riasztási jelzések. A VdS minősített szakcég a 18.4.2.2 alapján évente részletes belső felülvizsgálatot végez. A nedves szelep tömítésének cseréjét a szabvány nem írja elő.

A száraz főszelek esetében a 18.3.3 pont alapján a riasztószelepek manométerei napi rendszerességgel ellenőrizendők. A 18.3.4.3 pont alapján heti gyakorisággal vizsgálendő a riasztási jelzések. A VdS minősített szakcég félévente részletes belső felülvizsgálatot végez a 18.4.1.3 pont alapján. A száraz szelep tömítésének és a gyorsnyitó tömítésének a cseréjét a szabvány nem írja elő.

A deluge szelepeket a szabvány nem nevesíti, ezért specifikus karbantartási utasításokat sem határoz meg. A 18-as pont alapján általános jellegben évente vizsgálendő a szelep VdS minősített szakcég által.

Az elővezérelt szelepekkel kapcsolatban a szabvány 18.4.1.3 pontja határoz meg fél éves gyakoriságú részletes belső felülvizsgálatot VdS minősített szakcég által.

A szabvány külön megtiltja pillangószelepek alkalmazását szabályozási körben a 7.4-es pont szerint. A vízellátás szerelvényei heti gyakorisággal ellenőrizendők a 18.3.4.2 pont alapján.

A nyomásfokozó szivattyúk üzemét hetente szükséges járatással vizsgálni a 18.3.4.4 pont alapján. A diesel szivattyúk hűtővíze a heti járatás alkalmával ellenőrizendő. A szivattyúk munkaponti jelleggörbéjét évente egy alkalommal kell a VdS minősített szakcégnek ellenőriznie a 18.4.2.3 pont alapján. A szivattyú tengelytömítések vizsgálatát a szabvány külön nem említi. A szabvány hivatkozik a gyártói előírások alkalmazására, ezáltal szükséges a diesel szivattyúk motorolaját és szűrőit éves rendszerességgel cserélni.

A víztartályok ellenőrzését VdS minősített szakcégnek kell elvégeznie 5 éves gyakorisággal a 18.4.4.3 pont szerint. A tartályfűtés ellenőrzését fűtési időszakban napi gyakorisággal a 18.3.3 pont alapján kell végezni.

A sprinkler fejek felületi szennyeződésének vizsgálatát a 18.3.6.3 pont szerint negyedéves ciklusban kell elvégezni. A 18.4.6 pont szerint külső laboratóriumban kell a sprinkler fejek 25 éves felülvizsgálatát elvégezni.

A tartószerkezet és csőhálózat ellenőrzését negyedéves gyakorisággal kell végezni a 18.3.6.4 pont alapján. A szabvány további korrózió ellenőrzést nem foganatosít.

A szabvány a felügyelet biztosítását a 19.2 és 19.3 pontokban határozza meg részletesen.

FM 2-8I szerinti felülvizsgálati követelmények

A szabvány 2.4.2.1 táblázata szerint a nedves riasztószelep működőképessége heti gyakorisággal ellenőrizendő. Ugyanez a táblázat a riasztási jelzések heti ellenőrzését is meghatározza.

A száraz szelepek ellenőrzéséhez a szabvány 2.5.3.3 pontja a száraz szelepek éves gyakorisággal történő belső felülvizsgálatát és tisztítását írja elő. A gyorsnyitók ellenőrzése heti rendszerességgel végzendő, valamint a 2.5.2.1 táblázat az ötéves gyakorisággal történő célzott vízkő ellenőrzést ír elő. A száraz szelepek riasztási jelzései heti rendszerességgel ellenőrizendő a 2.4.2.1 táblázat szerint.

A szabvány külön nevesíti a deluge szelepek karbantartását, ahol a 2.5.3.3 pontja a deluge szelepek éves gyakorisággal történő belső felülvizsgálatát és tisztítását írja elő. Célzottan ellenőrizendő éves gyakorisággal az elektromos aktiválás.

A szabvány külön nevesíti az elővezérelt szelepeket, ahol a szabvány 2.5.3.3 pontja az elővezérelt szelepek éves gyakorisággal történő belső felülvizsgálatát és tisztítását írja elő. A gyorsnyitók ellenőrzése heti rendszerességgel végzendő, valamint a 2.5.2.1 táblázat az ötéves gyakorisággal történő célzott vízkő ellenőrzést ír elő. Célzottan ellenőrizendő éves gyakorisággal az elektromos aktiválás.

Az elzárószerelvények működőképességét a 2.4.2.1 táblázat szerint havi gyakorisággal kell vizsgálni. A 3.1.2.1 pont alapján külön figyelmet kell fordítani a pillangószelepek helyes kezelésére.

A nyomásfokozó szivattyúk üzemének heti ellenőrzése a 2.9.1.1 táblázat szerint kell megtörténnie. A munkaponti jelleggörbe ellenőrzése éves gyakorisággal történik. A szabvány külön kitér a szivattyúvezérlők éves felülvizsgálatára. A szivattyú tengelytömítések vizsgálatát a szabvány külön nem említi. A diesel szivattyúk hűtését hetente ellenőrizni kell.

A víztartályok ellenőrzését ötéves gyakorisággal célzott vízkő ellenőrzésre a 2.5.2.1 táblázat 3-as pontja határozza meg. A 2.10.1.3 pont szerint fűtési időszakban havi rendszerességgel ellenőrizendő a tartályfűtés. Fűtési időszakot megelőző és lezáró időszakban külön tisztítási feladatokat határoz meg.

A sprinklerfejek ellenőrzésére a 2.5.1.1 táblázat 7-es pontja éves rendszerességgel, vagy az épületüzemeltetési tapasztalatok alapján gyakrabban írja elő a fejek vizsgálatát. A 2.5.1.1 táblázat alapján 3, 5 és 15 éves ellenőrzéseket szükséges tartani, valamint tüzesetet követően az aktiválódott fej vagy fejektől számított 6m-en belül található összes sprinkler vagy sprinklercseréje szükséges.

A csövek és csőtartók ellenőrzéséhez a szabvány 2.5.1.1 táblázat 7-es pontja éves rendszereséget vagy az épületüzemeltetési tapasztalatok alapján gyakoribb ellenőrzést ír elő. Az FM 2-1 külön szabványként kezeli a sprinkler rendszerek korróziójának kezelését.

A szabvány a 3.1.2.4 pontja alapján több lépcsős felügyelet kialakításának szükségességét határozza meg. A fő elzárószerelvények lakatolásával kell a pozíciót biztosítani.

Konklúzió

Az MSZ EN12845 mint európai szabvány a sprinkler rendszerek tervezési és telepítési szabályai mellett karbantartási szabályokat is meghatároz. A vonatkozó paragrafusok általános jellegben írják elő az üzemeltetés és felülvizsgálat szabályait. A szabvány nem határozza meg a riasztószelepek tömítésének periódikus cseréjét, a riasztószelepek meghibásodására utaló jeleket általános felülvizsgálat alapján kell felismerni. A szabvány nem ismeri külön a deluge és elővezérelt rendszereket, ezért ezeknek a szelepeknek a karbantartási igényei külön nincsenek definiálva. A nyomásfokozó szivattyúk felülvizsgálatára vonatkozólag alapeljárásrend, hogy a szivattyúkat heti rendszerességgel járatni szükséges. Ezen tesztek alkalmával lehetséges a hibák felismerése. A vízkőképződés és szennyeződés felismerése abban az esetben lesz lehetséges, ha már valamilyen hibajelenség lépett fel a rendszerben.

A VdS CEA4001 sprinkler szabvány szintén tervezési és telepítési szabályai mellett karbantartási szabályokat is meghatároz. A tervezés kapcsán az MSZ EN 12845-ben is megtalálható szabályok mellett saját, erősebb szabályok is érvényesülnek. Legfontosabb különbség a VdS saját tanúsítási rendszere. A tanúsítás kiterjed építőelemekre és rendszerekre, tervezőkre, szerelőkre és karbantartókra is. Az alap-vezérgondolat, hogy egy a VdS által tanúsított rendszer, amit tanúsított szakemberek valósítottak meg és tartanak karban, nagyobb üzembiztonsággal üzemel, mint más sprinkler rendszer. A saját tanúsítási rendszeren felül, az ellenőrzések gyakorisága is nagyobb és részletesebb, mint az MSZ EN 12845 esetében. A szabvány a riasztószelepek tekintetében részletes felülvizsgálatot határoz meg éves gyakorisággal.

Az FM 2-81 előírásai kizárólag karbantartásra vonatkoznak. Az FM Global nagy hangsúlyt fektet a részegységek vizsgálatára, valamint egy teljes, a vagyonbiztonságot előtérbe helyező szemlélet kialakítására. A riasztószelepekre vonatkozólag a legteljesebb, részegységekre is kiterjedő felülvizsgálatot határozza meg. Az FM 2-81 a kötelező felülvizsgálatok mellett hibák kezelésére is tesz ajánlásokat. Javaslatokat tesz szakszerű kezelésre és hibamegelőzésre. A riasztószelepek esetében külön foglalkozik a szelepek általános felülvizsgálatával, a kapcsolódó eszközök vizsgálatával és a tisztítással is. Célzottan foglalkozik a vízkőképződéssel és annak hatásaival. Az FM 2-81 számol egy esetleges tüzesetet követő kárelhárítással és a rendszer üzemszerű állapotának biztosításával. Az FM Global vonatkozó szabványai részletesen foglalkoznak a csőhálózatot és tartószerkezetet érő korrózióval és annak kezelésével.

Irodalomjegyzék

- Bromann, M. (2001) The design and layout of fire sprinkler systems. CRC Press.
- Sobral, J.–Ferreira, L. (2016) Maintenance of fire sprinkler systems based on the dynamic assessment of its condition. *Process Safety Progress*, 35(1). pp. 84–91.
- Frank, K.–Gravestock, N.–Spearpoint, M. et al. (2013) A review of sprinkler system effectiveness studies. *Fire Science Reviews*, Volume 2 (6). <https://doi.org/10.1186/2193-0414-2-6>
- Bojtos, Z.–Nagy, R. (2025) Maradék kockázat értékelése teljesítményalapú tűzvédelmi tervezés során. *Rendvédelem*, 14 (2). pp. 2–12. ISSN 2560-2349. <https://doi.org/10.53793/RV.2025.2.1>

Dokumentumok

- MSZ EN 12845:2015+A1:2020 Beépített tűzoltó berendezések. Automatikus sprinklerberendezések. Tervezés, kivitelezés és karbantartás.
- VdS CEA Guidelines for Sprinkler Systems, VdS CEA 4001en, Planning and Installation.

A komplex kontrolling működés meghatározó tényezői a központi költségvetési szervezetekben – egy empirikus vizsgálat eredményei

Determinants of Complex Management Control Systems in Central Government Organizations: Evidence from an Empirical Study

DOI: [HTTPS://DOI.ORG/10.53793/RV.2026.3.3](https://doi.org/10.53793/RV.2026.3.3)

Absztrakt

A tanulmány célja annak empirikus vizsgálata, hogy az elemzés alá vont központi költségvetési szervezetek gazdálkodási döntéshozatalában mely tényezők járulnak hozzá a komplex kontrolling működés érvényesüléséhez. A kutatás kérdőíves adatfelvételre épül (N=159), amelynek eredményeit statisztikai módszerekkel elemeztük. Az eredmények alapján a komplex kontrolling működés három dimenziója – az információs rendszerek támogatása, a kontrolling szemlélet szervezeti beágyazottsága és a kontrolling információk döntéstámogató hasznosulása – szignifikánsan jelen van a vizsgált szervezetekben. Az ágazati különbségek nem bizonyultak meghatározónak. A vizsgálat rámutat, hogy a döntéstámogató szerep legerősebb magyarázó tényezője a szervezeti kontrolling szemlélet, míg az információs rendszerek inkább támogató szerepet töltenek be. Az eredmények hangsúlyozzák a szervezeti kultúra és vezetési gyakorlat meghatározó jelentőségét.

KULCSSZAVAK: KONTROLLING, KÖZSZFÉRA, KÖLTSÉGVETÉSI SZERVEZETEK, DÖNTÉSTÁMOGATÁS

Abstract

The aim of this study is to empirically examine which factors contribute to the effective functioning of complex controlling systems in the financial decision-making processes of central government budgetary organizations under study. The research is based on a questionnaire survey (N=159), the results of which were analyzed using statistical methods. The findings indicate that three dimensions of complex controlling – information system support, the organizational embeddedness of the controlling mindset, and the decision-support utilization of controlling information – are significantly present in the examined organizations. Sectoral differences were not found to be determining factors. The results reveal that the strongest determinant of the decision-support role of controlling is the organizational controlling mindset, while information systems primarily play a supportive role. Overall, the findings highlight the crucial importance of organizational culture and managerial practices in ensuring effective controlling operations.

KEYWORDS: CONTROLLING, PUBLIC SECTOR, BUDGETARY ORGANIZATIONS, DECISION SUPPORT

Bevezetés

Az állami közfeladatok sokrétűsége, valamint mennyiségi-minőségi biztosításuk erősen összefügg a külső környezeti hatások változásaival (pl. migrációs krízis, pandémiás helyzetek, energiaválság, geopolitikai konfliktusok). Ennek következtében az állam számára kulcsfontosságú a rendelkezésre álló erőforrások optimális felhasználása, ennek mérése, valamint a

döntéshozók számára történő visszacsatolása. A folyamatban meghatározóvá válik az adatokra épülő információ-előállítás, hasonlóan az üzleti szektorhoz, ahol a kontrollerek – egyre inkább a mesterséges intelligencia és az adattudomány támogatásával –

¹ Debreceni Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola, hallgató; BM gyakornoki program 2025 résztvevője

² Debreceni Egyetem, Gazdaságtudományi Kar, Számviteli és Pénzügyi Intézet, egyetemi tanár, kancellár, intézetigazgató

szolgáltatják a menedzsment számára szükséges információkat. A gazdaságos, hatékony és eredményes működés feltétele a megfelelő humán erőforrás-kapacitás, a materiális és immateriális erőforrások rendelkezésre állása, a korszerű szervezeti struktúra, valamint a változásokhoz gyorsan alkalmazkodni képes vezetési szemlélet (Kovács–Bács 2025).

A fentiek alapján kutatási témának a központi költségvetéshez tartozó gazdasági szakterület kontrollingszisztemének megfigyelése és fejlesztési lehetőségeinek feltárása került megjelölésre. A kutatómunka gyakorlati biztosítása a Belügyminisztérium külső gyakornoki rendszerében³ valósult meg. A fogadó szerv a Belügyminisztérium Fejezeti Összefoglaló Főosztálya volt. A kutatás célja az államháztartás központi költségvetésének egyik legnagyobb fejezetét képviselő Belügyminisztérium költségvetési és kontrolling szervezeti egységeinek, gazdálkodási irányelveinek, továbbá operatív-taktikai-stratégiai időtávú kontrolling gyakorlatainak (közvetlen és közvetett) empirikus vizsgálata. A tanulmány alapját egy kérdőíves empirikus vizsgálat (N=159) képezi, amelynek eredményeit többváltozós statisztikai módszerekkel elemeztük. A vizsgálat célja nem csupán a kontrolling működésének leíró bemutatása, hanem annak feltárása is, hogy mely tényezők magyarázzák a kontrolling tényleges döntéstámogató szerepének érvényesülését a közszférában.

Szakirodalmi áttekintés

A tanulmány ezen részében röviden bemutatjuk a szakirodalmi kutatás során meghatározott célokat és hipotéziseket, valamint az empirikus vizsgálat módszertanát.

Cél és hipotézis meghatározása

A kontrolling rendszerek döntéstámogató szerepe az elmúlt évtizedben a nemzetközi és hazai szakirodalom egyik központi témájává vált. A vizsgálat cél- és hipotézissziszteme a Kovács–Bács (2025) által publikált szisztematikus szakirodalom-elemzés eredményeire támaszkodva került kialakításra. A 2013–2024. közötti időszak szisztematikus irodalomelemzése alapján (N=56 publikáció) megállapításra került, hogy a kutatások három fő irányba sorolhatóak: elméleti kontrolling, támogató kontrolling és gyakorlati/alkalmazási kontrolling. A publikációk arányai (18% elméleti, 43% támogató, 39% gyakorlati/alkalmazási) arra utalnak, hogy a kontrolling kutatás súlypontja a működtetési és

technológiai kérdések irányába tolódott el, ugyanakkor az elméleti dimenzió továbbra is meghatározó jelentőségű. A kontrolling téma hangsúlya éves megoszlás szerint ciklikus mintázatot mutatott: a páros években kisebb visszaesés, míg a páratlan években számottevő növekedés figyelhető meg, melyek háttérben feltételezhetően különböző globális társadalmi és gazdasági események állhatnak. *Jelen publikációban kizárólag a „H1 A gazdálkodási döntéshozataloknál szignifikánsan megvalósul a komplex kontrolling tevékenység.” hipotézis kifejtésére és vizsgálatára került sor.*

A kontrolling komplex funkciója és intézményi beágyazottsága (H1)

Az elméleti kontrolling irányzat a teljesítménymenedzsment integrált eszközrendszerévé vált, amely a tervezés, ellenőrzés és információszolgáltatás funkcióit rendszerszerűen kapcsolja össze (Blumné Bán–Zéman 2014). A klasszikus költségvetési és terv-ellenőrzési modell mára adatvezérelt, információ-intenzív döntéstámogató keretű alakult át (Bajnai 2023; Bajnai–Fenyves 2021; Zéman–Vajda–Thalmeiner 2023). Zéman (2016, 2021) hangsúlyozza, hogy a kontrolling fejlődése ciklikus módon reagál a gazdasági környezet változásaira és egyre inkább a stratégiai illeszkedés és az információminőség irányába mozdul el. Bagdác (2023) történeti megközelítése alapján a kontrolling fejlődése a 20. század eleji költségellenőrzési funkcióból a 21. századra komplex, menedzsmentorientált irányítási eszközzé vált. Van Helden–Reichard (2019) szerint a közszfektorban alkalmazott management control rendszerek nem klasszikus kontrolling típusú vállalati modellek, hanem intézményi és politikai beágyazottságuk miatt sajátos működési logikával rendelkeznek, amelyek csak korlátozott mértékben feleltethetők meg a klasszikus vállalati kontrollingmodelleknek. A hazai szakirodalomban Bajor (2017) szintén rámutat arra, hogy a közigazgatási kontrolling rendszerek működését erősen meghatározza a szabályozottság, az elszámoltathatósági követelmények és az intézményi környezet sajátossága. A közszféra kontrolling célrendszerében a fegyelem mellett az elszámoltathatóság és a közérdek érvényesítése is megjelenik (Nikliné Gáldonyi 2016). A szakirodalom alapján tehát a kontrolling komplex működése a közszférában egyszerre értelmezhető integrált irányítási, információs és szervezeti

³ A gyakornoki időszak a megállapodás szerint 2025. szeptember 1. és 2026. február 28. közötti fél éves időtartamot ölelt fel. A gyakornoki programban a szerző (PhD hallgató) doktori képzésének harmadik félévében vett részt, amely időzítés lehetővé tette, hogy a doktori kutatás megalapozási szakasza és az empirikus vizsgálati fázis között átmenetet képezzen, melyet intézményi szakmai háttérrel és közvetlen szervezeti tapasztalatszerzéssel támogatott.

beágyazottságú rendszerként, ami indokoltá teszi a működés többdimenziós empirikus vizsgálatát.

Ezen szakirodalmi alapok indokolják a H₁ főhipotézist, amely a komplex kontrolling tevékenység operatív szintű megvalósulását vizsgálja.

Információs rendszerek és technológiai támogatás (H_{1a})

A támogató szakirodalom rámutat arra, hogy a kontrolling működése egyre inkább információs rendszerekre és adatvezérelt megoldásokra épül (Fabricius-Ferke 2017; Fabricius-Ferke–Zéman 2016; Fekete 2023; Kalmár 2017). A digitális technológiák térnyerése nem pusztán eszköztári bővülést jelent, hanem a döntéshozatali logika átalakulását is (Bajnai 2023; Bajnai–Fenyves 2021). Fedchenko et al. (2023) és Felício–Samagaio–Rodrigues (2021) empirikus vizsgálatai kimutatták, hogy a közszféra menedzsmentkontroll rendszereinek minősége pozitív kapcsolatban áll a szervezeti teljesítménnyel és a minőségjavulással. Ugyanakkor a digitalizáció csak akkor eredményez valódi döntéstámogatást, ha az információk aktuálisak, megbízhatóak (Zéman–Lukács 2018). Az információs rendszerekhez kapcsolódó szakirodalom közös üzenete, hogy a technológiai háttér önmagában nem elegendő, de alapvető előfeltételét képezi a döntéstámogató kontrolling működésnek. *Ez a szakirodalmi irány közvetlenül megalapozza a H_{1a} alhipotézist, amely a központi információs rendszerek döntéstámogató szerepét vizsgálja.*

Kontrolling szemlélet és szervezeti kultúra (H_{1b})

A kontrolling nem csupán technológiai rendszer, hanem szervezeti működésbe beépülő folyamat is. Fabricius-Ferke (2015) szerint a kontrolling leadership-támogató funkcióként értelmezhető, amely a vezetői döntéshozatal minőségét befolyásolja. Gábor és Suhajda (2019) rámutatnak, hogy a szervezeti kultúra meghatározó a kontrolling folyamatok sikeres működésében. Doszpoly (2019) a kompetencia- és tudásdimenzió fontosságát emeli ki, ennek okán a kontrolling rendszerek csak megfelelő humán háttérrel képesek hatékonyan működni a modernizációtól függetlenül. A szervezeti kultúrához és szemlélethez kapcsolódó megközelítések alapján a kontrolling hatékonysága nem pusztán eszközrendszeri, hanem szervezeti működésmódbeli kérdés is. *Ez a megközelítés képezi a H_{1b} alhipotézis elméleti alapját, amely a kontrolling szemlélet és gyakorlati jelenlét szervezeti szintű vizsgálatára irányul.*

A kontrollig információk tényleges hasznosulása (H_{1c})

A gyakorlati kontrollig tanulmányok rámutatnak arra, hogy a kontrollig információk beépülése a döntéshozatalba kulcsfontosságú tényező (Krenyác 2018; Liapis–Spanos 2015). Bracci és Tallaki (2021) szerint a menedzsmentkontroll rendszerek a szervezeti reziliencia alapját képezik, míg Nikliné (2016) hangsúlyozza, hogy a rendszer formalizáltsága önmagában még nem garantálja a döntéstámogató funkció érvényesülését, a vezetői használat és a közvetlen munkatársak visszacsatolása kulcsfontosságú a kontrollig eszköztár által biztosított információ előállításában. A gyakorlati szakirodalom összességében azt támasztja alá, hogy a kontrollig értéke elsősorban nem az információ előállításában, hanem annak tényleges döntéshozatali hasznosulásában ragadható meg. *Ez a szakirodalmi háttér szolgál a H_{1c} alhipotézis megalapozásul, amely a kontrollig információk döntéshozatalba történő integrációját vizsgálja.*

Ágazati sajátosságok és intézményi eltérések (H_{1d})

A közszféra kontrollig rendszerei erősen függenek az intézményi környezettől és az ágazati sajátosságoktól (Tahar–Menacere 2013; van Helden–Reichard 2019). Tahar és Menacere (2013) kimutatták, hogy a strukturális és intézményi különbségek jelentősen befolyásolják a menedzsmentkontroll rendszerek működését. Novoszát (2019) szerint a magyar közszféra egyes szakterületein megindult a módszertanilag elvárt kontrollig szemlélet kialakítása, de ezek még szektorális eltéréseket mutatnak. *E megállapítások indokolják a H_{1d} alhipotézist, amely az ágazatok közötti különbségek empirikus vizsgálatára irányul.*

Összegzés

A szisztematikus irodalomelemzés alapján a kontrollig a közszférában:

- komplex, integrált irányítási rendszer,
- technológia-intenzív és adatvezérelt,
- szervezeti kultúrába ágyazott,
- vezetői döntéstámogatást biztosító eszköz,
- ugyanakkor intézményi és ágazati sajátosságok által meghatározott struktúra.

E szakirodalmi keret alapján indokolt a H₁ hipotézis és alhipotéziseinek empirikus vizsgálata a központi költségvetési intézmények operatív döntéshozatali gyakorlatában (1. sz. táblázat).

Kutatási célok (kérdések)	Hipotézis
C1 A kontrollig szemlélet, valamint annak gyakorlati érvényesülésének vizsgálata a különböző szintű és típusú gazdálkodási döntéshozatalokban.	H1 A gazdálkodási döntéshozataloknál szignifikánsan megvalósul a komplex kontrollig tevékenység.
	H1a Központi költségvetés államháztartás információs rendszere szignifikánsan támogatja az intézményi előirányzat felhasználás-mérését, időbeli követését.
	H1b Kontrollig szemlélete és gyakorlata szignifikánsan jelen van az érintett szervezetek működésében.
	H1c Kontrollig tevékenységből származó információk szignifikánsan hasznosulnak a döntéshozatali folyamatoknál.
	H1d Kontrollig eljárások alkalmazása szignifikánsan eltér a központi költségvetési ágazatokban.

1. sz. táblázat: A kutatási célok és hipotézisek rendszere

Forrás: Saját szerkesztés

A H1 hipotézis és aldimenzióinak empirikus mérési módszertana

A kutatás célja a központi költségvetési intézményekben működő kontrolligrendszer komplex működésének empirikus vizsgálata volt. A vizsgálat a kontrollig rendszer dimenzióira: az információs támogatás, a szervezeti beágyazottság és a döntéstámogató hasznosulás, valamint az ágazati különbségekre terjedt ki. A kutatás kvantitatív kérdőíves adatfelvételre épült, amely módszer a szervezeti gyakorlatok és azok tulajdonságainak mérésére szolgált.

Skálaképzés és változók mérhetővé alakítása

A H1 főhipotézis empirikus vizsgálata többdimenziós mérési modellel történt. A kérdőív Likert-skálás (0-5) állításokat tartalmazott, amelyek a kontrollig rendszer egyes funkcionális dimenzióit mérték. A többváltozós kérdésblokkokból skálák kerültek kialakításra, amely módszer a komplex konstrukciók mérésére szolgált (Hair et al. 2019). A skálák megbízhatóságának ellenőrzése Cronbach-alfa mutató segítségével történt. A szakirodalom alapján a 0,70 feletti Cronbach-alfa érték megfelelő belső konzisztenciát jelez és alkalmas a skálák megbízhatóságának értékelésére.

One-sample t-próba alkalmazása

A H1a-H1c alhipotézisek vizsgálatához egymintás t-próbát alkalmaztunk. A módszer lehetővé teszi annak

vizsgálatát, hogy az adott skála átlaga szignifikánsan eltér-e a semleges értéktől, amelyet mi a 3-as érték tekintetében határoztunk meg (a 0-5 értékű Likert-skála középtértekeként). Az eljárás alkalmazása indokoltá vált a kutatási cél meghatározása kapcsán, hogy a szervezeti jelenség mértéke kimutatható-e a vizsgált halmazban (Field 2018). Az egymintás t-próba a szakirodalomban gyakran alkalmazott módszer a szervezeti jelenségek megítélésének vizsgálatára (Becsky-Nagy-Droppa 2017).

Varianciaanalízis: az ágazati különbségek vizsgálata

A H1d alhipotézis az ágazati különbségek vizsgálatára irányult, ezért egyutas varianciaanalízist (one-way ANOVA) alkalmaztunk. Az ANOVA több független csoport átlagának összehasonlítására alkalmas statisztikai eljárás (Field 2018). Az alkalmazott módszer lehetővé tette annak vizsgálatát, hogy a kontrolligrendszer működésének megítélése szignifikánsan eltér-e a különböző költségvetési ágazatok között. Szignifikáns különbség esetén a csoportok közötti eltérések pontos azonosítása érdekében Tukey-féle post hoc tesztet alkalmaztunk. Ennek vizsgálata azért indokolt, mert a szakirodalom szerint a közszféra menedzsmentkontroll-rendszereinek működését az intézményi és ágazati sajátosságok érdemben befolyásolhatják (Novoszách 2017).

Korrelációs és regressziós elemzés

A kontrollig dimenziók közötti összefüggések feltárása Pearson-féle korrelációelemzéssel történt. A módszer a változók közötti kapcsolat irányának és erősségének meghatározására irányult (Hair et al. 2019). A kontrollig dimenziók közötti magyarázó kapcsolatok feltárására lineáris regressziós modellt alkalmaztunk annak vizsgálatára, hogy az információs háttér és a kontrollig szemlélet milyen mértékben befolyásolja a döntéstámogató hasznosulást. A regresszióelemzés a kontrollig rendszerek működésének empirikus modellezésére alkalmazott módszerként került felhasználásra (Otley 2016).

Összegzés

A *H1 főhipotézis és aldimenzióinak* empirikus vizsgálata többlépcsős statisztikai eljárással történt, amely magában foglalta a skálaképzést, a megbízhatósági vizsgálatot, az egymintás t-próbát, a varianciaanalízist, valamint a korrelációs és regressziós elemzést is. A módszertani keret lehetővé tette a kontrollig rendszer működésének többdimenziós vizsgálatát, valamint a dimenziók közötti statisztikai összefüggések feltárását.

A kutatás bemutatása, eredmények és azok értékelése

Az empirikus adatgyűjtés rövid bemutatása

A szakirodalmi áttekintés és annak szisztematikus elemzése alapján leképezésre került a kutatási cél vizsgálatához szükséges feltételezési rendszer, amely fő

hipotézisekből és azok aldimenzióiból áll. Az empirikus adatgyűjtés megvalósítására egy 77 kérdésből álló online kérdőíves felmérés került kialakításra. A kérdőív véglegesítése előtt pilot vizsgálat került lefolytatásra korlátozott számú, a vizsgált szervezeti környezetet jól ismerő szakértői mintán. A pilot célja a tételek egyértelműségének, értelmezhetőségének, valamint a tartalmi validitás előzetes ellenőrzése volt. A visszajelzések alapján kisebb nyelvi pontosítások, valamint néhány tétel strukturális átfogalmazása történt annak érdekében, hogy a mérőeszköz a szervezeti kontextusban egyértelműen értelmezhető legyen. A kérdőív első blokkjában demográfiai és szervezeti háttérinformációk felmérése történt, ezt követően a *fő hipotézisekhez és aldimenzióikhoz egyenként 10-10 kérdés került megfogalmazásra*. A kérdőív tételei 0-5 fokozatú⁴ Likert-típusú skálán kerültek mérésre. Bár a Likert-skála formálisan ordinális mérési szintű, a szakirodalomban elfogadott gyakorlat szerint megfelelő elemszám és közel normális eloszlás esetén intervallumskálaként kezelhető a parametrikus statisztikai elemzések során. A kérdések mintegy 25%-a fordított irányú állításként került beépítésre, amelyek esetében az értékelés során az értékskála ellentétes irányú kódolása történt meg a torzítások csökkentése érdekében. A kérdőív lehetőséget biztosított a „0 – Nem tudok relevánsan nyilatkozni” válasz opció megjelölésére. E válaszok az elemzés során – a torzító hatások elkerülése érdekében – kizárásra kerültek⁵. A kitöltést rövid szöveges magyarázatok segítették az egyértelmű értelmezés biztosítása érdekében. Az adatfelvételt a Belügyminisztérium Gazdasági Helyettes Államtitkársága (BM/31972/2025) rendelte el az alábbi belügyi szervek vonatkozásában (2. sz. táblázat):

⁴ 0. Nem tudok relevánsan nyilatkozni; 1. Egyáltalán nem jellemző; 2. Inkább nem jellemző; 3. Részben jellemző; 4. Többnyire jellemző; 5. Teljes mértékben jellemző

⁵ System Missing: values=0, mely a statisztikai számításoknál a „0” érték hiányzóként lett kezelve, nem került elemzési tételként bele például az átlag, szórás, korreláció, ... stb. számításoknál.

Ssz.	Cím azonosító	Cím megnevezése	Ágazati kategória ⁶
1.	0100	Belügyminisztérium igazgatása	Központi igazgatás
2.	0200	Nemzeti Védelmi Szolgálat	Rendvédelem és biztonság
3.	0301	Szociális és Gyermekvédelmi Főigazgatóság	Szociális ellátórendszer
4.	0302	Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet	Szociális ellátórendszer
5.	0500	Büntetés-végrehajtás Országos Parancsnoksága	Rendvédelem és biztonság
6.	0600	Oktatási Hivatal	Oktatás
7.	0700	Országos Rendőr-főkapitányság	Rendvédelem és biztonság
8.	1000	Országos Mentőszolgálat	Egészségügyi háttérintézmény
9.	1100	Nemzeti Népegészségügyi és Gyógyszerészeti Központ	Egészségügyi háttérintézmény
10.	1200	BM Országos Katasztrófavédelmi Főigazgatóság	Rendvédelem és biztonság
11.	1300	Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság	Rendvédelem és biztonság
12.	1400	Országos Vércellátó Szolgálat	Egészségügyi háttérintézmény
13.	1500	Klebelsberg Központ	Oktatás
14.	1600	Társadalmi Esélyteremtési Főigazgatóság	Szociális ellátórendszer

2. sz. táblázat: A vizsgálatban szereplő központi költségvetési szervezetek és ágazati besorolásuk
 Forrás: Saját adatgyűjtés alapján, saját szerkesztés

A kérdőíves felmérés költségvetési szervenként került lebonyolításra. Középirányítói cím esetén a középirányító szerv mellett az általa kijelölt további öt középirányított költségvetési szerv vonatkozásában – elkülönített módon – történt az adatgyűjtés. Szervezetenként legalább három különböző, releváns beosztású személy (lehetőség szerint felsővezető, középvezető és munkatárs) részvétele volt elvárt. A felmérés nem volt teljes mértékben anonim, mivel az intézményi azonosítás szükséges volt az ágazati és szervezeti szintű összehasonlító elemzések elvégzéséhez, ugyanakkor az egyéni válaszadók személyazonosítása nem történt meg. Az adatfelvétel a Microsoft Forms (Office 365 Forms) alkalmazás használatával, több

elérési hálózaton biztosítva, 2025. december 9. és 2025. december 17. között zajlott. Az empirikus adatgyűjtés eredményeként $N=159$ elemszámú kvantitatív adatállomány jött létre, amely alkalmasnak bizonyult a kontrollingfolyamatok szervezeti megítélésének és működési jellemzőinek statisztikai vizsgálatára. Az adatállomány tisztítását és előkészítését követően leíró statisztikai, reliabilitási, varianciaanalitikai, korrelációs és regressziós elemzések elvégzésére került sor az IBM SPSS Statistics 22 szoftver (a továbbiakban: SPSS) alkalmazásával, különös tekintettel a H_1 hipotéziscsoport empirikus vizsgálatára.

⁶ Az intézményi háttér vizsgálata során a válaszadók szervezeti ágazati kategóriákba kerültek besorolásra, ellenben az adatbázisban a válaszadók eredetileg konkrét intézményi megnevezésekkel szerepeltek. Az összevonás módszertani indoka az volt, hogy a nagyszámú intézményi kategória helyett statisztikailag kezelhető csoportok jöjjenek létre, amelyek lehetővé teszik a kontrolling gyakorlatok ágazati szintű összehasonlító vizsgálatát.

Empirikus kutatás eredményei

Az adatbázis leíró statisztikai vizsgálata

A kutatás empirikus adatfelvétele strukturált online kérdőív segítségével történt, amely a központi költségvetési intézmények gazdasági munkatársainak és

vezetői állományának körében került meghatározásra. A kérdőív összesen 159 kitöltést eredményezett, amelyek érvényes válaszként kerültek be az adatbázisba. Az elemszám megfelelő alapot biztosít a statisztikai elemzések elvégzéséhez és a vizsgált jelenségek feltárásához (3. sz. táblázat).

Változó megnevezése	Kategória	Gyakoriság (N)	Megoszlási arány (%)
Nem	Férfi	36	22,6
	Nő	123	77,4
	Összesen	159	100,0
Életkor	18-30 év	7	4,4
	31-44 év	34	21,4
	45-60 év	112	70,4
	60 év felett	6	3,8
	Összesen	159	100,0
Legmagasabb iskolai végzettség	Középfok	24	15,1
	Felsőoktatási alapképzés (BA/BSc)	98	61,6
	Felsőoktatási mesterképzés (MA/MSc)	28	17,6
	Doktori / osztatlan	9	5,7
	Összesen	159	100,0
Beosztás	Beosztott	63	39,6
	Középvezető	63	39,6
	Felsővezető	33	20,8
	Összesen	159	100,0
Ágazati kategória	Rendvédelem és biztonság	101	63,5
	Egészségügyi háttérintézmény	9	5,7
	Szociális ellátórendszer	24	15,1
	Oktatás	24	15,1
	Központi igazgatás	1	0,6
	Összesen	159	100,0

3. sz. táblázat: A minta jellemzői

Forrás: Saját kérdőíves adatgyűjtés alapján, a szerzők számításai (SPSS)

A válaszadók demográfiai megoszlása alapján a minta jelentős részét női válaszadók alkották: 77,4%, míg a férfiak aránya: 22,6%. Az *életkori struktúra* alapján a kitöltők többsége a 45-60 év közötti korosztályba tartozott: 70,4%, ami arra utal, hogy a vizsgálat elsősorban tapasztalt szakemberek véleményét tükrözi. A fiatalabb korosztály (18-30 év) aránya: 4,4%, míg a 31-44 év közötti válaszadók aránya: 21,4%, illetve a 60. évnél idősebb: 3,8% volt. A szervezetben *betöltött pozíciók* vizsgálata során a válaszadók közel azonos arányban képviselték a beosztotti és a középvezetői szintet, melynél mindkét kategória: 39,6%-ot eredményezett. A felsővezetők aránya: 20,8% volt. Ez a megoszlás lehetővé tette, hogy a kutatás eredményei több szervezeti szint tapasztalatait mutassák be. Az *iskolai végzettség* tekintetében a minta magas kvalifikációs szintet mutat. A válaszadók 61,6%-a felsőoktatási alapképzésben (BA/BSc), 17,6%-a mesterképzésben (MA/MSc) szerzett végzettséggel rendelkezik, míg 5,7% doktori vagy osztatlan egyetemi képzésben szerzett diplomát. A középfokú végzettséggel rendelkezők aránya: 15,1%. Ez a magas képzettségi szint indokolja a kontrollig jellegű kérdések szakmai relevanciáját és értelmezhetőségét. Az intézményi háttér vizsgálata során a válaszadók szervezeti ágazati kategóriákba kerültek besorolásra. A minta legnagyobb részét a rendvédelem és biztonság területéhez tartozó intézmények adják: 63,5%. Az oktatási és a szociális ellátórendszer egyaránt 15,1%-os arányban képviselteti magát, míg az egészségügyi háttérintézményi ágazat aránya 5,7%, ellenben a központi igazgatás kategóriába egy válaszadó tartozott, amely az elemzések során statisztikai okokból kizárásra került az ágazati összehasonlító vizsgálatokból. Ennek következményeként az ágazati sokszínűség lehetővé tette a kontrollig gyakorlatok összehasonlító vizsgálatát a közszféra különböző területein.

Az adatbázis statisztikai jellemzőinek vizsgálata során megállapítható, hogy a változók többsége alacsony hiányzó adat arányt mutat, amely nem befolyásolta érdemben az elemzések elvégzését.

A skálák leíró statisztikai vizsgálata

A kérdőív Likert-skálás változói megfelelő variabilitást mutattak, ami lehetővé tette a további parametrikus statisztikai módszerek alkalmazását. A fő kutatási változók leíró statisztikai mutatói alapján (4. sz. táblázat) a kontrollig dimenziók átlagértékei minden esetben meghaladják a skála középtértékét: 3. Az információs rendszer támogatását mérő (*H1a*) skála átlaga: 3,80, ami azt jelzi, hogy a központi információs rendszerek a válaszadók megítélése szerint alapvetően támogatják a gazdálkodási folyamatok nyomon követését és az információ szolgáltatást. A kontrollig szemléletet vizsgáló (*H1b*) skála átlaga: 3,58, ami arra utal, hogy a kontrollig szemlélet és eszközrendszer a szervezetek működésében jelen van, ugyanakkor a szórás értéke viszonylag magasabb ($SD=0,76$), így feltételezhetően a szervezetek között jelentős eltérések lehetnek a kontrollig gyakorlata (alkalmazás) során. A döntéstámogató hasznosulást mérő (*H1c*) skála átlaga: 3,72 volt, amely mérésnél megállapítható, hogy a válaszadók szerint a kontrollig információk a vezetői döntéshozatalban jelentős mértékben hasznosulnak. Az ágazati különbségeket vizsgáló (*H1d*) dimenzió átlagértéke: 3,33, ami arra utal, hogy az ágazati sajátosságok hatása a kontrollig gyakorlatokra mérsékelt mértékben érzékelhető. Az eredmények arra utalnak, hogy a válaszadók szerint a kontrollig rendszerek jelenléte érzékelhető a vizsgált központi költségvetési intézmények működésében.

Skála azonosítás	Elemek száma (N)	Min. érték	Max. érték	Átlag (számtani) érték	Szórás érték	Ferdesség		Csúcsosság	
						érték	Std. hiba	érték	Std. hiba
H1a_scale	147	2,14	5,00	3,8042	0,56045	-0,555	0,200	0,516	0,397
H1b_scale	151	1,00	5,00	3,5848	0,76123	-0,617	0,197	0,592	0,392
H1c_scale	150	2,00	5,00	3,7224	0,65576	-0,262	0,198	-0,581	0,394
H1d_scale	143	1,20	4,80	3,3322	0,51579	0,150	0,203	1,829	0,403

4. sz. táblázat: A H1 hipotézis dimenzióinak leíró statisztikai mutatói
Forrás: Saját kérdőíves adatgyűjtés alapján, a szerzők számításai (SPSS)

A ferdeség és csúcsosság értékei a -2 és +2 közötti tartományban helyezkednek el, ami a szakirodalomban elfogadott határértékek alapján közel normális eloszlást jelez. A minta nagyságával együtt ez lehetővé tette parametrikus statisztikai módszerek alkalmazását.

A skálák megbízhatósági vizsgálata

A skálák belső konzisztenciáját Cronbach-alfa mutató segítségével vizsgáltuk meg. Az 5. sz. táblázatban

megfigyelhető eredmények alapján a H_{1a} , H_{1b} és H_{1c} dimenziók megbízhatósága jó szintű ($\alpha > 0,70$), míg a H_{1d} dimenzió esetében a mutató értéke $\alpha = 0,696$, ami a szakirodalomban elfogadott alsó határ közelében helyezkedik el, így a skálát empirikus elemzésre megfelelőnek tekintettük.

Skála azonosítás	Dimenzió megnevezése	Tételek száma	Cronbach-alfa (α)
H_{1a}_scale ⁷	Központi költségvetési információs rendszer támogatása	9	0,765
H_{1b}_scale	Kontrollig szemlélet és szervezeti gyakorlat	10	0,872
H_{1c}_scale	Kontrollig információk döntéstámogató szerepe	10	0,867
H_{1d}_scale	Ágazati kontrollig sajátosságok	10	0,696

5. sz. táblázat: A vizsgált skálák megbízhatósági mutatói

Forrás: Saját kérdőíves adatgyűjtés alapján, a szerzők számításai (SPSS)

Hipotézis	Dimenzió megnevezése	Átlag	t / F érték	p érték	Következtetés
H_{1a}	Központi költségvetési információs rendszer támogatása	3,80	17,398	<0,001	elfogadva
H_{1b}	Kontrollig szemlélet és szervezeti gyakorlat	3,58	9,441	<0,001	elfogadva
H_{1c}	Kontrollig információk döntéstámogató szerepe	3,72	13,492	<0,001	elfogadva
H_{1d} ⁸	Ágazati kontrollig sajátosságok	-	F=0,296	0,828	elutasítva

6. sz. táblázat: A H₁ hipotéziscsoport aldimenzióinak empirikus vizsgálata

Forrás: Saját kérdőíves adatgyűjtés alapján, a szerzők számításai (SPSS)

A H₁ hipotézis empirikus vizsgálata

A H₁ hipotézis azt vizsgálta (6. sz. táblázat), hogy az operatív szintű gazdálkodási döntéshozatal során a kontrollig tevékenység komplex módon jelenik-e meg a szervezetek működésében. A hipotézis tesztelése során a skálák átlagértékeit egymintás t-próba segítségével vizsgáltuk, ahol a tesztérték a semleges értéket reprezentáló 3-as érték volt.

Az eredmények alapján a H_{1a} dimenzió esetében az átlagérték szignifikánsan meghaladja a tesztértéket ($t=17,398$; $p<0,001$), ami arra utal, hogy a központi költségvetési információs rendszerek a válaszadók megítélése szerint szignifikáns mértékben támogatják a gazdálkodási folyamatok nyomon követését.

⁷ Az eredeti 10 itemet tartalmazó skála közepes megbízhatóságot mutatott ($\alpha=0,677$). Az item-total statisztikák elemzése alapján egy, a konstrukciótól statisztikailag és tartalmilag eltérő item kizárásra került, amelynek eredményeként a skála belső konzisztenciája megfelelő szintre javult ($\alpha=0,765$). A végleges skála 9 itemet tartalmaz.

⁸ A H_{1a} - H_{1c} alhipotézisek tesztelése egymintás t-próbával történt (tesztérték=3), míg a H_{1d} dimenzió esetében az ágakatok közötti különbségek vizsgálatára egyutas varianciaanalízist (ANOVA) alkalmaztunk.

A H_{1b} dimenzió esetében az átlag szintén szignifikánsan magasabb a semleges értéknél ($t=9,441$; $p<0,001$), ami azt jelzi, hogy a kontrollig szemlélet és gyakorlat a szervezetek működésében ténylegesen jelen van.

A H_{1c} dimenzió vizsgálata során szintén szignifikáns eredmény született ($t=13,492$; $p<0,001$), ami megerősíti, hogy a kontrollig információk a gazdasági döntéshozatalban ténylegesen hasznosulnak.

Ágazati különbségek vizsgálata

Az ágazati különbségek vizsgálatára *varianciaanalízist* (ANOVA⁹) alkalmaztunk. Az eredmények azt mutatták (7. sz. táblázat), hogy a H_{1a} és H_{1b} dimenziók esetében nem mutatható ki szignifikáns különbség az egyes ágazatok között. *Ez arra utal, hogy a kontrollig rendszerek információs és szervezeti gyakorlati dimenziói a vizsgált ágazatokban hasonló módon működnek.*

Skála azonosítás	Dimenzió megnevezése	F érték	p érték	Következtetés
H_{1a_scale}	Központi költségvetési információs rendszer támogatása	1,154	0,330	nincs szignifikáns különbség
H_{1b_scale}	Kontrollig szemlélet és szervezeti gyakorlat	2,416	0,069	nincs szignifikáns különbség ¹⁰
H_{1c_scale}	Kontrollig információk döntéstámogató szerepe	3,629	0,015	szignifikáns különbség
H_{1d_scale}	Ágazati kontrollig sajátosságok	0,296	0,828	nincs szignifikáns különbség

7. sz. táblázat: A kontrollig dimenziók ágazati különbségeinek vizsgálata (ANOVA)

Forrás: Saját kérdőíves adatgyűjtés alapján, a szerzők számításai (SPSS)

A H_{1c} dimenzió esetében azonban szignifikáns különbség mutatható ki az ágazatok között ($F=3,629$; $p=0,015$). A szignifikáns ANOVA-eredményt követően Tukey-féle post hoc tesztet alkalmaztunk annak feltárására, hogy mely ágazati csoportok között mutatható ki statisztikailag szignifikáns különbség. Az egyutas varianciaanalízist követő Tukey-féle post hoc vizsgálat eredményei (1. sz. ábra, Megjegyzés: Tukey HSD post hoc teszt, $\alpha=0,05$).

8. sz. táblázat) alapján az ágazatok közötti különbség nem általános jellegű, hanem egy konkrét ágazati eltéréshez köthető.

A kontrollig információk döntéshozatalban betöltött szerepét mérő H_{1c} skála átlagértéke az oktatási ágazatban szignifikánsan magasabb, mint a rendvédelem és biztonság ágazatban ($p=0,012$). Az oktatási ágazat és a további vizsgált ágazatok (egészségügy, szociális ellátórendszer) között

ugyanakkor nem mutatható ki statisztikailag szignifikáns eltérés. Az oktatási ágazatban a kontrollig információk:

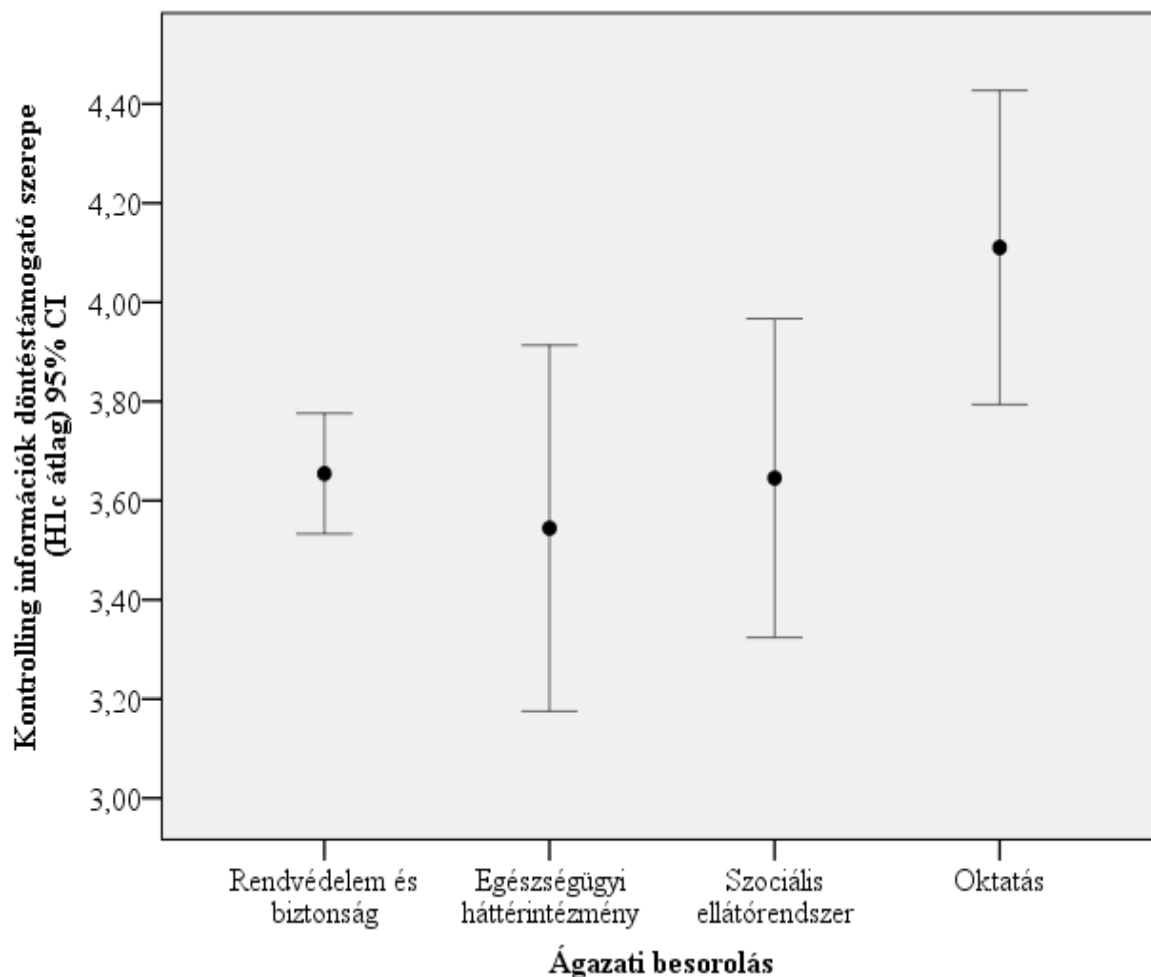
- gyakrabban épülnek be döntésekbe
- jobban értelmezettek
- erősebben támogatják a gazdálkodási döntéseket.

Az eredmények arra utalnak, hogy a kontrollig információk tényleges döntéstámogató szerepe elsősorban az oktatási ágazatban jelenik meg markánsabban, ellenben a rendvédelmi/biztonsági ágazatban ez a szerep szignifikánsan gyengébb.

A H_{1d} dimenzió vizsgálata nem mutatott szignifikáns ágazati különbséget ($F=0,296$; $p=0,828$), ami arra utal, hogy a kontrollig módszertani eltérései a vizsgált szervezetek között nem mutatnak jelentős ágazati különbségeket.

⁹ Az ágazati különbségek vizsgálatára egyutas varianciaanalízist (ANOVA) alkalmaztunk. Amennyiben az ANOVA vizsgálat szignifikáns eredményt mutatott ($p<0,05$), a csoportok közötti különbségek pontos azonosítása érdekében Tukey-féle post hoc összehasonlítást végeztünk.

¹⁰ Kiegészítés: nem éri el a 0,05-ös szignifikanciaszintet, formálisan nem szignifikáns, de trend szintű különbség megfigyelhető.

I. sz. ábra: A kontrolling információk döntéstámogató szerepe ágazatonként (H1c dimenzió)

Forrás: Saját kérdőíves adatgyűjtés alapján, a szerzők számításai (SPSS)

Ágazat (A)	Ágazat (B)	Átlagkülönbségek (A-B)	p érték	Szignifikancia
Oktatás	Rendvédelem és biztonság	0,456	0,012	szignifikáns
Oktatás	Egészségügyi háttérintézmény	0,566	0,112	nem szignifikáns
Oktatás	Szociális ellátórendszer	0,465	0,062	nem szignifikáns

Megjegyzés: Tukey HSD post hoc teszt, $\alpha=0,05$.

8. sz. táblázat: A H1c dimenzió ágazati különbségeinek post hoc összehasonlítása (Tukey HSD)

Forrás: Saját kérdőíves adatgyűjtés alapján, a szerzők számításai (SPSS)

A kontrollig dimenziók közötti kapcsolatok vizsgálata

A kontrollig rendszer dimenziói közötti összefüggések feltárása *Pearson-féle korrelációs elemzéssel* történt (**Megjegyzés: A kapott korrelációs együttható statisztikailag szignifikánsnak bizonyul a $p < 0,01$ szignifikanciaszinten, kétoldali próbát alkalmazva.

9. sz. táblázat). Az eredmények szerint a *H1a* és *H1b* dimenziók között közepes erősségű pozitív kapcsolat mutatható ki ($r = 0,464$; $p < 0,01$). Hasonló erősségű kapcsolat figyelhető meg a *H1a* és *H1c* dimenziók között is ($r = 0,462$; $p < 0,01$).

A legerősebb kapcsolat a *H1b* és *H1c* dimenziók között jelentkezett ($r = 0,730$; $p < 0,01$), ami arra utal, hogy a kontrollig szemlélet és szervezeti működés erősen összefügg a kontrollig információk döntéstámogató szerepével.

Regressziós modell

A kontrollig információk döntéstámogató szerepének magyarázatára lineáris regressziós modellt alkalmaztunk. A modell függő változója a *H1c* dimenzió volt, míg magyarázó változóként a *H1a* és *H1b* dimenziók kerültek bevonásra (10. sz. táblázat, 11. sz. táblázat).

Változók	Dimenzió megnevezése	H1a_scale	H1b_scale	H1c_scale
H1a_scale	Központi költségvetési információs rendszer támogatása	I	0,464 **	0,462 **
H1b_scale	Kontrollig szemlélet és szervezeti gyakorlat	0,464 **	I	0,730 **
H1c_scale	Kontrollig információk döntéstámogató szerepe	0,462 **	0,730 **	I

**Megjegyzés: A kapott korrelációs együttható statisztikailag szignifikánsnak bizonyul a $p < 0,01$ szignifikanciaszinten, kétoldali próbát alkalmazva.

9. sz. táblázat: A kontrollig dimenziók közötti kapcsolat (korreláció)
 Forrás: Saját kérdőíves adatgyűjtés alapján, a szerzők számításai (SPSS)

Mutató	Érték
Determinációs együttható (R^2)	0,569
Korrigált determinációs együttható (Adjusted R^2)	0,563
F-próba	$F(2,139) = 91,796$
Szignifikanciaszint	$p < 0,001$

10. sz. táblázat: A kontrollig dimenziók regressziós modelljének illeszkedési mutatói
 Forrás: Saját kérdőíves adatgyűjtés alapján, a szerzők számításai (SPSS)

Modell	Változó	Nem standard. együttható (B)	Standard hiba	Standard. együttható (β)	t-érték	Szignifikancia szint (p)	Kollinearitási mutató (tolerancia)
I	Konstans	0,824	0,262	-	3,150	0,002	-
	H1a_scale	0,197	0,072	0,169	2,727	0,007	0,805
	H1b_scale	0,596	0,056	0,664	10,706	0,001	0,805

Kimeneti változó: H1c_scale

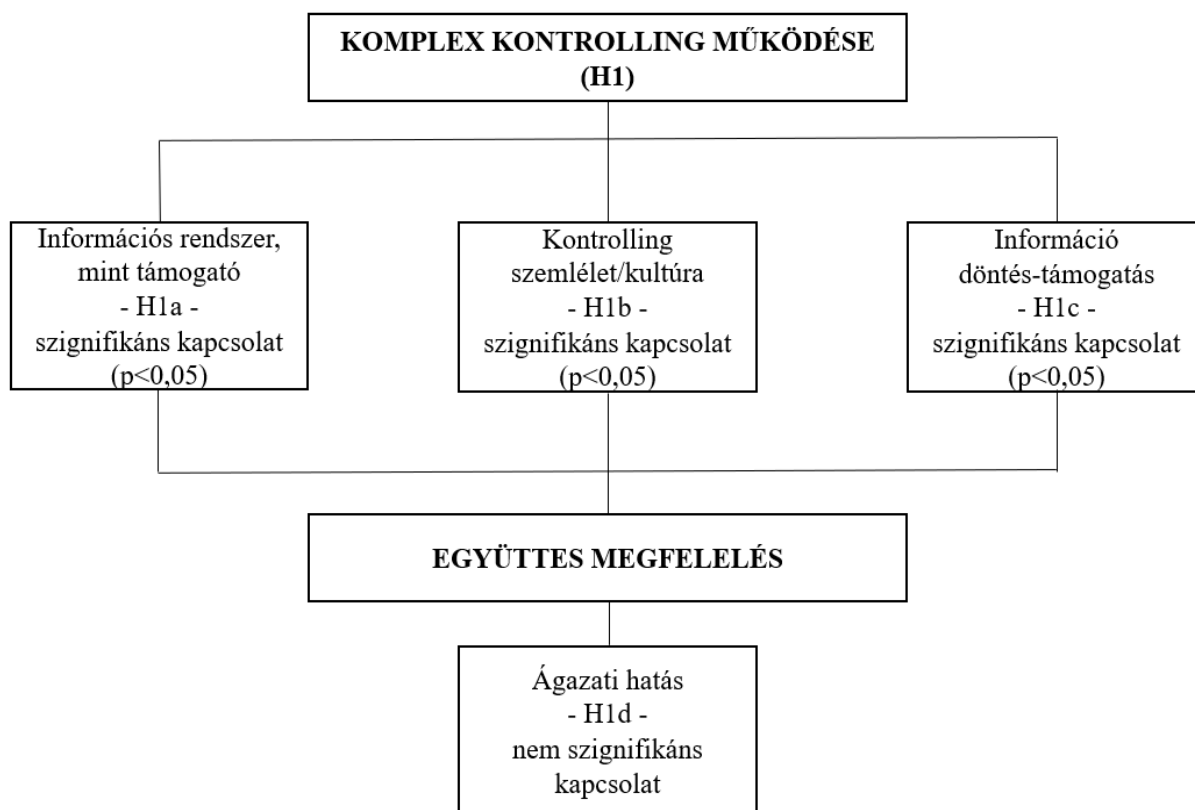
11. sz. táblázat: A kontrollig dimenziók regressziós modellje
 Forrás: Saját kérdőíves adatgyűjtés alapján, a szerzők számításai (SPSS)

A kollinearitási statisztikák alapján multikollinearitási probléma nem mutatható ki (tolerancia=0,805). A regressziós modell szignifikáns eredményt mutatott ($F=91,796$; $p<0,001$) és a modell magyarázó ereje jelentősnek tekinthető ($R^2=0,569$). Ez azt jelenti, hogy a modell a kontrollíng információk döntéstámogató szerepe varianciájának közel 57%-át magyarázza. A standardizált regressziós együtthatók alapján a legerősebb magyarázó tényező a kontrollíng szemlélet és szervezeti működés ($\beta=0,664$; $p<0,001$), míg a központi információk rendszer támogatása szintén szignifikáns, de kisebb hatással rendelkezik ($\beta=0,169$; $p=0,007$). Az eredmények alapján megállapítható, hogy a kontrollíng információk döntéstámogató szerepe elsősorban a szervezeti kontrollíng kultúra és gyakorlat függvénye, míg az információk rendszer inkább támogató infrastruktúrát biztosít.

Következtetések

Az empirikus vizsgálat célja annak feltárása volt, hogy a központi költségvetési szervezetek gazdálkodási döntéshozatalában milyen tényezők járulnak hozzá a komplex kontrollíng működés érvényesüléséhez. A hipotézisvizsgálat eredményei alapján megállapítható,

hogy a H_1 főhipotézis három aldimenziója (H_{1a} , H_{1b} , H_{1c}) statisztikailag szignifikáns eredményt mutatott. Ez arra utal, hogy a kontrollíng információk, szervezeti és döntéstámogató dimenziói ténylegesen jelen vannak a vizsgált központi költségvetési szervezetek működésében. A H_{1d} alhipotézis ugyanakkor nem igazolódott, mivel az ágazati különbségek a vizsgált mintában nem bizonyultak statisztikailag szignifikánsnak. A kapott eredmények alapján vizualizálttá vált a komplex kontrollíng működés empirikus modellje (2. sz. ábra), amely három egymással összefüggő dimenzióra épül: az információk rendszerek döntéstámogató szerepére, a kontrollíng szemlélet szervezeti beágyazottságára, valamint a kontrollíng információk tényleges döntéshozatali hasznosulására. Az elemzések azt mutatták, hogy a döntéstámogató kontrollíng működésében a legerősebb magyarázó tényező a szervezeti kontrollíng szemlélet és gyakorlat, míg az információk rendszerek elsősorban támogató infrastruktúraként járulnak hozzá a döntéshozatalhoz. Ez azt jelzi, hogy a technológiai háttér önmagában nem elegendő a kontrollíng hatékony működéséhez, annak érvényesüléséhez elengedhetetlen a szervezeti kultúrában és a vezetői gyakorlatban megjelenő kontrollíng szemlélet.

2. sz. ábra: A komplex kontrollíng működés empirikus modellje (H_1)

Forrás: Saját szerkesztés, a kérdőíves adatgyűjtés és az SPSS statisztikai elemzések alapján

Az ágazati különbségek vizsgálata alapján megállapítható, hogy a kontrolling működésének alapvető dimenziói a különböző központi költségvetési ágazatokban nagyrészt hasonló módon jelennek meg. Bár a kontrolling információk döntéshozatalban történő hasznosulásának intenzitása bizonyos ágazatokban eltérést mutatott, a módszertani és szervezeti kontrollinggyakorlatok összességében nem mutattak szignifikáns ágazati különbséget. Ez arra utal, hogy a központi költségvetési szervezetekben a kontrolling rendszerek működése egyre inkább egységes irányba fejlődik, ami a módszertani megközelítések és a szervezeti gyakorlatok fokozatos konvergenciáját jelzi.

Az eredmények összességében azt mutatják, hogy a komplex kontrolling működés a központi költségvetési szervezetekben elsősorban szervezeti és információs tényezők kölcsönhatására épül. A kontrolling szemlélet szervezeti beágyazottsága, a vezetői döntéshozatalhoz kapcsolódó információs támogatás, valamint a kontrolling információk tényleges felhasználása együttesen határozzák meg a rendszer működésének hatékonyságát. A kutatás eredményei így megerősítik azt a szakirodalomban is megjelenő megközelítést, amely szerint a közszférában alkalmazott menedzsmentkontroll rendszerek hatékonysága nem kizárólag technológiai vagy módszertani kérdés, hanem jelentős mértékben a szervezeti kultúra és a vezetési gyakorlat függvénye.

Korlátok és jövőbeni kutatási irányok

A kutatás eredményeinek értelmezése során ugyanakkor figyelembe kell venni a vizsgálat korlátaait is. A kutatás keresztmetszeti kérdőíves adatfelvétellel épült, így az eredmények elsősorban a válaszadói percepciók alapján ragadják meg a kontrolling működésének jellemzőit. Emellett a minta a központi költségvetési szervezetek meghatározott körére terjedt ki, ezért az eredmények általánosíthatósága elsősorban a vizsgált intézményi környezetre vonatkozik. A további kutatások számára indokolt lehet más államháztartási alrendszerekre is kiterjeszteni a vizsgálatot, valamint kvalitatív módszerekkel mélyíteni a szervezeti működés értelmezését.

Köszönetnyilvánítás

A kutatás a Belügyminisztérium külső PhD gyakornoki programja keretében valósult meg. A kutatómunka intézményi szakmai környezetét a Belügyminisztérium Fejezeti Összefoglaló Főosztálya biztosította, amely lehetőséget teremtett a központi költségvetési szervezetek kontrollingfolyamatainak közvetlen megfigyelésére és empirikus vizsgálatára. A szerző¹¹ ezúton fejezi ki köszönetét a Belügyi Tudományos

Tanácsnak, amely a gyakornoki programba történő felvétellel támogatta a doktori kutatás intézményi keretek közötti megvalósítását. Köszönet illeti Marsi Márta gazdasági helyettes államtitkár asszonyt a kutatás intézményi támogatásáért és az empirikus adatgyűjtés megvalósításához nyújtott segítségért. Kiemelt köszönet illeti Farkas Viktor urat, a Belügyminisztérium részéről kijelölt szakmai instruktort, aki folyamatos szakmai iránymutatásával és konstruktív támogatásával jelentős mértékben hozzájárult a kutatás empirikus megalapozásához és az intézményi együttműködések kialakításához. A szerző háláját fejezi ki témavezetőjének, Prof. Dr. Bács Zoltán úrnak a kutatás teljes időtartama alatt nyújtott szakmai támogatásáért, tudományos iránymutatásáért és ösztönző szakmai hozzáállásáért. Végül köszönet illeti mindazon szakmai vezetőket és kollégákat, akik a kérdőíves felmérés kitöltésével és szakmai tapasztalataik megosztásával hozzájárultak a kutatás megvalósításához.

Irodalomjegyzék

- Bagdács, P. (2023) A kontrolling fejlődése a 20. századtól napjainkig. *Jelenkori Társadalmi és Gazdasági Folyamatok*, Vol. 18. pp. 29–35. doi: <https://doi.org/10.14232/jtgef.2023.kulonszam.29-35>
- Bajnai, P. (2023) A vállalati controlling funkció digitális átalakulásának sajátosságai a hazai szolgáltató szektorban. *Jelenkori Társadalmi és Gazdasági Folyamatok*, Vol. 18. pp. 37–52. doi: <https://doi.org/10.14232/jtgef.2023.kulonszam.37-52>
- Bajnai, P.–Fenyves, V. (2021) A controlling szerepének és eszköztárának átalakulása a digitalizáció hatására. *Controller Info*, Vol. 9. No. 4. pp. 2–8.
- Bajor, T. (2017) Kontrolling a közigazgatásban. *Új Magyar Közigazgatás*, Vol. 10. No. 4. pp. 30–36.
- Becsky-Nagy, P.–Droppa, M. (2017) Corporate governance and controlling systems in organizations. *Theory Methodology Practice*, Vol. 13. No. 1. pp. 3–10.
- Blumné Bán, E.–Zéman, Z. (2014) Controlling a vezetés szolgálatában. Történeti fejlődés, perspektívák. *Taylor: Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Folyóirat*, Vol. 6. No. 1–2. pp. 439–447.
- Bracci, E.–Tallaki, M. (2021) Resilience capacities and management control systems in public sector organisations. *Journal of Accounting and Organizational Change*, Vol. 17. No. 3. pp. 332–351. doi: <https://doi.org/10.1108/JAOC-10-2019-0111>

¹¹ Gyakornok

- Doszpoly, P. (2019) Küszöbön a digitalizáció: A kontrollerekkel szemben támasztott kompetencia-elvárások változása – szakirodalmi áttekintés. *Economica*, Vol. 10. No. 3–4. <https://ojs.lib.unideb.hu/economica/article/view/4699> [Letöltve: 2024.09.10.].
- Fabricsius-Ferke, G. (2015) Controlling: Management, vagy leadership? *Controller Info*, Vol. 3. No. 2. pp. 37–44.
- Fabricsius-Ferke, G.–Zéman, Z. (2016) A controlling megatrendek egyes információ-technológiai vonatkozásai (I. rész). *Controller Info*, Vol. 4. No. 3. pp. 10–14.
- Fabricsius-Ferke, G. (2017) A controlling megatrendek egyes információ-technológiai vonatkozásai [II. rész]. *Controller Info*, Vol. 5. No. 1. pp. 8–11.
- Fekete, Z. (2023) Hogyan hat a kontrolling szakmára a Power BI, mint új trend? *Controller Info*, Vol. 11. No. 3. pp. 23–26.
- Fedchenko, E.–Savina, N.–Timkin, T.–Lipatova, I.–Vinogradova, A. (2023) Developing a controlling system as a factor in improving the quality of public administration. *Revista Gestão & Tecnologia – Journal of Management and Technology*, Vol. 23. pp. 136–153.
- Felício, T.–Samagaio, A.–Rodrigues, R. (2021) Adoption of management control systems and performance in public sector organizations. *Journal of Business Research*, Vol. 124. pp. 593–602. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2020.10.069>
- Field, A. (2018) *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics*. 5th ed. London, Sage Publications.
- Gábor, Á.–Suhajda, Á. (2019) A szervezeti kultúra dimenziói a controlling fókuszú szervezetben. *Controller Info*, Vol. 7. No. 2. pp. 30–35.
- Hair, J. F.–Black, W. C.–Babin, B. J.–Anderson, R. E. (2019) *Multivariate Data Analysis*. 8th ed. Boston, Cengage Learning.
- Liapis, K.–Spanos, P. (2015) Public accounting analysis under budgeting and controlling process: The Greek evidence. *Procedia Economics and Finance*, Vol. 33. pp. 103–120. doi: [https://doi.org/10.1016/S2212-5671\(15\)01697-4](https://doi.org/10.1016/S2212-5671(15)01697-4)
- Kalmár, P. (2017) Adattudomány és 'big data' technológia a controlling szolgálatában. *Controller Info*, Vol. 5. No. 2. pp. 2–5.
- Kovács, N.–Bács, Z. (2025) The Role of Controlling in Public Finance: A Systematic Literature Review with a Disaster Management Perspective. *Védelem Tudomány*, Vol. 10. No. 3. pp. 101–132. doi: <https://doi.org/10.61790/vt.2025.20429>
- Krenyácz, É. (2018) Controlling in Hungarian hospitals: History and key issues. *Society and Economy*, Vol. 40. No. 4. pp. 605–622. doi: <https://doi.org/10.1556/204.2018.40.4.8>
- Nikliné Gáldonyi, E. (2016) Az egységes kontrolling módszertan és implementációjának tapasztalatai. *IME – Interdiszciplináris Magyar Egészségügy*, Vol. 15. No. 2. pp. 21–24.
- Novoszáth, P. (2017) A kontrolling szerepe a magyar közsférában. *Pénzügyi Szemle*, Vol. 62. No. 2. pp. 217–232.
- Novoszáth, P. (2019) A kontrolling szerepe és főbb kihívásai a jelenlegi magyar köz- és nonprofit sférában. *Taylor: Gazdálkodás- és Szervezéstudományi Folyóirat*, Vol. 11. No. 1. pp. 56–72.
- Otley, D. (2016) The contingency theory of management accounting and control: 1980–2014. *Management Accounting Research*, Vol. 31. pp. 45–62. doi: <https://doi.org/10.1016/j.mar.2016.02.001>
- Tahar, A.–Menacere, K. (2013) Management accounting practices in the public sector of developing countries. *African Journal of Accounting, Auditing and Finance*, Vol. 2. No. 2. pp. 128–145. doi: <https://doi.org/10.1504/AJAAF.2013.057075>
- van Helden, J.–Reichard, C. (2019) Management control and public sector performance management. *Baltic Journal of Management*, Vol. 14. No. 1. pp. 158–176. doi: <https://doi.org/10.1108/BJM-01-2018-0021>
- Zéman, Z. (2016) A kontrolling fejlődéstörténetének főbb irányzatai. *Gazdaság és Társadalom*, Vol. 8. No. 2. pp. 77–91. doi: <https://doi.org/10.21637/GT.2016.2.04>
- Zéman, Z. (2021) Controlling kutatás jelene és jövője. *Controller Info*, Vol. 9. No. 4. pp. 67–73.
- Zéman, Z.–Lukács, J. (2018) A kontrolling információigénye. *Számvitel, Adó, Könyvvizsgálat*, Vol. 60. No. 10. p. 38.

Szervezetfejlesztés a közszolgálatban: az Egészséges Szervezet Modell szervezetdiagnosztikai kérdőívének adaptálási lehetősége a közszolgálatban

Organizational Development in Public Service: Adaptation Possibility of the Healthy Organization Model's Diagnostic Questionnaire in the Public Sector

DOI: [HTTPS://DOI.ORG/10.53793/RV.2026.3.4](https://doi.org/10.53793/RV.2026.3.4)

Absztrakt

A szervezetfejlesztési gondolkodásmód az üzleti szférában keletkezett, ahol a fejlesztendő szervezetnek nincs monopóliuma és a fogyasztóknál, felhasználóknál van a döntés. Az államnak a közigazgatásban nincs alternatívája (Rónay 2014). A magyar kormányzati igazgatás évek óta szembesül a csökkenő munkaerőpiaci vonzerővel, a magas fluktuációval, az alacsony teljesítménnyel, a létszám ingadozásával, valamint az alacsony belső mobilitással (Hazafi 2020). A közigazgatásban a megfelelő munkaerő toborzásához, illetve megtartásához alaposan ismerni kell, hogy a foglalkoztatottak számára mitől válik igazán vonzóvá, értékesé az adott szervezet, miért dolgoznak szívesen a munkahelyen (Kajtár–Magasvári 2025b). A szervezetfejlesztési folyamat szervezetdiagnosztikai lépésében fel lehet tárni azokat a területeket, amelyeken a közszolgálat jól és hatékonyan működik, ezáltal vonzó lehet, illetve azokat a területeket is, melyek kevésbé jól működnek, mely okozhatja azt, hogy nem szívesen dolgoznak az adott munkahelyen az állomány tagjai. Egy versenyszférában használt szervezetfejlesztési modellt és a hozzá tartozó kérdőívet (Egészséges Szervezet Modell) adaptálva egy megbízható mérőeszköz kerülhet kialakításra, mely ismételt mérést is lehetővé tesz a közszolgálati szervezetek számára, hogy a változást – akár pozitív akár negatív – objektíven is látni lehessen. Így a közszolgálatról kifelé sugárzott kép és a belső szervezeti valóság összhangba kerülhet, és nem éri csalódás a tisztviselőket, ha a közszolgálatot választják munkahelyként.

KULCSSZAVAK: EGÉSZSÉGES SZERVEZET MODELL, KÉRDŐÍV ADAPTÁLÁS, KÖZSZOLGÁLAT, SZERVEZETDIAGNOSZTIKA, SZERVEZETFEJLESZTÉS

Abstract

The concept of organizational development originated in the business sector, where the organizations to be developed operate without monopoly positions and decision-making power lies with consumers and users. By contrast, the state has no alternative in public administration (Rónay 2014). For years, the Hungarian governmental administration has been facing declining labour-market attractiveness, high staff turnover, low performance levels, fluctuating workforce numbers, and limited internal mobility (Hazafi 2020). In public administration, effective recruitment and retention require a thorough understanding of what makes an organization genuinely attractive and valuable to employees, and why they enjoy working there (Kajtár–Magasvári 2025b). The diagnostic phase of an organizational development process can reveal the areas in which the organization of public administration operates effectively and efficiently—and thus can be considered attractive—as well as the areas that function less well and may contribute to employees' reluctance to remain in their positions. By adapting an organizational development model commonly used in the private sector, along with its corresponding questionnaire (the Healthy Organization Model), a reliable measurement instrument can be developed. Such an instrument enables repeated assessments within public sector organizations, making it possible to objectively observe changes—whether positive or negative. Consequently, the image projected externally about the public service and the internal organizational reality can be aligned, helping to prevent disappointment among civil servants who choose public service as their place of employment.

KEYWORDS: HEALTHY ORGANIZATION MODEL, QUESTIONNAIRE ADAPTATION, PUBLIC ADMINISTRATION, ORGANIZATIONAL DIAGNOSTICS, ORGANIZATIONAL DEVELOPMENT

¹ Belügyminisztérium; Nemzeti Köszolgálati Egyetem, Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola, hallgató; BM gyakornoki program 2025 résztvevője

Bevezetés

Európában a közigazgatás jelentős átalakuláson megy keresztül, hatással vannak rá a demográfiai változások, a változó munkaerőpiaci elvárások és a stratégiai humánerőforrás- menedzsment (SHRM) iránti növekvő igény. Magyarországon az intézményi hatékonyság és folyamatosság fenntartása érdekében a munkaerő elöregedésére, a fiatalabb generációk toborzására és megtartására, valamint a tehetséges munkatársak megtartására kell megoldást találni (Klotz–Paksi-Petró 2025). A magyar kormányzati igazgatás évek óta szembesül a csökkenő munkaerőpiaci vonzerővel, a magas fluktuációval, az alacsony teljesítménnyel, a létszám ingadozásával, valamint az alacsony belső mobilitással (Hazafi 2020). A közigazgatásban a megfelelő munkaerő toborzásához, illetve megtartásához alaposan ismerni kell, hogy a foglalkoztatottak számára mitől válik igazán vonzóvá, értékessé az adott szervezet, miért dolgoznak szívesen a munkahelyen (Kajtár–Magasvári 2025b). Kiemelkedően fontos a közigazgatásról, mint munkáltatóról a pozitív kép kialakítása, melynek részeként a külső kommunikációban hangsúlyozni kell a közigazgatás által kínált előnyöket. A kifelé sugárzott képnek és a belső szervezeti valóságnak összhangban kell lennie, különben a tisztviselőket nagy csalódás érheti. Nem a valóság szépítése a cél, hanem a meglévő értékek hangsúlyos kommunikálása (Paksi-Petró 2018).

Magyarországon a 2024-ben megkérdezett közszolgálatban dolgozók elégedetlenek az illetményekkel, hiányolják a szervezeti elismertséget, bizonytalannak tartják a jövőképet, a munkafeltételekkel és a fejlődési lehetőségekkel sincsenek megelégedve (Paksi-Petró–Stréhli 2025), a közszolgálat nem biztosít távmunka lehetőséget, a jölléti szolgáltatások nem jellemzőek, ugyanakkor a közszolgálat kiszámítható időbeosztást, ösztönző vezetést, motiváló munkahelyi légkört, költségek megtérítését nyújtja az állomány tagjainak (Kajtár–Magasvári 2025a). Szervezetdiagnosztikai eszközzel feltárható lehet, hogy a közszolgálati szervezetek hogyan működnek, a felsoroltakon kívül mit tudnak nyújtani az állomány tagjainak, megmutathatja azt, hogy mi az, amitől az állomány tagjai szívesen járnak be dolgozni, mi az, ami akár napi szinten stresszforrás lehet számukra. Tehát egy szervezetdiagnosztikai eszközzel akár időről időre feltárható az éppen aktuális belső szervezeti valóság. Ismételt méréssel pedig nyomon követhető egy szervezet belső valóságának változása mind pozitív, mind negatív irányba.

Szervezetfejlesztés lehetőségei a közszolgálatban

A szervezetfejlesztési gondolkodásmód az üzleti szférában keletkezett, ahol a fejlesztendő szervezetnek nincs monopóliuma és a fogyasztóknál, felhasználóknál van a döntés. Az államnak a közigazgatásban nincs alternatívája. A közigazgatás jogi keretrendszerének, mint a többi jogágnak is, a római jog az alapja. A közigazgatási jog, mint folyamat- és szervezetszabályozó eszköz küzd azzal, hogy nem kezelheti esetileg az ügyeket, valamint eszközként nem kis mértékben korlátozza a közigazgatás hatékonyságát is. A „jogias” gondolkodásra jellemző, hogy hajlamos a szabályozás átalakítását célnak tekinteni és nem eszköznek, ezért a jogászok által végzett szervezetfejlesztés (gyakran) nem a szervezetet fejleszti, hanem csak a szervezet szabályozására használt jogot. A jogászok általi szervezetfejlesztés általában pusztán dereguláció, összevonás, szétválasztás, esetleg a szervezeti ágrajz részleges átrajzolása. A klasszikus közigazgatás számára természetes, hogy a vezetés nem látja át és nem uralja a közigazgatásban folyó műveletsokaságot, a folyamatokat, és a közigazgatási szervrendszer működését műveletfelhőnek (szabályozott, de nem egzakt módon definiált művelethalmaznak) érzékeli. A magyar közigazgatásban ez a jogi technikájú, klasszikus közigazgatási szemlélet az uralkodó. A közigazgatás szervezetfejlesztési tevékenységének egyik nehézsége, hogy a politikai akarat alapvetően „jogiasan” gondolkodik, de a pusztán jogi gondolkodás korlátozza a közigazgatás-korszerűsítés hatékonyságát, ezért a „jogias” gondolkodású közigazgatási kultúrában a jogot meghaladó programot kell levezényelni. A konfliktus a klasszikus és a szervezetfejlesztési szemlélet között is nehézséget okoz a közigazgatás szervezetfejlesztésében úgy, hogy a közigazgatási szervezet felmérésének folyamata – a felmérés minden szervezetfejlesztési projekt kiindulópontja – a klasszikus, jogászai közigazgatáshoz szokott munkatársak számára érthetetlen, mert számukra természetes, hogy a közigazgatás átláthatatlan (Rónay 2014). Ugyanakkor csökkenő munkaerőpiaci vonzerővel, a magas fluktuációval, az alacsony teljesítménnyel, a létszám ingadozásával, valamint az alacsony belső mobilitással jellemezhető közigazgatásnak (Hazafi 2020) a megfelelő munkaerő toborzásához, illetve megtartásához fontos, hogy olyan munkahelyek legyenek a szervei, mely vonzó, értékes, ahol szívesen dolgoznak a jelenlegi állomány tagjai és az új belépők is.

Hogy egy szervezet meg tudja ismerni azt, hogy mitől lehet vonzó munkahely, ismernie kell a szervezet erősségeit (mely vonzóvá teheti) és ismernie kell a fejlesztendő területeit, mely miatt lehet, hogy nem vonzó és nem szívesen dolgoznak ott az állomány tagjai.

Példák a szervezetdiagnosztikai felmérésre a magyar közszolgálatban

Egy 2013-as, a magyar rendőrség különböző szerveiben végzett szervezetdiagnosztikai felmérés (Elekes 2014) eredményei alapján különösen fontos az állomány számára a felesleges adminisztrációs terhek csökkentése, a gyorsabb információáramlás, a hatékonyabb vezetői időgazdálkodás és szervezés, a hatékonyabb erőforrásgazdálkodás, valamint a csapatépítés és csapatmunka. Kevésbé volt fontos számukra a továbbképzési és mentorrendszer, valamint a társszervekkel való együttműködés fejlesztése, illetve a nem kimondottan rendőri szakterületek kiszervezése. Elégedettség mutatkozott a munkahely stabilitásával, a munkatársak közötti személyes kapcsolatokkal, valamint a szervezet által nyújtott kulturális- és sport lehetőségekkel. Azonban nagyfokú elégedetlenséget találtak a munkavégzéshez szükséges eszközök, a tisztálkodási feltételek biztosítása terén, valamint aránytalannak tartották a nyújtott teljesítményt és anyagi elismerést, illetve a beosztást és bérezést. Továbbá szervezeti egységen belüli és az egységek közötti együttműködések terén sem volt kedvező véleménye az állománynak: a többségük félti az állását és nem tartják megfelelőnek a karrier és a szakmai előrehaladás lehetőségeit. A felmérésben részt vevők számára motivációs tényező a munkahelyi siker és a teljesítményért kapott elismerés, valamint a vezetők részéről a munkával kapcsolatos javaslatok elismerése és támogatása.

Egy másik, 2014-ben végzett kutatásban (Pirger 2016) a különböző rendvédelmi szervek (rendőrség, katasztrófavédelem, büntetés-végrehajtási szervezet, Nemzeti Adó- és Vámhivatal) hivatásos állományánál végzett felmérésben a férfi és női rendvédelmi dolgozók szervezeti kultúrával kapcsolatos véleménykülönbségét vizsgálták, ahol a jelenlegi és a kívánt (jövőbeli) állapot is megkérdésre került. A jelenlegi állapotra vonatkoztatva azt találták, hogy a rendvédelemben dolgozó nők erősebben azonosulnak a szervezetükkel, ahol dolgoznak, mint a férfiak. Valamint a nők inkább úgy vélik, hogy a vezetők a feladatok teljesítésének értékelésekor beleélik magukat a beosztottak (lehetőségei, képességei) helyzetébe. Továbbá a rendvédelmi szervek női dolgozói a férfiakhoz képest inkább azon a véleményen vannak, hogy a vezetők a szervezeti célokat tartják fontosabbnak és kevésbé

gondolják érdekesnek az ahhoz vezető folyamatokat, technikákat, valamint a feladatvégzés szabályosságát. Azonban ezeknél a területeknél a válaszadó neme csak kismértékben magyarázza az adott választát. A kívánt állapotra vonatkozóan a kontroll szintjében találtak különbséget a férfi és női rendvédelmi dolgozók között: a női dolgozók erősebb szabályozottságot és több előírást tartanak hatékonynak, valamint gyakoribb, a dolgozók munkavégzését érintő ellenőrzéseket tartanak hatékonynak, de itt is a válaszadó neme csak kismértékben magyarázza az adott választát.

A területi és a központi közigazgatásban végzett 2024-es felmérésben arra keresték a választ, hogy a munkahely milyen lehetőségeket biztosít a közszolgálatban dolgozó állomány számára. Ennek eredményei szerint (Kajtár–Magasvári 2025b) a kormányzati igazgatásban működő szervek a munkáltatói márkájukat kiszámítható időbeosztásra (a válaszadók 78%-a szerint jellemzően biztosítja a munkahely), ösztönző vezetésre (a válaszadók 64%-a szerint jellemzően biztosítja a munkahely), motiváló munkahelyi légkörre (a válaszadók 63%-a szerint jellemzően biztosítja a munkahely), és a munkába járás költségeinek megtérítésére (a válaszadók 62%-a szerint jellemzően biztosítja a munkahely) építhetik. A közigazgatási szervezetek nem tudják biztosítani vagy kis mértékben tudják megadni az állomány tagjai számára a home office és a távmunka lehetőségét, a versenyképes illetményt, a jóléti szolgáltatásokat vagy az egyéni fejlesztést, melyekben a versenyszférabeli munkáltatókkal nem tudnak versenyezni. Az illetményrendszerről a válaszadók véleménye az, hogy átláthatatlan, nem kiszámítható, nem igazságos (az ügyintézők sávós bérezése és ezen kívül még a vármegyék közötti jelentős különbségek) és megélhetési problémák vannak. Továbbá azt gondolják, hogy a rendszer kötött, nem nyújt előrelépési lehetőséget vagy kevés az előrelépési lehetőség (kihalásos alapon), ez nem motivál fejlődésre. A folyamatos átalakulások állandó létbizonytalanságot okoznak, az átszervezések feszültségben és bizonytalanságban tartják az állományt, a válaszadóknak igényük van stabil munkahelyre, valamint többen hiányolták az anyagi elismerést, megbecsülést, az alacsony illetmények ellensúlyozásaként pedig egyéb juttatásokat várnának. A válaszadók szívesen fogadnának rugalmasabb munkavégzést, home office lehetőséget, képzéseket, tréningeket, coachingot és mentálhigiénés szakember elérhetővé tételét minden munkatárs részére. Egyesek szeretnék a kötelező teljesítményértékelés visszaállítását, ennek alapján a kiemelkedő munkateljesítményt nyújtók jutalmazását.

Kajtár és Magasvári (2025b) szerint világos szervezeti célokra és jövőképre, átlátható irányítási és támogató-ellenőrzési rendszerekre, piaci viszonyokhoz igazodó fizetésre, juttatásokra, támogatásokra van szükség. A karrierlehetőségek, a rugalmas munkavégzési keretek azonban leginkább csak a Z generáció számára döntő tényezők, a tanulási és fejlesztési lehetőségek biztosítása pedig nem olyan hangsúlyos, mint az előbbiek.

Az Egészséges Szervezet Modell közigazgatásra adaptálható dimenziói

Az Egészséges Szervezet Modell szerint egy szervezet akkor tekinthető egészségesnek, ha az alábbi állításokkal jellemezhetjük (Lövey–Nadkarni 2003: 38):

- Kielégíti a vevők szükségleteit azáltal, hogy nagy értéket nyújt a vevőnek, s így legitimé teszi létét, és képes fenntartani magát a folyamatosan beérkező bevételekből.
- Kielégíti tagjai, munkatársai szükségleteit azáltal, hogy olyan környezetet teremt, ahol a tagok fejlődnek, és tudják, hogy fontosak, így el tudják érni egyéni céljaikat, miközben megvalósítják a szervezet célkitűzéseit is.
- Kielégíti a gazdasági követelményeket (pénzügyi elvárások, mint pl.: nyereségesség) azáltal, hogy a leghatékonyabban és legeredményesebben használja fel az erőforrásokat a célok elérése érdekében.
- Egyensúlyt teremt a fenti három alapvető célkitűzés között, és ennek érdekében olyan struktúrát és kultúrát hoz létre, mely segíti a három célkitűzés együttes figyelembevételét a döntéshozatali folyamatok során.
- Az idők során növekszik, gyarapodik és fejlődik, fokozza lehetőségeit és/vagy képességeit annak érdekében, hogy egyre bonyolultabb kihívásoknak tudjon megfelelni.
- Harmóniában él a környezetével.

A modellhez tartozó kérdőívvel 20 területet, vagyis dimenziót lehet felmérni egy szervezetben. Ezek a dimenziók a következők:

1. Pénzmánia – Pénzügy a szervezeti célok szolgálatában
2. A pénzügyek elhanyagolása – Gondosság a pénzügyekben
3. Rész-optimalizálás – Együttműködés, a szervezet egészében való gondolkodás
4. Pazarló működés – Lean működés
5. Problémák iránti érzéketlenség – Hatékony problémakezelés

6. Döntésképtelenség – Hatékony döntéshozatal
7. Bürokrácia – Vállalkozó szellem / teljesítménymotiváltság
8. Kockázatkerülés – Vállalkozói szellem/teljesítmény motiváltság
9. Rövidlátás – Szükséges mértékű figyelem az operatív ügyekre
10. Távollátás – Szükséges mértékű figyelem az operatív ügyekre
11. Vevők kizsákmányolása – Vevőközpontúság
12. Szolgalelkűség – Egyenrangú vevőkapcsolatok
13. A vevők igényeinek elhanyagolása – Piacorientáltság
14. Elidegenedés – Elkötelezettség
15. Elkényeztetés – Egyértelmű keretek
16. Szervezeti paranoia – Bizalom, nyíltság, korrektség
17. Munkamánia – A magánélet tiszteletben tartása
18. Elégtelen kapcsolat a környezettel – Nyitott szervezet
19. Agresszív viszonyulás a környezethez – Harmóniában a környezettel
20. Stagnálás – Növekedés, fejlődés.

A közigazgatásban is fontos, hogy a különböző szervtípusok hatékonyan teljesítsenek. Az Egészséges Szervezet Modell és a hozzá tartozó kérdőív – mivel több aspektust foglal magába, 20 dimenziót – képes lehet felmérni egy adott szervezet erősségeit (egészség) és fejlesztendő területeit (betegség). Így alkalmas lehet konkrétan egy adott szervezetben, vagy egy szervtípus több szervezetében felmérni ezeket, és a munkáltatói márkájukban hangsúlyozni az adott szervezetben vagy szervtípusban a jól működő területeket, illetve a fejlesztendő területeket javítani a munkaerő közigazgatásba vonzása és a meglévő állomány megtartása céljából. A szervezeti erősségek és fejlesztendő területek eltérhetnek akár szervezetenként vagy szervtípusonként, mert a közigazgatási szervezet és feladatrendszer igen erősen tagolt és szerteágazó (Kajtár–Magasvári 2025b). A közszolgálatra adaptálandó kérdőívbe nem mindegyik dimenzió kerül be, mert nem mindegyik releváns ebben a szektorban, mivel az Egészséges Szervezet Modell a versenyszféra szervezeteiben használatos.

A 2023-2024-ben, a modell alapján készült vezetői interjúk segítettek abban, hogy mely dimenziók kerüljenek megtartásra a közszolgálatra adaptálandó kérdőívben. Az alábbiakban a közszolgálatra optimalizált kérdőívben a javasoltan meghagyandó dimenziók és közigazgatásra alkalmazhatóságuk kerül kifejtésre.

A szervezet költségvetésével kapcsolatos dimenziók

A közszféra szervezeteinek világszerte egyre magasabb színvonalon, szűk költségvetési korlátok mellett kell teljesíteniük az állampolgárok által igényelt szolgáltatásokat (Krauss–Petró 2014), ugyanakkor döntő szerepet játszik fiatal és szakképzett szakemberek megnyerésében az anyagi megbecsülés, a kiszámíthatóság és a pályabiztonság mellett, valamint a legfontosabb döntési motivációk közé tartozik a versenyképes jövedelem, illetve az, hogy a kedvező jövedelmi pozíció mennyire lesz tartós, lehet-e arra hosszú távon egyéni vagy családi egzisztenciát alapozni (Hazafi 2015). Viszont a javadalmazási rendszereket a rendszerváltás időszakától kezdve a sikeres és sikertelen reformok is érintetlenül hagyták, illetve csak korrigálták, amelyek átalakítása kétségkívül a legbonyolultabb és legnagyobb körütekintést igénylő, egyben a legtöbb konfliktust magában rejtő feladat (Krauss–Petró 2014). A szervezet gazdasági szükségleteihez kapcsolódó dimenziók valószínűleg különböznek a köz- és a versenyszférában, mert a versenyszféra profitorientált, a közszféra pedig nem az (Csóka et al. 2021), de szintén költségvetési keretből működik. A 2023-24-ben általunk készített interjúk során kiderült, hogy a vezetők szervezetük pénzügyi kérdéseivel nincsenek tisztában, mivel ezekkel ők – mint vezetők – nem foglalkoznak. Ugyanakkor az interjúknál nehézségként említették az illetményeket (pl. alacsony, nincs ráhatásuk, igazságtalanság észlelése), mint gazdasági szükségletekkel kapcsolatos tényezőt. A közszolgálat nem minden esetben biztosít jó munkakörülményeket, a válaszadók 60%-a gondolja úgy, hogy biztosított a jó munkakörnyezet számukra, pl. az irodák állapota nem mindenhol megfelelő, az informatikai és a munkavégzéshez szükséges eszközök és rendszerek elavultak (Kajtár–Magasvári 2025a). Az Egészséges Szervezet Modell kérdőív tartalmaz pénzügyekkel kapcsolatos dimenziókat, melyekről úgy gondoljuk, hogy kerüljenek felvételre a közigazgatásban felleendő kérdőívben, hogy látni lehessen, hogy a szűk költségvetési keret felhasználásánál van-e szervezeti betegség (fejlesztendő terület). Lehetséges, hogy a pénzügyi tényezők észlelésénél előforduló szervezeti betegségeknek lehet hatása a dolgozók motiváltságára, ha azt észlelik, hogy például pazarlás történik, vagy egyéb működéshez szükséges feltételekre sincs anyagi erőforrás a szűk költségvetési keretben. A szervezet pénzügyeivel összefüggő dimenziók a *Pénzmánia – Pénzügy a szervezeti célok szolgálatában; A pénzügyek*

elhanyagolása – Gondosság a pénzügyekben; Pazarló működés – Lean működés. A Pénzmánia – Pénzügy a szervezeti célok szolgálatában dimenzió nem került felvételre a közigazgatásban, mert a versenyszféra adatok alapján a kérdőív leggyengébben mérő dimenziója (egymással össze nem illő tételek alkotják), valamint a közigazgatásban a dimenzió nem minden tétele lenne értelmezhető a szűk költségvetési keret mellett (pl.: a közszférában szinte minden kiadást – nemcsak a legjelentősebbeket – ellenőriznek, vagy egy osztály működésének eredményességét nem a költségvetés alapján ítélik meg, ezenkívül költségcsökkentés is elő szokott fordulni).

Rész-optimalizálás – Együttműködés, a szervezet egészében való gondolkodás dimenzió

A közigazgatási munka nagyrészt információk feldolgozásán, továbbításán, mérlegelésén alapszik, ami erősen kötődik a hatékony kommunikáció képességéhez, azonban a szolgálati úthoz való merev ragaszkodás többnyire a hatékonyság, és különösen a gyorsaság rovására mehet. Gellén (2024) 2014-ben azt találta, hogy az együttműködés a feladatok összetettsége, sokrétűsége és a megoldás érdekében, kényszeren alapul a közigazgatásban, mert egy-egy területhez egy ember ért. A vezetők nem szívesen engedik ki a kezükből a formális és informális kommunikációt beosztottaiknak, főleg külső társszervezetek esetén, mert az a szervezet nevében való kifelé történő kommunikációnak minősül, vagy a vezetői (hatalmi) pozíciójukhoz tartozónak tekintik a külső kommunikációt. Ágazattól függetlenül a kormánytisztviselők körében szervezeten belül az együttműködő attitűd jellemző (Gellén 2024). Egy másik felmérésben (Paksi-Petró–Stréhlí 2025) a szervezet közös céljainak megvalósítása magasabb prioritásként jelenik meg, mint az egyéni célok megvalósítása, mert a válaszadók 70%-a tartja a közös célok megvalósítását nagyon fontosnak, és további 15% fontosnak. Emellett az egyéni célok megvalósítását is fontosnak tartják, mert a baby boomer és X generáció válaszadóinak 57%-a, valamint a Y és Z generáció² válaszadóinak 62%-a tartja ezt a tényezőt nagyon fontosnak. Ez azt mutatja, hogy mindegyik generáció számára jelentős, hogy elérjék saját egyéni céljaikat a munkájuk során, de mindemellett a tisztviselők számára még kiemelkedőbb jelentőségű a közös célok elérése, ami arra utalhat, hogy erősen azonosulnak a szervezet céljaival, és fontosnak tartják, hogy a szervezet egészének sikereihez is hozzájáruljanak.

² Ebben a felmérésben a baby boomer generáció 1946–1964, az X generáció 1965–1980, a Y generáció 1981–1995 és a Z generáció 1996–2009 között születetteknek vonatkozik.

A saját, 2023-24-es interjúban nem jelent meg konkrétan, hogy a kommunikációt a szervezeten belül és kívül csak a vezető „végezheti”, azonban voltak vezetők, akik említették, hogy minden információról legyen tudomásuk (pl. minden e-mail-en legyenek rajta másolatban, amit a kollégáik küldenek ki). Szintén azt találtuk, hogy általában a külső és belső együttműködőkkel a megkérdezett vezetőknek és beosztottaiknak az esetek többségében jó a kapcsolata és együttműködés jellemző, azonban néhány vezető említett nem jó viszonyt is, inkább a szervezeten kívüli partnerekkel. A saját interjúk tapasztalatai alapján is (2023-2024), valamint Gellén válaszádoi szerint 2014-ben előfordul a szervezeti egységek között vagy a szervek között hatalmi versengés és rivalizálás (Gellén 2024), a 2025-ös (Paksi-Petró–Stréhlí 2025) eredmények alapján kiemelkedően fontos a szervezeti közös célok megvalósítása a tisztviselőknek, tehát jellemző lehet rájuk az együttműködés és a szervezet egészében való gondolkodás. Mivel az együttműködés a szervezeten belül is, kívül is lényeges a közigazgatásban, valamint diszfunkcionális működés is előfordulhat, ezért az ezzel foglalkozó Egészséges Szervezet Modell dimenzióját, a *Rész-optimalizálás – Együttműködés, a szervezet egészében való gondolkodást* (szervezeten belüli viszonytal foglalkozik) javasoljuk a közigazgatásra adaptált kérdőívbe beemelni. Továbbá kifejezetten a szervezeten kívüli együttműködőkkel (társzervek, társosztályok) foglalkozó dimenzió létrehozását is javasoljuk, ami egy szűkebb dimenzió lenne, mint a modellben szereplő környezethez fűződő viszonyra rákérdező dimenziók. Mivel a közigazgatásban a saját interjúkészítési tapasztalatok alapján több közigazgatásbeli együttműködő partnere van az egyes osztályoknak, főosztályoknak, egységeknek, valamint Gellén (2024) kutatásában is megjelenik a szervezeten kívüli kommunikáció, ezért érdemes lenne létrehoznunk külső (szervezeten kívüli) együttműködőkkel és velük való viszonytal foglalkozó dimenziót.

Problémák iránti érzéketlenség – Hatékony problémakezelés dimenzió

A vezetőkkel készített saját interjúk alapján megemlítsére kerültek a szervezetben a problémamegoldással kapcsolatban, hogy van, ahol nem kerülnek kezelésre problémák, mert a szabályok, rendeletek, törvények, akadályozzák. Ugyanakkor az interjúk során változatos, hatékony problémakezelési jógyakorlatokkal találkoztunk egység, főosztály, osztály szinten vagy szervezeten belül. Tehát a problémamegoldás, a problémakezelés során megismert vegyes kép miatt érdemes a közszolgáltatásban ezt a dimenziót felvenni, mert a közigazgatás szervei között

lehet eltérés ebben a dimenzióban, előfordulhat, hogy az egyik szervben erősség, a másik szervben fejlesztendő terület.

Döntésképtelenség – Hatékony döntéshozatal dimenzió

A döntéselőkészítési konzultatív csoportok szervezése nem jellemző a hazai közigazgatásban, de nem is elképzelhetetlen. Számos kisebb-nagyobb szervezettséggel rendelkező tanácsadó szerv, konzultatív csoport van a magyar központi közigazgatásban, ilyen például, a korábbi nevén EMMI mellett működő Felsőoktatási Tudományos Tanács, továbbá Gellén (2021) a 2014-es kutatásban azt találta, hogy „a kormánytisztviselők lényegesen nagyobb döntési szerepet igényelnek, mint amit tapasztalnak, álláspontjuk szerint alkalmasnak érzik magukat több, illetőleg nagyobb horderejű döntés meghozatalában való közreműködésre. A döntésbe való bevonás megvalósulhat delegálás nélkül is, tehát lehetséges, hogy a tisztviselőt a hierarchiában felette álló személy tanácskérés, előkészítés, konzultáció útján bevonja döntésébe. A delegálás és a döntésbe való bevonás is arra irányul, hogy a szakmai, tisztviselői szinten foglalkoztatott személyek befolyása növekedjék” (Gellén, 2021: 92–93). Mivel korábbi kutatási eredmények alapján a köztisztviselők nagyobb szerepet szeretnének vállalni a döntéshozatalban, valamint a saját vezetői interjúk alapján is vannak a döntéshozatalban nehézségek és jól működő részek is a központi közigazgatás megkérdezett szervezeteiben, ezért javasoljuk a közszférában a *Döntésképtelenség – Hatékony döntéshozatal dimenzió* felvételét.

Bürokrácia – Vállalkozó szellem / teljesítménymotiváltság dimenzió

Durlauf és Blume (2008) elkülönítik a kormányzati és az üzleti bürokrácia fogalmát. A bürokrácia a magánszférában és a közigazgatási szférában is megtalálható pl. építési hatósági engedély (közfér) és hitelkérelem (versenyszféra) néven. A magánszféra bürokratikus megoldásokat használ akár a (termelő) folyamatok standardizáltsága, akár az adminisztráció követelményei miatt. A közvetlen termelőfolyamatok nem jellemzőek a közsférára, mert a közsféra általában indirekt módon kapcsolódik a termeléshez, mint megrendelő vagy ellenőrző szereplő. Az adminisztráció információból állít elő információt, de nem termel, általában nem dönt, hanem a döntésre készít elő. A verseny miatt a magánszféra szervezetében az információ összetétele (részletessége, pontossága) és az előállítási sebesség számít, mert a vezetői döntést

alapozza meg. A versenyfeltételek miatt állandó a nyomás arra, hogy minél rövidebb idő alatt, minél pontosabb információt állítsanak elő. A közsférában nem kevésbé fontosak az információk, de rövid távon nincsen ilyen időbeli nyomás, és az információ igénye is korlátozott, kivéve a választások időszaka, amikor a nagyobb információigény és a rövidebb idő alatt előállított információ szerepe megnő (Szilágyi 2013). Mivel mindkét sférában előfordul a bürokrácia, de eltérő jellemzőkkel, ezért a közigazgatási kérdőívben érdemes lenne felvenni a modellhez tartozó *Bürokrácia – Vállalkozó szellem / teljesítménymotiváltság* dimenziót.

Távollátás – Szükséges mértékű figyelem az operatív ügyekre dimenzió

Gellén (2024) 2014-es kutatásában azt találta, hogy a közigazgatás különböző szervezeteiben a vezetők képtelenek az elégedettséget nyújtó teljesítményt létrehozó stratégiai célok, sikerkritériumok kialakítására, szervezetük eredményességét leggyakrabban az előkészített jogszabályok, elfogadott törvényjavaslatok, kormányrendeletek, tárcarendelekek száma jelenti. Pedig egy jól működő szervezetben a vezető képes a szervezetet alkotó személyek belső, szellemi energiáit mozgósítani, hatékonyan tudja közvetíteni a szervezeti célokat, valamint a vezető is képes ezeket a célokat megfogalmazni saját maga és környezete számára. Szintén Gellén vizsgálatában (2021) a 2014-es vezetői válaszok alapján a jövőkép rövid távú, politikai ciklusoktól függő, nem tartalmaz előmeneteli lehetőséget és illetménynövekedést, csupán a stabilitásban bíznak a tisztviselők. Egy másik kutatásban a hosszú távú tervezést generációktól függetlenül a válaszadók több mint 90%-a fontosnak vagy kiemelten fontosnak tartja. A rövid távú tervezésnél vannak generációs különbségek, de egyik generáció sem tartja annyira fontosnak, mint a hosszú távút (leginkább a baby boomer generáció számára fontos (50%) és nagyon fontos (13%) a rövid távú tervezés). A hosszú távú tervezést mind a vezetők, mind a beosztottak fontosnak tartják (a vezetők 69%-a), a rövid távú tervezésnél a vezetők véleménye megoszlik, mert a vezetők 48%-ának fontos, 30%-uknak kevésbé lényeges. (Paksi-Petró–Stréhlí 2025). A 2023-2024-ben készített interjúkban mi is azt találtuk, hogy a hosszú távú célok, stratégiák kialakításában a központi közigazgatásban megkérdezett vezetők nem vesznek részt, ők általában a végrehajtói ezeknek a kormányprogramoknak (kormányzati döntéseket hajtának végre a vezetők a központi közigazgatásban). Mivel a rövid távú célok nem voltak igazán jellemzőek a közigazgatás megkérdezett szervezeteiben, a hosszú távú céloknak pedig megvalósítói a közigazgatás szervezetei,

ezért a *Távollátás – Szükséges mértékű figyelem az operatív ügyekre dimenzió* felmérésére lenne szükség, illetve közigazgatáspecifikus tételekkel való kiegészítése is helytálló lehet, mert a célok magasabb szinten születnek és a szervezetek ezeknek a végrehajtói nemcsak a központi közigazgatásban, hanem a területi közigazgatásban is.

Elidegenedés – Elkötelezettség dimenzió

Gellén (2013; 2021) az találta, hogy a közsférával kapcsolatos elkötelezettség, azon belül a közfeladatok elvégzése iránti közösségi lojalitás meglepően magas volt, különösen az alacsony és a magas önbesorolás szerinti osztálykategóriákban. Viszont a lakosság egésze a közsférában elérhető fizetéseket meglehetősen alacsonynak tartja. Erre magyarázat lehet, hogy a kormánytisztviselők erkölcsi megbecsülését túlnyomóan megfelelőnek találják. A közigazgatásban az elkötelezettségmérés az elmúlt évtizedekben rendszertelenül valósult meg, európai uniós, illetve egyéb forrásokból finanszírozták, melyek a következők voltak:

- 2009. évi köztisztviselői elkötelezettségmérés (ÁROP-2.2.1)
- 2011. évi köztisztviselői elkötelezettségmérés
- 2013. évi közszolgálati tisztviselők elkötelezettségmérése (ÁROP-2.2.17)
- 2016. évi kormánytisztviselői elkötelezettségmérés
- 2018. évi felmérés „A közszolgálati tisztviselők élet- és munkakörülményei, társadalmi helyzete Magyarországon” címmel (KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001).

2009-ben az ÁROP-2.2.1 projektben végrehajtott köztisztviselői elkötelezettségmérés során csak az eredmények kerültek átadásra, a méréshez használt módszertan nem. 2011-ben a központi költségvetésből valósult meg a felmérés, amely az összehasonlíthatóság érdekében megegyezett a 2009-ben használt kérdéssorral, a kérdések megfogalmazása, fogalomhasználat, a kérdések kapcsán felállított munkahelyi attitűd nem illeszkedett a közsféra közegehez, ebben az évben is csak az eredményeket kapta meg a közigazgatás. A 2013-ban az ÁROP 2.2.17 „Új közszolgálati életpálya” című kiemelt projekt keretein belül beszerzett közszolgálati elkötelezettségmérés a módszertani elvárásoknak ugyan megfelelt, de nem a célcsoportéhoz illeszkedett, a versenyszféra piaci szereplőinek szóló kérdéseket tartalmazott, egyszeri felmérés volt biztosítva, és módszertan beszerzése a közsférában nem történt meg. 2016-ban a Belügyminisztérium saját forrásból valósította meg az elkötelezettség felmérést.

A korábbiakban igénybe vett, jellemzően vállalati struktúrára szabott elkötelezettségmérés módszertanhoz képest a Belügyminisztérium Közzolgálat-fejlesztési és Stratégiai Főosztálya által 2016-ban kidolgozott módszertan megújult, tágabb körű, tipikusan a közszolgálatra igazított kérdéseket és dimenziókat dolgozott ki. Az előző évi eredményekkel történő összehasonlítás a módszertanok eltérő volta miatt azonban nem valósulhatott meg 100%-os mértékben. 2018-ban a felmérés a Nemzeti Közzolgálati Egyetem által elvégzett, a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001. azonosító számú „A közszolgálati tisztviselők élet- és munkakörülményei, társadalmi helyzete Magyarországon” című projektből valósult meg, amely módszertanilag nem illeszkedett az előző évek felméréséhez (Belügyminisztérium é.n.). Paksi-Petró–Stréhlí (2025) azt találták a közigazgatásban folytatott felmérésben, hogy az elkötelezettség mértékében különbségek vannak a generációk között: a boomer generáció a legelkötelezettebb (45%), a fiatalabb generációk felé haladva pedig csökken az elkötelezettség mértéke, a Z generáció a legkevésbé elkötelezett (35%). A szakma iránti elkötelezettségnél is hasonló eredményeket találtak, vagyis minél fiatalabb a generáció, annál kevésbé elkötelezett a szakmája iránt. A munkatársak iránti elkötelezettségnél kisebbek a generációs különbségek, mely a vezető iránti elkötelezettségre is igaz, itt sincsenek nagy különbségek a generációk között. Az eredmények arra utalnak, hogy a vezetővel való kapcsolat döntő tényező abban, hogy valaki mennyire elkötelezett, függetlenül attól, melyik generációhoz tartozik. A különböző elkötelezettségi adatok, vagyis a munkahely-, szakma-, munkatársak-, vezetők iránti elkötelezettség mindegyike magasnak mondható, mert a 4-es érték felett vannak a 6 fokozatú skálán. Az eredmények azt mutatják, hogy „a tisztviselők legnagyobb mértékben a szakmájuk iránt éreznek elkötelezettséget, majd a munkatársaik iránt, és kissé alacsonyabb mértékben a munkahely, majd árnyalatnyi különbséggel, de a legalacsonyabb mértékben a vezetőjük felé” (Paksi-Petró–Stréhlí 2025: 167). A legalacsonyabb értékelést kapott területek, amelyek veszélyt jeleznek: az illetményekkel és juttatásokkal való elégedetlenség, a szervezeti elismertség hiányának érzése, a bizonytalan jövőkép, a munkafeltételek hiányossága és a fejlődési lehetőségek korlátozottsága. A jó munkahelyi légkörre vonatkozó adatok szerint a válaszadók 4%-a érzi jól magát a munkahelyén. A baby boomer generáció 2%-a és a Z generáció 6%-a szerint jó a munkahelyi légkör. Az egyenlő bánásmód tekintetében csupán a megkérdezettek egyharmada gondolja úgy, hogy egyenlő elbírálásban részesülnek a kollégák, tehát többségük szerint nem teljesen egyenlő a bánásmód. A fontosság érzésében a szervezetben vegyes

vélemény mutatkozott, mert a válaszadók 26%-a szerint fontos a szervezet számára tevékenysége, 22%-a szerint nem fontos, a legkevésbé fontosnak az Y generációt találták, akiknek 24%-a érzi úgy, hogy nem fontos a tevékenységük a szervezetüknek (Paksi-Petró–Stréhlí 2025). Ugyanennek a felmérésnek a részeként, mélyinterjúk válaszok alapján a fluktuáció oka lehet a versenyszféra elszívó hatása, a versenyképes jövedelem hiánya, a kötött munkarend, a rugalmas munkakörnyezet hiánya. Továbbá azt is találták, hogy a korcsoportokban nem egyenlő mértékű a fluktuáció, a fiatalok eltávozása a vizsgált szervezetekben jelentősebb (Hazafi 2025). A kormányhivatalokban a kormányablak-ügyintézői, foglalkoztatási és közfoglalkoztatási, építésügyi, népegészségügyi, gyámügyi, műszaki, környezetvédelmi és gazdasági feladatkörök, a minisztériumokban a gazdasági, informatikai és egyes speciális (például egészségügyi, adótanácsadói) szakterületek fluktuációval jelentősen érintett szakterületek, ahol nehéz szakmailag felkészült, megfelelő képzettséggel rendelkező kollégát találni. „A személyi állomány csaknem fele csalódott az anyagi elismerésre vonatkozó ígéretekben, közel egyharmada szerint igazságtalanul ítélik meg a munkáját, s közel egynegyedük úgy gondolja, hogy nem számíthat biztos jövőre a szervezetenél. Vagyis egy múltban tett ígéretre ráépül a jelenben is fennálló, igazságtalannak tartott a díjazással kapcsolatos bánásmód, valamint a jövőbeli biztonságra kivetített reménytelenség érzete” (Hazafi 2025: 47). A korábbi elkötelezettségmérések nem voltak egymással összehasonlíthatóak és nem egységes módszertan szerint készültek, sőt a módszertanok sem kerültek átadásra a közzféra számára, valamint a közigazgatásban vannak olyan szervtípusok és szakterületek, ahol jelentős a fluktuáció, ezért javasoljuk az Egészséges Szervezet Modell kérdőívében található *Elidegenedés – Elkötelezettség dimenzió*t a közigazgatási kérdőívbe beletenni. Amennyiben a dimenzió a közszolgálatban megbízható lesz, akkor ismételt mérést tesz lehetővé a későbbiekben, és akár más dimenziókkal összhangban is elemezhető, értelmezhető az eredménye.

Szervezeti paranoia – Bizalom, nyíltság, korrektség

„A közszolgálat ugyan képes és kénytelen feladatait valódi közösségben való működés nélkül is ellátni, de a közösség létrehozása, fenntartása mind kifelé, a társadalom, az állampolgárok felé, mind befelé, a közigazgatásban dolgozók felé pozitív hozadékkal/hozzáadott értékkel jár” (Linder 2020: 54).

Linder (2020) szerint a közösség a közigazgatáson kívüliek számára vonzerőt jelenthet, az ott dolgozóknak a generációk közötti munkaerő összekovacsolását segítheti. A közszolgálat úgy tud állampolgári bizalmat kiépíteni, ha az ott dolgozók közösségként tudnak működni, az állam ebben lehetne példamutató munkáltató akár saját kezdeményezéssel, akár önszerveződéssel. A sorozatos jogállásváltozások következtében a köztisztviselők maguk sincsenek tisztában a saját jogállásukkal, és annak tartalmával sem. A személycserék után a kapcsolati tőke, vagyis a régóta jól ismert kolléga, valamint a szervek és a szervek feladat- és hatáskörei is igen gyakran változnak. Az utóbbi években a közigazgatásban – főleg a magas fizetést biztosító központi szerveknél – közigazgatási vagy munkatapasztalat nélküli, frissen bekerült fiatalok töltik be a vezetői pozíciókat, és ez nem minden esetben az addigi érdemeiken alapszik (Linder 2020). Ha egy szervezetben szervezeti paranoia uralkodik – vagyis félelem a pozíció, a munka, a hatalom elvesztésétől, bizonytalanság a szervezet különböző részeinek jövőjét illetően, valamint bizalomhiány és félelem jellemzi a szervezetet (Lövey–Nadkarni 2003) – akkor ugyan képes és kénytelen a szervezet ellátni feladatait, de ha ezek a tényezők nincsenek jelen, akkor annak pozitív hozadéka mind az adott szervezetben dolgozó állománynak, mind az állampolgárok számára előnyös lehet. A vezetők négyéves politikai ciklusokban való gondolkodása (Gellén 2021), a jogállásváltozások, a személycserék, a gyakori feladat és hatáskör módosítások a szerveknél, a fiatal, szakmai tudással és/vagy szakmai tapasztalattal nem rendelkezők vezetői pozícióba kerülése (Linder 2020) okot adhat a szervezeti paranoia kialakulásának. Ezért javasoljuk a *Szervezeti paranoia – Bizalom, nyíltság, korrektség dimenzió* felvételét a közigazgatási szerveknél.

Munkamánia – A magánélet tiszteletben tartása dimenzió

Hollósy-Vadász (2020) az államigazgatásra, az önkormányzati igazgatásra és a rendészetre vonatkozó adatokat vizsgálva azt találta, hogy az önkormányzati igazgatásban gyakrabban fordul elő túlmunka a másik két területhez képest, valamint hierarchiában emelkedve egyre rendszeresebbé válik a túlmunka. Mind a három szakterületnél a válaszadók több mint a fele többet dolgozik, mint 40 óra hetente, ami azt sugallja, hogy a közszolgálaton belül megjelent a rendszeres túlmunka. Ezt támasztja alá, hogy a rendészeti dolgozók 11%-a dolgozik többet, mint 50 óra egy héten. Az államigazgatásban dolgozók 7%-a és az önkormányzati igazgatásban dolgozók 11%-a dolgozik több, mint 50 órát egy héten, ez napi 10 munkaórának feleltethető meg, ami jelentős többletterhelést okoz. Ennek több oka is lehet,

például a munkaerőhiány és a munkafeladatok nem hatékony szétosztása. Az idő szorítása, az időhiány miatti túlterhelés mindegyik szakterületen megjelent, mely különösen igaz az önkormányzati igazgatásban dolgozók esetében, valamint a felsővezetők körében. Továbbá a beosztott irányítói munkakörben dolgozók és a beosztott munkatársi munkakörben dolgozókra is jellemző, de nem olyan mértékben, mint a felsővezetőknel. Az állományi viszony alapján a közalkalmazottak tapasztalják leggyakrabban az idő szorítása miatti túlterhelést. Egy másik felmérésben (Hazafi 2025) azt találták, hogy a Z generáció értékelte a legpozitívabban a szakmai fejlődés támogatását, a túlóra kompenzálását vagy a jó munkahelyi légkört, valamint a vezetés támogatásának megítélésénél jellemző volt, hogy minél fiatalabb korosztály válaszolt, annál kedvezőbben ítélik meg ezt. A fiatalok kedvezőbb értékelése összefügghet azzal, hogy kevesebb tapasztalattal rendelkeznek. A baby boomer és az X generáció válna meg legnehezebben a munkahelyétől. A saját vezetői interjúkban több területen is nehézségként említették a vezetők a túlterheltséget, melynek következtében szintén túlóráznak, van, ahol a vezetők, van, ahol a beosztottak is, illetve a kutatási eredményekkel összhangban a felsővezetőkre nagyon jellemző a fokozott munkateher. Mivel a közigazgatásban megjelenik a túlmunka és a túlterheltség több szakterületen és szervezettípusban – főleg a vezetőknel –, ezért javasoljuk *Munkamánia – A magánélet tiszteletben tartása dimenzió* felvételét a közigazgatásra adaptálandó kérdőívben.

Stagnálás – Növekedés, fejlődés dimenzió

Gellén (2021) 2014-es kutatásában a résztvevő vezetők véleménye ambivalens a szakmai fejlődésről, a képzési igényt a központi közigazgatás csak korlátozott mértékben tudja és akarja kielégíteni. Azt találta, hogy nem minden vezető örült és támogatta, ha munkatársai túlságosan értékes, a piacon is kamatoztatható tudásra tesznek szert, ugyanis ezzel megnő a közszférával szembeni alkupozíciójuk, és hajlamosak elhagyni a szervezetet. Valamint szintén vegyes volt a vélemény és vezetői magatartás arról, hogy a motivált, de többre vágyó kollégákkal is „jól jár” a szervezet, vagy tartózkodás volt jellemző a szellemileg a szervezet fölé nőző munkatársakkal szemben, holott az elkötelezett szaktekintélyek akár évtizedekre előnyösen befolyásolhatnák egy-egy ágazat szakmai színvonalát. A saját 2023-2024-ben felvett vezetői interjúkon azt tapasztaltuk, hogy a szintén több szakterületen megkérdezett vezetők rendkívül pozitívan álltak a kollégáik tanulásához, fejlődéséhez, de szerintük a szervezet – amelyben dolgoznak – nem támogató a

tanulással kapcsolatban, ugyanakkor ők, mint vezetők a lehetőségeikhez mérten maximálisan támogatják a tanulni vágyó beosztottaikat. Azonban ennek is vannak korlátjai, mert a fejlődéssel és a tanulással kapcsolatos nehézségek rajtuk kívül álló okok miatt nem mindig tudnak elhárulni (pl. túlterheltség, időhiány, emberi erőforráshiány). A 2023-2024-ben felvett saját interjúk között van különbség a tanulással kapcsolatos vezetői attitűdben, ezért érdemes lenne a közigazgatásra adaptált kérdőívbe a *Stagnálás – Növekedés, fejlődés dimenziót* is beletenni annak feltárására, hogy a nagyobb, a beosztottakat is magában foglaló mintában hogyan viszonyulnak a fejlődéshez a közigazgatási szervezetekben dolgozók.

A közigazgatási kérdőívbe tervezett dimenzióknál (11 dimenzió) a versenyszféra tételek – van, ahol módosítással – átvételre kerültek (eredeti tételek). Ahol

szükséges volt, ott a jelentés megváltoztatása nélkül, a közigazgatás szókincsére és szakkifejezéseire lettek átírva az állítások. A korábban megnevezett 20 dimenzió közül 9 nem került bele a kérdőívbe, mert a közszolgálat számára nem releváns, értelmezhetetlen lenne a közszolgálati kitöltők számára (pl. a vevőkkel, környezettel kapcsolatos dimenziók). A *Pénzmánia – Pénzügy a szervezeti célok szolgálatában dimenzió* pedig a versenyszféra adatok alapján megbízhatatlan (Pintér 2024), egymástól független tételekkel, ezért a közszolgálatban nem került felvételre. Az interjúk és a szakirodalom alapján közszolgálat specifikus tételekkel került kiegészítésre 9 dimenzió, ezért ezek a dimenziók a versenyszférában használt kérdőívhez viszonyítva több tételt tartalmaznak (1. sz. táblázat).

Dimenzió	Eredeti tétel (db)	Közszolg. tétel (db)	Összesen (db)
Pénzügyek elhanyagolása - Gondosság a pénzügyekben	7	2	9
Rész-optimalizálás - Együttműködés, a szervezet egészében való gondolkodás	7	7	14
Pazarló működés – Lean működés	10	0	10
Problémák iránti érzéketlenség – Hatékony problémakezelés	5	6	11
Döntésképtelenség – Hatékony döntéshozatal	5	9	14
Bürokrácia – Vállalkozó szellem / teljesítménymotiváltság	5	0	5
Távollátás – Szükséges mértékű figyelem az operatív ügyekre	6	7	13
Elidegenedés – Elkötelezettség	20	11	31
Szervezeti paranoia - Bizalom, nyíltság, korrektség	6	4	10
Munkamánia – A magánélet tiszteletben tartása	10	8	18
Stagnálás – Növekedés, fejlődés	9	5	14

1. sz. táblázat: Az Egészséges Szervezet Modell közszolgálati verziójában a tételek száma dimenziókénti bontásban
Forrás: Saját szerkesztés

Kitekintés: a kutatás folytatása

Az Egészséges Szervezet Modellhez készült közigazgatási kérdőív 11 dimenzióban 149 tételt tartalmaz, a demográfiai kérdések nélkül. A versenyszférában használt kérdőív a 20 dimenziójával 141 tételt. A közigazgatási kérdőív a több mint száz tétellel nagyon hosszú, ezért a kérdőívet rövidíteni szükséges. Hogy mely tételek kerüljenek megtartásra a közszolgálatban és mely tételek kerüljenek ki a kérdőívből, statisztikai elemzések segítségével lehet megállapítani. A 11 dimenziót egyenként a következő módszerekkel lehet elemezni (Rózsa és mtsai 2006). Egy gyakran használt megbízhatósági mutató a Cronbach-

alfa, mely azt mutatja meg, hogy ténylegesen milyen mértékben alkalmas egy skálában (jelen esetben egy dimenzióban) megtalálható tételek együttese az egyéni különbségek differenciálására, vagyis mennyire alkalmas a mérőeszköz az egyének egymástól való megkülönböztetésére.

Egy skála (jelen esetben dimenzió) homogenitását, belső konzisztenciáját item-totál korrelációval lehet mérni, mely során minden egyes tételnél meg kell vizsgálni, hogy egy adott tétel hogyan korrelál a skála (dimenzió) egészével. Minél magasabb szintű az együttjárás a tétel változása és a skálaérték alakulása között, annál inkább biztosabb, hogy az adott tétel jól illeszkedik a skála (dimenzió) egészébe. A dimenziók

megbízhatóságát mutatja az inter-item korreláció is, amely tulajdonképpen a tételek közötti pozitív együttjárás egy adott dimenzióban. A faktoranalízis pedig azt mutatja meg, hogy egy dimenzió tételei egy faktoron vannak-e, vagyis ugyanarra vonatkoznak-e, jelen esetben egy dimenzióba tartoznak-e. A többféle statisztikai elemzés meg tudja mutatni, hogy a közszolgálatban mely tételek tartoznak bele az adott dimenzióba és melyek nem illenek oda. A megbízhatósági elemzések alapján a kérdőívből ki lehet venni adott tételeket, ezzel a kérdőív rövidíthető és egy megbízható mérőeszköz kerülhet kialakításra.

Irodalomjegyzék

- Durlauf, S. N.–Blume, L. E. (2008) *The New Palgrave Dictionary of Economics* – Second Edition. Palgrave Macmillan, New York.
- Csóka, G.–Ludányi, D.–Szabó, M. Cs. (2021) *Közigazgatási Ismeretek II.* Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest. https://fejlesztisprogramok.uni-nke.hu/document/fejlesztisprogramok-uni-nke-hu/1012_kozigazgatasi_ismeretek_II.pdf [Letöltve: 2026.03.17.].
- Elekes, E. (2014) Szervezetfejlesztés lehetőségei egy konkrét államigazgatási szervnél, egy felmérés eredményei alapján. *Közép-európai közlemények*, (7) 1. pp. 114–125.
- Gellén, M. (2024) A magyar közszolgálati kultúra egyes jellemzői: A hazai közszolgálati motiváció és innováció előfeltételeinek empirikus vizsgálata. Gerhardus Kiadó, Szeged. ISBN 978-615-6531-15-5.
- Gellén, M. (2021) Innovatív közigazgatás? A hazai közigazgatási kultúra, motiváció és mobilitás vizsgálata. Gerhardus Kiadó, Szeged. ISBN 978-615-5256-79-0.
- Gellén, M. (2013) A közszféra és a magánszféra viszonya az egyéni karrierutak tervezésében. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 2013/4. pp. 36–47. <https://folyoirat.ludovika.hu/index.php/ppbmk/article/view/3223/2468> [Letöltve: 2026.03.17.].
- Hazafi, Z. (2025) Generációs kihívások a magyar közszolgálatban: összefoglalás. In: *Generációkutatás a kormányzati igazgatásban*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest. pp. 29–62. ISBN 9789636531966; 9789636531973.
- Hazafi, Z. (2020) Humánorientációjú szervezetfejlesztés. *Új Magyar Közigazgatás*, 2020/2. pp. 1–9.
- Hazafi, Z. (2015) Néhány gondolat a közigazgatás munkaerő-piaci versenyképességéről. *Hadtudomány*, 25. évf. elektronikus különszám. pp. 12–20.
- Hollósy-Vadász, G. (2020) A közszolgálati munkavégzéssel kapcsolatos jellemzők, tapasztalatok, a munkahelyi és magánéleti stressz hatása a munkavégzésre. In: *A közszolgálati tisztviselők élet- és munkakörülményei, társadalmi helyzete Magyarországon*. Nemzeti Köszolgálati Egyetem Közigazgatási Továbbképzési Intézet, Budapest. pp. 114–164. ISBN 978-963-498-141-1.
- Kajtár, E.–Magasvári, A. (2025a) Generációmenedzsment és munkáltatói márkaépítés. In: *Generációkutatás a kormányzati igazgatásban*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest. pp. 177–202. ISBN 9789636531966; 9789636531973.
- Kajtár, E.–Magasvári, A. (2025b) Munkáltatói márkaépítés a közszolgálatban. Illúzió vagy jövőkép a kiváló munkahely? *Belügyi Szemle*, 73. pp. 2041–2059.
- Klotz, P.–Paksi-Petró, Cs. (2025) Stratégiai HRM és generációs kihívások az európai közigazgatásban. *Belügyi Szemle*, 73(10). pp. 2083–2105. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2025.v73.i10.pp2083-2105>
- Krauss, G.–Petró, Cs. (2014) A közszolgálati illetményrendszer aktuális kérdései. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 2014/2. pp. 57–61.
- Linder V. (2020) Köszolgálat, avagy lehet-e közösség a közigazgatás személyi állományához tartozókból? A magyar helyzet nemzetközi kitekintéssel. *Glossa Iuridica*, VII. évfolyam. 1–2. szám. Budapest, 2020 Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar.
- Lövey, I.–Nadkarni, M. (2003) Az örömteli szervezet – Szervezeti egészség, betegség, öröm. HVG Könyvek kiadó.
- Paksi-Petró, Cs.–Stréhli, G. (2025) A pszichológiai szerződés. In: *Generációkutatás a kormányzati igazgatásban*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest. pp. 149–176. ISBN 9789636531966; 9789636531973.
- Paksi-Petró, Cs. (2018) Utánpótlás-politikai kihívások a közigazgatásban. *Pro Publico Bono – Magyar Közigazgatás*, 6(2). pp. 106–127.
- Pirger, T. (2016) A rendvédelmi szervek hivatásos állományú dolgozóinak véleménye a szervezeti kultúráról nemek szerinti bontásban. *Belügyi Szemle*, 64 (2). pp. 57–66.
- Pintér, N. (2024) Az Egészséges Szervezet Modell kérdőív megbízhatóságának vizsgálata a versenyszférában. *Magyar Minőség*, 33. évf. 1. szám. pp. 12–20. https://quality-mmt.hu/wp-content/uploads/2024/01/2024_01_MMtart_webre.pdf [Letöltve: 2025.06.01.].
- Rónay, M. (2014) A jogi és a multidiszciplináris szemlélet ütközése a közigazgatás-fejlesztésben. *Pro publico bono – Magyar közigazgatás*, 1. sz. pp. 31–41.

Rózsa S.–Nagybányai Nagy O.–Oláh A. (2006) (szerk.)
*A pszichológiai mérés alapjai: Elmélet, módszer és
gyakorlati alkalmazás.* Bölcsész Konzorcium.
<https://mek.oszk.hu/05500/05536/> [Letöltve:
2025.06.01.].

Szilágyi, E. (2013) Adminisztratív kultúra a
közigazgatásban – a teljesítmény-megítélés
tendenciái. *Competitio*, 12. pp. 75–102.
10.21845/comp/2013/2/5.
[https://ojs.lib.unideb.hu/competitio/article/view/57
41/5389](https://ojs.lib.unideb.hu/competitio/article/view/5741/5389) [Letöltve: 2025.10.8.].

Egyéb dokumentum

Belügyminisztérium (é.n.) A KÖFOP-2.1.5-VEKOP-
16-2016-00001 azonosító számú „A versenyképes
közszolgálat személyzeti utánpótlásának stratégiai
támogatása” című kiemelt projekt keretében az
„Elkötelezettség és elégedettségmérés módszertana”
tárgyú közbeszerzési eljáráshoz.

A mesterséges intelligencia szerepe a bűnmegelőzésben

The Role of Artificial Intelligence in Crime Prevention

DOI: [HTTPS://DOI.ORG/10.53793/RV.2026.3.5](https://doi.org/10.53793/RV.2026.3.5)

Absztrakt

A mesterséges intelligencia (MI) egyre meghatározóbb szerepet tölt be a bűnmegelőzésben, különösen az arcfelismerés, a megfigyelési rendszerek és a prediktív algoritmusok révén. E technológiák hozzájárulhatnak a rendészeti hatékonyság növeléséhez és a proaktív fellépéshez. Ugyanakkor jelentős kockázatokat hordoznak az alapvető jogok, különösen a magánszféra és az adatvédelem szempontjából. A tanulmány célja a mesterséges intelligencia bűnmegelőzésben betöltött szerepének elemzése, a nemzetközi gyakorlatok bemutatása és az Európai Unió szabályozási keretének – különösen az MI-rendeletnek – értékelése (2024). A vizsgálat rámutat arra, hogy az MI alkalmazása csak megfelelő jogi garanciák, átláthatóság és emberi kontroll mellett tekinthető elfogadhatónak.

KULCSSZAVAK: MESTERSÉGES INTELLIGENCIA, BŰNMEGELŐZÉS, PREDIKTÍV RENDÉSZET, ARCFELISMERÉS, RENDÉSZETI TECHNOLÓGIÁK

Abstract

Artificial intelligence (ai) is playing an increasingly significant role in crime prevention, particularly through the use of facial recognition, surveillance systems, and predictive algorithms. These technologies can contribute to improving the efficiency of law enforcement and enabling more proactive interventions. At the same time, they raise serious concerns regarding fundamental rights, especially in relation to privacy and data protection. The aim of this study is to analyse the role of artificial intelligence in crime prevention, present relevant international practices, and evaluate the regulatory framework of the European Union, with particular emphasis on the ai act (2024). The analysis demonstrates that the use of ai can only be considered acceptable if it is accompanied by adequate legal safeguards, transparency, and effective human oversight.

KEYWORDS: ARTIFICIAL INTELLIGENCE, CRIME PREVENTION, PREDICTIVE POLICING, FACIAL RECOGNITION, LAW ENFORCEMENT TECHNOLOGIES

Bevezetés

Az elmúlt évtizedben a mesterséges intelligencia alkalmazása a bűnmegelőzés és a rendészeti tevékenység területén világszerte egyre nagyobb jelentőségre tett szert. Az olyan technológiai megoldások, mint az arcfelismerő rendszerek, az intelligens térfigyelő kamerák, valamint a prediktív elemzéseken alapuló algoritmusok új lehetőségeket teremtenek a közbiztonság erősítése és a rendőrségi munka hatékonyságának növelése érdekében. Számos ország és nagyváros kísérletezik jelenleg is olyan MI-alapú eszközökkel, amelyek révén a bűncselekmények megelőzése célzottabbá, gyorsabbá és szervezettebbé válhat.

Egyes nemzetközi kutatások arra is rámutatnak (Braga–Turchan–Papachristos 2019; Welsh–Farrington 2009), hogy az úgynevezett „okos” biztonságtechnológiai megoldások – például a valós idejű térinformatikai rendszerek, a tömeges megfigyelési platformok vagy a lövésérzékelő hálózatok – alkalmazása bizonyos városi környezetekben akár jelentős mértékben is hozzájárulhat a bűnözés visszaszorításához. Mindez ugyanakkor nem kizárólag technológiai, hanem komoly társadalmi, jogi és etikai kérdéseket is felvet. A mesterséges intelligencia rendészeti célú felhasználása szükségszerűen érinti a demokratikus jogállamiság alapvető értékeit. Különösen hangsúlyos szerepet

¹ Budapest Környéki Törvényszék, bírósági fogalmazó; Károli Gáspár Református Egyetem, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, hallgató; BM gyakoronoki program 2025 résztvevője

kapnak ebben az összefüggésben a személyiségi jogok, az adatvédelem, a magánélet tiszteletben tartása, valamint a gyülekezési és véleménynyilvánítási szabadság védelme. E jogok érvényesülése olyan korlátokat és garanciákat teremt, amelyek nélkül az MI-alapú rendszerek alkalmazása könnyen visszaélésekhez vagy aránytalan állami beavatkozásokhoz vezethetne. E kihívásokra reagálva az Európai Unió 2024-ben elfogadta a mesterséges intelligenciára vonatkozó átfogó szabályozását (AI Act), amelynek célja, hogy egységes keretrendszert biztosítson az MI fejlesztéséhez és alkalmazásához. A rendelet egyszerre törekszik az innováció ösztönzésére és a technológiával járó kockázatok mérséklésére, különös figyelmet fordítva a magas kockázatú rendszerek – így a rendészeti célú felhasználások – szabályozására.

Jelen tanulmány célja, hogy átfogó képet adjon a mesterséges intelligencia bűnmegelőzésben betöltött szerepéről, annak lehetőségeiről és korlátairól. A kutatás bemutatja az alkalmazott technológiák működési sajátosságait, elemzi a kapcsolódó jogi és etikai keretrendszert – kiemelten az Európai Unió MI-rendeletét (AI Act 2024) –, valamint összehasonlító vizsgálatot végez a nemzetközi rendészeti gyakorlatok alapján, különös tekintettel az Egyesült Királyság, Franciaország, az Amerikai Egyesült Államok és Kína példáira. A tanulmány emellett feldolgozza az Országos Rendőr-főkapitányságon végzett empirikus kutatás eredményeit, ideértve az adatgyűjtés és a szakértői interjúk tapasztalatait is. Ezekre építve olyan szabályozási és eljárási modell kerül bemutatásra, amely alkalmas lehet arra, hogy kiegyensúlyozott módon szolgálja a közbiztonság erősítését, miközben megőrzi az alapvető jogok érvényesülésének garanciáit.

MI-technológiák a bűnmegelőzés szolgálatában: arcfelismerés, intelligens megfigyelés és prediktív algoritmusok működése

Arcfelismerő rendszerek működése és alkalmazása

Az arcfelismerő rendszerek napjainkban a mesterséges intelligencia bűnmegelőzési célú alkalmazásainak egyik legdinamikusabban fejlődő területét jelentik. Ezek a technológiák digitális fényképek vagy videofelvételek elemzésével képesek személyek azonosítására az arcuk egyedi jellemzői alapján.

Működésük alapját jellemzően mélytanuláson alapuló neurális hálózatok képezik, amelyeket rendkívül nagy mennyiségű arcképadat felhasználásával tanítanak be.

A felismerési folyamat első lépéseként a rendszer azonosítja az emberi arcokat a kamerák által rögzített képeken, majd részletesen elemzi azok jellegzetes pontjait, például a szemek közötti távolságot, az orr formáját, az arccsontok elhelyezkedését vagy az áll vonalát. Ezekből az adatokból egy sajátos, matematikai alapú leírást hoz létre, az úgynevezett arclenyomatot, amely az adott személy digitális „azonosítójaként” szolgál. Ezt az arclenyomatot a rendszer összeveti a rendelkezésére álló adatbázisban tárolt mintákkal, és az egyezések mértéke alapján dönti el, hogy az adott személy beazonosítható-e. Amennyiben az egyezés megfelelő szintet ér el, a szoftver képes a személy azonosítására vagy legalábbis nagy valószínűséggel történő felismerésére. Az elmúlt években az arcfelismerő technológiák pontossága jelentős mértékben javult, elsősorban a fejlettebb algoritmusok és a növekvő számítási kapacitás következtében. Napjainkban egyes rendszerek már gyengébb minőségű, kedvezőtlen fényviszonyok mellett készült felvételeken is megbízható eredményeket produkálnak, sőt bizonyos teszteredmények szerint akár az egyetétű ikrek megkülönböztetésére is alkalmasak lehetnek.

A rendészeti gyakorlatban az arcfelismerést többféle módon hasznosítják: utólagos azonosításra (pl. bűnügyi kamerafelvételeken szereplő gyanúsítottak beazonosítására), valós idejű megfigyelésre (tömegrendezvényeken vagy repülőtereken körözött személyek kiszűrésére) és igazolvány-ellenőrzés automatizálására is alkalmazzák. Az egyik legismertebb példát az Amerikai Egyesült Államokból a Clearview AI rendszere szolgáltatja, amely az interneten nyilvánosan elérhető fotók milliárdjainak lementésével épített fel egy hatalmas arcképadatbázist. Ezt a rendszert több amerikai bűnüldöző szerv is igénybe vette – például a 2021. január 6-i Capitolium elleni zavargás során sikeresen azonosítottak és előállítottak több elkövetőt az algoritmus segítségével. Ugyanakkor az ilyen gyakorlat – az interneten fellelhető képek engedély nélküli tömeges lementése biometrikus adatbázisok építéséhez – az Európai Unióban (EU) már tiltott, mivel súlyosan sérti a magánszférát.

Összességében az arcfelismerő technológia hatékony eszköz lehet a bűnüldözésben (például körözött bűnözők elfogásában), de működésének elve – az állampolgárok arcvonásainak folyamatos összevetése rendőrségi nyilvántartásokkal – komoly adatvédelmi és szabadságjogi kérdéseket is felvet, amelyek a tanulmány későbbi részeiben bemutatásra kerülnek.

Megfigyeléstechnikai eszközök nyilvános rendezvényeken

A nyilvános események – tüntetések, sportesemények, fesztiválok – biztosítása során hagyományosan is nagy szerepe van a megfigyelésnek (pl. térfigyelő kamerák, rendőrségi megfigyelőtorony, helikopteres/drónos felderítés). Az MI megjelenésével ezek az eszközök „intelligens” képességekkel bővültek.

Egy 2025-ös budapesti Pride-felvonulás példája jól szemlélteti, hogy az MI-alapú megfigyelési technológiák képesek nagy tömegek viselkedésének elemzésére, valamint potenciálisan veszélyes vagy rendellenes helyzetek korai felismerésére.² Ugyanakkor az ilyen rendszerek alkalmazása érzékeny alapjogi kérdéseket vet fel, mivel a résztvevők megfigyelés-tudata visszatartó hatással lehet az alkotmányos jogok, különösen a békés gyülekezés szabadságának gyakorlására. Napjaink legkorszerűbb térfigyelő kamerái nem pusztán rögzítik a történéseket, hanem valós időben elemzik is a képet. Különböző szenzorokkal vannak felszerelve (pl. hőkamerák, mozgásérzékelők), és MI-algoritmusok segítik őket abban, hogy előre meghatározott eseményeket vagy rendellenességeket automatikusan észleljenek. Ilyen *rendellenes* esemény lehet például, ha valaki átmászik egy elzárt terület kerítésén, egy tiltott zónába behatol, vagy éppen egy csomagot/gyanús tárgyat felügyelet nélkül hagynak a tömegben.

A 2024-es párizsi olimpia kapcsán Franciaország be is vezetett egy kísérleti jellegű „algoritmikus videómegfigyelést”: 485 kamera üzemelt MI-szoftverekkel a játékok idején, amelyek képesek voltak detektálni többek között a hirtelen tömegmozgásokat, a földre került személyt vagy az elhagyott csomagokat. Az ilyen technológia felbecsülhetetlen értékű lehet egy terrorcselekmény megelőzésében – hasonló rendszer, időben figyelmeztethetett volna például a 2016-os nizzai merényletre, amikor egy teherautó a tömegbe hajtott. A valós idejű mesterséges intelligencia így gyakorlatilag *virtuális megfigyelőként* működik: a nap 24 órájában szemmel tartja a kameraképeket, és azonnal riasztja az operátorokat, ha valami gyanúsát észlel.

Ezen felül a nyilvános rendezvényeken egyre gyakoribb a drónok alkalmazása is – ma már léteznek olyan drónalapú megfigyelőrendszerek, amelyek AI segítségével autonóm módon tudnak tömeget monitorozni vagy például egy menekülő gyanúsítottat követni.

A rendőrök felszerelésében is megjelentek az MI-t támogató eszközök: bizonyos testkamerák valós idejű videóelemzést kínálnak (pl. automatikusan megjelölik a fontos eseményeket a felvételen), ami megkönnyíti az utólagos visszanezést.

Fontos megjegyezni, hogy Franciaországban – noha a kameraképek algoritmikus elemzését engedélyezték az olimpiára – a törvény kifejezetten *tiltotta* a biometrikus azonosítást (France 2023), így az arcfelismerést nem vezették be a rendezvényeken. Ez azt mutatja, hogy a technológia kínálta lehetőségeket még a leginnovatívabb gyakorlatokban is igyekeznek bizonyos korlátok között tartani a személyes adatok védelme érdekében.

Összességében a nyilvános eseményeken bevetett MI-alapú megfigyeléstechnika hatékony eszköz lehet a rendőrség kezében: segíthet a tömegkezelésben, a veszélyes szituációk korai felismerésében és a gyors reagálásban. Ugyanakkor ezen eszközök használata kapcsán azonnal felmerül az arányosság és a jogszerűség kérdése – mely a 2. fejezetben részletes bemutatásra kerül.

Prediktív algoritmusok és a bűnözés előrejelzése

A prediktív algoritmusok alkalmazása – amelyet a szakirodalom gyakran „prediktív rendszertként” említ – arra irányul, hogy a korábbi bűnügyi adatok, statisztikák és tendenciák elemzése alapján előre jelezze, hol és mikor nőhet meg a bűncselekmények előfordulásának kockázata, valamint, hogy kik válhatnak potenciális elkövetővé vagy áldozattá. Ebben az összefüggésben a mesterséges intelligencia elsődleges feladata a nagyméretű, összetett adathalmazokban rejlő összefüggések és mintázatok azonosítása, amelyek feldolgozása emberi elemzők számára már rendkívül időigényes vagy gyakorlatilag kivitelezhetetlen lenne.

A prediktív rendszert alkalmazási gyakorlatában alapvetően három fő megközelítés különíthető el:

- Az első a helyalapú (place-based) modellek csoportja, amelyek a korábbi bűncselekmények térbeli és időbeli eloszlását elemezve jelölik ki azokat a területeket, ahol fokozott kockázattal lehet számolni.

² A Budapest Pride több tízezres részvétellel zajló nyilvános felvonulás, amelynek biztosítása a rendőrség részéről komplex közrendvédelmi feladatot jelent. Az ilyen események tipikusan alkalmasak a modern megfigyeléstechnikai és adatfeldolgozó eszközök – így az MI-alapú rendszerek – potenciális alkalmazási lehetőségeinek vizsgálatára.

- A második irányzatot a személyalapú (person-based) elemzések jelentik, amelyek egyénekhez kapcsolódó kockázati tényezőket – például bűnügyi előéletet vagy korábbi áldozattá válást – vizsgálnak annak érdekében, hogy megbecsüljék a későbbi bűnelkövetés valószínűségét.
- A harmadik megközelítés a hálózati vagy csoportalapú elemzés, amely a bűnözői csoportok, bandák és informális kapcsolati rendszerek feltérképezésére épül, és ezek alapján próbálja előre jelezni a konfliktusok vagy erőszakos események kialakulását.

E rendszerek működésének alapvető feltétele a nagymennyiségű történeti adat rendelkezésre állása. Ide tartoznak többek között a bűnügyi statisztikák, a korábbi esetek részletes leírásai, a tér- és időbeli információk, valamint esetenként a társadalmi és gazdasági mutatók is. Az algoritmusok ezen adatok feldolgozásával képesek visszatérő mintázatokat felismerni. Például, hogy bizonyos városrészekben hétvégenként gyakoribbak az autólopások, vagy egy adott személy kapcsolati hálójában több, erőszakos cselekményekhez köthető szereplő is megjelenik. Az így létrejövő előrejelzések lehetőséget adnak a rendőrség számára arra, hogy proaktív módon lépjen fel. Ennek keretében megerősítheti a járőrszolgálatot a veszélyeztetett területeken, fokozott figyelmet fordíthat bizonyos visszaesőként értékelt személyekre, illetve célzott megelőző programokat indíthat a kockázatnak kitett fiatalok körében.

A prediktív rendszert támogatói elsősorban az alkalmazás lehetséges előnyeit hangsúlyozzák. Kiemelik mindenekelőtt a bűnmegelőzés hatékonyságának növekedését, mivel a rendészeti szervek a hagyományosan reaktív fellépés helyett egyre inkább megelőző jelleggel avatkozhatnak be. Ennek eredményeként bizonyos bűncselekménytípusok száma mérséklődhet, ha a potenciális elkövetők azt tapasztalják, hogy a rendőrségi jelenlét már a kritikus időszakokban is biztosított. Másrészt az erőforrások hatékonyabb beosztását: a prediktív modellek segíthetnek optimalizálni a járőrözési útvonalakat, azonosítani a „többletmunkát” igénylő területeket, és bizonyítékok hiányában is ráirányíthatják a figyelmet lappangó problémákra. Nem véletlen, hogy számos szoftvercég kínál már kifejezetten rendőrségi célú prediktív elemző eszközöket. Van olyan rendszer, amely a terrorcselekmények megelőzésére fókuszál: integrálja a térfigyelő kamerák képeit, a rendszámfelismerő adatokat és más intelligenciaforrásokat, hogy valós idejű *fenyegetettségi térképet* készítsen. Más eszközök konkrét taktikai javaslatokat is felállítanak, például, hogy adott körülmények között hogyan érdemes megerősíteni a rendőri jelenlétet.

Fontos ugyanakkor látni, hogy a prediktív algoritmusok alkalmazása csak kevés helyen van teljes mértékben integrálva a mindennapi rendőri munkába. Egy 2019-es felmérés szerint (Deloitte) a városok mindössze 8%-a használja kiterjedten a *data-driven* (adatvezérelt) rendészet eszközeit – vagyis a technológia még gyerekcipőben jár, és gyakran kísérleti jellegű projektek formájában van jelen.

Az eddigi tapasztalatok vegyesek. Több amerikai nagyváros kedvező eredményekről számolt be (Thomson Reuters Legal 2025): New York rendőrsége 2016-ban hozott létre egy „Stratégiai Megelőzési és Reagálási Egységet”, amely prediktív módszerekkel azonosította a magas kockázatú személyeket, miközben szociális munkásokat is bevetettek náluk konfliktusmegelőzésre – két év alatt az érintett területeken 5,1%-kal csökkent a gyilkosságok száma. Hasonlóképpen, Chicago 2017-ben kísérletezett azzal, hogy a prediktív modell által kijelölt magas kockázatú környékeken fokozott járőrözést és közösségi támogatást nyújtott; az első évben 23%-os csökkenést jelentettek a gyilkossági rátában. Ezek biztató adatok, de önmagukban nem perdöntőek. Utóbb kiderült ugyanis, hogy a prediktív rendszerek sok esetben *nem váltják be a reményeket*. Egy New York-i Egyetem által vizsgált 13 városban például azt találták, hogy a prediktív algoritmusok valójában felerősítették a már meglévő diszkriminatív mintákat a rendőri munkában. A bűnüldözés adatai köztudottan torzíthatnak – ha egyes (például etnikai vagy szociális szempontból hátrányos) csoportokat a múltban gyakrabban ellenőriztek és vontak eljárás alá, akkor a keletkezett adathalmaz is azt fogja mutatni, hogy *ott több a bűnözés*. Az MI pedig kritika nélkül tanul ezekből az adatokból, így könnyen *önbeteljesítő jóslatként* hat: újra és újra ugyanazokra a környékekre irányítja a rendőrséget, ahol aztán több szabálysértést derítenek fel, megerősítve a modell eredeti feltételezését. Egy oknyomozó elemzés (Sankin–Mattu 2023) Plainfield városában (New Jersey állam) kimutatta, hogy a szoftver előrejelzései szinte soha nem estek egybe a valós bejelentett bűncselekményekkel – 100 „előrejelzésből” kevesebb mint 1 teljesült be érdemben. Ráadásul több nagyváros visszalépett a használatuktól: Los Angeles és Chicago is leállította korábban nagy reményekkel indított prediktív programjait, mivel hosszabb távon nem hoztak kézzelfogható eredményt.

A prediktív algoritmusok esetleges pontatlansága mellett súlyos bírálat éri ezeket etikai szempontból is. Sok kritikus szerint az ilyen rendszerek esszenciálisan *büntetőjogilag releváns következményt fűznek olyan eseményekhez, amelyek még meg sem történtek*.

Felmerül a kérdés: vajon összeegyeztethető-e az ártatlanság vélelmével, ha valakit csak azért von kiemelt rendőri figyelem alá a rendszer, mert a statisztika szerint „magas kockázatúnak” minősül? Továbbá az állampolgárok magánszférájának védelme is kihívás: a prediktív rendszerek rengeteg személyes adatot használnak és kombinálnak, ami adatvédelmi aggályokat vet fel. Ideális esetben ezeket az adatokat anonimizálni kellene és szigorúan biztonságosan tárolni, de a gyakorlatban nem mindig világos, ki fér hozzá és mire használja az így keletkezett információkat.

Összességében a prediktív algoritmusok nagy ígéretet hordoznak a bűnmegelőzésben, de alkalmazásuk rendkívüli körültekintést igényel. Ahogy a fentiek mutatják, fontos a tudományosan megalapozott értékelés: valóban hatékonyak-e, és ha igen, milyen áron. A következő fejezetben ezzel összefüggésben olvasható, milyen jogi és etikai korlátokat kell szabni az MI ilyen jellegű alkalmazásának ahhoz, hogy a demokratikus jogállamiság elvei ne sérüljenek.

Jogi és etikai keretek: az MI felelős és biztonságos alkalmazása a jogállamiság és az alapvető jogok tükrében

Az MI-rendszerek bűnmegelőzési alkalmazása kapcsán a legnagyobb kihívás azoknak a jogi és etikai kereteknek a megalkotása, amelyek biztosítják a technológia felelős használatát. E keretek célja kettős: egyrészt lehetővé kell tenni, hogy a rendvédelmi szervek kihasználhassák az MI nyújtotta előnyöket a közbiztonság erősítésében, másrészt garantálni kell, hogy az alkalmazás során ne sérüljenek a polgárok alapvető jogai, és a hatóságok működése továbbra is a demokratikus jogállamiság normái között maradjon.

Adatvédelem és a magánszféra védelme

Az egyik legfontosabb jogi-etikai aspektus az állampolgárok személyes adatainak védelme. Az arcfelismerés és más biometrikus azonosító rendszerek használata során érzékeny személyes adatokat kezelnek (az emberi arc képmása, mozgása, viselkedésmintái). Európában a szigorú adatvédelmi szabályok – különösen a GDPR (General Data Protection Regulation – Általános Adatvédelmi rendelet) (Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete 2016) és a bűnüldözési célú adatkezelésre vonatkozó irányelv (Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/680 irányelve 2016) – előírják, hogy a hatóságok csak megfelelő jogalappal, szükséges és arányos mértékben, célhoz kötötten kezelhetik ezeket az adatokat. A *szükségesség és arányosság elve* azt követeli meg, hogy az MI-eszközök alkalmazása ténylegesen indokolt legyen a közbiztonság

érdekében, és ne járjon az érintettek jogainak túlzott korlátozásával. Például, ha egy tüntetésen minden résztvevőt arcfelismerő kamerákkal azonosítanak, az felveti a *tömeges megfigyelés* problémáját, ami összeegyeztethetetlen lehet a személyes adatok védelmének európai standardjaival. Az ilyen gyakorlatot az Európai Unió Alapjogi Chartájának 7. és 8. cikke (2012) – a magánélet és a személyes adatok védelméhez való jog – garantálja, valamint a magyar Alaptörvény VI. cikke (2011) is hasonló alapjogi védelmet biztosít.

A valós idejű biometrikus megfigyelés – amikor a hatóságok élőben, automatizáltan azonosítják az embereket közterületen – különösen érzékeny területnek számít. Ahogy a Társaság a Szabadságjogokért egyik elemzése rámutat (2025), az ilyen *RBI-rendszerek* (valós idejű távoli biometrikus azonosító rendszerek) „súlyosan sértik az emberek magánszféráját, elriasztva őket alapvető jogaik – például a gyülekezéshez való jog – gyakorlásától”.

A megfigyelés pusztán tudata is úgynevezett *dermesztő hatást* (chilling effect) válthat ki: sokan éppen a megfigyeléstől való félelmükben mondanak le arról, hogy éljenek a jogaikkal. Ezt a jogalkotónak mindenképp figyelembe kell vennie, és olyan garanciákat kell beépíteni, amelyek minimalizálják e hatást. Ilyen garancia lehet például, hogy a hatóságok *csak konkrét gyanú vagy veszély esetén* vehetnek be azonosító technológiákat, és nem folytathatnak általános, indokolatlan profilalkotást a lakosságról.

A gyülekezési szabadság és a véleménynyilvánítás védelme

Külön kiemelendő a gyülekezési jog, hiszen éppen a nyilvános rendezvények (tüntetések, felvonulások) azok az alkalmak, amikor a rendőrség az MI-alapú megfigyelést próbálhatja alkalmazni. Az alapvető jogállami követelmény az, hogy a békés gyülekezéshez való jogot csak rendkívül indokolt esetben – például közbiztonsági vagy nemzetbiztonsági okból – és a szükséges mértékben lehessen korlátozni. Amint azt a következő fejezetben is látni fogjuk, az EU új MI-rendelete (AI Act 2024) kifejezetten tiltja, hogy pusztán a gyülekezésen való részvétel miatt automatizált arcfelismeréssel vegyék nyilvántartásba vagy szankcionálják az embereket. Ha a polgárok attól tartanak, hogy egy tüntetésen „feketelistára” kerülhetnek MI segítségével, az a demokratikus diskurzust, a szabad véleménynyilvánítást is csorbítja. Ezért etikai szempontból alapkövetelmény, hogy az MI alkalmazása ne irányulhasson politikai vélemények vagy törvényes tiltakozások megfigyelésére.

A történelmi tapasztalatok (akár a diktatúrák titkosrendőrségeinek gyakorlata, akár a mai orwelli megfigyelőállamok példái) azt mutatják, hogy a tömeges biometrikus megfigyelés könnyen a hatalommal való visszaélés eszközévé válhat. Nem véletlen, hogy az Európai Parlament a jogszabályalkotás során határozottan állást foglalt a demokratikus alapjogok védelme mellett, és ragaszkodott ahhoz, hogy a nyílt területen történő AI-megfigyelés csak a *legsúlyosabb körben* lehessen megengedett.

Összhangban ezzel, a magyar Alaptörvény VIII. cikk (1) bekezdése is kimondja a békés gyülekezés jogát, amelynek gyakorlását a hatóságok kötelesek biztosítani – nem pedig eltántorítani a technológia fenyegető árnyékával (Magyarország Alaptörvénye 2011).

Felelősség, átláthatóság és emberi kontroll

Az MI alkalmazásának etikai követelményei közül kiemelkedik a *felelősségre vonhatóság* (accountability) elve. Bármilyen döntést is támasszon alá egy algoritmus, végső soron egy emberi rendőri vezetőnek kell vállalnia a felelősséget érte. Nem fordulhat elő, hogy „a gép hibájára” hivatkozva hárítsák el a felelősséget túlkapások vagy tévedések esetén. Ennek megfelelően nélkülözhetetlen az *emberi kontroll* fenntartása: az MI csupán döntéstámogató eszköz lehet, a végső döntéseket mindig embereknek kell meghozniuk. Az Európa Tanács és az EU több ajánlása, szakértői csoportja hangsúlyozza a „human-in-the-loop” (ember a döntési láncban) megközelítést, mely szerint az automatizált rendszerek nem működhetnek teljesen önállóan a rendszetben.

A *transzparencia* szintén kulcskérdés. Az MI algoritmusok gyakran *fekete dobozként* működnek, nehéz megérteni belső logikájukat. Pedig elengedhetetlen, hogy legalább az ellenőrző hatóságok számára világos legyen: milyen adatok alapján, milyen modell szerint ad javaslatot a rendszer. Ha például egy prediktív algoritmus bizonyos városrészeket jelöl „veszélyesként”, tudni kell, hogy mely adatok vezettek erre a konklúzióra – különben nem lehet felmérni, hogy nincs-e benne elfogult torzítás.

Az átláthatósághoz tartozik továbbá a nyilvánosság tájékoztatása is: fontos, hogy a polgárok tudatában legyenek, hol és hogyan alkalmaz a rendőrség MI-t. Ennek érdekében több országban is biztosítják a nyilvánosság tájékoztatását: például az Egyesült Királyságban a rendőrség részletes adatvédelmi hatásvizsgálatokat (Data Protection Impact Assessment – DPIA) és működési irányelveket tesz közzé az élő arcfelismerő rendszerek alkalmazásáról, míg az Egyesült Államok egyes városaiban – így például New Yorkban –

nyilvános regiszterekben teszik közzé a hatóságok által használt megfigyelési technológiákat.

Algoritmikus torzítás és diszkrimináció elleni védelem

Etikai szempontból külön figyelmet érdemel az algoritmusokban rejlő esetleges *elfogultság*, azaz előítéletes torzítás. Mint az előzőekben említésre került, a prediktív rendszet terén konkrét kutatások igazolták, hogy a modellek a történelmi adatok elfogultságait újratermelhetik. Hasonló probléma merül fel az arcfelismerő rendszereknél is. Számos tanulmány kimutatta (Buolamwini–Gebru 2018), hogy egyes algoritmusok sokkal kevésbé pontosak például a nők vagy bizonyos etnikai kisebbségek arcainak felismerésében, mert a betanításukhoz használt adatkészletek túlnyomórészt fehér férfiak képeiből álltak. Egy hiba pedig súlyos következményekkel járhat – több olyan esetről tudni az USA-ban (Hill 2020; Garvie 2019), amikor ártatlan embereket tartóztattak le téves arcfelismerési találatok miatt. Az ilyen diszkriminatív hatások ellen a jogállami elvárás az, hogy *minden* technológia bevezetése előtt alapos hatásvizsgálat történjen. Amennyiben egy MI-rendszerről kiderül, hogy jelentős egyenlőtlenséget visz a rendőri intézkedésekbe, úgy annak használatát fel kell függeszteni vagy korrigálni kell. Ezt szolgálják az úgynevezett *algoritmikus auditok*, melyeket független szakértők végeznek a rendszerek ellenőrzésére. Jogi oldalról pedig az antidiszkriminációs normák alkalmazandók. Az egyenlő bánásmód követelményét biztosító jogszabályok ugyanúgy tiltják az algoritmikus alapon megvalósuló faji, nemi vagy egyéb diszkriminációt, mint a humán döntéshozók által tanúsított megkülönböztetést; ilyen például az Európai Unió Alapjogi Chartájának 21. cikke, valamint a magyar jogban az egyenlő bánásmódról szóló 2003. évi CXXV. törvény.

Demokratikus felügyelet és társadalmi párbeszéd

Végül, de nem utolsósorban, a jogállamiság megőrzéséhez elengedhetetlen a demokratikus kontroll a rendőrségi MI-alkalmazások felett. Ez több szinten értendő. Egyrészt intézményes felügyelet formájában – például a független adatvédelmi hatóságok (Magyarországon a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (NAIH)) ellenőrzik, hogy a rendőrség betartja-e az adatvédelmi előírásokat az MI használata során, illetve a bíróságok is felülvizsgálhatják egyes intézkedések jogszerűségét.

Másrészt a jogalkotó feladata világos törvényi kereteket alkotni (ahogy erről a 3. fejezetben részletesebben szó lesz az EU-szintű szabályozás kapcsán), és a parlamenti nyilvánosság biztosíthatja, hogy a téma társadalmi vitája se maradjon el. A társadalmi párbeszéd kulcsfontosságú, hiszen a közbiztonság és a szabadságjogok közti egyensúly értékválasztás kérdése is. A polgárok bizalma a rendvédelemben csak akkor tartható fenn, ha tudják, hogy véleményüket meghallgatják és a hatóságok átláthatóan, indokolhatóan járnak el. Ennek jegyében több országban – így pl. az Egyesült Királyságban – létrejöttek etikai testületek, tanácsadó bizottságok, amelyek civil szakértőket is bevonva vizsgálják a rendőrségi MI-projektek hatásait és tesznek javaslatot a jó gyakorlatokra.

Összességében a jogi és etikai keretek kialakítása egyfajta *ütköző zóna* szerepét tölti be a technológia és a társadalom között. E keretrendszer célja nem a technológiai innováció akadályozása, hanem annak mederben tartása. Olyan szabályozási környezet kialakítására törekszik, amely egyszerre képes támogatni a hatékony rendészeti munkát és megőrizni az egyéni szabadságjogok érvényesülését. A következő fejezetben a konkrét európai szabályozást, a 2024-es EU MI-rendelet (AI Act 2024) kerül elemzésre, amely jelenleg az egyik legátfogóbb jogi keret ezen a téren.

Az EU 2024-es MI-rendeletének elemzése és végrehajtási mechanizmusai

2024. nyarán az Európai Unió mérföldkőnek számító jogszabályt fogadott el a mesterséges intelligencia szabályozására. Az Európai Parlament és Tanács (EU) 2024/1689 rendelete – közismert nevén *AI Act* vagy MI-rendelet – az első átfogó próbálkozás a világon arra, hogy egy horizontális jogi keretben kezeljék az MI technológiák jelentette kihívásokat és kockázatokat. A rendelet célja kettős: egyrészt elősegíteni az MI innovatív, biztonságos és bizalomépítő használatát az EU egységes piacon, másrészt megóvni a polgárokat az MI bizonyos káros vagy alapjogsértő alkalmazásaitól. Mivel a rendelet közvetlenül alkalmazandó minden tagállamban, a magyar jogrendre is jelentős hatással bír. A tanulmány későbbi részében, az 5. fejezetben kerül bemutatásra, hogy ez a szabályozás miként illeszkedik a hazai jogi környezetbe.

Kockázati kategóriák és tiltott MI-alkalmazások

A rendelet újszerű, *kockázatalapú megközelítést* vezet be. Az MI-rendszereket négy fő kategóriába sorolja a lehetséges kockázataik alapján: tiltott (elfogadhatatlan

kockázatú), magas kockázatú, korlátozott kockázatú és minimális kockázatú csoportok.

Tiltott (elfogadhatatlan kockázatú) MI-rendszerek

Az elfogadhatatlan kockázatúnak minősített MI-alkalmazások használatát teljes mértékben betiltja a jogszabály, mivel ezek összeegyeztethetetlenek az EU értékeivel vagy súlyosan sértik az alapvető jogokat. Ide tartozik mindenekelőtt az állami célú társadalmi pontozás (social scoring) kínai típusú gyakorlata, amikor is a polgárokat a megfigyelt viselkedésük alapján pontozzák és aszerint részesítik előnyben vagy hátrányban. Tiltott továbbá minden olyan MI-rendszer, amely sérülékeny csoportokat (például gyerekeket vagy fogyatékkal élőket) szándékosan manipulál, vagy bárkit tudat alatt befolyásol oly módon, hogy az fizikai vagy pszichológiai kárt okoz. Szintén tiltólistára került a *bűnözési kockázat előrejelzése egyének szintjén*. A rendelet 5. cikke értelmében tilos olyan MI használata, amely egy személy jövőbeni bűncselekmény-elkövetési valószínűségét próbálja megjósolni (gyakorlatilag a *prediktív profilalkotás* ezen formája tehát EU-szinten nem megengedett). Kiemelt figyelmet kaptak a biometrikus azonosítási technológiák: tilos lett a valós idejű, távoli biometrikus azonosítás közterületen, rendészeti célból – vagyis a rendőrség nem alkalmazhat például élő arcfelismerő kamerahálózatot a nyilvánosság számára nyitva álló helyeken, néhány kivételes esettől eltekintve. Ez utóbbi tilalom a jogalkotási viták egyik sarkalatos pontja volt, és a végső szöveg kompromisszumot tükröz: az 5. cikk (1)(d) és (1)(f)–(h) pontjai részletezik azokat a szűk körű kivételeket, amikor mégis alkalmazható a technológia (például eltűnt gyermekek felkutatása, bizonyos terrorcselekmények vagy életveszély elhárítása esetén), de ezekben az esetekben is *bírói engedély*hez és utólagos ellenőrzéshez kötik a használatot. A tiltott alkalmazások listáján szerepel még többek között az érzelemelemző MI munkahelyi vagy oktatási környezetben (nem lehet pl. mimikából vagy hangszínből következtetni a dolgozók érzelmeire), illetve a *visszaélészszerű adatgyűjtés* olyan célból, mint arcképadatbázis építése – ahogy fent utaltunk rá, a Clearview AI-féle gyakorlattal az EU kifejezetten szembehelyezkedett. A tiltott kategóriák tehát lényegében a legaggályosabbnak ítélt felhasználásokat fedik le, ahol a potenciális alapjogsérelem nem elfogadható.

Magas kockázatú MI-rendszerek

Az *AI Act* második kategóriája a magas kockázatú MI-rendszereké. Ide sorolja a rendelet azokat az alkalmazásokat, amelyek ugyan hasznosak lehetnek, de

komoly veszélyt jelenthetnek az emberek biztonságára vagy jogaira, ha nem megfelelően tervezik és használják őket. A jogszabály 6. cikke és II. melléklete részletezi, mi minősül magas kockázatúnak – ezek közé tartozik számos közvetlenül a bűnmegelőzéshez kapcsolódó terület. Például: a rendőrségi és igazságügyi célú MI-rendszerek szinte mindegyike magas kockázatúnak számít. Külön említi a rendelet a *bűnüldözésben használt MI-t, amely hatással lehet az emberek alapvető jogaira* – ilyen lehet egy bizonyíték megbízhatóságát értékelő algoritmus, vagy akár egy nyomozást segítő elemző szoftver. Ugyancsak magas kockázatúnak minősül minden biometrikus azonosító rendszer, amely nem valós idejű módon működik, például egy utólagos arcfelismerő szoftver. Bár az ilyen utólagos azonosítás nincs teljesen betiltva, a jogalkotó komoly veszélyként tekint rá, ezért szigorú szabályokhoz köti. A magas kockázatú kategóriában találjuk még az MI alkalmazását a határellenőrzésben (pl. menedéjogi kérelmek automatikus kiértékelése), a kritikus infrastruktúrákban (pl. közlekedésbiztonsági AI rendszerek), az oktatásban (felvételi algoritmusok, vizsgákat osztályozó MI) vagy a munkaerő-toborzásban (önéletrajzokat előszűrő MI) – ezek ugyan nem kapcsolódnak szorosan a bűnmegelőzéshez, de jól mutatják, hogy a szabályozás mely területeket itéli érzékenynek. Ami a bűnüldözést illeti, gyakorlatilag minden olyan MI-alkalmazás, amely rendőrök döntéseit befolyásolja (legyen az egy prediktív rendészeti szoftver vagy akár egy automatikus rendszámfelismerő rendszer, ami alapján intézkednek), ide tartozik.

A magas kockázatú MI-rendszerekre a rendelet részletes követelményrendszert állapít meg (9–15. cikkek). Mielőtt egy ilyen rendszert forgalomba hoznak vagy használatba vesznek, számos feltételnek meg kell felelnie:

- **Kockázatkezelési rendszer**
A fejlesztőknek és felhasználóknak *szisztematikus kockázatelemzést* kell végezniük. Azonosítaniuk kell az MI által jelentett lehetséges károkat (például téves riasztások, torzított output, adatvédelmi incidensek), és megfelelő intézkedésekkel mérsékelni azokat. Ezt a folyamatot a rendszer teljes életciklusa során folyamatosan fenntartják.
- **Adatminőség és adatirányítás**
A magas kockázatú MI-t csak olyan adatokkal szabad megtanítani és működtetni, amelyek megfelelő minőségűek, reprezentatívak és nem vezetnek rendszerszintű diszkriminációhoz. Például egy arcfelismerőnél elvárás, hogy különböző bőrszínű és korú arcokon is teszteljék a modellt, ne csak egy homogén csoporton, ezzel minimalizálva az elfogult működést. Az adatokat dokumentálni kell, a hiányosságokra pedig fel kell hívni a figyelmet.

- **Automatikus naplózás és nyomon követhetőség**
Az ilyen rendszerek működését naplózni kell – azaz rögzíteni, mikor, milyen inputra milyen eredményt adtak. Ez biztosítja az utólagos *auditálhatóságot*: egy incidens után vissza lehessen keresni, mi történt.
- **Részletes dokumentáció és tájékoztatás**
A fejlesztőknek kötelességük technikai dokumentációt készíteni a rendszerükről, amelyből a felügyeleti hatóságok megérthetik a működését, célját és korlátait. E dokumentáció kiterjed például a modellek architektúrájára, a tanítási adatok forrására, a pontossági mutatókra stb. Emellett a rendszer *használóit* (például a rendőrséget) is el kell látni világos utasításokkal és információkkal arról, hogy mire képes és mire nem a szoftver.
- **Humán felügyelet**
Kötelező emberi felügyeleti intézkedéseket bevezetni. Ez azt jelenti, hogy az MI nem működhet önállóan kritikus döntésekben. A szabályozás akár azt is előírhatja, hogy a végfelhasználó (rendőr) megfelelő kiképzést kapjon az MI működéséről, és legyen joga felülbírálni vagy figyelmen kívül hagyni az automatikus javaslatot.
- **Robusztusság, biztonság, pontosság**
A magas kockázatú MI-rendszereknek meg kell felelniük bizonyos teljesítménykritériumoknak. Elvárt a megfelelő pontosság (hibaarány meghatározott határok között tartása), a kiberbiztonság (ne lehessen könnyen feltörni vagy meghekkelni a rendszert, hiszen pl. egy rendőrségi MI manipulálása súlyos következményekkel járhat), és a megbízhatóság akár extrém körülmények között is.

A magas kockázatú MI-rendszereket a piacra kerülés vagy a tényleges alkalmazás előtt megfelelőségértékelésnek kell alávetni. Az MI-rendelet előírja, hogy egy független szervezet, illetve bizonyos esetekben maga a fejlesztő, belső eljárás keretében igazolja a jogszabályi követelmények teljesülését. Amennyiben a rendszer megfelel ezeknek az előírásoknak, megfelelőségi nyilatkozatot kap, amely funkciójában a CE-jelölés. Ennek birtokában az alkalmazás jogszerűen forgalmazható és használható az Európai Unión belül. A megfelelőség igazolása azonban nem zárja le az ellenőrzési folyamatot. A jogszabály a forgalomba hozatalt követően is folyamatos felügyeletet ír elő. A gyártónak piacfelügyeleti mechanizmust kell működtetnie, nyomon kell követnie a rendszer teljesítményét a valós környezetben, valamint köteles bejelenteni az esetleges súlyos incidenseket és működési zavarokat. A felhasználókra is jelentős felelősség hárul. Így például egy rendészeti szervnek biztosítania kell, hogy az MI-rendszert kizárólag rendeltetésszerűen alkalmazzák.

Emellett folyamatosan monitorozniuk kell az eredményeket is. Amennyiben a pontosság romlik vagy rendellenes működés tapasztalható, haladéktalanul intézkedniük kell. Ez a megelőző jellegű ellenőrzési rendszer hozzájárul ahhoz, hogy az MI teljesítménye ne romoljon le észrevétlenül, és ne alakuljon ki olyan helyzet, amely hosszabb távon veszélyeztetheti a jogszerű és biztonságos működést.

Korlátozott és minimális kockázatú MI-rendszerek

Az MI-rendelet a magas kockázatú kategórián túl megkülönböztet korlátozott és minimális kockázatú MI-rendszereket is. Ezekre enyhébb szabályozási követelmények vonatkoznak, mivel alkalmazásuk jellemzően kisebb veszélyt jelent az alapvető jogokra és a társadalom egészére.

A korlátozott kockázatú rendszerek esetében a rendelet elsősorban átláthatósági kötelezettségeket ír elő. Ide tartoznak például az úgynevezett deepfake-technológiák, valamint az MI-alapú chatbotok. Ezeknél alapvető elvárás, hogy a felhasználót egyértelműen tájékoztassák arról, ha mesterséges intelligenciával kerül kapcsolatba. Így például egy ügyfélszolgálati csevegőrobot esetében jelezni kell, hogy nem emberi ügyintézőről van szó. Ebben a kategóriában jelenik meg a generatív mesterséges intelligencia is, különösen a nagy nyelvi modellek alkalmazása. Ezeknél a rendelet elsősorban önkéntes magatartási kódexek és szakmai ajánlások kialakítását ösztönzi. Céljuk, hogy a mesterségesen előállított tartalom felismerhető maradjon, például megfelelő jelölések alkalmazásával szövegek, képek vagy egyéb médiatartalmak esetében.

A minimális vagy csekély kockázatú MI-rendszerekre a szabályozás már nem állapít meg különösebb kötelezettségeket. Ide sorolhatók például a spam-szűrők vagy egyes videojátékokban alkalmazott intelligens rendszerek. Ezeknél a jogalkotó álláspontja szerint elegendő védelmet nyújt a piaci önszabályozás, valamint a meglévő általános jogi keretek, így különösen a fogyasztóvédelmi és polgári jogi szabályozás.

A rendelet hatálybalépése és átmeneti időszakok

Fontos megjegyezni, hogy bár a MI-rendelet 2024. augusztus 1-jén *hatályba lépett*, az előírások nem azonnal váltak kötelezővé minden részletükben. A jogalkotó a szabályozás alkalmazását több lépcsőben vezeti be, figyelembe véve azt, hogy mind az iparági szereplőknek, mind a hatóságoknak megfelelő időre van szükségük az új követelményekhez való alkalmazkodáshoz. A rendelet kimondja, hogy a főbb rendelkezések 24 hónappal a hatálybalépés után, azaz 2026. augusztus 2-től lesznek

alkalmazandók a tagállamokban. Van azonban néhány kivétel, amelyek korábban életbe lépnek: így például a tiltott gyakorlatokra vonatkozó tilalmak és az úgynevezett MI-műveltségi kötelezettségek már 2025. február 2-től érvényesek. Ez azt jelenti, hogy a valós idejű arcfelismerés tilalma, a social scoring tiltása stb. már 2025 elejétől betartandó – függetlenül attól, hogy a részletes szabályok (pl. a magas kockázatú rendszerek tanúsítása) csak 2026-tól alkalmazandók. További kivétel, hogy a *generatív MI modellek* (mint pl. a ChatGPT) egyes kötelezettségei 2025. augusztus 2-től léptek életbe, illetve bizonyos, más jogszabályokba integrált MI-rendszereknél (például orvosi vagy gépjárműbiztonsági MI) 2027-ig hosszabb átmeneti idő is van. E többfázisú alkalmazás fontos a bűnmegelőzés szempontjából is: mivel a rendőrségi MI eszközök többsége a magas kockázatú kategóriába esik, a velük kapcsolatos konkrét kötelezettségek (pl. a tanúsítási kötelezettség) 2026-tól lesz közvetlenül számonkérhető. Ugyanakkor a tiltott gyakorlatok (pl. az előző fejezetben elemzett tömeges megfigyelés békés tüntetők ellen) már 2025. elejétől uniós jogba ütköznek, függetlenül attól, hogy egy adott tagállamban ezt engedné-e a helyi törvény.

A végrehajtás intézményrendszere

Az MI-rendelet csak akkor érheti el célját, ha hatékonyan betartatják. Ennek érdekében a jogszabály létrehoz egy több szintű *kormányzási és felügyeleti struktúrát*. EU-s szinten felállításra került az Európai MI Hivatal (European AI Office), amely a Bizottság felügyelete alatt működő új ügynökségként koordinálja a végrehajtást. Feladatai közé tartozik az egységes szabályalkalmazás elősegítése, az iránymutatások kidolgozása, a nemzeti hatóságok munkájának összehangolása és a piaci szereplők támogatása a megfelelésben. Munkáját egy Európai MI Tanács (AI Board) segíti, melyben a tagállami hatóságok képviselői ülnek, továbbá létrejön egy Tudományos Testület és egy Tanácsadó Fórum is, hogy szakmai inputot adjon a szabályozás továbbfejlesztéséhez. A tagállamoknak a rendelet értelmében ki kell jelölniük egy vagy több *nemzeti felügyeleti hatóságot*, amelyek a saját területükön ellenőrzik a szabályok betartását. Ez lehet egy újonnan létrehozott hatóság vagy valamely meglévő intézményre (pl. Magyarországon várhatóan részben a NAIH-ra és tervek szerint a magyar Mesterséges Intelligencia Hivatalra) ruházható át ez a funkció. A nemzeti hatóságok vizsgálhatják a piacra kerülő MI-rendszereket (piacfelügyelet), kezelhetik a panaszokat, szankciókat szabhatnak ki a jogsértőkre – utóbbi akár jelentős összegű bírság is lehet, a GDPR-hoz hasonlóan.

Emellett minden tagállamnak kötelező lesz létrehoznia legalább egy MI-regulációs tesztkörnyezetet (sandbox) 2026-ig. Ezek olyan kontrollált környezetek, ahol a cégek és hatóságok együttműködve kipróbálhatnak új MI-megoldásokat valós környezetben, átmeneti felügyeleti könnyítésekkel, hogy innováció közben is biztosítható legyen a jogkövetés. A bűnmegelőzés terén egy ilyen szabályozói sandbox például lehetővé teheti, hogy a rendőrség kísérleti jelleggel használjon egy prediktív algoritmust, miközben az adatvédelmi szakértők folyamatosan monitorozzák az eredményeket és javaslatokat tesznek a szabályok finomítására.

Érdemes megjegyezni, hogy az MI-rendelet elfogadása során jelentős nézeteltérések alakultak ki az uniós intézmények és a tagállamok között, különösen a rendészeti felhasználások szabályozása kapcsán. Egyes tagállamok – köztük Franciaország – következetesen amellett érveltek, hogy a bűnüldöző szervek számára szélesebb mozgásteret kell biztosítani a mesterséges intelligencia alkalmazásában, elsősorban a közbiztonság védelmére hivatkozva. Ezzel szemben az Európai Parlament tárgyalási álláspontjában hosszú ideig szigorúbb korlátozásokat szorgalmazott, különösen a valós idejű biometrikus azonosítás tekintetében. A végleges rendelet ennek eredményeként kompromisszumos megoldást tartalmaz. Alapvetően tiltja a nyilvános helyeken történő, rendőrségi célú valós idejű távoli biometrikus azonosítást, ugyanakkor szűk körben kivételt enged meg, szigorú feltételek és előzetes engedélyezési eljárás mellett. A kivételek kizárólag meghatározott, különösen súlyos bűncselekményekhez vagy közvetlen veszélyhelyzetekhez kapcsolódhatnak, és alkalmazásuk minden esetben arányossági és szükségességi vizsgálathoz kötött. Emellett a rendelet előírja, hogy a biometrikus keresések csak konkrét, jogszerű cél érdekében végezhetők. Tilos az olyan általános vagy tömeges adatfeldolgozás, amely védett tulajdonságokon alapuló profilalkotásra irányulna. E szabályozási megoldások jól tükrözik azt a törekvést, hogy a jogalkotó egyensúlyt teremtsen a közbiztonság iránti igény és az alapvető jogok védelme között. Ugyanakkor a rendelkezések gyakorlati alkalmazása várhatóan komoly értelmezési és végrehajtási kihívásokat vet majd fel a tagállamok számára.

Összességében az EU 2024-es MI-rendelete új standardot állít fel a mesterséges intelligencia szabályozásában. A bűnmegelőzés területére is jelentős hatást gyakorol: világos vészfékeket épít be (tiltások formájában), ugyanakkor utat enged a biztonságos innovációnak a szigorú feltételek mellett. A siker azonban nagyban függ attól, hogyan implementálják a rendelkezéseket a tagállamok, mennyire lesznek képesek a hatóságok kikényszeríteni az előírásokat, és hogy az érintett szervek – így a rendőrségek – mennyire

készülnek fel a változásokra. A következő fejezetben ezt a kérdést nemzetközi szinten vizsgálom meg: megnézem, hogyan integrálták eddig az MI-t a bűnmegelőzésbe néhány országban (az Egyesült Királyságban, Franciaországban, az USA-ban és Kínában), és milyen tanulságokkal szolgálnak ezek a tapasztalatok.

Nemzetközi rendészeti gyakorlatok AI-integrációja – összehasonlító elemzés (Egyesült Királyság, Franciaország, USA, Kína)

A mesterséges intelligencia bűnmegelőzési célú alkalmazása világszerte eltérő formában és eltérő intenzitással valósul meg. Egyes országok kifejezetten nyitottan közelítenek az új technológiák bevezetéséhez, míg mások inkább fokozatos, óvatos megközelítést alkalmaznak. A következőkben négy meghatározó példa kerül bemutatásra: az Egyesült Királyság, Franciaország, az Amerikai Egyesült Államok és Kína gyakorlata. Ezek az országok mind jelentős lépéseket tettek az MI-alapú eszközök rendészeti integrációja terén, és tapasztalataik sok szempontból irányadónak tekinthetők. Ugyanakkor mindegyik esetben megjelentek szakmai, jogi és társadalmi kritikák is, amelyek rávilágítanak az alkalmazás korlátaira és kockázataira. Az összehasonlító elemzés lehetőséget teremt a közös tendenciák és az eltérő megoldások feltárására. Egyúttal hozzájárul ahhoz is, hogy a magyar jogalkalmazás számára releváns tanulságok vonhatók le a nemzetközi tapasztalatok alapján.

Egyesült Királyság: az intenzív megfigyelés hagyománya és az AI kísérletek

Arcfelismerés és megfigyelő kamerák

A valós idejű arcfelismerés bevezetésében úttörő szerepet játszott a South Wales Police és a londoni Metropolitan Police Service. Már a 2010-es évek közepén megindultak az első tesztprojektek, amelyeket később nyilvános rendezvényeken is kipróbáltak. Ilyen helyszín volt például a Notting Hill-i karnevál, ahol élő arcfelismerő rendszert alkalmaztak a tömegből való azonosítás céljából. A kísérletek vegyes tapasztalatokat hoztak (Court of Appeal 2020; Big Brother Watch 2018). Egyes esetekben valóban sikerült körözött személyeket kiszűrni, ugyanakkor jelentős számú téves riasztás is előfordult. Ezek gyakran ártatlan személyek indokolatlan igazoltatásához vezettek, ami komoly társadalmi és jogi vitákat váltott ki.

A technológia jogszerűsége különösen a 2020-as Bridges kontra South Wales Police -ügy (Bridges v South Wales Police) kapcsán került a figyelem középpontjába. A brit fellebbviteli bíróság ebben az eljárásban megállapította, hogy a dél-walesi rendőrség által alkalmazott élő arcfelismerési gyakorlat nem felelt meg teljes mértékben az adatvédelmi és alapjogi követelményeknek. A döntés elsősorban a garanciák hiányosságaira és a célhoz kötöttség elégtelen érvényesülésére hívta fel a figyelmet. Ugyanakkor a bíróság nem tiltotta meg elvi szinten az arcfelismerés alkalmazását, hanem annak szigorúbb jogi feltételekhez kötését írta elő.

A brit kormány és a rendészeti vezetés mindezek ellenére továbbra is nyitottnak mutatkozik a technológia iránt. 2023-ban a Belügyminisztérium arra ösztönözte a rendőri vezetőket, hogy növeljék az arcfelismerési keresések számát, és mérlegeljék az élő rendszerek alkalmazását például sporteseményeken. A cél elsősorban a körözött személyek hatékonyabb kiszűrése volt. Ez a törekvés arra utal, hogy politikai szinten az Egyesült Királyság a fokozott MI-használat irányába mozdult el. Ugyanakkor az országon belül sem alakult ki teljes egység ezen a területen. Skócia például egy időszakban moratóriumot vezetett be az arcfelismerés rendőrségi alkalmazására, amíg egy független szakértői testület nem vizsgálta meg annak jogi és társadalmi következményeit.

A londoni rendőrség 2023-as beszámolója szerint (UK Home Office 2025) az utólagos, úgynevezett retrospektív arcfelismerő keresések száma jelentősen emelkedett, és ezek több esetben hozzájárultak erőszakos bűncselekmények gyanúsítottjainak azonosításához. Mindez azt mutatja, hogy megfelelő jogi ellenőrzés mellett a technológia fokozatosan beépült a brit rendészeti gyakorlatba, miközben továbbra is élénk szakmai és társadalmi vita övezi alkalmazását.

Prediktív rendészet és adatelemzés

A brit rendőrség az adataalapú rendészetben is kísérletezett. Az egyik legnagyobb szabású projekt az ún. National Data Analytics Solution (NDAS) volt, amelyet a Nyugat-Midlands-i Rendőrség vezetésével fejlesztettek, jelentős kormányzati támogatással. Az NDAS célja egy központosított, mesterséges intelligenciára épülő elemző platform létrehozása volt, amelyet több rendőri szerv is használhat. A rendszer keretében fejlesztették ki a Most Serious Violence (MSV) nevű modult is, amely arra törekedett, hogy az adatbázisban szereplő személyek körében azonosítsa a súlyos erőszakos bűncselekmények elkövetésének fokozott kockázatát.

Az elemzés középpontjában a középtávú kockázatbecslés állt, különös tekintettel az ismételt vagy eszközalódó erőszakos magatartás lehetőségére. A rendszer fejlesztése során több millió személyhez kapcsolódó adat került feldolgozásra, ideértve a rendőrségi nyilvántartásokat, a bűnügyi hírszerzési információkat és a büntetőjogi előéletre vonatkozó adatokat. Ezek alapján a modell célja az volt, hogy kockázati pontszámot rendeljen az egyes személyekhez, és előre jelezze a súlyos erőszakos cselekmények elkövetésének valószínűségét. Az NDAS-projekt azonban a várakozásokhoz képest nem hozott áttörést. A 2020 körül nyilvánosságra került értékelések szerint (Saunders–Hunt–Hollywood 2016) az MSV-modell működésében jelentős technikai és módszertani problémák merültek fel, amelyek megkérdőjelezték az előrejelzések megbízhatóságát. A rendszer tényleges pontossága elmaradt a kezdetben kommunikált értékektől, miközben adatvédelmi és etikai szakértők is komoly aggályokat fogalmaztak meg a gyakorlati alkalmazással kapcsolatban. A fejlesztésben részt vevő szakemberek később elismerték, hogy az MSV-modul jelenlegi formájában nem alkalmas operatív használatra. Ennek következtében a projekt ezen részét leállították, és átfogó felülvizsgálat indult a módszertani alapok újragondolására. A tapasztalatok jól rávilágítottak az egyéni szintű bűnelőrejelzés sajátos nehézségeire. Technikai szempontból problémát jelent, hogy az erőszakos bűncselekmények viszonylag ritka események, amelyek előrejelzése statisztikailag rendkívül bizonytalan. Emellett súlyos etikai kérdések is felmerülnek, például azzal kapcsolatban, hogy miként kezelhető egy olyan lista, amely potenciális elkövetőként jelöl meg személyeket pusztán valószínűségi alapon. Mindazonáltal az NDAS más területeken tovább működött. Különösen a hálózatelemzés és a bűnözői csoportok kapcsolatrendszerének feltérképezése terén maradt meg a gyakorlati hasznosíthatóság. A brit rendőrség több alkalommal is jelezte, hogy a jövőben is számol a mesterséges intelligencia alkalmazásával, ugyanakkor nagyobb hangsúlyt kíván helyezni a korábbi tapasztalatok feldolgozására és a kockázatok kezelésére. A központi program mellett helyi szinten is zajlottak kísérletek (His Majesty's Inspectorate of Constabulary and Fire & Rescue Services 2017; Burgess 2020). A Kent Police egy időszakban az amerikai PredPol szoftvert tesztelte a betörések előrejelzésére. A Greater Manchester Police területén pedig humán erőforrás-folyamatokban alkalmaztak mesterséges intelligenciát a jelentkezők előszűrésére. Ezeket a megoldásokat később megszüntették, miután kiderült, hogy torzításokat és nem kívánt mellékhatásokat eredményeznek.

Szabályozás és társadalmi reakciók

Az Egyesült Királyságban jelenleg nincs kifejezetten a mesterséges intelligenciára vonatkozó, átfogó külön törvény. Az MI rendészeti alkalmazására elsősorban a Data Protection Act 2018, valamint a Human Rights Act 1998 (United Kingdom Data Protection Act 2018; United Kingdom Human Rights Act 1998) rendelkezései irányadók. Ezek a jogszabályok biztosítják az adatvédelemhez és az alapvető jogokhoz kapcsolódó garanciák érvényesülését az új technológiák használata során is. A brit adatvédelmi felügyeleti szerv, az Information Commissioner's Office (2021) több alkalommal is útmutatást adott ki a rendőrségi MI-alkalmazásokkal kapcsolatban. Ezekben rendszeresen hangsúlyozza az adatvédelmi hatásvizsgálat (DPIA) elvégzésének jelentőségét minden új rendszer bevezetése előtt, különösen akkor, ha az személyes adatok tömeges feldolgozásával jár. A technológia társadalmi megítélése szintén élénk viták tárgya. Civil jogvédő szervezetek, így például a Big Brother Watch és a Liberty rendszeresen kampányolnak a túlzott megfigyelés ellen. A Liberty 2019-ben átfogó jelentést tett közzé a prediktív rendészet kockázatairól, és felszólította a rendőrséget, hogy vizsgálja felül az ilyen rendszerek alkalmazását azok aránytalansága és társadalmi hatásai miatt. E társadalmi és szakmai kritikák hatására a prediktív szoftverek alkalmazása az Egyesült Királyság nagyvárosaiban egyelőre nem vált általánossá. Az arcfelismerő technológiák használata is ellenállásba ütközött. Londonban és Cardiffban több alkalommal szerveztek tiltakozó megmozdulásokat az élő arcfelismerő kamerák alkalmazása ellen, miközben a közvélemény továbbra is megosztott maradt a kérdésben. Ugyanakkor a terrorfenyegetettség és a súlyos bűncselekmények elleni fellépés igénye jelentős befolyást gyakorol a politikai döntéshozatalra. Ennek következtében a kormányzati és rendészeti vezetés jellemzően továbbra is támogatja az MI-eszközök alkalmazását, amennyiben azok jogilag és technikailag megfelelő keretek között működnek.

Összességében az Egyesült Királyság gyakorlata a pragmatikus kísérletezés példaként értékelhető. Számos innovatív megoldást teszteltek, egyes projekteket később visszavontak, ugyanakkor a mesterséges intelligencia hosszú távú alkalmazásáról nem mondtak le. A hangsúly egyre inkább a szabályozott, átlátható és ellenőrizhető felhasználás irányába tolódik el.

Ezt tükrözi a londoni rendőrség, a Metropolitan Police Service 2023-ban kiadott etikai iránymutatása (Live facial recognition: Data Protection Impact Assessment (DPIA2) is, amely az MI használatát

független szakértői ellenőrzéshez, belső felügyeleti mechanizmusokhoz és rendszeres értékeléshez köti.

Franciaország: high-tech megfigyelés vs. erős adatvédelmi tradíciók

Franciaország a rendvédelmi MI alkalmazása terén kettős képet mutat. Egyrészt a francia hatóságok komoly lépéseket tettek a modern technológiák bevezetésére a közbiztonság terén, másrészt az ország erős adatvédelmi és polgári szabadságjogi hagyományai miatt a gyakorlatot szigorú felügyelet és vita övezi.

Algoritmikus videómegfigyelés és a 2024-es olimpia

Az egyik legjelentősebb francia példa a 2024-es párizsi olimpiai játékok kapcsán bevezetett algoritmikus videómegfigyelés. A francia parlament 2023. májusában elfogadott egy külön törvényt (2023-380. sz. törvény) az olimpia biztonságáról, amely kísérleti jelleggel engedélyezte MI-algoritmusok alkalmazását a közterületi kamerarendszerekben 2025. március végéig. A törvény részletesen meghatározta a technológia megengedett felhasználási körét. A rendszer kizárólag előre rögzített eseménytípusokat észlelhet az élő kameraképeken, így például a tömeges tolongást, a szokatlanul sűrű csoportosulást, az elhagyott tárgyakat, a fegyver jelenlétét, a földön fekvő személyt, a tüzesetet vagy a közlekedési szabályok megsértését. Amennyiben a szoftver ilyen helyzetet azonosít, riasztást küld az emberi kezelőknek, akik ezt követően értékelik a helyzetet és döntenek a további lépésekről. A kísérleti program keretében (France: Allowing Mass Surveillance at Olympics Undermines EU Efforts to Regulate AI 2023) négy vállalat megoldásait tesztelték: a Orange, a Videtecs, a Wintics és a ChapsVision fejlesztéseit. Kiemelt jelentőségű korlátozás volt ugyanakkor, hogy a jogszabály kifejezetten megtiltotta a biometrikus azonosítást. A rendszerek nem alkalmazhattak arcfelismerést, és nem végezhetek személyazonosítást, kizárólag viselkedési és eseményalapú elemzésre voltak jogosultak. Tehát a szoftver *anonim módon* figyeli a jeleneteket, és csak a fenti eseményekre koncentrál, az embereket nem próbálja meg azonosítani. Ez a kompromisszum jól mutatja, hogy Franciaország igyekezett egyensúlyozni a biztonsági igény és a polgári jogok között. A törvény ugyanakkor erősen vitatott volt: a Nemzeti Adatvédelmi Hatóság (CNIL) és több jogvédő szervezet (pl. Amnesty International) aggodalmát fejezte ki, hogy mindez a tömeges megfigyelés kapuját nyitja meg és *aláássa az EU AI-szabályozás szellemét*.

A kormány azzal érvelt, hogy a bevezetett rendszer nem sérti a személyes jogokat, mert nincs emberi azonosítás, csupán a biztonságot növeli. Az MI-támogatású kamerák az olimpia idején működtek (pl. Párizsban ~400-500 kamera MI-vel figyelte a köztereket), és a tapasztalatok alapján a rendőrség szeretné a technológiát a jövőben is használni nagy rendezvények biztosítására. Párizs rendőrfőnöke a sajtóban is szorgalmazta, hogy az olimpia után se bontsák le az MI-megfigyelési rendszert, mert az a terrorizmus elleni küzdelemben és a mindennapi bűnmegelőzésben is hasznos lehet. Ezt az igényt azonban valószínűleg újabb jogi és politikai vita fogja övezni, különös tekintettel az EU MI-rendelet vonatkozó előírásaira.

Arcfelismerés és biometrikus adatok Franciaországban

Franciaországban az arcfelismerés kérdése legalább annyira érzékeny, mint máshol Európában. Jelenleg a francia jog *nem engedélyezi széles körben* az arcfelismerő kamerák használatát a közterületen (France 1978). A rendőrség ugyanakkor használ belső adatbázisokat (pl. bűnügyi nyilvántartások arcképei alapján) nyomozások során. 2023-ban a Disclose oknyomozó portál belső dokumentumokra hivatkozva arról számolt be (Disclose 2023), hogy a francia rendőrség már évek óta alkalmaz arcfelismerési technológiákat bizonyos belső eljárásokban. A beszámoló szerint ezek használatának jogi háttere hosszú időn keresztül nem volt teljes mértékben rendezett, ami további adatvédelmi és alkotmányossági kérdéseket vetett fel. A jelentés szerint e módszer használata jogilag kérdéses, és a CNIL vizsgálatot is indított az ügyben. A francia adatvédelmi hatóság, a CNIL korábban több alkalommal is fellépett az önkormányzati szintű arcfelismerési gyakorlatokkal szemben. 2022-ben több dél-franciaországi települést is megbírságot, amiért „okos kamerákat” telepítettek arcfelismerési funkcióval. A hatóság megállapította, hogy ezek a rendszerek jogsértőek, ezért az érintett városok végül megszüntették azok használatát. Hasonló álláspontra helyezkedett 2021-ben a francia legfelsőbb közigazgatási bíróság, a Conseil d'État is. Döntésében kimondta, hogy Marseille tervezett, arcfelismerésen alapuló iskolai beléptetőrendszere aránytalan és adatvédelmi szempontból kifogásolható lenne. A határozat nyomán a projekt megvalósítása megghiúsult.

A végleges kompromisszum – amint arra a korábbi részek is utaltak – alapvetően tiltja a valós idejű biometrikus azonosítást, ugyanakkor szűk körben lehetőséget ad annak alkalmazására.

A felvételtől történő, utólagos arcfelismerés súlyos bűncselekmények gyanúsítottjainak azonosítása érdekében engedélyezhető, míg a valós idejű használat csak kivételes esetekben, szigorú feltételek és előzetes engedélyezési eljárás mellett lehetséges. E rendelkezések végrehajtása várhatóan a francia gyakorlatot is érdemben befolyásolja. A tiltó szabályok tagállami szintű alkalmazását követően Franciaország nem vezethetne be általános jelleggel valós idejű arcfelismerést anélkül, hogy az ellentétbe kerülne az uniós joggal. Az MI-rendelet megsértése ugyanis az European Union jogrendje szerint jogsértési eljárást vonhat maga után, amelyet a francia kormány nyilvánvalóan igyekszik elkerülni. Mindez arra utal, hogy Franciaország a jövőben is egyensúlyozni próbál majd saját biztonságpolitikai törekvései és az uniós alapjogi és adatvédelmi követelmények között.

Prediktív elemzések és kísérletek

Franciaországban a prediktív rendészet kevésbé vált ismertté, mint egyes angolszász országokban, ugyanakkor itt is zajlottak kísérleti projektek. A legismertebb ezek közül a „Paved” elnevezésű program volt, amelynek célja az erőszakos bűncselekmények mintázatainak elemzése és előrejelzése volt több nagyvárosban. Egy 2020-ban készült kutatói jelentés, amely a La Quadrature du Net megbízásából készült, arról számolt be, hogy több rendőri szerv is tesztelt prediktív szoftvereket. Ezek között szerepeltek a térbeli és időbeli „forrópontokat” jelző modellek, valamint a visszaeső elkövetők kockázatelemzésére irányuló kísérletek is. A jelentés ugyanakkor éles kritikát fogalmazott meg. Rámutatott az algoritmusok átláthatatlanságára és a diszkrimináció kockázatára, ezért a szervezet a prediktív rendészet alkalmazásának korlátozását, illetve betiltását sürgette. Ennek hatására, valamint a jogi bizonytalanságok miatt a francia rendőrség végül nem vezette be széles körben ezeket a rendszereket. A francia büntető igazságszolgáltatás hagyományosan az egyéni felelősségre és a ténylegesen elkövetett cselekményekre helyezi a hangsúlyt. Ez a szemlélet alapvetően idegenkedik az „előrelátó igazságszolgáltatás” gondolatától, ami szintén visszatartó tényezőt jelentett. Mindemellett a bűnügyi adatelemzés korszerűsítése Franciaországban is folyamatos. A rendőrség és a csendőrség közös elemző rendszereket használ, amelyek támogatják a bűncselekmény-sorozatok felismerését és az összefüggések feltárását. Ezek azonban elsősorban felderítő célú elemzések, nem pedig jövőbeni magatartás előrejelzésére szolgáló eszközök.

Szabályozói háttér és civil kontroll

Franciaországban az adatvédelmi felügyelet kiemelkedő szerepet tölt be. A CNIL Európa egyik legrégebbi és legtekintélyesebb adatvédelmi hatósága, amely szigorúan ellenőrzi a hatósági adatkezeléseket. Az MI alkalmazásával kapcsolatban 2022-ben részletes állásfoglalást adott ki (French Government), amelyben óvott a tömeges megfigyelés normalizálódásától, és hangsúlyozta a világos törvényi felhatalmazás szükségességét. A francia politikai kultúrában erősen jelen van a polgári szabadságjogok védelme. Amennyiben egy kormányzat túlzott megfigyelési intézkedéseket vezetne be, az rendszerint jelentős társadalmi ellenállást vált ki. Erre jó példa volt a 2020-as „globális biztonsági törvény” körüli vita, amely tömegtüntetésekhez és jogszabályi módosításokhoz vezetett.

Összességében Franciaország példája azt mutatja, hogy egy ország egyszerre lehet technológiailag nyitott és jogilag óvatos. Jó példa erre Nice, amely az egyik legintenzívebben kamerázott francia város, és ahol a helyi vezetés kifejezetten támogatja az intelligens megfigyelési rendszerek alkalmazását. Ugyanakkor országos szinten továbbra is érvényesülnek a jogi és társadalmi fékek. A rendőrség igyekszik kihasználni a modern technológiák nyújtotta lehetőségeket, részben a terrorfenyegetettség tapasztalataira hivatkozva. E törekvéseket azonban össze kell egyeztetni a francia és uniós jogi normákkal. Ennek eredményeként Franciaországban az MI integrációja óvatos, fokozatos formában valósul meg. A gyakorlatot pilot projektek, ideiglenes engedélyezések, utólagos ellenőrzések és folyamatos társadalmi vita jellemzi, amelyek együttesen alakítják a jövőbeni irányokat.

Amerikai Egyesült Államok: az úttörő innovációk és a szabályozatlanság dilemmája

Az Amerikai Egyesült Államok a mesterséges intelligencia rendészeti alkalmazásának egyik legfontosabb nemzetközi központja. Számos, világszerte használt kereskedelmi megoldás innen indult, így például a PredPol rendszere vagy a Palantir Technologies elemzőplatformjai. Emellett több amerikai város rendőrsége már viszonylag korán megkezdte a prediktív modellek és az arcfelismerő technológiák tesztelését. Ugyanakkor az Amerikai Egyesült Államokban nem alakult ki egységes, szövetségi szintű MI-szabályozás. Ennek következtében a jogi környezet rendkívül széttagolt. Az egyes államok és városok eltérő szabályokat alkalmaznak, ami jelentős különbségeket eredményez a rendészeti gyakorlatban is.

Prediktív rendészet az amerikai városokban

A prediktív rendészet a 2010-es évek elején vált széles körben ismertté az Amerikai Egyesült Államokban. Több nagyváros, köztük Los Angeles, Chicago, New York és Seattle is kísérleti programokat indított ezen a területen. Los Angeles különösen ismertté vált, amikor a Los Angeles Police Department bevezette a PredPol szoftvert. A rendszer a korábbi bűncselekmények időbeli és térbeli adatai alapján próbálta előre jelezni a várható „forrópontokat”. A kezdeti időszakban több kedvező beszámoló született a járőrözés hatékonyabb szervezéséről és egyes bűncselekménytípusok visszaeséséről (Perry–McInnis–Price–Smith–Hollywood 2013). Hasonló kezdeményezések indultak New Yorkban és Chicagóban is. Chicagóban például létrejött az úgynevezett „Heat List”, amely a leginkább veszélyeztetettnek tartott személyeket tartalmazta, valamint elindult az „Operation Langston” program a bandák mozgásának elemzésére. A rendőrség egy időben a gyilkosságok számának csökkenéséről számolt be, amelyet részben ezekhez a modellekhez kötött (La Ford 2021). Ezeket az eredményeket azonban később több kutató is vitatta. Felhívták a figyelmet arra, hogy a pozitív trendek más rendészeti intézkedéseknek is betudhatók, és hosszabb távon nem bizonyultak fenntarthatónak.

Az elmúlt években egyre több kritika érte a prediktív rendészeti programokat. A American Civil Liberties Union és más jogvédő szervezetek kutatásai és jogi fellépései rávilágítottak a rendszerek torzító hatásaira. Chicago esetében például kiderült, hogy a „Heat List” nem csökkentette érdemben az áldozattá válás kockázatát, viszont aránytalanul sok fiatal, főként afroamerikai férfit vont a rendőrség figyelmének középpontjába. Los Angelesben pedig 2019-ben leállították a PredPol alkalmazását, miután belső vizsgálatok megállapították, hogy a modell rendszeresen ugyanazokat, jellemzően hátrányos helyzetű városrészeket jelölte meg magas kockázatúként (Sankin–Mattu 2023). Egy 2020-ban a New York University kutatói által végzett vizsgálat arra is rámutatott, hogy több amerikai városban a prediktív algoritmusok a korábbi rendészeti elfogultságokat tükrözték vissza. Ennek hatására egyes közösségek még erősebb rendőri ellenőrzés alá kerültek (AI Now Institute 2019). Mindezek következtében több város korlátozta vagy megszüntette a prediktív rendszerek alkalmazását. Jó példa erre Santa Cruz, amely 2020-ban teljes körű tilalmat vezetett be a prediktív rendészet alkalmazására (American Friends Service Committee 2020).

A kritikai hullám ellenére az Amerikai Egyesült Államokban nem szűnt meg teljesen az MI alkalmazása a rendészetben. Inkább szemléletváltás figyelhető meg. A hangsúly egyre inkább az úgynevezett „real-time crime center” modellek felé tolódik el. Ezekben az integrált központokban valós idejű adatgyűjtéssel és elemzéssel támogatják a rendőri munkát. Ilyen rendszer működik például New Yorkban is. Az MI itt jellemzően szűkebb, jól körülhatárolt feladatokat lát el, például videóelemzést vagy lövésérzékelést. Ebben a megközelítésben a mesterséges intelligencia inkább technikai segédeszközként jelenik meg, nem pedig átfogó döntéstámogató rendszerként. A cél a korábbi kritikákból tanulva egy kiegyensúlyozottabb, ellenőrizhetőbb alkalmazás kialakítása.

Arcfelismerés az USA-ban

A szövetségi szervek mellett számos helyi rendőri egység is alkalmaz kereskedelmi arcfelismerő megoldásokat. Ezek közül a legismertebb a Clearview AI, amely nyilvánosan elérhető képekből épített fel nagyméretű adatbázist. A vállalat beszámolói szerint szolgáltatását több ezer rendészeti szerv próbálta ki vagy használta, és befektetők felé azt kommunikálta, hogy számos ügy felderítéséhez járult hozzá (Hinkle 2020). Az arcfelismerés szerepet játszott több nagy horderejű nyomozásban is, például a Capitolium 2021. januári ostromában részt vevő személyek azonosításában, valamint egyes gyermekekkel szembeni bűncselekmények felderítésében. Ezeket az eseteket a technológia támogatói jelentős sikerként értékelték. Ugyanakkor számos visszaélés és téves azonosítás is nyilvánosságra került. Több dokumentált esetben afroamerikai férfiakat azonosítottak tévesen arcfelismerő rendszerek alapján, különösen Detroitban és New Jersey egyes területein. Ezek az ügyek ártatlan személyek letartóztatásához vezettek, és komoly társadalmi felháborodást váltottak ki (Lohr 2020). E tapasztalatok nyomán több nagyváros – köztük San Francisco, Boston és Portland – 2019-2020. folyamán megtiltotta a városi rendőrség számára az arcfelismerő technológiák alkalmazását. A döntések mögött elsősorban az a megfontolás állt, hogy a technológia jelenlegi formájában nem kellően megbízható és nem megfelelően szabályozott.

Szövetségi szinten mindeddig nem született átfogó törvény az arcfelismerés egységes szabályozására. Az egyes ügynökségek elsősorban saját belső irányelveik alapján járnak el. A Kongresszusban több alkalommal is benyújtottak jogszabálytervezeteket – például a Facial Recognition and Biometric Technology Moratorium Act-et –, ezek azonban nem váltak kötelező erejű jogszabállyá. Ennek következtében az Amerikai Egyesült Államokban a rendőrség viszonylag nagy

mozgástérrel rendelkezik az MI-eszközök használatában, különösen az európai gyakorlathoz képest. Ugyanakkor ez gyakran a társadalmi bizalom csökkenésével jár. A technológiai vállalatok részéről is megjelent az önkorlátozás. 2020-ban az IBM bejelentette, hogy megszünteti arcfelismerési üzletágát. Hasonlóan, az Amazon és a Microsoft is ideiglenes moratóriumot hirdetett rendszereik rendőrségi értékesítésére. Ezeket a lépéseket elsősorban az etikai és társadalmi kockázatokkal indokolták. Mindez azt jelzi, hogy az Amerikai Egyesült Államokban az arcfelismerés alkalmazása körül intenzív szakmai és közéleti vita zajlik.

Összességében az amerikai tapasztalat egyfelől jól mutatja, milyen lehetőségeket kínál a mesterséges intelligencia a bűnmegelőzés és a nyomozás területén. A nagy mennyiségű adat és a fejlett algoritmusok kombinációja valóban új eszközöket biztosíthat a rendészeti szervek számára. Másfelől ugyanakkor rávilágít arra is, milyen kockázatokkal jár mindez megfelelő jogi és intézményi kontroll nélkül. Az Amerikai Egyesült Államokban gyakran a technológiai alkalmazás megelőzte a szabályozást, és csak később jelentek meg a korrekciós mechanizmusok civil perek, helyi tiltások és politikai kezdeményezések formájában. A gyakorlat jelenleg is erősen széttagolt: egy seattle-i rendőrség eltérő szabályok szerint működik, mint egy dallasi. Emiatt amerikai szakértők is egyre gyakrabban hangsúlyozzák az országos iránymutatások szükségességét. Ezt a törekvést jelzi, hogy 2022-ben a White House közzétette az úgynevezett AI Bill of Rights dokumentumot, amely alapelveket fogalmaz meg az algoritmikus diszkrimináció tilalmáról és az átlátható döntéshozatalról. Bár ennek nincs kötelező jogi ereje, egyértelműen jelzi, hogy szövetségi szinten is felismerték a szabályozás hiányából fakadó problémákat.

Kína: átfogó megfigyelőrendszer és állami kontroll

Kína a rendészeti technológiák terén a legátfogóbb megfigyelőrendszert építette ki. A Közbiztonsági Minisztérium országosan összekapcsolja a városi és vidéki kamerahálózatokat, és ezekre élő arcfelismerő algoritmusokat illeszt. Az ún. Skynet program (Freedom House 2019) elsősorban a nagyvárosokban működik, minden kameraképet központi adatbázisokkal vetnek össze gyanús személyek kiszűréséhez. Párhuzamosan a Sharp Eyes kezdeményezés – 2015 óta – vidéki területeken létesít új kamerákat, ráadásul még a lakosságot is bevonja a megfigyelésbe (például az emberek speciális tévévevőkészülékeken nézhetik a közeli utcák élőképeit és jelezhetnek a rendőrségnek).

A kampány eredményeként a statisztikák szerint Kínában már több százmillió bel- és magán kamera gyűjti a felvételeket országosan. Az infrastruktúrát kínai nagyvállalatok építik: például a Hikvision a „Sharp Eyes” xi’ani rendszerének teljes megvalósítását magára vállalta (Human Rights Watch 2019).

Az arcfelismerés és egyéb biometrikus technológiák élesben is működnek: a kínai rendszerek képesek tömegben valós időben ellenőrizni a jelenlévő személyek arcát, és riasztani, ha körözött gyanúsítottat vagy más gyanúsítást észlelnek. Egyes beszámolók szerint (Sixth Tone 2017; Mozur 2017) kínai algoritmusok úttörőnek számítanak a pontosságban, ám mások – nemzetközi kutatók és emberi jogi csoportok – szerint a technológia torzított is lehet. Különösen probléma ez az etnikai kisebbségek térségében: a nyugat-kínai Szingjiang (Xinjiang) tartományban alkalmazott IJOP (Integrated Joint Operations Platform) rendszer például automatizált módon jelöl ki „gyanús” személyeket, személyes adatok alapján (például túl sok gyermek, VPN-használat vagy szokatlan üzemanyag-felhasználás szerint). Jogvédő szervezetek – köztük a Human Rights Watch – dokumentálták, hogy ezek az algoritmusok gyakran ujjur és más kisebbségi etnikumú embereket céloznak meg, a „Kemény fellépés a terrorizmus ellen” kampány keretében pedig sokukat fogolytáborokba vitték. Mindezek rámutatnak, hogy Kínában az arcfelismerő és megfigyelő szoftvereket elsősorban a nemzeti biztonság és a rendőrségi célok szolgálatába állítják, sokkal kevésbé az egyéni jogok védelmére – szemben a nyugati hagyományokkal, ahol az ilyen rendszerek bevetését jogi keretek, független kontrollok és társadalmi viták kísérik.

A prediktív rendészet és az adatvezérelt elemzések terén Kína szintén jelentős kísérleteket folytat. Egyes városokban és tartományokban hatalmas adatbázisokat építettek ki. Jó példa erre Hangzhou városa, ahol 2019-re egy úgynevezett „rendőrségi felhő” rendszer keretében több száz adatfajtát és rendkívül nagyszámú rekordot dolgoztak fel (Human Rights Watch 2019). Ezeket az adatokat egy központi big data-platfornon elemezték, amelynek célja a bűnözési mintázatok feltárása és a kockázati területek előrejelzése volt. Amennyiben a rendszer egy adott körzetben megnövekedett lopási vagy egyéb bűnözési kockázatot jelzett, a rendőrség célzottan erősítette meg ott a járőrszolgálatot. Emellett a kínai rendőrség létrehozott külön MI-alapú egységeket is. 2023-tól a Jiangsu tartományi Kunshan városában működik egy „MI-rendőr” csapat, amely saját fejlesztésű gépi tanulási modellt alkalmaz a gyanús viselkedések kiszűrésére és a csalások felderítésére (China Daily 2024). A beszámolók szerint ezek a rendszerek több esetben rövid idő alatt jelentős anyagi károkat okozó bűncselekményeket segítettek felderíteni.

A rendészeti fejlesztések hátterében széles körű állami és vállalati együttműködés áll. Ennek részeként Kínában nagyméretű adatelemző és nyelvi modelleket is fejlesztenek, például a DeepSeek által létrehozott rendszereket. Ezeket egyes tartományokban több adatforrás összekapcsolására és kockázati térképek készítésére használják, különösen az erőszakos bűncselekmények megelőzése érdekében. Összességében ilyen módon a kínai gyakorlatban a mesterséges intelligencia elsősorban az állami adatvagyon nagymértékű felhasználására épül. A cél a rendőri erőforrások rugalmasabb irányítása és a potenciális veszélyhelyzetek korai felismerése, még mielőtt azok ténylegesen megjelennének a közterületeken.

A kínai, erősen központosított modell feletti ellenőrzés jogalkotási és társadalmi szinten korlátozott. Az ország sajátos jogi és politikai környezetében a rendészeti és megfigyelési rendszerek felett nem érvényesül olyan mértékű külső kontroll, mint a nyugati demokráciákban. Nem működik független adatvédelmi ombudsmani rendszer, és a nyilvános társadalmi vita lehetősége is szűkebb keretek között zajlik. A civil érdekérvényesítés mozgásterét korlátozott, így a mesterséges intelligencia etikus alkalmazásával kapcsolatos kritikák elsősorban nemzetközi fórumokon jelennek meg. Ezzel párhuzamosan az állami kommunikáció rendszerint a technológiai fejlesztések sikerét hangsúlyozza, és aktívan támogatja azok további kiterjesztését. E megközelítést több nemzetközi szervezet is bírálta. A Freedom House és a Human Rights Watch rendszeresen felhívják a figyelmet arra, hogy Kínában egyfajta „digitális tekintélyuralmi” modell formálódik. Értékelésük szerint a technológiai újítások jelentős részét a lakosság megfigyelésére és a politikai ellenőrzés erősítésére használják fel. Számos elemzés arra is rámutat, hogy bár a kínai rendészeti MI-rendszerek hatékonyak ígérkeznek a bűnözés elleni fellépésben, alkalmazásuk komoly kockázatokat hordoz az alapvető szabadságjogokra nézve. Különösen aggasztónak tartják a megfigyelési technológiák tömeges exportját, valamint az úgynevezett „social credit” jellegű értékelési mechanizmusok nemzetközi terjedésének lehetőségét. E rendszerek az európai jogi szemlélet szerint könnyen vezethetnek diszkriminációhoz, aránytalan megkülönböztetéshez és a szerzett jogok korlátozásához. Mindez jól mutatja, hogy a kínai modell alapvetően eltérő értékrendi és intézményi háttérre épül, mint az európai vagy észak-amerikai megközelítés.

Összességében a kínai rendészeti MI-alkalmazások a technológiai fejlettség és a közbiztonsági célok szoros összehangolásán alapulnak.

A tapasztalatok azt mutatják, hogy ahol a kormányzat kiemelt stratégiai érdeknek tekinti e rendszerek bevezetését, ott azok alkalmazása rendkívül gyorsan és széles körben valósulhat meg. Ennek azonban szükségszerű következménye, hogy a társadalmi kontroll és az egyéni jogok védelme háttérbe szorul a nyugati demokráciák gyakorlatához képest. A kínai modell ezért alapvetően eltérő megközelítést és sajátos társadalmi kompromisszumokat tükröz. Bár a rendszer számos területen hatékonynak bizonyulhat a bűnüldözésben, működése jelentős alapjogi kockázatokkal is együtt jár. Magyarország számára ezek a tapasztalatok elsősorban figyelmeztetésként értelmezhetők. A kínai példák jól szemléltetik, hogy a rendészeti mesterséges intelligencia komoly hatékonyságnövelő potenciállal rendelkezik. Ugyanakkor azt is világosan mutatják, milyen veszélyeket hordozhat, ha az alkalmazás nem átlátható jogi és etikai keretek között történik. Mindez alátámasztja annak jelentőségét, hogy a hazai gyakorlat kialakítása során a technológiai fejlődés és az alapvető jogok védelme között tartós egyensúly jöjjön létre.

Összehasonlító megállapítások

Mind a négy vizsgált ország tapasztalata azt mutatja, hogy az MI integrációja a rendőrségbe egy *tanulási folyamat*. Az Egyesült Királyság és Franciaország EU-tagállamként igyekszik összhangban maradni az uniós joggal, míg az USA saját útját járja, de ott is erősödőben a szabályozási igény. Közös bennük, hogy a technológiai lehetőségek adottak és vonzóak, a bűnüldöző szervek pedig nyitottak rájuk, ha azok hatékonyságot ígérnek. Ugyancsak közös a konfliktus a polgárjogi szférával: sehol nem fogadják el kritika nélkül a tömeges megfigyelést vagy az automatizált profilalkotást. Ahol nem volt előzetes szabály, ott utólag a bíróságok vagy a törvényhozás lépett közbe (ld. US városok tiltásai, brit bírósági ítélet, francia CNIL fellépések). Kínában a technológiai eszközök alkalmazása is kiemelt politikai cél (például a közbiztonság növelése) – ezzel együtt az állampolgári jogvédők szerint a kínai rendszerben a megfigyelés és az ún. „social credit” kritikus pontokat jelent.

Ami a „sikeres integrációt” illeti – a kérdés, mit tekintünk sikernek. Technikai értelemben a brit rendőrség talán a leginkább integrálta a napi rutinba az MI-t (arcfelismerés és bizonyos analitikák formájában). Franciaország egyelőre inkább eseti jelleggel, nagy eseményekre fókuszálva alkalmazza. Az USA-ban pedig válogatást látunk: van, ahol rutinszerű (pl. New Yorkban a rendszámfelismerő kamerahálózat és a valós idejű központ integráltan működik, Chicagóban a *Strategic Decision Support Centers* része a szoftveres elemzés).

A „siker” másik oldala, a társadalmi elfogadottság, már vegyesebb: ott tekinthető talán valamelyest sikeresnek az integráció, ahol működnek fékek és ellensúlyok, tehát a közvélemény látja, hogy a technológia nem kontrollálatlanul terjed. Ebből a szempontból az EU megközelítése (szigorú alapelvek lefektetése) hosszú távon fenntarthatóbb bizalmat ígér, mint az USA eleinte laissez-faire hozzáállása, amit utólag kellett korrigálni. Kínában a rendőrség igen gyorsan és kiterjedten alkalmazott MI-t, de a „siker” itt elsősorban a központi hatékonyságban mérhető – a lezárt és elszigetelt társadalmi diskurzusban a polgári bizalom kérdése kevésbé jelenik meg. A kínai modell tehát erős eredményeket hozhat a bűnözők azonosításában, miközben az állami ellenőrzés mértéke miatt a nyugati értelemben vett társadalmi elfogadottság nem jut szóhoz.

A nemzetközi példák tanulsága mindenesetre az, hogy az MI rendészeti alkalmazása nem vákuumban történik: az adott ország jogi keretei, intézményi kultúrája és társadalmi értékei meghatározzák, milyen módon lehet integrálni az új eszközöket. E tanulságokkal felvértezve a következő fejezetben Magyarország helyzetét tekintem át: milyen a magyar jogi és intézményi környezet, és hogyan lehet(ett) idehaza megkezdeni az MI-eszközök integrációját a bűnmegelőzésbe.

A magyar jogrend és intézményrendszer helyzete: az MI-eszközök integrációjának lehetőségei és korlátai

Magyarországon a mesterséges intelligencia bűnmegelőzési alkalmazása még kezdeti szakaszban jár, de az utóbbi évek fejleményei azt mutatják, hogy a téma egyre inkább napirendre kerül. A kérdés az, hogyan illeszthetők be ezek az új technológiák a hatályos jogi és intézményi keretekbe. E fejezetben először áttekintem a releváns magyar jogszabályokat és alapelveket, majd a jelenlegi gyakorlatot (vagy annak hiányát), végül azonosítom az integráció fő akadályait és lehetőségeit.

Alkotmányos keretek és alapjogok

A magyar jogrend csúcán az Alaptörvény (Magyarország Alaptörvénye 2011) biztosítja azokat az alapvető jogokat, amelyek egyben korlátot is szabnak a bűnmegelőzés során bevezethető eszközöknek. Ide tartozik a VI. cikk (1) bekezdése, amely kimondja mindenkinek a magán- és családi élet, otthon, kapcsolattartás és jó hírnév tiszteletben tartásához való jogát – vagyis a *magánszféra védelmét*. Ugyanez a cikk (3) bekezdésében rendelkezik a személyes adatok védelméről.

Ezek az alkotmányos rendelkezések alapvetően *információs önrendelkezési jogként* és a magánélet szférájának sérthetetlenségeként értelmezendők. A gyakorlatban azt jelentik, hogy az állam csak törvény által, a szükségesség-arányosság elvének betartásával avatkozhat be e jogokba – például csak törvényi felhatalmazás alapján figyelheti meg polgárait, és akkor is a lehető legkisebb mértékben. Szintén lényeges az Alaptörvény VIII. cikke, amely a gyülekezési jogot garantálja. Ez kimondja, hogy mindenkinek joga van békésen gyülekezni, és e jog gyakorlását csak nagyon szűk körben lehet korlátozni (pl. a nemzetbiztonság vagy közbiztonság érdekében). Egy olyan intézkedés, amely egy tüntetés résztvevőit tömegesen megfigyeli és azonosítja MI segítségével, felveti e cikk sérelmét is, ahogyan azt a korábbi fejezetekben láttuk a „Pride megfigyelés” kapcsán. Fontos még megemlíteni az Alaptörvény IV. cikkét (szabadsághoz és személyi biztonsághoz való jog, benne az ártatlanság vétele), illetve a XXVIII. cikket (tisztességes eljárásához való jog, nullum crimen elv), amelyek azt húzzák alá, hogy *előre senkiről sem tételezhető fel bűnösség*. Ez összefügg a prediktív algoritmusok problémakörével: ha a hatóság csupán egy MI által generált „kockázati profil” alapján lép fel valakivel szemben, az adott esetben összeütközésbe kerülhet ezen alapelvekkel.

Ágazati törvények – rendőrség, büntetőeljárás, adatvédelem

Az MI-eszközök integrálásának vizsgálatakor kiemelten fontos a rendőrséget szabályozó törvény, a 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről (Rtv.). Az Rtv. számos ponton szabályozza a rendőrség adatgyűjtési, megfigyelési jogosítványait. Például rendelkezik arról, hogy a rendőrség közterületen technikai eszközökkel (pl. kamera) megfigyelést folytathat bűnmegelőzési vagy bűnfelderítési céllal, de ennek feltételei vannak. Az Rtv. 42. §-a kimondja, hogy a rendőrség nyilvános helyen technikai megfigyelést végezhet, ha bűncselekmény megelőzése, felderítése indokolja, viszont a felvételek kezelését szigorú adatvédelmi szabályokhoz köti (pl. a felvételeket bizonyos időn túl törölni kell, csak meghatározott célra használhatók). Az MI integrációja itt azt jelentheti, hogy a hagyományos kamera mellé *elemző szoftver* kerül – de jogilag még nincs explicit utalás a „szoftver általi automatikus azonosításra” vagy hasonlóra. A rendőrségi törvény 69. §-a tartalmaz rendelkezéseket a biometrikus adatok (pl. ujjlenyomat, DNS, arckép) nyilvántartásáról: a bűnügyi nyilvántartásban kezelhető gyanúsítottak és elítéltek biometrikus adatai. Ez jogalapot ad a rendőrségnek, hogy egy *bűnügyi arcképfelismerő rendszert* működtessen – ilyen a magyar rendőrség valóban rendelkezik is (a

Nemzeti Szakértői és Kutató Központtal (NSZKK) együttműködésben egy arcfelismerő szoftver segíti a nyomozásokat, amely a bűnügyi nyilvántartó fotóit használja referencia-adatbázisként). Ez eddig főként *utólagos* azonosításra szolgált: ha van egy bűncselekményről felvétel, a rendszer megpróbálja kikeresni, hogy a képen látható személy szerepel-e a nyilvántartásban. 2023-2024. során azonban a jogi környezetben változás történt Magyarországon, ami lehetővé tette e rendszer *közel valós idejű* alkalmazását is demonstrációk résztvevőinek azonosítására – erre hamarosan visszatérek.

Az adatvédelemmel kapcsolatban ki kell emelni a 2011. évi CXII. törvényt (Infotörvény), amely a GDPR hazai átültetését és a nemzeti specifikumokat tartalmazza. Az Infotörvény hatálya kiterjed a rendőrségi adatkezelésre is, amennyiben arra nem a külön 2018. évi XXX. törvény (a bűnüldözési célú adatkezelésről, az EU 2016/680 irányelv implementálása) vonatkozik. E jogszabályok kimondják, hogy a személyes adatok (pl. biometrikus adatok is) kezelésének jogalapja lehet *közhatalmi jogosítvány gyakorlása*, ha azt törvény felhatalmazza. Az arcfelismerésre például a felhatalmazást a rendőrségi törvényben és a szabálysértési törvényben kellett megteremteni. Itt érünk el a 2025-ös tavaszi jogszabályi változásokhoz.

Az ún. „Pride-törvény” és a biometrikus megfigyelés kibővítése

2025 tavaszán az Országgyűlés rövid idő alatt több törvénymódosítást fogadott el, amelyekről a kormányzati kommunikáció elsősorban a Pride-rendezvények korlátozásának szándékát hangsúlyozta. A módosítások 2025. április 15-én léptek hatályba, és többek között a szabálysértési, valamint a gyülekezési jog területét érintették. A változtatások egyik központi eleme az volt, hogy a rendőrség számára tágabb jogi lehetőség nyílt biometrikus technológiák alkalmazására bizonyos közterületi eseményekkel összefüggésben. Egyes jogértelmezések szerint ez a gyakorlat akár békés demonstrációk résztvevőinek azonosítására is kiterjedhet, ami érdemi elmozdulást jelent a korábbi, szűkebb alkalmazási körhöz képest. Korábban az ilyen eszközök használata elsősorban súlyos bűncselekmények megelőzéséhez vagy felderítéséhez kapcsolódott. Az új szabályozás viszont lehetőséget teremthet arra is, hogy kisebb súlyú jogsértések esetén alkalmazzák a technológiát, például *utólag* jogellenesnek minősített rendezvények résztvevőinek azonosítása céljából.

A módosítások elfogadását követően több civil jogvédő szervezet, köztük a Társaság a Szabadságjogokért, jogi elemzésekben fejezte ki aggályait. Álláspontjuk szerint az új szabályozás egyes elemei ellentétbe kerülhetnek az Európai Unió mesterséges intelligenciáról szóló rendeletével, valamint az uniós alapjogi követelményekkel. Az uniós AI-rendelet 5. cikke főszabály szerint tiltja a valós idejű távoli biometrikus azonosítást nyilvános helyeken, és csak kivételes esetekben enged eltérést. A békés gyülekezések résztvevőinek tömeges azonosítása jellemzően nem tartozik ezen kivételek közé. Amennyiben a hazai gyakorlat a helyszínen, közel valós időben történő azonosítást tesz lehetővé, az jogilag a valós idejű biometrikus megfigyelés kategóriájába sorolható. A kérdés uniós szinten is visszhangot váltott ki. Több európai politikai és jogi szereplő nyilvánosan jogi aggályokat fogalmazott meg a magyar szabályozás uniós joggal való összhangját illetően. Az European Commission szintén jelezte, hogy vizsgálni kívánja a módosítások megfelelőségét, különös tekintettel a technológia alkalmazásának módjára és időbeliségére. A magyar kormány ezzel szemben azt hangsúlyozta, hogy álláspontja szerint a módosítások összhangban állnak az alkotmányos és uniós előírásokkal. A kialakult helyzet ugyanakkor jelentős jogértelmezési bizonytalanságokat hordoz, amelyek hosszabb távon akár uniós jogvitákhoz is vezethetnek. A kialakult jogi konfliktus egyelőre rendezetlen, és nem zárható ki, hogy végső soron az Európai Unió Bíróságának kell majd állást foglalnia a kérdésben, különösen akkor, ha az Európai Bizottság kötelezettségszegési eljárást indít Magyarországgal szemben.

A Pride-törvény esete egyfelől azt illusztrálja, hogy a magyar jogalkotó nyitott az MI-eszközök engedélyezésében, másfelől rámutat arra, milyen kihívások merülnek fel a *jogállamisági és alapjogi* szempontok érvényesítése terén. E lépéssel Magyarország részben eltér a nyugat-európai gyakorlattól – ahol óvatosabb megközelítés érvényesül az ilyen technológiák használatával kapcsolatban. A jelenlegi hazai jogi környezet formálisan lehetőséget biztosít bizonyos biometrikus technológiák alkalmazására, azonban az uniós AI-rendelet teljes körű hatálybalépését követően e gyakorlat jogszerűsége egyre inkább vitatottá válhat. A magyar szabályozási környezet ezért jelenleg átmeneti és alakulóban lévő állapotban van. Az uniós rendelet és a hazai joggyakorlat közötti összhang végleges formája a következő időszakban válhat egyértelművé.

A kutatás empirikus vizsgálatának eredményei: belső rendőrségi tapasztalatok és szakértői vélemények

A tanulmány empirikus része célzott adatfelvételre épül, amelynek célja annak feltárása volt, hogy Magyarországon, a mindennapi rendészeti gyakorlat szintjén, milyen szerepet tölt be jelenleg a mesterséges intelligencia a bűnmegelőzésben és a bűnüldözésben. Az adatgyűjtés nem egy technológiai „leltár” összeállítására irányult, hanem arra, hogy feltérképezze, miként értékelik a lehetőségeket és a kockázatokat azok a szakemberek, akik vezetői, nyomozói, informatikai vagy adatvédelmi szerepkörben közvetlen kapcsolatban állnak a rendszerek működtetésével. Ennek megfelelően a kutatás elsősorban kvalitatív jellegű volt. Célja az volt, hogy részletes, belső tapasztalatokon alapuló képet adjon a rendőrségi gyakorlatról, nem pedig statisztikailag reprezentatív eredményeket mutasson be.

Az empirikus vizsgálat alapját a rendőrségen belül, illetve a rendőrségi működéshez kapcsolódó szakértők körében felvett kérdőívek képezték. Összesen huszonöt kitöltött kérdőív került feldolgozásra, amelyek a következő csoportokból származtak: rendőrségi vezetők és szakemberek (9 fő), nyomozók és operatív munkakörben dolgozók (9 fő), informatikai szakértők (6 fő), valamint adatvédelmi és civil területről érkező szakértő (1 fő). A válaszadók jellemzően saját szakmai szerepükből kiindulva fogalmazták meg tapasztalataikat és véleményüket. A kutatás során – az anonimitás és a személyes biztonság biztosítása érdekében – az elemzés kizárólag szerepkörök szerinti bontásban történt, egyéni azonosításra alkalmas adatok felhasználása nélkül.

A célzott adatfelvétel keretei és korlátai

A kutatás egyik legnagyobb erőssége, hogy több, egymástól szakmailag eltérő nézőpontot fog össze egyetlen elemzésben. A vezetői elvárások, a mindennapi operatív tapasztalatok, az informatikai fejlesztési és üzemeltetési szempontok, valamint az adatvédelmi megfontolások ugyanarra a kérdéskörre reflektálnak, mégis eltérő hangsúlyokkal. Már önmagában is sokatmondó, hogy ugyanaz a téma – például az, hogy jelen van-e a mesterséges intelligencia a napi munkában – a különböző szerepkörökben egészen másként jelenik meg. Ez nem ellentmondásként értelmezhető, hanem inkább azt jelzi, hogy az új technológiák bevezetése a szervezeten belül széttagolt módon zajlik: nem minden területen egyszerre, és nem azonos intenzitással.

A kutatás korlátja ugyanakkor abból fakad, hogy a kérdőíves válaszok elsősorban a kitöltők saját tapasztalatait és rálátását tükrözik.

Több vezetői és nyomozói válaszban is megjelent az a megjegyzés, hogy „nincs információ” vagy „nem használom” az adott eszközt. Ez egyrészt utalhat arra, hogy az adott területen valóban nincs még érdemi MI-alapú alkalmazás, másrészt arra is, hogy a fejlesztések, kísérleti projektek és technológiai újítások belső kommunikációja nem mindig átlátható és egységes. Ennek megfelelően a fejezet megállapításai nem egy átfogó, országos helyzetképet kívánnak felrajzolni, hanem a válaszadók által jelzett tapasztalatok és mintázatok bemutatására törekednek.

A rendőrségi MI-használat jelenlegi képe a kérdőívek alapján

A kérdőívek válaszai alapján egyértelműen kirajzolódik, hogy a rendőrségen belül jelenleg nem zajlik önálló, emberi beavatkozás nélküli MI-alapú döntéshozatal. A mesterséges intelligenciát a megkérdezettek túlnyomó többsége nem „robotrendőrként”, hanem elsősorban támogató eszközként értelmezi, amely megkönnyíti az adatfeldolgozást, segíti az eligazodást az információk között, illetve csökkenti az adminisztratív terheket.

A vezetői válaszok ezt következetesen megerősítik: többen hangsúlyozták, hogy az MI szerepe kizárólag kiegészítő jellegű lehet, és a szakmai, illetve jogi felelősség továbbra is az intézkedő rendőröknél marad. Egyik vezető sem tartotta elfogadhatónak, hogy a technológia önállóan határozzon meg rendészeti lépéseket. A nyomozói válaszok ennél sokszor még direkter formában fogalmaztak: több kitöltő egyértelműen rögzítette, hogy az MI csak ellenőrzött környezetben alkalmazható, és a döntéseknek „emberi szinten” kell megszületniük.

A vezetői válaszok tematikus mintázatai: motivációk, pilotok, kommunikáció

A rendőrségi vezetők által kitöltött kérdőívek alapján az MI alkalmazásának motivációja viszonylag egységes képet mutat. A válaszadók elsősorban abban látják a technológia jelentőségét, hogy egyes, időigényes és ismétlődő munkafolyamatok automatizálásával tehermentesíti az állományt, és így több kapacitás marad az érdemi rendészeti feladatokra. Többen hangsúlyozták, hogy az MI nem önmagáért való innováció, hanem eszköz a hatékonyabb szervezeti működéshez. Ez a szemlélet összhangban van azzal a törekvéssel, hogy a digitális fejlesztések elsősorban a mindennapi munka gyakorlati támogatását szolgálják.

A pilotprojektekre vonatkozó válaszok alapján a vezetői szinten elsősorban olyan kísérleti megoldások jelentek meg, amelyek döntés-előkészítő vagy elemző

funkciót látnak el. Leggyakrabban az intelligens térképi elemző modul került említésre, amely a bűncselekmények és rendbontások térbeli mintázatait elemzi, és úgynevezett „forrópontokat” jelöl ki. Emellett több válaszadó számolt be adminisztratív célú szövegfeldolgozó rendszerek teszteléséről is, különösen jegyzőkönyvek és jelentések előkészítésének támogatására. Ezek a példák arra utalnak, hogy a pilotok első hulláma elsősorban alacsonyabb kockázatú, támogató jellegű területeken indult el.

A konkrét eredményeket illetően a vezetők visszafogott, de alapvetően pozitív képet rajzolnak. Több válasz szerint a térképi elemző rendszer már rövid távon is hasznos információkkal szolgált, például bizonyos rendbontási gócpontok előrejelzésében. Ugyanakkor ezek az eredmények jellemzően még nem intézményesített értékelési rendszeren alapulnak, hanem inkább tapasztalati visszajelzések formájában jelennek meg. Ez arra utal, hogy a hatékonyság mérésének módszertana egyelőre nem kiforrott.

Az erőforrásokkal kapcsolatban a vezetői válaszok egyaránt említik a technikai és humán feltételek fontosságát. Kiemelt szerepet kap a megfelelő adatkezelési kapacitás, a stabil informatikai infrastruktúra, valamint a képzett elemzők és informatikusok jelenléte. Többen úgy fogalmaztak, hogy ezek az alapfeltételek részben már adóttak, ugyanakkor hosszabb távon további fejlesztésekre és beruházásokra lesz szükség. Ez különösen igaz a nagyobb adatmennyiségek feldolgozására és az összetettebb MI-modellek üzemeltetésére.

A képzés és kompetenciafejlesztés területén a vezetői válaszok viszonylag tudatos megközelítést tükröznek. Több kitöltő számolt be tematikus belső képzésekről, amelyekben külön hangsúlyt kap az etikus és jogszertű MI-használat. Ugyanakkor az is érzékelhető, hogy ezek a képzések nem minden szervezeti egységben azonos intenzitással jelennek meg, és jelenleg inkább részmegoldásokként működnek, semmint egységes, országos rendszerként. A technológiával szembeni esetleges bizalmatlanság kezelésében a vezetők elsősorban a belső kommunikációt tartják kulcsfontosságúnak. Több válasz hangsúlyozza, hogy a kollégák számára érthetővé kell tenni a rendszerek működését, korlátait és céljait, valamint lehetőséget kell biztosítani számukra a visszajelzésre. Ez a megközelítés arra utal, hogy a vezetés tisztában van azzal: az MI elfogadottsága nem pusztán technikai, hanem szervezeti és pszichológiai kérdés is.

Az adatvédelmi és etikai dimenzió a vezetői válaszokban rendszeres ellenőrzésekhez és külső szakértők bevonásához kapcsolódik.

A kitöltők többsége úgy látja, hogy az MI-rendszerek bevezetése csak akkor tartható fenn hosszú távon, ha azok folyamatos jogi és etikai kontroll alatt állnak. Ez a szemlélet összhangban van azzal a törekvéssel, hogy az innováció ne veszélyeztesse a rendőrség társadalmi legitimációját. A nyilvánosság felé irányuló kommunikációban a válaszadók elsősorban a „felelős technológiahasználat” hangsúlyozását tartják fontosnak. Többen kiemelték, hogy kerülni kell a túlzó ígéretek, és világossá kell tenni, hogy az MI nem helyettesíti a rendőri munkát, hanem annak támogatását szolgálja. Ugyanakkor nem minden válaszadó rendelkezett pontos információval az intézményi szintű kommunikációs stratégiáról, ami arra utal, hogy ezen a területen még van tér a tudatosabb szervezésre.

A hosszú távú fejlesztési tervekben a vezetői válaszok egy moduláris, rugalmasan bővíthető MI-ökoszisztéma irányába mutatnak. A cél egy olyan rendszer kialakítása, amely alkalmazkodni tud a változó rendészeti igényekhez, és fokozatosan, kockázatarányos módon épül be a működésbe. Összességében a vezetői kérdőívek azt jelzik, hogy a döntéshozói szinten megvan az innováció iránti nyitottság, ugyanakkor ezt óvatos, lépésről lépésre haladó megközelítés jellemzi, amelyben a hatékonyság, a jogszerűség és a szervezeti bizalom egyszerre jelenik meg szempontként.

Operatív tapasztalatok: nyomozói és végrehajtói nézőpontok

A nyomozói kérdőívek összképe alapján a mesterséges intelligencia használata a mindennapi terepmunkában jelenleg még nem tekinthető általánosnak. A válaszadók jelentős része egyértelműen úgy nyilatkozott, hogy rendszeresen nem alkalmaz ilyen eszközöket, és többen azt is jelezték, hogy nincs kialakult módszerük az esetleges MI-alapú megoldások hatékonyságának mérésére. Ennek oka részben az, hogy ezek az eszközök sok helyen még nem érhetőek el, részben pedig az, hogy a használatukhoz nem kapcsolódik intézményi értékelési rendszer.

Ugyanakkor két visszatérő szempont szinte minden kérdőívben megjelent. Az egyik az átláthatóság iránti igény: sok nyomozó számára alapvető fontosságú, hogy pontosan értse, mit és hogyan „számol ki” egy rendszer. A másik a bizonytalanság, amely abból fakad, hogy a felhasználók gyakran maguk sem tudják egyértelműen megítélni, egy adott szoftver valóban mesterséges intelligenciát alkalmaz-e, vagy csupán hagyományos automatizmusokra épül.

Amikor a válaszadók konkrét felhasználási területeket neveznek meg, ezek jellemzően az adminisztratív és elemző feladatok köréből kerülnek ki.

Ilyen például a jelentések és összefoglalók készítése, az iratjegyzékek összeállítása, a statisztikai adatok feldolgozásának támogatása, a mintázatok keresése vagy a hanganyagok leiratozása. A válaszokból kirajzolódó kép ebben a tekintetben jól illeszkedik az informatikai és vezetői elképzelésekhez: az MI-t elsősorban ott tartanák hasznosnak, ahol nagy mennyiségű szöveges és ismétlődő adminisztratív munka terheli az állományt, és ahol a humán kapacitás felszabadítása valódi gyakorlati előnyt jelenthet.

Külön figyelmet érdemel egy olyan válasz, amely egy konkrét alkalmazási példát is bemutat. Egy nyomozó beszámolója szerint gyermekpornográfiával kapcsolatos ügyekben lefoglalt felvételek előszűrésére már használtak MI-alapú eszközt, amely érzékelhetően gyorsította a munkafolyamatot. Ugyanakkor ebben az esetben is megjelentek minőségi problémák – például a leiratozás pontatlansága vagy rendezetlensége –, valamint az a körülmény, hogy a hatékonyság megítélése nem intézményi mutatók, hanem személyes tapasztalat alapján történt. Ez az egyedi példa jól mutatja, hogy szűk, jól körülhatárolt területeken már megjelent az MI-támogatás, miközben a minőségbiztosítás és a kockázatkezelés még nem épült be rendszerszinten.

A nyomozói állomány technológiához való viszonya összességében kifejezetten sokszínű képet mutat. Egyes válaszadók pragmatikus módon elsősorban az infrastrukturális feltételek hiányát emelik ki, mások a döntések objektív megalapozásának lehetőségét hangsúlyozzák („objektív adatokra van szükség”). Ugyanakkor olyan vélemények is megjelennek, amelyek már alapvetően elutasító jellegűek („veszélyes”, „nem kellene használni”), és kifejezetten veszélyesnek tartják az MI szélesebb körű alkalmazását. Ez a véleménybeli sokféleség arra utal, hogy a mesterséges intelligencia rendészeti bevezetése nem pusztán technikai kérdés, hanem szorosan összefügg a szervezeti kultúrával, a bizalommal és a szakmai identitással is.

Belső rendőrségi tapasztalatok: a fejlesztői–üzemeltetői perspektíva

Az informatikai területen dolgozó válaszadók összességében úgy jellemzik a jelenlegi helyzetet, mint egy előkészített, de még nem teljesen kiforrott állapotot. A mesterséges intelligencia alkalmazása jelenleg elsősorban fejlesztési és kísérleti környezetben jelenik meg: ilyen például a szöveges és dokumentumalapú anyagok feldolgozása, hangfelvételek elemzése, automatikus összefoglalók készítése, illetve különféle adatkinyerési megoldások tesztelése. Ezek a megoldások jellemzően még nem a napi működés részét képezik, inkább próbajellegű fejlesztések formájában vannak jelen.

Több válaszadó hangsúlyozta azt is, hogy jelenleg a rendőrség nem futtat mesterséges intelligenciát közvetlenül a saját, teljes körű adatállományán. Ugyanakkor már megkezdődtek azok az előkészítő folyamatok, amelyek ezt a jövőben lehetővé tehetik: ilyen az adatok tisztítása, strukturálása, egységesítése, valamint az adatminőség javítása. Ezek a háttér munkák kevésbé látványosak, de a későbbi MI-használat szempontjából meghatározó jelentőségűek.

A fejlesztések bevezetését a válaszok nem egyetlen nagy, központi rendszer megjelenéseként írják le, hanem fokozatos, szerkezeti és folyamatok átalakításaként. Ennek része az egységesebb adatkezelés kialakítása, az API-alapú (Application Programming Interface: alkalmazásprogramozási interfész) kapcsolatok fejlesztése, az ügykezelési rendszerek MI-kompatibilissé tétele, valamint a tesztelést lehetővé tevő, úgynevezett *sandbox* környezetek³ létrehozása. Ezek célja, hogy az új megoldásokat biztonságos környezetben lehessen kipróbálni, mielőtt éles működésbe kerülnének.

A válaszokban visszatérő elem a kapacitáshiány kérdése is. Többen jelezték, hogy az informatikai erőforrások jelenleg több feladat között oszlanak meg, és az MI-fejlesztések csak az aktuális prioritások függvényében kapnak hangsúlyt. Több kitöltő szerint hosszabb távon elkerülhetetlenné válik külön, erre specializálódott szakemberek vagy dedikált fejlesztői csoportok kialakítása, mert a jelenlegi struktúra csak korlátozott mértékben alkalmas összetettebb MI-rendszerek fenntartására.

A kockázatkezelés területén az informatikai válaszok különösen következetesek és szigorúak. Gyakran megjelenik az *on-premise*⁴ működés iránti igény, a többszintű jogosultságkezelés, a részletes naplózás, az auditálható frissítési folyamatok, valamint a kormányzati hálózati környezethez igazodó biztonsági elvárások hangsúlyozása. Több válaszadó egyértelműen kijelenti, hogy a rendészeti alkalmazások esetében az átláthatatlan, „*black box*”⁵ jellegű megoldások nem elfogadhatók.

Emellett többen kiemelik, hogy a gyakorlatban rendkívül magas pontossági és megbízhatósági elvárások érvényesülnek, helyenként szinte hibamentes működést várnak el a rendszerektől. Ez a hozzáállás nem technológiai túlzásként jelenik meg a válaszokban, hanem a rendészeti felelősség természetes következményeként: egy téves riasztás, hibás elemzés vagy félrevezető döntéstámogatás ebben a környezetben közvetlen jogi, szakmai és társadalmi

következményekkel járhat. Ennek megfelelően az informatikai oldal elsődleges célja nem az innováció gyorsítása, hanem a biztonságos, ellenőrizhető és stabil működés megteremtése.

Adatvédelmi és civil nézőpont: kockázatok, audit, központi keretrendszer

Az adatvédelmi és civil kérdőív válaszai alapján jól látható, hogy a jelenlegi rendészeti gyakorlat még nem alkalmazkodott teljes mértékben az új uniós és hazai MI-szabályozáshoz. A mindennapi működésben gyakran nem egyértelmű, hogy egy adott technológia pontosan milyen jogi megítélés alá esik, és milyen eljárási kötelezettségek kapcsolódnak hozzá. A válaszadó szerint a szervezetek még tanulási szakaszban vannak ezen a téren.

A kérdőív hangsúlyozza azt is, hogy a rendőrségi adatvagyon kezelése új szemléletet igényel. Az adatok egyre inkább stratégiai értékűként jelennek meg, ami fokozott felelősséget ró az intézményekre, mind jogi, mind szervezeti szempontból. Kockázatként három terület emelkedik ki. Az első az MI-rendszerek pontatlansága vagy „*hallucinációja*”, amely rendészeti környezetben súlyos eljárási következményekkel járhat. A második a nem engedélyezett, ellenőrizetlen eszközhasználat (*Shadow AI*), amely adatbiztonsági veszélyt jelent. A harmadik az *átláthatóság* kérdése: az információk megosztása önmagában is új kockázatokat teremthet, ha nem megfelelően szabályozott. A válaszadó egyértelműen szükségesnek tartja a *független szakmai auditok* rendszeres alkalmazását, valamint egy központi, *minisztériumi szintű keretrendszer* kialakítását. Ez biztosíthatná az egységes eljárásrendet és a jogszerű működést az egész rendészeti szférában. Fontos elemként jelenik meg a *civil szervezetek* bevonásának igénye is. A válasz szerint a jogvédő és felhasználói szempontok korai figyelembevétele hozzájárulhat a társadalmi bizalom fenntartásához és a későbbi konfliktusok megelőzéséhez.

Összességében az adatvédelmi és civil nézőpont arra mutat rá, hogy a rendészeti MI-használat csak akkor lehet hosszú távon fenntartható, ha azt világos jogi keretek, független ellenőrzés és tudatos intézményi felelősségvállalás kíséri.

³ A *sandbox* (homokozó) az informatikai biztonság területén programok elkülönített futtatására szolgáló biztonsági mechanizmus

⁴ *On-premise* működés: helyi vagy helyszíni telepítésű informatikai infrastruktúra

⁵ A *black box* (feketedoboz) kifejezésnek több jelentése is van a kontextustól függően, de mindegyik arra utal, hogy egy rendszer belső működése rejtve marad, és csak a bemenetre (input) és kimenetre (output) fókuszálunk

Következtetések: a kérdőíves kutatás eredményeiről

A kérdőíves válaszok összegzése alapján az rajzolódik ki, hogy a rendőrségi mesterségesintelligencia-használat Magyarországon jelenleg inkább egy formálódó, kísérleti szakaszban van, semmint egy kiforrott, stabilan működő rendszer része. A vezetői és informatikai területen dolgozó válaszadók körében egyértelműen megjelenik a nyitottság az olyan megoldások iránt, amelyek csökkentik az adminisztratív terheket és támogatják a döntéshozatalt. Ezzel szemben a nyomozói válaszok jelentős része még mindig arról tanúskodik, hogy a mindennapi munkában az MI-használat alig jelenik meg, és több esetben bizalmatlanság is érzékelhető a technológiával szemben. Ez az eltérés jól illeszkedik egy tipikus átmeneti időszak képéhez: a fejlesztési és stratégiai elképzelések sok esetben előrébb járnak, mint a gyakorlati alkalmazás, miközben a szervezeten belüli bizalom és rutin még nem tudott lépést tartani az innováció ütemével.

A kérdőíves anyagból egyértelműen kirajzolódik, hogy a sikeres és fenntartható bevezetéshez több, egymásra épülő feltétel együttes teljesülése szükséges:

- szabályozási és felelősségi keret (mit lehet, milyen célból, milyen kontrollok mellett alkalmazni)
- biztonságos technológiai környezet (különösen az ON-PREM működés és a jogosultságkezelés fontossága)
- minőségbiztosítás és audit (a „black box” megoldások elutasítása, folyamatos tesztelés, naplózás és ellenőrizhetőség)
- kompetencia és belső kultúra fejlesztése (képzések, gyakorlati útmutatók, a Shadow AI kockázatainak kezelése)
- óvatos, átlátható bevezetés (pilotprojektek alkalmazása, a lakossági bizalom megőrzése).

Összességében a válaszok arra utalnak, hogy a rendőrségi MI-integráció nem egyetlen döntés eredménye, hanem hosszabb, fokozatos intézményi folyamat. Számos kisebb lépés, kísérlet, visszacsatolás és korrekció szükséges ahhoz, hogy a technológia valóban beépüljön a mindennapi működésbe. A technológiai lehetőségek vonzereje – a gyorsabb elemzés, a hatékonyabb adatkezelés és a kapacitások felszabadítása – a válaszokban világosan megjelenik. Ugyanakkor ezzel párhuzamosan ugyanolyan hangsúlyt kapnak a rendészeti munka sajátosságai is: a tévedés kockázata, a felelősség személyes jellege, a magas biztonsági elvárások, valamint a társadalmi bizalom megőrzésének kényszere.

Hosszabb távon, éppen e tényezők egyensúlya fogja meghatározni, hogy a mesterséges intelligencia a magyar rendészetben valódi, stabil döntéstámogató eszközzé válik-e, vagy továbbra is elszigetelt kísérletek és eseti megoldások szintjén marad meg.

Szabálysértési eljárások és arcképelemzés a magyar rendészetben

A szabálysértési terület külön tárgyalása azért indokolt, mert ezen a ponton válik igazán láthatóvá, miként alakul át egy eredetileg eseti jelleggel alkalmazott nyomozati technológia fokozatosan mindennapi, rutinszerű azonosítási eszközzé. Míg más eljárástípusokban az arcképelemzés jellemzően kivételes megoldás marad, a szabálysértési ügyek magas száma miatt itt már tömeges igénybevételről beszélhetünk.

Ebben a környezetben különös jelentőséget kapnak azok a garanciális elemek, amelyek a kutatás korábbi szakaszaiban is hangsúlyosan megjelentek: a humán kontroll fenntartása, az átláthatatlan „black box” megoldások elutasítása, valamint a biztonságos és ellenőrizhető üzemeltetés követelménye. A szabálysértési eljárások volumenéből fakadóan ugyanis nem csupán elvi kérdés, hanem gyakorlati jelentőségű tényezővé válik, hogy a rendszer milyen feltételek mellett működik, milyen mértékben támaszkodik szakértői értékelésre, és milyen arányban képes valóban használható, megbízható találatokat biztosítani.

A szabálysértési alkalmazás így jól szemlélteti azt az átmeneti állapotot, amelyben a technológiai hatékonyság iránti igény és az alapjogi, valamint szakmai garanciák iránti elvárás egyszerre van jelen. Ebben a szegmensben különösen élesen kirajzolódik, hogy az arcképelemzés hosszú távú elfogadhatósága nem pusztán technikai kérdés, hanem intézményi, jogi és bizalmi tényezők összjátékának eredménye.

Szabályozási háttér és a kiterjesztés üteme

A magyar állóképes arcképelemzés jogi keretét alapvetően a 2015. évi CLXXXVIII. törvény adja, amely meghatározza az arcképelemző nyilvántartás, az arcképelemző rendszer és az igénybevételre jogosult szervek rendjét. A részletszabályokat a miniszteri rendeleti szint (különösen a működtetés és igénybevétel feltételei) bontja ki, és a rendszer a gyakorlatban szerződéses és informatikai együttműködési láncan keresztül működik.

A szabálysértések irányába történő kiterjesztésnek két jól azonosítható lépcsője volt. Elsőként a 2024. évi XXV. törvény a 2015. évi CLXXXVIII. törvényt úgy módosította, hogy az arckép-profil nyilvántartás céljai közé bekerültek a szabálysértési elzárással is büntethető szabálysértések, és ezzel összefüggésben a bíróság/előkészítő eljárást lefolytató szerv jogosultsága is megjelent az arcképelemző tevékenység igénybevételére. A második lépcsőben a 2025. évi III. törvény már általánosabban, „minden szabálysértésre” kiterjesztette a célmeghatározást és az igénybevételi jogosultságot.

A jogszabályi változások a rendőrségi belső szabályozásban is leképeződtek. A sajtóban is visszhangot kapott, hogy a rendőrségi utasítások szintjén 2025. május közepén olyan módosítás történt, amely a szabálysértési eljárások körében már nem csak az elzárással fenyegetett esetekre szorította az arcképelemző rendszer igénybevételét.

Az Állóképes Arckép Azonosító Rendszer működése és a szakértői kontroll

A szabálysértési ügyeknél döntő jelentőségű, hogy a hazai rendszer nem „automatikus döntést” hoz, hanem egy többlépcsős, humán kontrollal átszőtt eljárásrendben működik. Az Állóképes Arckép Azonosító Rendszer (ÁAAR) 2016-ban indult, majd 2017-től az NSZKK feladatkörébe került; a mozgóképes azonosítás ezzel szemben a Nemzetbiztonsági Szakszolgálathoz kapcsolódik. Az NSZKK-n belül az Arcképfelismerő Elemző Osztály a törvényi keretek között „szaktanácsadói” szerepben jár el: informatikai összehasonlítást és szakértői kiértékelést kombinál.

A gyakorlatban a megkeresés zárt csatornán érkezik (például az IPL vagy a RobotZsaru Neo útján), és az eljárás egyik lényegi eleme az anonimizálás: a kérelem és az arcképmás nyilvántartási szinten nem „névhez kötött”, a szakterület deklaráltan nem személyazonosító adatot kezel, hanem azonosításra alkalmas technikai hivatkozást ad vissza. A folyamatban a szoftver kandidátusi listát generál, de a tényleges szakmai értékelés két egymástól független elemzőn keresztül történik, majd egy további kontroll után kerül visszaadásra a találat (technikai kapcsoló szám formájában). A „szakértői komponens” tehát nem díszítő elem, hanem a rendszer egyik tartópillére: épp ez az, ami a szabálysértési alkalmazhatóságot jogilag és szakmailag is értelmezhetőbbé teszi. A tevékenység minőségbiztosított (ISO 9001:2015), 0–24 órában elérhetővé vált, és akkreditációs folyamat is fut.

Statisztikai kép a szabálysértési ügyekben

A szabálysértési kiterjesztés egyik legfontosabb következménye, hogy a rendszer használata itt már nem „ritka kivétel”, hanem mérhető volumenű gyakorlat. Az NSZKK által készített, kifejezetten a szabálysértési célhoz kapcsolt egyszerűsített kimutatás szerint 2024. július 1. és 2024. december 31. között összesen 1352 kérelem érkezett (havi bontásban: 113–297 közötti értékekkel).

A rendelkezésre álló, összesített rendőrségi adatok (amelyek külön bontásban tartalmazzák a kezdeményezett beazonosítások számát és az eredményességi mutatókat is) a korábban ismert számokhoz képest magasabb igénybevételi szintet jeleznek. Eszerint 2024. második félévében 1700 feletti kezdeményezés történt elzárással sújtható szabálysértésekben, és 900 feletti esetben volt eredményes a beazonosítás; 2025. első félévében pedig 2900 feletti kezdeményezés és 1650 feletti eredményes beazonosítás szerepel. (A „több mint” jelleg miatt ezek minimumértékek; alsó becsléssel számolva az eredményességi arány 2024. II. félévben legalább ~53%, 2025. I. félévben legalább ~57%.)

A két adatsor összevetése jól mutatja, hogy ezek érdemben kiegészítik egymást: a 2024. július–decemberi 1352-es adat jól mutatja a szabálysértési ág gyors megerősödését a kiterjesztést követően, míg a rendőrségi összesítés a kezdeményezések és az eredményes találatok arányát teszi láthatóvá. A statisztikai következtetések szempontjából azonban fontos rögzíteni, hogy a különböző kimutatások eltérő módszertant (szűrést, definíciót, időmetszetet) követhetnek, ezért a dolgozatban célszerű feltüntetni, hogy mely számok milyen adatforrásból és milyen célú összesítésből származnak.

Mit jelentett a 2025-ös kiterjesztés a gyakorlatban

A 2024-es jogszabályi lépcső – amely az elzárással fenyegetett szabálysértések körét vonta be – még viszonylag jól körülhatárolt ügycsoportot érintett. Ezekben az esetekben a jogalkotói megközelítés a szükségesség és arányosság szempontjából könnyebben igazolható volt, hiszen a kiszabható jogkövetkezmények súlyosabbak. A 2025-ös kiterjesztés ezzel szemben már azt eredményezte, hogy az arcképelemzés elvileg kisebb súlyú szabálysértések esetében is alkalmazhatóvá vált. Ez a változás nemcsak az ügyforgalom növekedését vetíti előre, hanem az intézményi kockázatkezelés szempontjából is új helyzetet teremt: ugyanazt az eszközt eltérő társadalmi és alapjogi környezetben kezdik el használni.

A gyakorlati működés felől nézve a kiterjesztésnek egy kevésbé látványos, ugyanakkor rendkívül jelentős „közigazgatási” dimenziója is van. Amennyiben az arcképlelemzés a szabálysértési előkészítő eljárásban bizonyítási eszközzé válik, úgy az a rendőrség és az eljáró hatóságok számára nem rendkívüli megoldásként, hanem a mindennapi eljárásrend részeként épülhet be. Ez rövid távon hozzájárulhat a felderítési hatékonyság növeléséhez – különösen tömegesen elkövetett, kamerával dokumentált jogsértések esetében –, középtávon azonban csak akkor maradhat fenntartható, ha világos belső kritériumok rögzítik, milyen esetekben indokolt az arcképlelemzés alkalmazása, és mikor nem.

Garanciák és a szakértői szerep jelentősége

A szabálysértési alkalmazás egyik legfontosabb jelenlegi „védőkorlátja” a szakértői közreműködés ténye. A rendszer szoftveres jelzése önmagában nem jelent azonosítást: a több szereplős kontrollmechanizmus – két egymástól független elemző és egy további ellenőrzési szint – eleve csökkenti annak kockázatát, hogy egy automatizmus „vakon”, emberi mérlegelés nélkül váljon döntéssé. Ez a garanciarendszer ugyanakkor csak akkor maradhat hosszú távon is védhető, ha az igénybevétel tömegesedése nem gyengíti el a szakértői kontroll tényleges működését, vagyis, ha a kapacitás, a minőségbiztosítás és az auditálhatóság képes lépést tartani a növekvő volumennel.

A fejezet elején bemutatott empirikus tapasztalatok ezen a ponton is visszaigazolódnak. A szabálysértési kör kiterjesztésével párhuzamosan különösen felértékelődik a világos szabályozási és felelősségi keret, a biztonságos technológiai környezet, valamint a minőségbiztosítás és a megfelelő szakmai kompetencia szerepe. Ezek hiányában az arcképlelemzés könnyen pusztán „technikai rutinná” alakulhat, miközben a jogi és társadalmi következményeket a rendszer már csak utólag, korrekciós jelleggel próbálja kezelni.

Összegző megállapítások

A szabálysértési terület különösen jól érzékelteti az MI-jellegű (vagy MI-hatású) rendszerek rendészeti bevezetésének alapvető dilemmáját. Miközben a technológia egyre könnyebben hozzáférhetővé válik, és használata mindennapibbá lesz, ezzel párhuzamosan folyamatosan erősíteni kellene a jogállami garanciákat is. A 2024–2025-ös kiterjesztés nyomán a hazai gyakorlat már nem pusztán elméleti lehetőségként jelenik meg, hanem statisztikailag is kimutatható, növekvő intézményi gyakorlatként.

A kérdőíves és belső adatok alapján egyértelműen látható, hogy ebben a folyamatban továbbra is meghatározó szerepe van a szakértői közreműködésnek.

Az arcképlelemzés nem önálló döntéshozó eszközként működik, hanem olyan döntés-előkészítő mechanizmusként, amelyben a humán értékelés és a többlépcsős ellenőrzés biztosítja az eljárás szakmai és jogi legitimációját. A következő fejezet szempontjából ebből az következik, hogy a szabálysértési alkalmazás hosszabb távon csak akkor maradhat társadalmilag és jogilag is stabil, ha az igénybevétel küszöbrendszere, az auditálás és a képzési-kompetencia háttér képes együtt növekedni a rendszer használatának volumenével.

Javasolt szabályozási és eljárási modell az MI felelős rendészeti alkalmazására

A fentiekben részletesen áttekintésre kerültek a mesterséges intelligencia bűnmegelőzési szerepének technológiai, jogi, nemzetközi és hazai aspektusai. A tanulmány zárásaként egy olyan modellkonceptiót vázlok fel, amely irányt mutathat a magyar jogalkotóknak és rendészeti szervezeteknek az MI eszközök felelős, jogszerű és hatékony integrációjához. Fontos egy olyan egysúlyi keret kialakítása, amely egyaránt szolgálja a közbiztonság növelését és az alapvető jogok szilárd védelmét.

Jogszabályi keretek konszolidációja és harmonizációja

- Javasolt egy külön jogi keret létrehozása – akár az alaptörvény erejű Rtv. (rendőrségi törvény) kiegészítéseként, akár önálló törvény formájában –, amely meghatározza a „magas kockázatú MI-rendszerek” fogalmát a rendőrségen belül, és előírja alkalmazásuk feltételeit. Ez a szabályozás tartalmazhatná például a kockázatértékelést, dokumentációs kötelezettséget, humán felügyeletet és tesztelési előírásokat, amelyek az EU AI Act (2024) általános rendelkezéseiből következnek. Emellett biztosítani kell, hogy a rendőrség csak olyan MI-eszközt szerezzen be, amely megfelelősségi tanúsítással (pl. CE-jelöléssel) rendelkezik, vagy ha saját fejlesztésű, akkor belső megfelelőség-értékelés előzze meg a használatát.
- Bírói kontroll és jogorvoslati mechanizmusok: egyes MI-alapú beavatkozások – különösen a valós idejű biometrikus megfigyelés – esetén indokolt az előzetes bírói engedély intézményének bevezetése, hasonlóan a titkos információgyűjtésre vonatkozó szabályokhoz. Ez azt biztosítja, hogy a szükségesség és arányosság elvei érvényesüljenek, és a jogalkalmazók számára világos felülvizsgálati lehetőségek álljanak rendelkezésre.

Hasonlóképp, ha egy prediktív algoritmus valakit „kockázatosnak” minősít, az ilyen jelzések kihatással lehetnek hatósági intézkedésekre, ezért jogorvoslati lehetőségeket kell biztosítani, amelyekben a döntéshozatal nem kizárólag szoftveres eredményre épül, hanem emberi mérlegelés is történik.

- A rendészeti MI-alkalmazások is alá tartoznak a személyes adatok kezelésére vonatkozó általános elveknek: célhoz kötöttség, adattakarékosság, időbeli korlátozás, valamint privacy by design. Például olyan mechanizmusokat kell előírni, amelyek biztosítják, hogy a nem releváns – vagy már nem indokolt – biometrikus adatok ne maradjanak hosszabb ideig nyilvántartásban, és technikai szinten is minimalizálják a személyazonosító adatok felesleges tárolását. Az uniós AI Act (2024) mellett az adatvédelmi szabályok megerősítése hazai szinten további garanciákat adhat az érintettek jogainak védelmére, beleértve a tájékoztatási, törlési és helyesbítési jogokat.

Intézményi garanciák és felügyelet

- A felelős rendészeti MI-használat egyik kulcskérdése, hogy világosan meghatározott intézményi keretek között történjen az ellenőrzés és az elszámoltathatóság. A technológiai eszközök önmagukban nem képesek garantálni a jogszerűséget és az arányosságot: ehhez stabil, működőképes felügyeleti struktúrára van szükség. Az AI Act (2024) végrehajtása nyomán Magyarországon is formálódóban van az MI-felügyeleti intézményrendszer. Ennek részeként folyamatban van a Magyar Mesterséges Intelligencia Hatóság létrehozása, amely várhatóan központi szerepet kap a magas kockázatú rendszerek ellenőrzésében, regisztrációjában és felügyeletében. A rendészeti MI-alkalmazások esetében ezért indokolt, hogy a jövőben ez a hatóság – a NAIH-al együttműködésben – érdemi ellenőrzési jogosítványokkal rendelkezzen.
- Nemzeti Felügyeleti Hatóság kijelölése: a felügyeleti rendszer egyik pillérét továbbra is a NAIH jelentheti, különösen az adatkezelési és alapjogi megfelelés területén. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy az új vagy jelentősen módosított rendészeti MI-rendszerek bevezetését megelőzően kötelező hatásvizsgálatot és adatvédelmi elemzést kell lefolytatni, amelyhez hatósági jóváhagyás is kapcsolódhat.

Emellett indokolt, hogy a felügyeleti szervek rendszeres és eseti ellenőrzéseket is folytathassanak a működés, a naplózás és az adatkezelési gyakorlat tekintetében.

Az intézményi garanciák másik fontos eleme egy belső, szakmai-etikai kontrollmechanizmus megerősítése. A Belügyminisztérium keretein belül célszerű egy állandó, több szakterületet képviselő MI-etikai és szakmai testület működtetése, amelyben jogászok, informatikusok, rendészeti szakemberek és külső szakértők egyaránt részt vesznek. Ez a testület nem csupán véleményező fórumként működhetne, hanem aktívan részt vehetne az új technológiák előzetes értékelésében, pilotprojektek felügyeletében, valamint a nemzetközi tapasztalatok beépítésében is.

- Belső protokollok és felelősségi lánc: fontos, hogy a rendőrség szervezeti szinten is lefedtesse: ki felel az MI döntésekért. Javasolt, hogy minden MI-rendszerhez rendeljenek egy felelős emberi tisztviselőt (pl. az adott elemző osztály vezetőjét), aki monitorozza a rendszer outputját és döntéshozóként jóváhagyja vagy elutasítja azokat. Ez a gyakorlatban biztosítja a „human-in-the-loop” elvet. Az MI ne lehessen „gazdátlan”: mindig legyen felelőse, és ha az MI hibázik, a felelős vizsgálja ki, korrigálja a folyamatot. A protokoll írja elő, hogy a rendőr nem hivatkozhat kizárólag a gépre, indokolnia kell saját meggyőződését is. Például, ha egy prediktív térkép alapján küld több járőrt valahova, később értékelje, bevált-e a modell vagy sem.
- Naplózás és nyomonkövethetőség: minden MI-rendszer működését – amennyiben azt a jogszabály kéri – naplózni kell. Ideértve: milyen adatokat vitt be, mit adott ki, ki fért hozzá, milyen emberi beavatkozás történt. Ezek a logok szükség esetén független audit (pl. bíróság vagy felügyelet) által ellenőrizhetők legyenek. Például, ha valakit MI javaslatra tartóztattak le, utólag visszakéreshető legyen, mire alapozott a javaslat és ki hagyta jóvá. Ez egyrészt védi a polgárt (ha hiba történt, felfedezhető), másrészt védi a rendőrt (ha helyesen járt el, bizonyítható).

Összességében az intézményi felügyelet akkor tekinthető működőképesnek, ha több szinten is érvényesül: külső hatósági kontroll, belső szakmai-etikai ellenőrzés, egyértelmű vezetői felelősség és technikailag biztosított átláthatóság formájában. Csak ilyen többszintű rendszer képes hosszú távon garantálni, hogy a rendészeti MI-használat ne váljon öncélú technológiai gyakorlattá, hanem valóban jogállami keretek között maradjon.

Technológiai és adatbiztonsági feltételek

Az MI-rendszereket úgy kell integrálni, hogy azok minimálisra csökkentsék a jogsérelem kockázatát. Ennek érdekében:

- Beépített adatvédelem és anonymizálás: alapvető elvárás, hogy az alkalmazott rendszerek ne kezeljenek több személyes adatot, mint amennyi a konkrét rendészeti cél eléréséhez feltétlenül szükséges. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy a megfigyelő vagy elemző rendszerek működését úgy kell kialakítani, hogy azok alapállapotban ne tároljanak tömegesen azonosítható képfelvételeket. Csak indokolt esetben induljon el az egyedi azonosítási folyamat. Egyes európai példák azt mutatják, hogy technikailag is megvalósítható az arcok automatikus kitarakása vagy anonimizálása, amely csak külön engedély birtokában oldható fel. Az ilyen megoldások alkalmazása hozzájárulhat ahhoz, hogy a biometrikus adatok kezelése valóban kivételes eszköz maradjon, és ne váljon rutinszerű adattárolássá.
- Adatminőség és reprezentativitás: különösen a prediktív és az arcfelismerő rendszereknél is gondoskodni kell arról, hogy a használt adatok ne legyenek torzítóak. Ehhez lehetőleg *független szakértők bevonásával* át kell tekinteni a tanító adatbázist. Pl. a bűnügyi adatokat meg lehet tisztítani bizonyos elfogultságoktól (ha mondjuk kiderül, hogy egyes kerületek túltreprzentáltak a statisztikában a fokozott ellenőrzések miatt, ezt figyelembe lehet venni a modellben). Az arcfelismerő rendszernél ellenőrizni, hogy a nyilvántartott arcképek minősége, változatossága megfelelő-e (ha pl. csak idős férfiak képe van meg, fiatal nőket nem jól ismer fel – akkor bővíteni vagy finomhangolni kell).
- Kiberbiztonság és felhasználás-biztonság: mivel ezek a rendszerek szenzitív adatokat kezelnek, erősíteni kell a védelmüket a kibertámadások ellen. Javasolt, hogy minden új MI-rendszert a NBSZ (Nemzeti Biztonsági Szakszolgálat) kiberbiztonsági auditnak vessen alá bevezetés előtt. Emellett a felhasználói jogosultságokat is szigorúan szabályozni kell: csak az férjen hozzá a nyers adatokhoz vagy a rendszer beállításaihoz, akinek feltétlen szükséges (need-to-know elv). Legyen belső szankciórendszer az illetéktelen MI-használatra (pl. ha valaki kíváncsiságból magáncélra futtat le valakit a rendszerben, az fegyelmi vétség legyen).

Képzés, tudatosság és társadalmi párbeszéd

A modell utolsó, de nem elhanyagolható eleme a humán faktor kezelése.

- Rendőrségi oktatás: be kell építeni a rendészeti képzésbe (tisztképzés, továbbképzés) az MI és adatvezérelt rendészet ismereteit. Ez magában foglalná az adott eszközök kezelésének gyakorlati oktatását, de a jogi-etikai háttér oktatását is. A cél, hogy minden rendőri felhasználó értse: az MI nem tévedhetetlen döntéshozó, csak egy segédeszköz, és tisztában legyen azzal is, milyen jogi határok között mozoghat. Legyenek belső irányelvek arra, hogyan ellenőrizzék másodlagosan az MI eredményeit.
- Szakszerű kommunikáció: fontos a rendőrség részéről a nyilvánosság felé is kommunikálni arról, milyen MI-eszközöket használnak és mire. A transzparencia erősíti a közbizalmat: ha a lakosság érti, hogy pl. a kamera nem a "megfigyelő állam" eszköze, hanem bűnözőket segít elkapni, de őt nem listázza ok nélkül, akkor nagyobb elfogadottság fogja övezi. Javasolt a rendszeres tájékoztatás, akár adatközlések (pl. évente jelentés: hány esetben használták az arcfelismerőt, mennyi bűnözőt fogtak el így). Ahol hibák történtek, azt tanulásként kommunikálják, mit változtattak, hogy ne fordulhasson elő. Ez a nyíltság hozzájárul, hogy a társadalom ne ellenséggént tekintsen a technológiára, hanem olyasmire, amit kontroll alatt tartanak.
- Civil kontroll és párbeszéd: érdemes bevonni civil szervezeteket, adatvédelmi és jogvédő szakembereket konzultatív módon. Például a javasolt Etikai Bizottságban is lehet helyük, de akár nyilvános fórumokat is lehet szervezni, ahol a rendőrség meghallgatja a lakosság vagy civil csoportok véleményét egy-egy újítás előtt. Például, ha a rendőrség drónokat akar bevezetni tömegmegfigyelésre, előtte tart egy szakmai vitát meghívott civilekkel, és esetleg integrálja a felvetéseiket (pl. tiltott területek kijelölése, adatmegőrzési idő csökkentése stb.). Ez a fajta *kooperatív szabályozás* csökkenti a későbbi konfliktusokat és peres ügyeket, mert már az elején figyelembe veszi a lehetséges aggályokat.

Folyamatos felülvizsgálat és alkalmazkodás

Végül a modellnek tartalmaznia kell a dinamizmust. Az MI-technológia gyorsan fejlődik, így a szabályozásnak is adaptívnak kell lennie. Javasolt, hogy a Belügyminisztérium készítsen évente egy *MI-rendészet értékelő jelentést*, ami összegzi a tapasztalatokat: mi működött, mi nem, milyen új eszköz jelent meg a piacon, kell-e módosítani a szabályokat. Ezt a jelentést terjesszék az Országgyűlés illetékes bizottsága elé is, biztosítva a törvényhozói felügyeletet. Ha pl. kiderül, hogy egy rendszer sorozatosan diszkriminatív eredményt ad, a jelentés javasolhatja a felfüggesztését vagy cseréjét. Az EU AI Board és Office ajánlásait is integrálni kell az ilyen felülvizsgálatokba, hiszen EU-s szinten is lesz tapasztalatcsere.

Konklúzió: a fenti javaslatcsomag megvalósítása révén Magyarország kialakíthat egy kiegyensúlyozott modellt a mesterséges intelligencia rendészeti alkalmazására. Az MI eszközök így valóban a közbiztonság szolgálatába állíthatók anélkül, hogy aláásnák a demokratikus értékeket és jogokat. A technológia nyújtotta előnyök – gyorsabb bűnfelderítés, hatékonyabb megelőzés – összeegyeztethetők a személyes szabadságjogokkal, ha a használatukat megfelelő jogi és etikai korlátok közé szorítjuk. A javasolt modell lényege épp ez: *fegyelmezett innováció* – a rendvédelem modernizálása úgy, hogy közben megtartjuk mindazt, ami a jogállami rendőrséget a polgárok szemében legitimé teszi (arányosság, átláthatóság, elszámoltathatóság). Ezzel teremthető meg az a bizalmi viszony, amely hosszú távon mind a közbiztonságot, mind a szabadságot erősíti.

Összegzés

A tanulmány elején feltett kérdésre – milyen szerepet tölthet be a mesterséges intelligencia a bűnmegelőzésben a 21. századi demokratikus jogállamban – vizsgálódásom egy árnyalt választ adott. Az MI technológiák, úgymint az arcfelismerő rendszerek, az intelligens megfigyelőkamerák és a prediktív algoritmusok, kétségtelenül új dimenziót nyitnak a bűnüldözésben. Képesek hatalmas adatmennyiséget feldolgozni, rejtett összefüggéseket feltárni és villámgyorsan reagálni olyan jelekre, amelyeket ember talán észre sem venne. A gyakorlati példák – Egyesült Királyság, Franciaország, USA, Kína – mutatják, hogy az MI eszközök hozzájárulhatnak veszélyes bűnelkövetők kézre kerítéséhez, terrorcselekmények megelőzéséhez vagy épp a rendőri erők optimális elosztásához. Ugyanakkor azt is megtanulhattuk a nemzetközi tapasztalatokból, hogy mindez csak akkor válik igazi sikertörténétté, ha

kordában tartjuk a technológiát. Fékezés nélkül az MI könnyen csúszhat át a polgárok magánszféráját teljesen felszámoló, disztópikus megfigyelőgépezetté – erre figyelmeztetnek a jogvédők és az EU új szabályai is. A kulcs az egyensúly: a demokratikus jogállamiság alapelveinek (joguralom, átláthatóság, alapjogok tisztelete) és a közbiztonsági érdekeknek kiegyensúlyozása.

Dolgozatom magyar vonatkozású elemzése azt tárta fel, hogy hazánkban e téren még számos teendő van. A jogi környezet jelenleg *ellentmondásos*: bizonyos új szabályok (pl. a 2025-ös biometrikus megfigyelési kiterjesztés) egyértelműen szembemennek az európai normákkal, ami nem csak jogi konfliktust szül, hanem a közbizalmat is aláássa. Ugyanakkor az is látszik, hogy a magyar rendvédelmi szervek érdeklődnek az MI iránt és kísérleti lépéseket már tettek is, de hiányzik a stabil keretrendszer és a társadalmi párbeszéd e lépések körül. Empirikus kutatásom rávilágított, hogy a rendőrségen belül is megfogalmazódott az igény a *szabályozott, felelős innovációra*. A legtöbben hatékonyságnövelő eszközöket látnak benne, nem pedig a polgári szabadságjogok elleni fegyvert – ezt a szemléletet érdemes támogatni és hivatalos normákba önteni.

A kidolgozott javaslatcsomag azt a modellt vázolta fel, amelyben a mesterséges intelligencia a jogállami korlátok tiszteletben tartásával válik a bűnmegelőzés integráns részévé. E modell pillérei – a koherens jogszabályi háttér, az intézményi felügyelet és átláthatóság, a technikai garanciák, valamint a képzés és társadalmi kontroll – együttesen biztosítják, hogy a technológia ne uralja, hanem szolgálja a társadalmat. Ha ezen elvek mentén haladunk, a mesterséges intelligencia nem ellensége, hanem támogatója lesz a rendőrségnek és a közösségeknek egyaránt. Segítségével *gyorsabb, proaktívabb és eredményesebb* bűnmegelőzés valósulhat meg – de mindez nem a jogállam rovására, hanem annak erősítésével, hiszen a hatékony rendvédelem is a közjó és az emberi jogok védelmének része.

Zárásként hangsúlyozni szükséges, hogy a technológia fejlődése nem áll meg, sőt, az elkövetkező években még újabb kihívásokkal szembesülhetünk (gondoljunk csak a deepfake videókra vagy a még fejlettebb tömeges megfigyelési eszközökre). Ezért a most megalkotandó kereteket is *folyamatosan értékelni és szükség szerint módosítani* kell. A jogállam rugalmassága abban áll, hogy képes reagálni az új jelenségekre anélkül, hogy feladná alapértékeit. A mesterséges intelligencia bűnmegelőzésben betöltött szerepéről szóló vizsgálódás eredményei azt igazolják: meg lehet és meg is kell találni azt a finom egyensúlyt, ahol az MI kihasználja mindazt a potenciált, amit a bűnözés elleni harcban nyújthat, ugyanakkor a jog korlátai között marad, tiszteletben tartva az emberi méltóságot és szabadságot.

Ez az egyensúly teszi lehetővé, hogy a mesterséges intelligencia valóban a 21. századi rendvédelem értékes és legitim eszközévé váljon, a társadalom bizalmát élvezve.

Irodalomjegyzék

Jogszabályok, uniós jogi aktusok és alapjogi dokumentumok

2024. évi XXV. törvény a belügyi ágazati feladatellátást támogató egyes törvények módosításáról.
<https://njt.hu/jogszabaly/2024-25-00-00.0> [Letöltve: 2026.01.06.].
2015. évi CLXXXVIII. törvény az arcképelemzési nyilvántartásról és az arcképelemző rendszerről.
<https://njt.hu/jogszabaly/2015-188-00-00> [Letöltve: 2026.01.06.].
2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról (Infotörvény).
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100112.tv> [Letöltve: 2025.11.15.].
1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről (Rtv.).
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99400034.tv> [Letöltve: 2025.11.15.].
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete (2024) a mesterséges intelligenciáról (AI Act). Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 168. 113. cikk (5)–(6) bekezdés.
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete (2024) a mesterséges intelligenciáról (AI Act). Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 168. 113. cikk.
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete (2024) a mesterséges intelligenciáról (AI Act). Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 168. 4., 5., 52–53. és 113. cikk.
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete (2024) a mesterséges intelligenciáról (AI Act). Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 168. 64–66. cikk.
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete (2024) a mesterséges intelligenciáról (AI Act). Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 168. 67–68. cikk.
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete (2024) a mesterséges intelligenciáról (AI Act). Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 168. 70–74. cikk.
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete (2024) a mesterséges intelligenciáról (AI Act). Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 168. pp. 17–21.
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401689 [Letöltve: 2025.09.20.].
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1689 rendelete (2024) a mesterséges intelligenciáról. Az Európai Unió Hivatalos Lapja, L 168.
https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=OJ:L_202401689 [Letöltve: 2025.09.20.].
- Az Európai Parlament és a Tanács 2000/43/EK irányelve (2000).
- Az Európai Parlament és a Tanács 2000/78/EK irányelve (2000).
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016) General Data Protection Regulation – GDPR, különösen 5. cikk, 6. cikk és 9. cikk.
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete (2016) General Data Protection Regulation – GDPR, különösen 51–59. cikk.
- Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/680 irányelve (2016) Law Enforcement Directive – LED, különösen 4. cikk és 8–10. cikk.
- Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2012/C 326/02) 7–8. cikk – A magán- és a családi élet tiszteletben tartása; A személyes adatok védelme.
- Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2012) 12. cikk – Gyülekezési és egyesülési szabadság.
- Az Európai Unió Alapjogi Chartája (2012) 47. cikk – Hatékony jogorvoslathoz való jog.
- France (2023) Loi n° 2023-380 du 19 mai 2023 relative aux jeux Olympiques et Paralympiques de 2024 et portant diverses autres dispositions.
<https://www.legifrance.gouv.fr/eli/loi/2023/5/19/2023-380/jo/texte> [Letöltve: 2026.04.29.].
- France (1978) Loi n° 78-17 du 6 janvier 1978 relative à l'informatique, aux fichiers et aux libertés.
<https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000000886460/> [Letöltve: 2026.04.29.].
- Magyarország 2015. évi CLXXXVIII. törvény az arcképelemzési nyilvántartásról és az arcképelemző rendszerről.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1500188.tv> [Letöltve: 2025.11.15.].
- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) VI. cikk.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv> [Letöltve: 2025.11.15.].
- United Kingdom (2018) Data Protection Act 2018.
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2018/12/contents> [Letöltve: 2026.04.29.].

United Kingdom (1998) Human Rights Act 1998.
<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/42/contents> [Letöltve: 2026.04.29.].

Bíróági döntések

Bridges, R. v South Wales Police (2020) EWCA Civ 1058.
 England and Wales Court of Appeal.
<https://www.bailii.org/ew/cases/EWCA/Civ/2020/1058.html> [Letöltve: 2025.10.13.].

Court of Appeal (England and Wales) (2020) R (Bridges) v Chief Constable of South Wales Police and others [2020] EWCA Civ 1058.
<https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2020/08/R-Bridges-v-CC-South-Wales-ors-Judgment.pdf> [Letöltve: 2026.04.29.].

Hatósági, kormányzati és intézményi dokumentumok

Council of Europe (2019) Guidelines on Artificial Intelligence and Data Protection. Strasbourg.
<https://rm.coe.int/guidelines-on-artificial-intelligence-and-data-protection/16809f9d8> [Letöltve: 2025.09.20.].

European Commission (2025) Regulatory Framework for Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act).
<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/regulatory-framework-ai> [Letöltve: 2025.09.14.].

European Commission – High-Level Expert Group on Artificial Intelligence (2019) Ethics Guidelines for Trustworthy Artificial Intelligence. Brussels.
<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/library/ethics-guidelines-trustworthy-ai> [Letöltve: 2025.09.20.].

European Parliament (2025) Regulation on Artificial Intelligence (AI Act) – Legislative Process. Legislative Train.
<https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-europe-fit-for-the-digital-age/file-regulation-on-artificial-intelligence> [Letöltve: 2025.10.05.].

European Parliament (2020) Artificial Intelligence in Law Enforcement: Impact on Fundamental Rights. European Parliamentary Research Service, Brussels.

French Government (n.d.) Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL).
<https://www.info.gouv.fr/organisation/commission-nationale-de-l-informatique-et-des-libertes-cnil> [Letöltve: 2026.04.29.].

His Majesty's Inspectorate of Constabulary and Fire & Rescue Services (2017) PEEL: Police effectiveness 2016: An inspection of Kent Police.
<https://assets-hmicfrs.justiceinspectorates.gov.uk/uploads/peel-police-effectiveness-2016-kent.pdf> [Letöltve: 2026.04.29.].

Information Commissioner's Office (2021) The use of live facial recognition technology in public places. 2021, June 18.
<https://ico.org.uk/media2/migrated/2619985/ico-opinion-the-use-of-lfr-in-public-places-20210618.pdf> [Letöltve: 2026.04.29.].

Metropolitan Police Service (2024) Live facial recognition: Data Protection Impact Assessment (DPIA2).
<https://www.met.police.uk/SysSiteAssets/media/downloads/force-content/met/advice/lfr/impact-assessments/lfr-dpia2.pdf> [Letöltve: 2026.04.29.].

Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság (2025) Hivatalos honlap.
<https://www.naih.hu> [Letöltve: 2025.09.20.].

Nemzeti Szakértői és Kutató Központ (2024) Az Állóképes Arckép Azonosító Rendszer (ÁAAR) működése, szervezeti és eljárási keretei. ORFK belső szakmai segédlet.

Országgyűlési képviselők (2025) T/11201. számú törvényjavaslat a gyülekezési jogról szóló 2018. évi LV. törvény módosításáról. Budapest, 2025. március 17.
<https://www.parlament.hu/irom42/11201/11201.pdf> [Letöltve: 2025.09.14.].

UK Home Office (2023) Police Urged to Double AI-Enabled Facial Recognition Searches.
<https://www.gov.uk/government/news/police-urged-to-double-ai-enabled-facial-recognition-searches> [Letöltve: 2025.10.13.].

UK Home Office (2025) Public attitudes to police use of facial recognition technology.
<https://www.gov.uk/government/publications/public-attitudes-to-police-use-of-facial-recognition-technology> [Letöltve: 2026.04.29.].

Szakirodalom, tanulmányok és jelentések

AI Now Institute (2019) *Discriminating Systems: Gender, Race, and Power in AI*. New York University, New York, 2019.
<https://ainowinstitute.org/wp-content/uploads/2023/04/discriminating-systems.pdf> [Letöltve: 2025.10.27.].

- Babuta, A. (2020) *Algorithmic Policing: The Risk of Driving Law Enforcement by the Numbers*. London, Royal United Services Institute for Defence and Security Studies.
https://static.rusi.org/rusi_pub_i65_2020_01_algorithmic_policing_babuta_final_web_copy.pdf
 [Letöltve: 2025.10.13.].
- Big Brother Watch (2018) Face Off: Az arcfelismerés törvénytelen növekedése az Egyesült Királyság rendőrségében.
<https://bigbrotherwatch.org.uk/wp-content/uploads/2018/05/Face-Off-final-digital-1.pdf> [Letöltve: 2026.04.29.].
- Braga, A. A.–Turchan, B. S.–Papachristos, A. V. (2019) Hot spots policing and crime reduction: An update of an ongoing systematic review and meta-analysis. *Journal of Experimental Criminology*, 15(3). pp. 289–311. doi: 10.1007/s11292-019-09372-3
<https://psycnet.apa.org/record/2019-52100-001>
 [Letöltve: 2026.05.07.].
- Buolamwini, J.–Gebru, T. (2018) Gender Shades: Intersectional Accuracy Disparities in Commercial Gender Classification. *Proceedings of Machine Learning Research*, Vol. 81. pp. 1–15.
<https://proceedings.mlr.press/v81/buolamwini18a/buolamwini18a.pdf> [Letöltve: 2025.09.20.].
- Cook, S. (2020) Beijing's Global Megaphone: The Expansion of Chinese Communist Party Media Influence Since 2017. Washington, Freedom House.
<https://freedomhouse.org/report/special-report/2020/beijings-global-megaphone> [Letöltve: 2025.11.12.].
- Crawford, K.–Calo, R.–Schultz, J.–Richardson, J. (2019) The Documentarian Gaze: Rethinking Surveillance Law in the Age of Big Data and Artificial Intelligence. *New York University Law Review*, Vol. 94.
<https://www.nyulawreview.org/wp-content/uploads/2019/04/NYULawReview-94-Richardson-Schultz-Crawford.pdf> [Letöltve: 2025.09.16.].
- Creemers, R. (2018) China's Social Credit System: An Evolving Practice of Control. *Iberchina*.
https://www.iberchina.org/files/2018/social_credit_china.pdf [Letöltve: 2025.11.12.].
- Freedom House (2019) Freedom in the World 2019: China.
<https://freedomhouse.org/country/china/freedom-world/2019> [Letöltve: 2026.04.29.].
- Garvie, C. (2019) Garbage in, garbage out: Face recognition on flawed data. *Georgetown Law Center on Privacy & Technology*, 2019, May 16.
<https://www.law.georgetown.edu/privacy-technology-center/publications/garbage-in-garbage-out-face-recognition-on-flawed-data/>
 [Letöltve: 2026.04.29.].
- Garvie, C.–Bedoya, A.–Frankle, J. (2016) The Perpetual Line-Up: Unregulated Police Face Recognition in America. Washington, *Georgetown Law Center on Privacy & Technology*.
<https://www.perpetuallineup.org/> [Letöltve: 2025.09.14.].
- Hinkle, C. (2020) The End of Anonymity – How Facial Recognition Technology Will Worsen Online Harassment. *Georgetown Journal of Gender and the Law*.
https://www.law.georgetown.edu/gender-journal/wp-content/uploads/sites/20/2020/09/Online-Article-3_Final-Draft_ch1263.pdf [Letöltve: 2025.11.04.].
- Human Rights Watch (2019) *China's Algorithms of Repression: Reverse Engineering a Xinjiang Police Mass Surveillance App*. New York, Human Rights Watch.
<https://www.hrw.org/report/2019/05/01/chinas-algorithms-repression/reverse-engineering-xinjiang-police-mass> [Letöltve: 2025.11.04.].
- Koula, A. (2024) *AI-Driven Mass Surveillance at 2024 Olympics: The Human Rights Issues and Recommendations*. Policy Report. Manchester, Manchester Metropolitan University.
<https://www.mmu.ac.uk/sites/default/files/2024-06/AI-driven%20Mass%20Surveillance%20at%202024%20Olympics%20-%20The%20Human%20Rights%20Issues%20and%20Recommendations.pdf> [Letöltve: 2025.09.14.].
- La Fors, K. (2021) Review of “Predict and Surveil: Data, Discretion, and the Future of Policing”. *Surveillance & Society*, 19(2). pp. 274–276.
https://www.researchgate.net/publication/354175774_Predict_and_surveil_Data_discretion_and_the_future_of_policing_by_Sarah_Brayne_A_review_by_Karina_La_Fors [Letöltve: 2025.10.27.].
- La Quadrature du Net (2025) PolPred – Prediktív rendészet Franciaországban: Elemzés és Aggályok. Paris, Queried Report.
<https://www.laquadrature.net/wp-content/uploads/sites/8/2025/05/polpred050525.pdf>
 [Letöltve: 2025.10.21.].

- Lum, K.–Isaac, W. (2016) To Predict and Serve? *Significance*, Vol. 13. No. 5. pp. 14–19. doi: 10.1111/j.1740-9713.2016.00960.x <https://rss.onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1740-9713.2016.00960.x> [Letöltve: 2025.09.16.].
- Marr, B. (2018) Artificial Intelligence in Practice: Examples Across Industries. *Journal of International Scientific Publications: Ecology & Safety*, Vol. 15. pp. 163–168. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC10898100/> [Letöltve: 2025.09.16.].
- Perry, W. L.–McInnis, B.–Price, C. C.–Smith, S. C.–Hollywood, J. S. (2013) *Predictive Policing: The Role of Crime Forecasting in Law Enforcement Operations*. Santa Monica, RAND Corporation. pp. 3–5. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RR233.html [Letöltve: 2025.09.16.].
- Qiang, X. (2019) *The Road to Digital Unfreedom: President Xi's Surveillance State*. Boise, Frank Church Institute, Boise State University. p. 45. <https://www.boisestate.edu/sps-frankchurchinstitute/wp-content/uploads/sites/128/2019/01/Road-to-Digital-Unfreedom.pdf> [Letöltve: 2025.11.04.].
- Richardson, R.–Schultz, J.–Crawford, K. (2019) Dirty Data, Bad Predictions: How Civil Rights Violations Impact Police Data, Predictive Policing Systems, and Justice. *New York City Law Review*. <https://www.nycds.org/wpcontent/uploads/2019/03/3/Dirty%20Data%20Bad%20Predictions.pdf> [Letöltve: 2025.09.16.].
- Saunders, J.–Hunt, P.–Hollywood, J. S. (2016) Predictions put into practice: A quasi-experimental evaluation of Chicago's predictive policing pilot. RAND Corporation. <https://www.nacdl.org/getattachment/9d276b57-0d3f-477a-90fb-5a00c003edff/rand-ssl-study.pdf> [Letöltve: 2026.04.29.].
- Welsh, B. C.–Farrington, D. P. (2009) Public area CCTV and crime prevention: An updated systematic review and meta-analysis. *Justice Quarterly*, 26(4), pp. 716–745. <https://doi.org/10.1080/07418820802506206>
- West, S. M.–Whittaker, M.–Crawford, K. (2019) *Discriminating Systems: Gender, Race, and Power in AI*. AI Now Institute, New York, New York University. <https://ainowinstitute.org/wp-content/uploads/2023/04/discriminatingystems.pdf> [Letöltve: 2025.10.27.].

Sajtó, hírportálok és online források

- 24.hu (2025) Kisebb szabálysértések esetében is használhatja a rendőrség az arcképfelismerő rendszert. 2025. 05. 15. <https://24.hu/belfold/2025/05/15/arcfelismero-rendszer-szabalysertes-orfk-utasitas-valtozas-hivatalos-ertesito/> [Letöltve: 2026.01.06.].
- American Friends Service Committee (2020) Santa Cruz Becomes First U.S. City to Ban Predictive Policing. *European Digital*. <https://afsc.org/newsroom/santa-cruz-becomes-first-us-city-ban-predictive-policing> [Letöltve: 2025.10.27.].
- Amnesty International (2023) France: Allowing Mass Surveillance at Olympics Undermines EU Efforts to Regulate AI. <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/03/france-allowing-mass-surveillance-at-olympics-undermines-eu-efforts-to-regulate-ai/> [Letöltve: 2025.10.15.].
- ArtificialIntelligenceAct.eu (2025) *What Is the EU AI Act?* <https://artificialintelligenceact.eu> [Letöltve: 2025.10.05.].
- Burgess, M. (2020) A British AI Tool to Predict Violent Crime Is Too Flawed to Use. *Wired*. <https://www.wired.com/story/a-british-ai-tool-to-predict-violent-crime-is-too-flawed-to-use/> [Letöltve: 2025.10.13.].
- Carpentier, A. (2024) How Algorithmic Video Surveillance Was Used during the Paris Olympics. *Le Monde*. https://www.lemonde.fr/en/france/article/2024/08/16/how-algorithmic-video-surveillance-was-used-during-the-paris-olympics_6716745_7.html [Letöltve: 2025.10.15.].
- Christakis, T.–Lodie, A. (2023) The French Supreme Administrative Court finds the use of facial recognition by law enforcement agencies to support criminal investigations “strictly necessary” and proportional. 2023, January 11. *AI-Regulation.com*. <https://ai-regulation.com/facial-recognition-law-enforcement-agencies/> [Letöltve: 2025.10.21.].
- Cuvelliez, C.–Quisquater, J.-J. (2024) La Police Prédictive à l'Épreuve du Crime Spectacle. *La Tribune*. <https://www.latribune.fr/idees/tribunes/opinion-la-police-predictive-a-l-epreuve-du-crime-spectacle-1025380.html> [Letöltve: 2025.10.21.].

- Deloitte (2025) Surveillance and Predictive Policing through AI. *Deloitte Insights*.
<https://www.deloitte.com/na/en/Industries/government-public/perspectives/urban-future-with-a-purpose/surveillance-and-predictive-policing-through-ai.html> [Letöltve: 2025.09.14.].
- Disclose (2023) The French national police is unlawfully using an Israeli facial recognition software.
<https://disclose.ngo/en/article/the-french-national-police-is-unlawfully-using-an-israeli-facial-recognition-software> [Letöltve: 2026.04.29.].
- E-gov Hírlevél (2025) Jön a magyar Mesterséges Intelligencia Hivatal.
<https://hirlevel.egov.hu/2025/06/22/jon-a-magyar-mesterseges-intelligencia-hivatal/> [Letöltve: 2025.10.05.].
- European Digital Rights (2020) Open letter: EDRi calls on IBM to clarify stance on facial recognition. 2020, June 25.
<https://edri.org/our-work/open-letter-edri-calls-on-ibm-to-clarify-stance-on-facial-recognition/> [Letöltve: 2025.11.04.].
- Faiola, A. (2023) Artificial Intelligence Is Powering a Revolution in Policing, at the Olympics and Beyond. *The Washington Post*.
<https://www.washingtonpost.com/world/2023/12/18/ai-france-olympics-security/> [Letöltve: 2025.09.14.].
- Feiner, L. (2020) Microsoft Says It Will Not Sell Facial Recognition Software to Police until There Is a Federal Law. *CNBC*. 2020. június 11.
<https://www.cnbc.com/2020/06/11/microsoft-says-will-not-sell-facial-recognition-software-to-police.html> [Letöltve: 2025.11.04.].
- Foley, T. (2023) Use of Facial Recognition Systems Leads to Sanctions in France. *Vital Law*.
<https://www.vitalaw.com/news/use-of-facial-recognition-systems-leads-to-sanctions-in-france/cspdoid7dc8a5fcbac4eaoa5aec5bf219c15b1#> [Letöltve: 2025.10.21.].
- France (2023) Allowing Mass Surveillance at Olympics Undermines EU Efforts to Regulate AI. *Amnesty International*.
<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2023/03/france-allowing-mass-surveillance-at-olympics-undermines-eu-efforts-to-regulate-ai/> [Letöltve: 2026.04.29.].
- Hill, K. (2020) Wrongfully accused by an algorithm. *The New York Times*. 2020, June 24.
<https://www.nytimes.com/2020/06/24/technology/facial-recognition-arrest.html> [Letöltve: 2026.04.29.].
- Horák, R. (2025) Hungary's Facial Recognition Plan Lands It on an EU Watchlist. *Politico*. 2025. 04. 30.
<https://www.politico.eu/article/hungary-eu-watchlist-facial-recognition-surveillance-lgbtq-pride/> [Letöltve: 2025.11.15.].
- ID Tech Wire (2023) Report Flags French Police's 'Illegal' Use of Facial Recognition.
<https://idtechwire.com/report-flags-french-polices-illegal-use-of-facial-recognition/> [Letöltve: 2025.10.21.].
- Jogászvilág (2025) Részben hatályba lépett a „Pride” törvény. 2025. 03. 20.
<https://jogaszvilag.hu/szakma/reszben-hatalyba-lepett-a-pride-torveny/> [Letöltve: 2025.11.15.].
- Jun, G.–Xiaomin, Z. (2024) AI Police Improve Rate of Solving Crime. *China Daily Global*. 2024. október 23.
<http://global.chinadaily.com.cn/a/202410/23/WS6718580ca310f1265a1c9146.html> [Letöltve: 2025.11.12.].
- Laanstra-Corn, A.–Sewell, T. (2024) Algorithmic Surveillance Takes the Stage at the Paris Olympics. *Lawfare*.
<https://www.lawfaremedia.org/article/algorithmic-surveillance-takes-the-stage-at-the-paris-olympics> [Letöltve: 2025.10.15.].
- Lohr, S. (2020) Facial Recognition Leads to Misidentifications and Wrongful Arrests. *The New York Times*. 2020. június 24.
<https://www.nytimes.com/2020/06/24/technology/facial-recognition-arrest.html> [Letöltve: 2025.11.04.].
- McConvey, J. R. (2023) French Police May Have Been Unlawfully Using Facial Recognition since 2015. *BiometricUpdate*.
<https://www.biometricupdate.com/202311/french-police-may-have-been-unlawfully-using-facial-recognition-since-2015> [Letöltve: 2025.10.21.].
- Mozur, P. (2017) China uses facial recognition to identify wanted suspects at beer festival. *The Guardian*. 2017, September 1.
<https://www.theguardian.com/world/2017/sep/01/facial-recognition-china-beer-festival> [Letöltve: 2026.04.29.].
- Pailliez, C. (2022) French Court Sentences Eight on Trial over 2016 Truck Attack in Nice. *Reuters*.
<https://www.reuters.com/world/europe/french-court-sentences-eight-trial-over-2016-truck-attack-nice-2022-12-13/> [Letöltve: 2025.09.14.].
- Rainie, L.–Funk, C.–Anderson, M.–Tyson, A. (2022) Public more likely to see facial recognition use by police as good, rather than bad for society. *Pew Research Center*. 2022, March 17.
<https://www.pewresearch.org/internet/2022/03/17/public-more-likely-to-see-facial-recognition-use-by-police-as-good-rather-than-bad-for-society/> [Letöltve: 2025.11.04.].

- Rescan, M.–Berdah, A. (2024) How Algorithmic Video Surveillance Was Used during the Paris Olympics. *Le Monde*.
https://www.lemonde.fr/en/france/article/2024/08/16/how-algorithmic-video-surveillance-was-used-during-the-paris-olympics_6716745_7.html [Letöltve: 2025.09.14.].
- Sankin, A.–Mattu, S. (2023) Predictive Policing Software Is Terrible at Predicting Crimes. *The Markup*.
<https://themarkup.org/prediction-bias/2023/10/02/predictive-policing-software-terrible-at-predicting-crimes> [Letöltve: 2025.10.27.].
- Sixth Tone (2017) Face recognition spots wanted suspects at Qingdao beer festival. 2017, August 28.
<https://www.sixthtone.com/news/1000773/face-recognition-spots-wanted-suspects-at-qingdao-beer-festival> [Letöltve: 2026.04.29.].
- Sly, L. (2023) France's Security Tech Gamble: Artificial Intelligence and Olympics Surveillance. *The Washington Post*.
<https://www.washingtonpost.com/world/2023/12/18/ai-france-olympics-security/> [Letöltve: 2025.09.14.].
- Stone, L. (2020) UK Police Scrap AI Prototype Designed to Predict Serious Violence. *AI Business*.
<https://aibusiness.com/responsible-ai/uk-police-scrap-ai-prototype-designed-to-predict-serious-violence> [Letöltve: 2025.10.13.].
- The Policing Project (2024) How Policing Agencies Use Artificial Intelligence.
<https://www.policingproject.org/ai-explained-articles/2024/9/6/how-policing-agencies-use-ai> [Letöltve: 2025.09.14.].
- Thomson Reuters Legal (2025) Predictive Policing: Navigating the Challenges.
<https://legal.thomsonreuters.com/blog/predictive-policing-navigating-the-challenges> [Letöltve: 2025.09.16.].
- Társaság a Szabadságjogokért (2025) Magyarország új biometrikus megfigyelési törvényei sértik az Európai Unió mesterséges intelligencia rendeletét.
<https://tasz.hu/cikkek/magyarorszag-uj-biometrikus-megfigyelesi-torvenyei-sertik-az-eu-mestersegesintelligencia-rendeletet/> [Letöltve: 2025.09.14.].
- Wong, J. C. (2021) LAPD's Predictive Policing Systems Face Overhaul amid Surveillance Reform Push. *The Guardian*.
<https://www.theguardian.com/us-news/2021/nov/07/lapd-predictive-policing-surveillance-reform> [Letöltve: 2025.09.16.].
- Zsíros, S. (2025) Exclusive: Hungary's Gay Pride Surveillance Would Breach the EU's AI Act, Says Leading MEP. *Euronews*.

Tolmácsolás az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóságon: terepkutatás

Interpreting Practices at the Hungarian National Directorate-General for
Aliens Policing: A Field Study

DOI: [HTTPS://DOI.ORG/10.53793/RV.2026.3.6](https://doi.org/10.53793/RV.2026.3.6)

Absztrakt

A kutatás célja az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság (a továbbiakban: OIF) eljárásainak keretében történő menekültügyi tolmácsolás gyakorlatának feltárása volt. A téma hátterét az a probléma adta, hogy Magyarországon a közösségi és hatósági tolmácsolás intézményes, illetve jogi keretei hiányosak. Az adatgyűjtés kvalitatív eszközökkel történt: a kutató saját tolmácsolási tapasztalatát introspekciós naplókban rögzítette; ügyiratok elemzésére és egy menekültügyi meghallgatás, valamint egy közigazgatási per tárgyalásának megfigyelésére is sor került; továbbá négy, félig strukturált interjú készült a hivatal munkatársaival. Az adatok alapján a menekültügyi tolmács szerepe túlmutat a pusztán nyelvi közvetítésen. Erre tekintettel a tolmácsok nyilvántartása és díjazása is felülvizsgálatra szorul. A tolmácsképzés számára ajánlott az eljárásjogi terminológia, a vallási és kulturális ismeretek, illetve a konfliktuskezelési kompetenciák hangsúlyosabb oktatása. Ehhez az OIF és a képzőintézmények együttműködése is javasolt.

KULCSSZAVAK: TEREPKUTATÁS, MENEKÜLTÜGYI TOLMÁCSOLÁS, KÖZÖSSÉGI TOLMÁCSOLÁS,
KÖZSZOLGÁLATI TOLMÁCSOLÁS, DIALÓGUSTOLMÁCSOLÁS

Abstract

The aim of the study was to explore the practice of asylum interpreting within the procedures of the National Directorate-General for Aliens Policing (OIF). The research was motivated by the fact that the institutional and legal frameworks for community and public service interpreting in Hungary are lacking. Data were collected using qualitative methods. The researcher documented his own interpreting experience through introspective journals, analyzed case files, observed both an asylum interview and a court hearing, and conducted four semi-structured interviews with staff members. The findings show that the role of the interpreter extends beyond mere linguistic mediation. Thus, both the registration system and the remuneration of interpreters require review. Interpreter training should focus more on legal terminology, religious and cultural knowledge, and conflict management skills. Cooperation between the OIF and interpreter training institutions is also recommended.

KEYWORDS: FIELD STUDY, ASYLUM INTERPRETING, COMMUNITY INTERPRETING, PUBLIC SERVICE
INTERPRETING, DIALOGUE INTERPRETING

¹ Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Nyelvtudományi Doktori Iskola, Fordítástudományi Doktori Program, hallgató; BM gyakornoki program 2025 résztvevője

Bevezetés

2024-ben az Európai Unió elfogadta az új migrációs és menekültügyi paktumot (URL1), amelynek egyik fő célja a tagállamok menekültügyi és migrációs politikájának egységesebb összehangolása. Ennek érdekében a paktum több olyan menekültügyi tárgyú szabályt, amelyet korábban irányelvek rendeztek, immár rendeleti formában szabályoz, így azok közvetlenül alkalmazandóvá váltak valamennyi tagállamban. A nemzetközi védelem iránti eljárási szabályokat tartalmazó 2024/1348. rendelet (Eljárási rendelet) 2026. június 12-től a tagállamokban kötelezővé teszi a menedékkérők személyes meghallgatása során vagy tolmács vagy kulturális közvetítő (*cultural mediator*) alkalmazását (URL2). Eszerint a kulturális közvetítő olyan szakember, aki elősegíti a kommunikációt (beleértve a tolmácsolást is) különböző nyelveket beszélő és eltérő kulturális háttérrel rendelkező személyek között. A tolmáchoz képest tehát szélesebb és összetettebb, a kulturális sajátosságok magyarázatát is magába foglaló kommunikációs szolgáltatást jelent. Azonban a kulturális mediátorok szerepe nincs a magyar jogrendszerben egyértelműen meghatározva és elismerve – ahogyan, mint látni fogjuk, a tolmácsoké is csak korlátozottan. A megfelelő szabályozás hiányában a menekültügyi válsághelyzetekben eljáró tolmácsokkal szemben támasztott elvárások, az általuk betöltött szerepek és a szükséges kompetenciák sem kérhetők számon egységesen, és így a nyelvi közvetítés minőségének és sikerességének garantálása sem lehetséges. Mivel az ukrajnai háború e sorok írásakor még folyamatban van, továbbá a globális migrációs tendenciákat is figyelembe véve – a 2025. évi adatok szerint az UNHCR több mint 42 millió menekültet (*refugee*), 67 millió belső menekültet (*internally displaced person*, IDP) és 8 millió menedékkérőt (*asylum-seeker*) tartott számon (URL3) – célszerű lenne felkészülni az ezzel járó kihívásokra, a (menekültügyi) tolmácsokra vonatkozó megfelelő szabályozás és képzések kialakításával (is). Magyarországon a bírósági vagy az üzleti tolmácsolásról ugyan több empirikus kutatás is született – például Eszenyi–Puklus 2026; Horváth 2017; Németh 2021; Puklus 2019 –, de kifejezetten a menekültügyi tolmácsokról eddig csak néhány esettanulmány áll rendelkezésre (Bakó 2026; Berencsi 1996; Horváth–Gabányi 2025; Müller 2017).

Erre tekintettel hiánypótlónak tekinthető a Belügyi Tudományos Tanács által kiírt kutatási gyakornoki program keretében 2025. szeptember és 2026. február között megvalósult terepkutatás az OIF Menedékjogi Osztályán (Budapest XI. ker. Budafoki út 60.), ahol hasonló empirikus kutatásra korábban nem került sor (1. sz. ábra). A kutatási módszertan és az eredmények ismertetése előtt szükséges néhány (menedék)jogi és tolmácsolástudományi (alap)fogalom ismertetése, a terjedelmi korlátokra tekintettel.

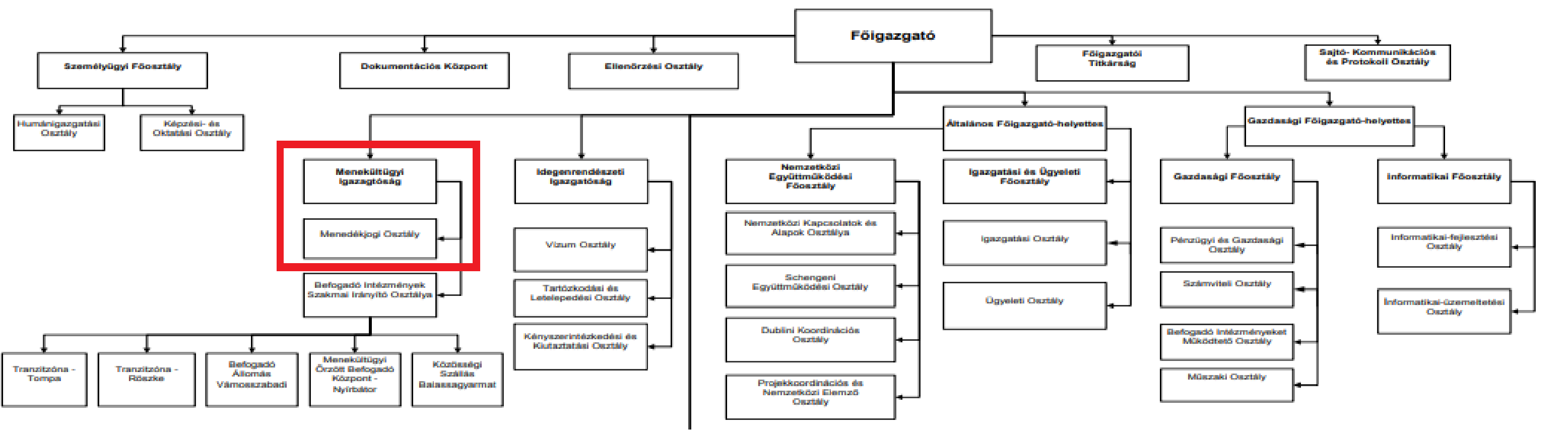
A menekültügyi tolmácsolás jogi háttere

A menekült fogalmának egyetemes meghatározását a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi Genfi Egyezmény és annak 1967-es Kiegészítő Jegyzőkönyve (URL5) tartalmazza (Magyarországon kihirdette az 1989. évi 15. törvényerejű rendelet, URL6). Az egyezmény 1. cikk (2) bekezdése szerint menekült az, aki *faji, vallási okok, nemzeti hovatartozása, illetve meghatározott társadalmi csoporthoz való tartozása, avagy politikai meggyőződése miatti üldözéstől való megalapozott félelme miatt az állampolgársága szerinti országon kívül tartózkodik, és nem tudja, vagy az üldözéstől való félelmében nem kívánja annak az országnak a védelmét igénybe venni; vagy aki állampolgársággal nem rendelkezve és korábbi szokásos tartózkodási helyén kívül tartózkodva ilyen események következtében nem tud, vagy az üldözéstől való félelmében nem akar oda visszatérni.*

Az egyezmény azonban nem határozta meg az üldözés vagy a megalapozott félelem fogalmát. Hiányosságaként róható fel, hogy a definíció a menekült személyében való fenyegetettségét helyezi a középpontba, így számos olyan helyzetre nem alkalmazható, amikor – például egy fegyveres konfliktus elől – tömegesen menekülnek az emberek egy másik ország területére. Éppen ezért regionális szintű szabályok is születtek, amelyek a védelemre szorulókat körét kitágították.

Ami a nyelvhasználat jogának nemzetközi szabályait illeti, a Genfi Egyezmény nem tartalmaz a menekültek elismerésére vonatkozó részletes eljárási szabályokat, így az egyezményben részes államok menekültügyi eljárásaiban használt nyelvre vagy tolmácsolásra sem találunk rendelkezéseket.

SZERVEZETI ÁBRA

1. sz. ábra: A kutatási gyakornoki program helye az OIF szervezetén belül
Forrás: Nemzeti Jogszabálytár (URL4), kiemelés a szerzőtől

Az Egyezmény és Jegyzőkönyve értelmezésében azonban segítséget jelent az UNHCR által készített Kézikönyv, amely címében a menekült státusz meghatározására szolgáló eljárásra és az azzal kapcsolatos követelményekre utal. Ez a *soft law* dokumentum már több ponton is utal a tolmácsolás igénybevételére, illetve a tolmácsolás minőségére is. A 192. (iv) pont a megfelelő kompetenciával bíró tolmács biztosítását az alapkövetelmények közé sorolja. A Kézikönyv legutóbbi, 2019-es kiadásában (URL7) 13 iránymutatás található, amelyek közül az elsőnek a 36. iii. pontja rendelkezik arról, hogy a kérelmezők választhatnak magukkal azonos nemű tisztviselőt, aki a meghallgatást vezeti, és azonos nemű tolmácsot is, továbbá női kérelmezők esetében ezt automatikusan biztosítani kell. Ezen felül a meghallgatást végző tisztviselőknek és a tolmácsoknak is tisztában kell lenniük a kulturális vagy vallási tényezők érzékeny jellegével. A 36. v. pont iránymutatása szerint a meghallgatást végző tiszt feladata a tolmács bemutatása, ideértve a tolmács szerepének ismertetését is. A 6. számú iránymutatás azt is kimondja, hogy a tisztnek tisztában kell lenniük azzal is, hogy a tolmács részéről negatív irányú elfogultság fordulhat elő a kérelmezővel szemben – akár azért, mert ugyanahhoz a valláshoz tartozik, akár azért, mert nem –, illetve azzal, hogy a kérelmezőben ilyen félelem is kialakulhat, ami hátrányosan befolyásolhatja az általa elmondottakat. Ezt a 9. iránymutatás 60. vi. pontja is megerősíti. A tolmácsoknak a vonatkozó szakkifejezéseket is jól kell ismerniük. A 9. iránymutatás 60. iv. pont szerint a tolmácsnak is tartózkodnia kell attól, hogy szóban vagy testbeszéddel bármilyen ítéletet fejezzon ki a kérelmezett szexuális irányultságával, nemi identitásával, szexuális viselkedésével vagy párkapcsolati preferenciáival kapcsolatban. Ezért az önismeret és az ilyen irányú szakképzés is ajánlott. A tolmácsolással kapcsolatban a magyar jogi szakirodalom is régóta kiemeli, hogy a tisztességes eljárás elvéből következik az eljárás alatt állók nyelvhasználatának tolmács és fordító útján történő biztosítása (Tóth 1994).

Európai, regionális szinten a téma szempontjából különösen két intézmény releváns: az Európai Unió és az Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB). Az EU Alapjogi Chartája (URL8) a 18. cikkben biztosítja – a Genfi Egyezménnyel összhangban – a menedékhez való jogot mint uniós alapjogot, továbbá a tisztességes eljáráshoz (47. cikk) és ügyintézéshez (41. cikk) való jogot. A hátrányos megkülönböztetés tilalma pedig a nyelv alapján történő diszkriminációra is vonatkozik, ld. 21. cikk (1) bek. A már említett új migrációs és menekültügyi paktum keretében született meg a 2024/1347. rendelet a harmadik országbeli állampolgárok és hontalan személyek nemzetközi védelemben részesülő személyként való elismerésére, a

menekültek vagy a kiegészítő védelemre (*subsidiary protection*) jogosult személyek egységes jogállására, valamint a nyújtott védelem tartalmára vonatkozó szabályokról (Kvalifikációs rendelet, URL9). A rendelet a menekült fogalmának genfi egyezményes definícióját lényegében átveszi, de pontosan rögzít olyan fogalmakat is, amelyeket a Genfi Egyezmény nem definiált, például – ahogy fentebb is láttuk – az üldöztetés fogalmát. A menekült státusz mellett nemzetközi védelemben részesülhet az is, aki az ún. kiegészítő védelmi jogállásra jogosult. A rendelet 3. cikkének 6. pontja szerint olyan harmadik országbeli állampolgár vagy hontalan személy, aki nem minősül menekültnek, de akivel kapcsolatban megalapozott okokból azt kell feltételezni, hogy származási országába, illetőleg hontalan személy esetében a korábbi szokásos tartózkodási helye szerinti országba való visszaküldése esetén [...] súlyos sérelem elszenvedése tényleges veszélyének volna kitéve, [...] és nem tudja, vagy az ilyen veszélytől való félelmében nem kívánja az említett ország védelmét igénybe venni.

Ezen kívül továbbra is hatályos a 2001/55/EK tanácsi irányelv a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek tömeges beáramlása esetén nyújtandó átmeneti védelem (*temporary protection*) minimumkövetelményeiről, valamint a tagállamok e személyek befogadása és a befogadás következményeinek viselése tekintetében tett erőfeszítései közötti egyensúly előmozdítására irányuló intézkedésekről (URL10). Az Európai Unió az átmeneti védelmet történetében először az ukrajnai háború elől menekülőkre alkalmazta, a Tanács 2022/382 végrehajtási határozata (URL11) értelmében.

A fentebb hivatkozott új Eljárási rendelet 8. cikk (3) bekezdése szerint közigazgatási eljárásokban a menedékkérő részére tolmácsot kell biztosítani, ha a megfelelő kommunikáció máshogyan nem megoldható. A személyes meghallgatás során a 13. cikk (5) bekezdése szerint olyan tolmácsot kell biztosítani, aki képes megfelelően kommunikálni a kérelmezővel és a meghallgatást végzővel is. Kulturális közvetítő jelenléte is biztosítható. Előnyben kell részesíteni azokat a tolmácsokat és kulturális közvetítőket, akik képzésben részesültek. A tagállamoknak a tolmácsokat és a kulturális közvetítőket – például egységes tájékoztató füzet vagy útmutató útján – a nemzetközi védelem iránti kérelmek értékeléséhez kapcsolódó alapvető fogalmakkal és terminológiával meg kell ismertetniük. A jogszabály szerint a kommunikációt a kérelmező által előnyben részesített nyelven kell folytatni, kivéve, ha van más olyan nyelv is, amelyet megért, és amelyen egyértelműen képes kommunikálni. A preambulum (21) bekezdése kimondja továbbá, amennyiben a kérelmező ezt kéri, és amennyiben lehetséges, a tolmácsoknak a kérelmező által preferált neműeknek kell lenniük.

Hangsúlyozandó, hogy ezek a szabályok rendeleti formát öltöttek, tehát közvetlenül alkalmazandók a tagállamokban.

A nyelvhasználat jogával kapcsolatban utalni kell még a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról szóló 2010/64/EU irányelvre (URL12), amelynek átültetésével kapcsolatban a tagállamoknak nagyobb mozgástere van a fent bemutatott rendeletekhez képest. Az irányelv 2. cikke biztosítja a tolmácsoláshoz való jogot a büntetőeljárás gyanúsítottjai, illetve vádlottjai részére, és azt a lehetőséget is, hogy panaszt telessenek, ha a tolmácsolás minősége nem elégséges a tisztességes eljárás védelméhez. A büntetőügyeken túlmutató jelentőségűnek is tekinthető 5. cikk alapján továbbá „a tagállamok törekednek arra, hogy létrehozzák a megfelelő képesítéssel rendelkező független fordítók és tolmácsok nyilvántartását vagy nyilvántartásait.” Magyarországon nincs ilyen országos nyilvántartás, ami rámutat az irányelvek formájában hozott uniós jogszabályok átültetésének problémáira.

Mivel Magyarország tagja az Emberi Jogok Európai Egyezményének (URL13) is (kihirdette az 1993. évi XXXI. törvény, URL14), ezért az EU-s menekültügyi joganyag mellett az Egyezmény értelmezéséért és betartatásáért is felelős Emberi Jogok Európai Bíróságának (EJEB) gyakorlatára szintén ki kell térni. Az Egyezmény 6. cikk 1. bekezdése biztosítja a tisztességes tárgyaláshoz való jogot. A 3. bekezdés e) pont alapján minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van arra, hogy ingyenes tolmács álljon rendelkezésére, ha nem érti vagy nem beszéli a tárgyaláson használt nyelvet. Igaz, hogy itt büntetőügyekről van szó, azonban témánk szempontjából releváns lehet például illegális/irreguláris határátlépésért büntetőeljárás alá vont személyek esetében is. Sonnevend–Bodnár (2021) felhívja a figyelmet arra, hogy az Egyezmény ezen pontja *nem határoz meg részletes kritériumokat a tolmács személyével kapcsolatban. A tolmácsot a hatóságok biztosítják, és az ő feladatuk ellenőrizni, hogy a tolmács hatékonyan és megfelelően ellátja-e feladatát. Amennyiben a hazai bíróságok nem vizsgálják meg a tolmács nem megfelelő működésével kapcsolatos állításokat, az felvetheti a 6. cikk 3. bekezdés e) pontjának sérelmét.*

Az EJEB esetjogára az Európai Unió Bírósága (EUB) is figyelemmel van. Például a C-564/19, ún. *IS*-ügy többek között a büntetőeljárás során igénybe vehető tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról szóló 2010/64/EU irányelv értelmezését érintette. Az *IS* ügyben az előzetes döntéshozatali eljárás keretében az EUB-hez forduló magyar bíró rámutatott, hogy nincs olyan szabályozás, amely lefektetné a büntetőeljárásban részt vevő fordító vagy tolmács kijelölésének feltételeit,

így kétséges, hogy a magyar szabályozás biztosítja-e az irányelvben foglalt jogokat. Döntésében az EUB rámutatott, hogy a tolmácsok és fordítók nyilvántartásának létrehozása nem kötelező, mivel az irányelv szövege szerint a tagállamok csak törekednek rá; azonban elvárás, hogy a tagállamok konkrét intézkedéseket fogadjanak el a tolmácsolás minőségének biztosítása érdekében (ld. az ítélet 110. pontját). A luxemburgi bíróság nem határozta meg pontosan, hogy milyen módon biztosítható a tolmácsolás megfelelő minősége, de anyagi, jogi és eljárási kötelezettséget is előírt: egyrészt a tolmácsolásnak megfelelő minőségűnek kell lennie ahhoz, hogy a gyanúsított vagy a vádlott az ellene felhozott vádat olyan mértékben megértse, hogy védekezést tudjon előterjeszteni, másrészt a büntetőeljárásban a tolmácsolás minőségét ellenőrizni kell. Az ítélet azonban nem teszi kötelezővé a hivatásos tolmácsok igénybevételét (Láncos–Hajas 2023).

A magyar Alaptörvény (URL15) XIV. cikk (4) bekezdése a menekült fogalmára vonatkozóan lényegében átveszi a Genfi Egyezmény definíciós elemeit, azonban tartalmaz egy olyan megszorítást is, amely nem felel meg az Európai Unió jogának, ahogy azt Európai Unió Bírósága is megállapította. A politikailag is tematizált konfliktus ismertetésére terjedelmi okokból itt nincs lehetőség.

A további státuszokat illetően a menedékjogról szóló 2007. évi LXXX. törvény (Met., URL16) 2. § d) pontja szerint az Európai Unió által bevezetett és fentebb ismertetett kiegészítő védelem magyarul az oltalmazott státusznak felel meg. A Met. 19. § a) pontja alapján pedig az uniós jog szerinti átmeneti védelem jogosultját Magyarország menedékesként ismeri el. A 25/A. § bevezet még egy terminust, amely az uniós jogban nincs *expressis verbis* megnevezve: ez a befogadott. Az UNHCR által angolul *tolerated status*-ként (URL17) fordított kategória lényegében a visszaküldés tilalma (*non-refoulement*) nemzetközi jogi elvének tükröződése a magyar jogban. Az említett terminusokat az alábbi, 2. sz. ábra tekinti át.

Státusz megnevezése		Főbb jogforrások
angolul	magyarul	
refugee	menekült	1951. évi Genfi Egyezmény és 1967-es Kiegészítő Jegyzőkönyv, EU Alapjogi Charta 18. cikk, EU 2024/1347. rendelet III.–IV. fejezet, Magyarország Alaptörvénye XIV. cikk
asylum-seeker	menedékkérő	
beneficiary of subsidiary protection	kiegészítő védelemben részesülő személy (oltalmazott)	EU 2024/1347. rendelet V.–VI. fejezet, 2007. évi LXXX. törvény IV. Fejezet
beneficiary of temporary protection	ideiglenes/átmeneti védelemben részesülő személy (menedékes)	2001/55/EK tanácsi irányelv, 2007. évi LXXX. törvény V. Fejezet
beneficiary of tolerated status	befogadott	1951. évi Genfi Egyezmény 33. cikk, Magyarország Alaptörvénye XIV. cikk, 2007. évi LXXX. törvény V/A. Fejezet, EU 2024/1347. rendelet 21. cikk

2. sz. ábra: A nemzetközi, az európai uniós és a magyar menekültügyben használt legfontosabb kategóriákra vonatkozó terminusok angol–magyar nyelvpárban

Forrás: Saját szerkesztés

A fenti, jogi terminusok mellett meg kell említeni, hogy a köznyelvben vagy a sajtóban/médiában használt kifejezésekhez képest Kende et al. (2014) szerint az irreguláris migráció kategóriáján belül a menekült olyan kényszervándornak tekinthető, aki országhatárt lépett át (szemben a belső menekültekkel, angolul: *internally displaced person, IDP*), tehát megkülönböztetendő az illegális (dokumentumok nélküli) külfölditől, mivel menekülni a nemzetközi jog szerint szabad, még ha a menekült megfelelő okmányok hiányában lépi is át a határt.

Az eljárás során történő nyelvhasználattal kapcsolatban a Met. 32/W. § (4) bekezdése azt mondja ki, hogy „ha az ügyfél vagy az eljárás egyéb résztvevője által használt idegen nyelvet az ügyintéző nem beszéli, tolmácsot kell alkalmazni, azzal, hogy a – 34. § (1) és (2) bekezdéseinek figyelembevételével – a fordítási és tolmácsolási költséget az ügyfél viseli és azt megelőlegezi.” A költségek viselése alól a menedékkérő mentesülhet, ugyanis a hivatkozott 34. § (2) bekezdése alapján a kérelem első alkalommal történő benyújtása esetén a menekültügyi hatósági és a bírósági eljárás tárgyi költségmentes. A (3) bekezdés szerint pedig az első eljárást követően az ügyfél személyes költségmentességben részesül, kivéve, ha a menekültügyi hatóság a személyes körülményeire tekintettel a felmerülő költségek megtérítéséről dönt. Mindez azt jelenti, hogy az említett feltételek fennállása esetén a hatóság – lényegében az állam – viseli a tolmácsolás költségeit is. A 36. § (1) bekezdés a

menekültügyi eljárásokban biztosítja, hogy az elismerést kérő szóban és írásban is használhatja az anyanyelvét vagy azt a nyelvet, amelyet megért. A (6)–(7) bekezdések szerint a menekültügyi hatóság tolmácsot kirendelő végzés nélkül is igénybe vehet a tolmáccsal kötött szerződés alapján. A tolmácsolási költséget (valamint a jeltolmácsolás költségeit) a menekültügyi hatóság viseli. A tolmácsot figyelmeztetni kell a hamis tolmácsolás következményeire is.

A Met. végrehajtásáról szóló 301/2007. (XI. 9.) Korm. rendelet (URL18) is tartalmaz a tolmácsokra, illetve a tolmácsolásra vonatkozó követelményeket. A rendelet 66. § (1) bekezdése szerint amennyiben az elismerés iránti kérelmet szóban terjesztik elő, és az elismerését kérő a magyar nyelvet nem beszéli, részére az anyanyelvén vagy az általa értett más nyelven beszélő tolmácsot a menekültügyi hatóság biztosítja. A tolmács igénybevételétől akkor lehet eltekinteni, ha a menekültügyi hatóság ügyintézője az elismerését kérő anyanyelvén vagy az általa értett más nyelven beszél, és az elismerését kérő a tolmács mellőzéséhez írásban hozzájárul. Az azonos nemű tolmács igénybevételére vonatkozó szabályozás itt is megjelenik: ha az eljárás lefolytatását nem akadályozza, az elismerését kérő kérelmére vele azonos nemű tolmácsot kell alkalmazni, illetve az ügyben az elismerését kérővel azonos nemű ügyintéző jár el a (2) bekezdés szerint. A (3) bekezdés kötelezővé teszi az azonos nemű ügyintéző kijelölését, ha az elismerését kérő arra hivatkozik, hogy az elismerés iránti kérelmét megalapozó üldöztetése során nemi

hovatarozásával összefüggő sérelem vagy megaláztatás érte. A tolmács elfogultságával, illetve elfogulatlanságával kapcsolatban fontos rendelkezés, hogy ha az az eljárás lefolytatását nem akadályozza, akkor a tolmács kiválasztásánál figyelembe kell venni az elismerését kérő és a tolmács származási országa, illetve kulturális háttere tekintetében felmerülő, a kérelmező által a menekültügyi hatóság részére jelzett esetleges ellentéteket. A (3a) bekezdésnek megfelelően már a tolmács és az ügyintéző vonatkozásában is kérheti az ügyfél, a nyilvántartott nemétől eltérő nemi identitására hivatkozva – és ha az eljárás lefolytatását nem akadályozza –, hogy az eljárás során az általa megjelölt nemű ügyintéző és tolmács működjön közre. Eljárásjogi biztosíték a 75. § (4) bekezdésében, hogy a meghallgatásról készült jegyzőkönyvnek tolmács igénybevétele esetén tartalmaznia kell a hamis tolmácsolás következményeire való figyelmeztetés megtörténtét, valamint annak tudomásulvételét.

Ezen a ponton érdemes röviden kitérni még a tolmácsok jogállására vonatkozó egyéb hazai jogszabályokra. Magyarországon a tolmácsok jogállására, képzésére, az etikai követelményekre, hivatalos névjegyzéken történő nyilvántartásukra vonatkozó szabályozás vagy elavult, vagy nem tükrözi a mindennapi gyakorlatot (Ugróczy 2024, Balogh–Eszenyi 2025). A szabályozás alapját ugyanis három negyvenéves, miniszteri szintű rendelet adja. A szakfordításról és tolmácsolásról szóló 24/1986. MT rendelet (URL19) hatálya alá tartoznak a munkaviszony keretében, illetve a munkaviszonyon kívül tolmácsolást végző személyek is. A rendelet szerint díjazás ellenében tolmácsolást az végezhet, aki tolmács képesítéssel rendelkezik (2. §). Azonban a gyakorlat sürgős helyzet vagy ritkán beszélt nyelvek esetében, valamint számos, a jogszabályban nem részletezett esetben megköveteli, hogy képesítés hiányában is igénybe vegyék az adott tolmácsot. A 24/1986. MT rendelet végrehajtására kiadott 7/1986. IM rendelet (URL20) 6. §-a a Magyar Közlönykiadó és Igazságügyi Fordítóközpont Zrt. (a továbbiakban: MKIFK) – amely az Országos Fordító és Fordításhitelesítő Iroda Zrt. és a Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó Kft. egyesülésével jött létre 2024-ben – feladatává teszi a budapesti székhelyű bíróságnál, ügyészségnél, valamint nyomozóhatóságnál a tolmácsolás ellátását. Ha az MKIFK-nek a szükséges nyelvben jártas tolmácsa nincs, továbbá a nem budapesti székhelyű bíróságnál a tolmácsolásra a bíróság illetékességi területén a szakigazgatási szervnél nyilvántartott tolmácsot kell kirendelni. Ha pedig az (1)–(2) bekezdés alapján sem biztosítható tolmács, akkor a tolmácsolás ellátására a szükséges nyelvben jártas más alkalmas személyt kell kirendelni. Ha a nem budapesti székhelyű bíróságnál a tolmácsolás szakképzett tolmács,

vagy más alkalmas személy kirendelésével nem biztosítható, az MKIFK bármely bíróságnál köteles a tolmácsolást ellátni. Balogh és Eszenyi (2025) rámutatnak, hogy a legtöbb esetben a tolmács képesítését azzal ellenőrzik, hogy kéri, mutassa be az azt igazoló oklevelet. Magyarországon ugyanis nem létezik olyan névjegyzék a hiteles (hivatásos) tolmácsokról, amelyet a rendőrség és a bíróságok használhatnának, bár egyes intézmények – így az OIF is – rendelkeznek (nem nyilvános) listákkal olyan szakemberekről, akiket szükség esetén felkérhetnek tolmácsolásra. Hozzá kell tenni, hogy bár Magyarországon valóban nincsen általános és közhiteles országos tolmácsjegyzék, a jelnyelvi tolmácsoknak van ilyen névjegyzéke, amelyet Budapest Főváros Kormányhivatala vezet a 370/2017. Kormányrendelet (URL21) alapján. A harmadik idevágó jogszabály a szakfordító és tolmácsképesítés megszerzésének feltételeiről szóló 7/1986. MM rendelet (URL22), amely háromféle tolmácsképesítés megszerzését szabályozza: tolmács, szaktolmács és konferenciatolmács. Látható, hogy a menekültügyekben eljáró tolmácsok *expressis verbis* nem képeznek külön kategóriát a tolmácsokra vonatkozó három említett rendeletben. Amennyiben azonban a menekültügyi eljárások átfedést mutatnak a bírósági/hatósági tolmácsolással, elmondható, hogy van erre vonatkozóan szabályozás. A hazai büntető, polgári és közigazgatási eljárásokban eljáró tolmácsokra vonatkozó szabályokra terjedelmi okokból nincs mód ennél részletesebben kitérni.

A menekültügyi tolmácsolás a tolmácsolástudományi szakirodalomban

Ami az idegenrendészeti, illetve menekültügyekben eljáró tolmácsok (angolul: *immigration, asylum and police interpreting, IAP*) tolmácsolástudományi tipológiáját illeti, a magyar és a nemzetközi szakirodalom – Bancroft et al. 2013; Barsky 1996; Beták 2022; Hale 2015; Horváth–Gabányi 2025; Inghilleri 2009; Jancsi 2003; Klaudy 2023; Lángos 2023; Mason 2009; Maryns 2015; Merlini 2015; Németh 2021; Pöchhacker 2004; Szabari 1999; Tipton–Furmanek 2016; Todorova 2020; Wadensjö 2009 – és a fent bemutatott jogszabályok, illetve egyéb jogi dokumentumok figyelembevételével a kutatás során a következő munkadefiníciót vettem alapul (amely egy korábbi kutatásomban kialakított definíció továbbfejlesztett változata, ld. Bakó 2026): a menekültügyi tolmácsolás a közösségi tolmácsolás egyik típusa, amelynek során a nemzetközi védelem különböző formáiban (menekült, oltalmazott, menedékes, befogadott státuszok) részesülő vagy azért folyamodó személyek részére történik a tolmácsolás különböző intézményi keretekben

(közigazgatási szerv, idegrendészeti hatóság, rendőrség, bíróság, egészségügyi intézmény, oktatási intézmény, menekülttábor stb.), önkéntesen (díjazás nélkül) vagy hivatalos minőségben (díj ellenében) eljáró, képzett, részképzéssel rendelkező vagy képzetlen tolmácsok, illetve kulturális közvetítők által, akár a felek együttes jelenlétében, akár anélkül (pl. távtolmácsolás, ami gyakori az OIF előtti eljárásokban is). A konkrét kutatásban az OIF-en értelemszerűen a hivatalos minőségben eljáró, fizetett tolmácsokról van szó.

Tekintettel arra, hogy a magyar szakirodalomban a közösségi tolmácsolás terminus jelent meg legkorábban (ld. Szabari 1999), ezt a kifejezést tartom alkalmasabbnak a menekültügyi tolmácsolás fogalmának kialakítására, nem vitatva, hogy a nemzetközi szakirodalomban is használt dialógustolmácsolás és közszolgálati tolmácsolás terminusok szintén használhatók a menekültügyi tolmácsolás leírásához. A Pöchhacker (2004) által felvázolt dimenziókat felhasználva a következők szerint osztályozhatók a feni fogalmi elemek: a menekültügyi tolmácsolás médiuma alapvetően a humán tolmács; a tolmácsolási helyzetek a közösségi tolmácsolás területeit fedik le; a tolmácsolási módok mindegyike előfordulhat, leggyakoribb azonban az összekötő (*liaison*) tolmácsolás (amikor jellemzően rövid, maximum néhány mondatos szakaszokat kell tolmácsolni); a szóba jöhető nyelvek/kultúrák köre rendkívül széles, ezért az adott kisebbségi nyelvet beszélő tolmács hiányában gyakran valamilyen *lingua franca* alkalmazandó; a diskurzus jellemzően dialogikus formát ölt; a résztvevők egyike a nemzetközi védelemben részesülő, vagy azért folyamodó személy, míg vele szemben leggyakrabban valamilyen intézmény képviselője áll; a tolmács vagy kulturális közvetítő rendelkezhet végzettséggel, de ez nem feltétlenül elvárás, különösen civil szervezetek részéről; a problémák pedig számos formában jelentkezhetnek (stressz, hatalmi viszonyok, szerepek, nemek, lojalitás, semlegesség stb.).

A fenti definíció kellően tág és rugalmas a további, empirikus kutatások céljaira, például a fent említett problémadimenziókba tartozó jelenségek vizsgálatában, vagy a Todorova (2020) által említett, a tolmács ingázását (*shuttle interpreting*) igénylő helyzetekben, továbbá az új, európai uniós rendeletekben megjelenő kulturális közvetítő is helyet kap a definícióban.

Az OIF-en végzett kutatás

A kutatás módszertana

A kutatás feltáró jellegű, kvalitatív, etnográfiai megközelítést alkalmazott, amelynek fő előnye, hogy lehetővé teszi az érintettek által elmondottak és a

tényleges tettek összehasonlítását (Dörnyei 2007). Az esettanulmány és az etnográfia egymáshoz közel álló módszerek, ez a jelen kutatásban is sokszor nehezen elhatárolható megközelítéseket jelentett. Az etnográfia alatt itt egy közösség (az OIF – és különösen a Menedékjogi Osztály – munkatársai, illetve a tolmácsok és az eljárások más résztvevői) viselkedésének közvetlen, holisztikus tanulmányozását értem, saját társadalmi és kommunikációs környezetében (azaz a terepen), hogy a társadalmi valóságot (identitás, szokásos szövegalkotási jellemzők és tágabb társadalmi kontextus) a résztvevők perspektíváján keresztül tárjuk fel. Az esettanulmány a vizsgált jelenséget (az esetet, például személyt, szöveget) szintén természetes, valós kontextusában tárja fel (például megfigyeléssel, interjúval). Napjainkra azonban az etnográfia kutatási módszer inkább egy módszertani megközelítéssé vált. Azért rokon az esettanulmánnyal, mert mindkettő holisztikus megközelítéssel dolgozik, az emberi viselkedést saját társadalmi kontextusában vizsgálja, és autentikus környezetben gyűjtött, információgazdag adatokra épít. Azonban az etnográfiai vizsgálatokban továbbra is meghatározó szerepet játszik a kutató részvétele és adott saját megélt tapasztalata, míg egy esettanulmányban a megbízhatóság, az érvényesség és az objektivitás a fő követelmények (Károly 2022). Hozzá kell tenni, hogy van olyan szerző, aki az esettanulmányt és az etnográfiai kutatást szinonimaként kezeli, de a leíró esettanulmány inkább egy konkrét esemény, és nem egy egész csoport kultúrájának leírását jelenti (Hale–Napier 2013). Ennyiben az OIF-nél végzett kutatás bizonyos részeinek (különösen a megfigyelt eseményeknek és az interjúknak) a feldolgozása esettanulmány formájában indokolt.

A jelentkezéskor benyújtott kutatási terv alapján három kutatási kérdésre kerestem a választ:

1. Milyen szerepeket töltenek be a menekültügyi tolmácsok az eljárásban?
2. Milyen kompetenciákkal rendelkeznek a menekültügyi tolmácsok (különösen az interkulturális, vallási ismereteket tekintve)?
3. Milyen elvárásai vannak a menekültügyi tolmácsokkal szemben a tolmácsolási esemény résztvevőinek?

Ezen a ponton utalni kell rá, hogy 2026. januárban instruktorváltás történt. Az instruktorokkal összesen 40 órányi konzultációra került sor. Az adatgyűjtés a trianguláció előnyeire tekintettel (Károly 2022) több kutatási eszköz igénybevételel történt:

1. saját tolmácsolási tapasztalataimnak az OIF-en tolmácsolt tíz eseményről készült kutatási naplóban történő rögzítése (ez az introspekció vagy retrospekció módszertani paradigmájába sorolható, ld. Károly 2022);

2. ügyiratok és jegyzőkönyvek elemzése a vizsgált közösség (az OIF – azon belül is a Menedékjogi Osztály – munkatársai, illetve a tolmácsok és az eljárások egyéb résztvevői) szokásos szövegalkotási jellemzőinek feltárására (Károly 2022);
3. egy közigazgatási per tárgyalásának megfigyelése;
4. egy tolmács által (arab nyelven) közvetített menekültügyi meghallgatás megfigyelése;
5. négy, félig strukturált interjú készítése a hivatal munkatársaival.

Ezek közül a 3–5. pontokban szereplő megfigyelések és interjúk feldolgozása, mint korábban utaltam rá, esettanulmány formájában indokolt. A fenti eszközökkel nyert adatok, illetve tapasztalatok alapján továbbá tájékoztató anyagok kerültek kidolgozásra az (első) instruktorkkal közösen. Ezek célja az ügyfelek, illetve a jogi képviselők tolmácsokkal való együttműködésének előmozdítása volt, azonban a vezetés a gyakorlatban történő felolvasásukat, alkalmazásukat nem engedélyezte. A jelen tanulmány végén mellékletként olvashatók (1. sz. Melléklet), és a jövőben talán hasznosíthatók lesznek az OIF, illetve a tolmácsok, az ügyfelek és a jogi képviselők számára.

További korlátot jelentett, hogy a megfigyelésekről és az interjúkról felvételt nem lehetett készíteni, így csak kézzel írt jegyzetek alapján volt mód az adatok rögzítésére és elemzésére. A bizalmas adatokhoz való hozzáférés a nemzetközi tapasztalatok alapján is nehézségekbe ütközik: Pöllabauer (2021) metakutatása 47 szerző 71 darab, IAP-val foglalkozó publikációjának bibliometriai áttekintése alapján megállapította, hogy közülük 40 publikáció primer empirikus adatokon alapult, és bár az interjúk rögzítésére vonatkozó engedély megszerzése nehézségekkel járt, sikerült azokat rögzíteni. Sajnos a jelen kutatás során ezt nem sikerült elérni, azonban így is sok információban gazdag, primer empirikus adat gyűlt össze. Ezen adatok elemzésével kapcsolatban Hale–Napier (2013) arra hívja fel a figyelmet, hogy a diskurzuselemzés nem hatékony, ha csak jegyzetek állnak rendelkezésre. Ezért az interjúk adatait tematikus elemzéssel (Braun–Clarke 2006) dolgoztam fel. Természetesen korlátot jelent a kis minta, azonban kvalitatív kutatásról lévén szó, nem a reprezentativitás volt a kutatás célja, nem absztrakt jelenséget kívánt megérteni, hanem a résztvevők saját szerepfelfogásait tárta fel (Golnhofner 2001), hogy a résztvevők hangját, saját narratíváját jelenítse meg (Hale–Napier 2013). Braun és Clarke (2006) azonban felhívják a figyelmet arra is, hogy még a résztvevőket a saját hangjukon megszólaltató megközelítés (*giving voice approach*) is magában foglalja a kutató választásait, döntéseit, amelyek azt tükrözik, ahogyan a kutató gondolkodik az adatokról, ezért az egyes szám első

személyben történő fogalmazással szándékozom transzparenssé tenni a kutatásban játszott aktív szerepemet. Ezzel együtt törekedtem az objektivitásra és a megbízhatóságra, amit a kutatási eszközök instruktorkkal való folyamatos egyeztetése és az interjúprotokoll validálása is célzott.

Az elemzés szempontjából releváns még Baker (2006) a fordítás és a tolmácsolás narratívaelméleti megközelítését tárgyaló műve. A jelen kutatás szempontjából különösen az egyén saját történetére vonatkozó ontologikus narratívák és a kutató által alkotott fogalmakra és elbeszélésekre vonatkozó elméleti narratívák relevánsak. Az ontologikus narratívák elsősorban a résztvevők saját elbeszéléseit jelenítik meg, de az elmondott narrációk egyfajta kollektív/közös (*collective/ shared*) narratívává is összeállhatnak. Az elméleti narratíva ebben a kontextusban az ezekről alkotott saját kutatói értelmezésemet jelenti. A publikus narratívák – amelyek nem azonosak a kollektív/közös (*collective/shared*) narratívákkal – mint az egyéni szint felett álló intézmények – pl. vallási közösség, média, nemzet – által terjesztett történetek (pl. a migrációra vonatkozó) vizsgálata a jelen kutatás kereteit szétfeszítené, de jövőbeli kutatások tárgya lehet.

A saját tolmácsolási tapasztalatok a kutatási napló alapján

A kutatás ezen szakaszában 2025. szeptember és december között megbízási szerződéssel 10 eseményt (meghallgatások, döntések kihirdetése) tolmácsoltam angol–magyar nyelvpárban, több mint 30 óra időtartamban. Az egyes események során, illetve utána kézzel írt jegyzetekben vezettem tapasztalataimat. Az összehasonlíthatóság, illetve a rendszerezhetőség céljából az (első) instruktorkkal kidolgozott szempontok szerint számítógépen is rögzítettem a naplót a jegyzetek alapján. (Ez a szempontrendszer a jelen tanulmány végén 2. sz. Mellékletként szerepel.) A 10 esetből 7 távtolmácsolással zajlott. Ez sokszor rossz hang- és képminőséggel valósult meg, ami pedig a visszakerdezések, az elhangzottak tisztázása miatt (és különösen akkor, amikor az ügyfélnek erős akcentusa volt) gyakran a tervezett időkeret túllépéséhez vezetett. Ez az OIF belső intrakommunikációs rendszerében (VIKI) is adminisztratív problémákat jelentett (további idősavot kellett foglalni), és a tolmács szempontjából is fizikai, illetve szellemi többletterheléssel járt. A másik leggyakoribb probléma a jogi képviselők közbeszólása volt. Akár magyar, akár idegen nyelven, illetve akár az ügyintézőnek, akár a tolmácsnak szánja a megjegyzést, az mindenképpen megzavarja a tolmácsolás folyamatát. A Met. végrehajtásáról szóló 301/2007. Korm. rendelet

(Met. Vhr.) 75. § (2) bek. szerint a személyes meghallgatáson a kérelmező számára lehetőséget kell biztosítani arra, hogy összefüggően nyilatkozzon az elismerés iránti kérelem benyújtásának okairól és Magyarországra érkezésének körülményeiről. Ez a jog akkor érvényesülhet érdemben, ha ezt a nyilatkozatot a tolmács is összefüggően, lehetőleg megszakítás nélkül közvetítheti. Ráadásul, mivel az ügyfél a magyar nyelvet nem ismeri, nem fogja érteni a megszakítás okát sem, csak ha a tolmács révén azt külön megmagyarázzák, ami viszont további megszakítást jelent. A tolmács kompetenciája is megkérdőjeleződhet az ügyfél számára, ha a jogi képviselő nyelvíleg próbálja helyreigazítani a tolmácsot, holott a hamis tolmácsolásért a felelősséget a tolmács viseli. A Met. Vhr. hivatkozott helye azt is kimondja, hogy a kérelmezőhöz a menekültügyi hatóság, valamint a kérelmező meghatalmazottja további kérdéseket a kérelmező (összefüggő) nyilatkozatát követően intézhet. Ennek alapján a jogi képviselőnek meg kéne várnia az adott nyilatkozatot és annak tolmácsolását is. Sokszor ezek a megjegyzések, közbevetések jegyzőkönyvbe sem kerültek. További problémát jelenthet – mint azt tapasztaltam –, amikor a tolmács a saját tollát adja kölcsön akár az ügyintézőnek, akár az ügyfélnek, amennyiben ez megkérdőjelezheti a tolmács semlegességét az ügyfél szemében, mint ha a tolmács a hatóság „embere”, alkalmazottja lenne. Az OIF technikai felszereltségét, felkészültségét tehát ajánlott javítani e tekintetben is, továbbá a résztvevőket előzetesen tájékoztatni a tolmács szerepéről. A hamis tolmácsolásra a figyelmeztetések ugyan elhangzanak, illetve többször is megkérdezik a meghallgatás során az ügyfelet, hogy érti-e a tolmácsot, de ez a fenti problémákat nem orvosolja. Javasolt ezért a hivatkozott mellékletben foglalt tájékoztatók alkalmazása is.

Jegyzőkönyvek és ügyiratok elemzése

Az itt bemutatandó iratok részben alátámasztják a fenti saját tapasztalatokat. A terjedelmi korlátok miatt itt csak egy ügy iratainak bemutatására szorítkozom. A második meghallgatásról készült jegyzőkönyv szerint az ügyfél kifogásolta, hogy egy korábbi meghallgatáson a tolmács nem pontosan azt mondta, amit ő. Kifogásolta azt is, hogy a számokat nem fordította a tolmács. Ez azonban nem került bele a korábbi jegyzőkönyvbe. Az viszont pozitívum, hogy az ügyvédet figyelmeztette az ügyintéző, hogy kérdéseit a meghallgatás végén tegye fel. Az akta hetedik, őrizet meghosszabbításáról szóló bírósági tárgyalási jegyzőkönyve szerint technikai akadály merült fel a tolmács bejelentkezésekor távtolmácsolás során. Az ügyvéd meg is jegyezte, hogy „döcögösen megy a tolmácsolás.” Az ügyvéd kijavította a

tolmácsot egy ponton: amikor a tolmács E/1-ben azt mondta, hogy „fegyveres támadásban vettem részt”, megjegyezte, hogy „nem részt vett benne, hanem áldozata volt.” A tolmács elnézést kért, hogy rosszul fejezte ki magát. Az ügyvéd azt is kifogásolta, hogy nem olvasták vissza a jegyzőkönyvet. Az ügyvéd török nyelvű okiratokat is adott be, ezek lefordításáról az OIF gondoskodott. A fordító megjegyezte, hogy a dokumentumok nem tükrözik a török nyelvtan szabályait, gyakran tartalmaznak szlenget, az üzenetek egymás közti kapcsolata nem egyértelmű, egybecsúsznak mondatok, a kohézió sérült, az ok-okozati összefüggések nem állapíthatók meg az állítások igazolására.

A fenti eset azt is megmutatja, hogy amennyiben valamely kijelentés nem kerül jegyzőkönyvezésre, utólag nehéz megállapítani, hogy a tolmács pontosan fordított-e. Ezt részben ellensúlyozza, hogy a jegyzőkönyvet a meghallgatás végén vissza kell olvasni (és tolmácsolni), de ilyenkor is maradhatnak hiányosságok, hibák.

Egy közigazgatási per tárgyalásának megfigyelése

A tárgyalásra 2026.01.15-én 11.00 órakor került sor (a jegyzőkönyv lezárva 12.50-kor) a Fővárosi Törvényszéken. Az ügy tárgya egy török állampolgárságú ügyfél menekültügyi kérelmét elutasító hatósági döntés felülvizsgálata volt. Jelen voltak a bíró, két ügyvéd, a három alperes közül kettőnek egy-egy képviselője, továbbá a hallgatóság részére fenntartott helyeken én mint kutatási gyakornok. Az előzmények szerint a török kérelmezővel szemben kiadatási kérelemmel élt a török állam, köztörvényes bűncselekményekre hivatkozva. Az ügyfél állítása szerint valójában politikai okokból vádolják őt ezekkel a bűncselekményekkel, és meg is kínozták. Ezzel a kiadatási ügygel kapcsolatban Magyarországon külön bírósági eljárás van folyamatban, melyet a büntetőbíróság felfüggesztett, tekintettel arra, hogy az ügyfél menekült státusz iránti kérelmet nyújtott be az OIF-hez. Azonban a kérelmet az OIF elutasította. Az ügyfél a döntés közigazgatási bírósági felülvizsgálatát kérte.

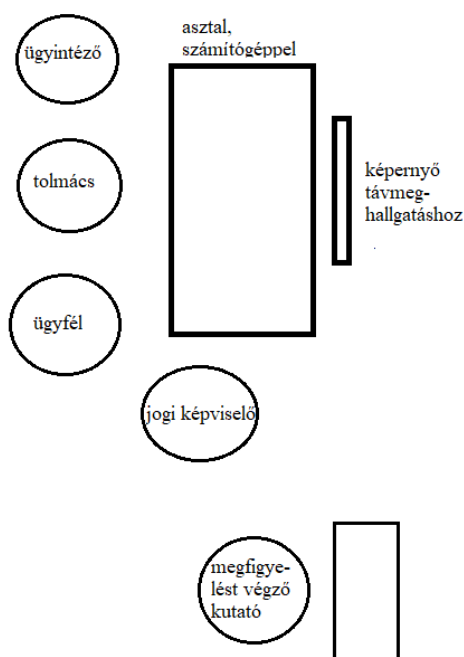
Az OIF-et a (nyilvános) tárgyaláson (akkori) instruktorom, dr. Szabó Mária képviselte. A tárgyalásról hangfelvétel alapján készült jegyzőkönyv. A tárgyalás folytatólagos volt, az előző meghallgatás 2025.11.26-án volt. Azon még jelen volt az idegen nyelvű ügyfél és egy tolmács, a jelen tárgyaláson azonban már nem volt szükség az ügyfél jelenlétére, így tolmácsra sem. A tárgyaláson az előző meghallgatás óta eltelt időben benyújtott beadványokat, indítványokat tárgyalták

meg, majd a perbeszédék után ítélethirdetés következett.

Az alperes (OIF) által benyújtott iratokkal kapcsolatban az ügyvédek arra hivatkoztak, hogy azok elkéstek, azonban a bírónő kijelentette, hogy a bíróság *ex nunc* kötelezettségére tekintettel azokat is befogadja. Ezzel az anyagi pervezetés lezárult. Az ügyvédek szóban kívántak nyilatkozni az alperes beadványára. Az ügyvédnő az Emberi Jogok Európai Bíróságának gyakorlatára hivatkozva kijelentette, hogy „az alperes nem tudja, mit beszél.” Törökország emberi jogokkal kapcsolatos visszaéléseire hivatkozva pedig azzal érvelt, hogy egy arra nem jogosult török tisztviselő nyilatkozata – amely szerint nem kínoznák meg az ügyfelet kiadatása esetén – nem elegendő garancia arra, hogy valóban nem lenne kitéve kínzás veszélyének az ügyfél. Pszichológusi szakvéleményre is hivatkozott a védelem, miszerint valóban kínzástúlélő az ügyfél. Továbbá a menekültügyi hatóság saját gyakorlatára is hivatkoztak a védelem képviselői, mivel más török állampolgár is kapott már befogadotti státuszt hasonló esetben, még ha menekült státuszt nem is. Az alperes képviselői röviden megismételték álláspontjukat, miszerint egyik státuszra sem jogosult az ügyfél. Egy angol terminussal kapcsolatban (*memorandum of understanding*, egyetértési megállapodás) a bírónő megkérdezte a feleket, hogy hogyan lehetne jól magyarra fordítani. Engem mint hallgatóságot is megkérdeztek az instruktorom javaslatára. Végül az egyik ügyvéd a telefonján megnézte a hivatalos terminust. Ekkor azonban a bíró már rögzítette az általa helyesnek vélt megoldást, ezért rászólt a közbevágó ügyvédre, hogy ne szóljon közbe.

Az ítélet szerint a bíróság új eljárásra utasította az elsőrendű alperest, a másodrendű alperesekkel szemben elutasította a kérelmet. Az indokolás szerint a Genfi Egyezményben foglalt védelmi okok ugyan nem állnak fenn, tehát menekült státuszt nem kaphat az ügyfél, az oltalmazotti státuszt tekintve pedig áll fenn kizáró ok, de a visszaküldés tilalma is fennáll, ezért felmerül a befogadotti státusz megadása. Ezt az OIF-nek új eljárásban kell megvizsgálnia és megadnia, vagy megvárhatja a büntetőeljárás kimenetelét, azonban arra az eljárásra a közigazgatási bíróságnak nincs ráhatása.

A további indokok szerint a garanciavállalásnak kiadatás esetén az arra jogosult személytől kell származnia, és a konkrét országgal való bilaterális kapcsolatok minősége is számít. Van jelentősége annak is, hogy már megkínózták az ügyfelet. A garanciavállalásnak arra is ki kell terjednie, hogy a török fél hogyan biztosítaná a magyar fél részére, hogy ellenőrizze a garanciavállalás betartását. Az EJEE 6. cikke menekültügyekben nem alkalmazható, mert büntetőügyekre vonatkozik, tehát csak a kiadatási eljárásban releváns. Érdekes volt még az indoklásban, hogy a bíróság ítélete szerint nem a börtönviszonyok általános állapota releváns, hanem a bánásmód a konkrét esetben. Mivel tolmácsolás nem történt, ez a kutatási szakasz inkább csak abból a szempontból tanulságos, hogy egy angol terminus fordítása is felmerült a tárgyaláson.

3. ábra: A meghallgatás ülésrendje
Forrás: Saját szerkesztés

Egy tolmács által közvetített menekültügyi meghallgatás megfigyelése

A meghallgatás 2026.02.23-án zajlott, 10.00 és 15.00 óra között az OIF egyik Budafoki úti helyiségében. A résztvevők előzetesen tájékoztatva lettek, hogy kutatási gyakornokként jelen szeretnék lenni és jegyzeteket készíteni a megfigyeléseimről, anonim módon. Szóban beleegyezésüket adták. Az ülésrendet a résztvevőkkel az alábbi, 3. sz. ábra mutatja:

Az esemény egy folytatódó meghallgatás volt, az azt vezető férfi ügyintéző (a továbbiakban: meghallgatást vezető ügyintéző) a hatóság VIKI-rendszerén keresztül kapcsolódott be. A hang- és videókapcsolattal nem volt probléma, egyik fél sem kifogásolta minőségét. Egy alkalommal fordult elő, hogy a tolmács visszakérdezett a meghallgatást vezető ügyintézőtől, mivel nem hallotta jól a kérdést. Az eredetileg 14.00 óráig lefoglalt sávot meg kellett egyszer hosszabbítani. A budapesti helyszínen egy helyi ügyintéző férfi (a továbbiakban: ügyintéző) is felügyelte az eseményt. A tolmács hölgy már évtizedes tapasztalattal rendelkezik e téren, magyar anyanyelve mellett angolul és arabul vállal tolmácsolást, oktatást. A jelenlévőkkel – a kutatón, azaz rajtam kívül – már találkozott, velük tegeződött, illetve ők egymást is tegezték. Az ügyfél arab anyanyelvű férfi, tud angolul, de élt az anyanyelvére történő tolmácsolás

igénybevételének lehetőségével. A jogi képviselő hölgy angolul kommunikált az ügyféllel. Az ablak nélküli helyiség szellőzése céljából a résztvevők megegyeztek, hogy nyitva hagyják az ajtót, ez végig így is maradt. A meghallgatásnak körülbelül a közepén a tolmács levette a kabátját, mert melege lett. 2 óra után szünetet kért, mert elfáradt. Ekkor egy kb. 10 perces szünet következett, majd újabb kb. 2 óra után még egy 10 perces szünet. A szünetben lehetőségem nyílt néhány szót váltani a tolmáccsal, aki kérdéseimre elmondta, hogy az ügyfél által beszélt dialektust nem ismeri, ezért az irodalmi arab és az általa ismert nyelvjárássok keverékét használta.

A tolmács többnyire egyes szám első személyben tolmácsolt, azonban számos alkalommal átváltott egyes szám harmadik személybe. Amennyiben a tolmácsolás egységeként azt vesszük alapul, hogy az egyik fél szóbeli megnyilvánulása a tolmácson keresztül eljut a közlés címzettjéhez, akkor az egész tolmácsolási esemény során 11 olyan egység volt, amelyben előfordult ez a fajta deiktikus váltás. A tolmács ezt többször is „az úr azt mondja” kifejezéssel jelezte ki. A megnyilvánulások hossza általában 1-2 perc volt, jellemzően az ügyfél beszélt hosszabban, egyes szakaszok akár 2-3 percesek is voltak. A tolmács többször jelezte, hogy az ügyfél túl hosszán beszél, ezért engedélyt kért, hogy leállítsa, illetve jelezte, hogy ennek indoka, hogy nem tudja megjegyezni a mondanivalóját, ha ilyen hosszán beszél. Volt, hogy kézfeltartással próbálta jelezni, hogy álljon

meg, és volt, hogy megérintette jelzésként. A tolmácsnál volt jegyzetfüzet, ezt néha használta is, egy alkalommal pedig az ügyfelet is megkérte, hogy írjon le valamit, amit a tolmács nem értett.

Ami a meghallgatást vezető ügyintéző kérdéseit illeti, azok többnyire rövidek voltak, és nem okoztak nehézséget a tolmácsnak. Amennyiben egy egységnek vesszük a kérdésfeltevéstől az annak fordításán át a kérdésre adott teljes válasz tolmácsolásáig terjedő fordulatot, akkor elmondható, hogy 46 olyan kérdés volt, amelyben a tolmács a magyarra tolmácsolás előtt visszakérdezett az ügyfél felé, tisztázandó annak válaszát. Egy-egy kérdésnél a teljes válasz tolmácsolásáig akár többször is szükségét érezte, hogy visszakérdezzen, tehát a 46 egységen belüli visszakérdezések száma körülbelül százas nagyságrendű. Ezekhez a tolmács nem kérte a meghallgatást vezető ügyintéző engedélyét, csak utólag jelezte, hogy néha kénytelen erre, és elnézést kért. Egyes rövid megnyilvánulásokat (pl. „oké”, „rendben”) nem mindig tolmácsolta a hölgy. 11 alkalommal viszont ő maga tett hasonló rövid megnyilvánulásokat, kifejezve, hogy érti a kérdést. Egy alkalommal a jogi képviselő jelezte, hogy a tolmács által következetesen Google-nek fordított Google Forms valójában nem azonos az internetes keresővel, hanem egy külön alkalmazás. Ezt a telefonján meg is mutatta. A tolmács többször is betűzte az elhangzott személy- és helységneveket, ilyenkor rendszeresen előre jelezte, hogy betűzni fog. Néhányszor előtte megkérdezte, hogy kezdheti-e. De néhány alkalommal át is vette a kezdeményezést, pl. „Egy pillanat, rákérdezek, melyik város, mert említette.” Az is előfordult, hogy külön kérdés nélkül megmagyarázta egy arab szó jelentésárnyalatait, hozzátéve: „Csak mellékesen mondom, nem kell írni.” Máskor hozzáfűzte saját értelmezését a válaszhoz, pl. „Gondolom, a fia.” Néhány alkalommal a tolmács angol szavakat is használt az ügyféllel. Előfordult, hogy jelezte, hogy nem értette pontosan az ügyfelet, és bocsánatot kért. Egy ponton a jogi képviselő javasolta a „tevékenysége” szót a „magatartása” helyett, és a tolmács elfogadta azt. A jogi képviselő máskor is tett javaslatot egy kifejezésre, miután a tolmács megakadt, de aztán magától folytatta a tolmácsolást, nem vette figyelembe a jogi képviselő javaslatát. Megfigyelhető volt olyan megnyilvánulás is, ahol a jogi képviselő pontosította a tolmács által magyarra fordított időpontot, majd a tolmács elnézést kért, és hozzátette, hogy „korábban számokkal jelölte [az ügyfél] a hónapokat.” A jogi képviselő egy másik alkalommal egy helységnevet is pontosított.

Egy alkalommal a tolmács humoros megjegyzéssel próbálta enyhíteni a kellemetlennek ható szituációt, miután ismét meg kellett állítania az ügyfelet, aki ezen nevetett. Egyszer pedig a meghallgatást vezető ügyintéző

vezette fel humorosan a kérdést. Az ügyfél felé is tett humoros megnyilvánulást a tolmács, amikor igazgató úrnak szólította arabul, és magyarul hozzáfűzte, hogy ez tetszik az ügyfélnek. A tolmács közbevetése egy ponton zavart okozott a megértésben: a jogi képviselő megkérdezte, hogy az adott kifejezést az ügyfél mondta-e. A tolmács azt válaszolta, hogy „én tettem hozzá, mondtam is.” A jegyzőkönyv visszaolvasása során a tolmács többször visszakérdezett, részben az ügyféltől, részben a meghallgatást vezető ügyintézőtől. Ennek során kiderült, hogy volt olyan közlés, amely pontatlanul került bele a jegyzőkönyvbe korábban.

A vallási/kulturális ismeretek fontosságára mutat rá, hogy a tolmács megjegyezte, hogy az ügyfél bőjtöl, ezért bírja nehezen. A meghallgatás végén külön engedély/kérés nélkül kérdezte az ügyfelet, hogy meddig tart a bőjt, és közölte a többi résztvevővel, hogy 17 óráig, majd viccelődve megjegyezték, hogy mivel már 15 óra elmúlt, gyakorlatilag együtt bőjtöltek.

A tolmács egy alkalommal javaslatot is tett a meghallgatást vezető ügyintézőnek, hogy hogyan írjon egy választ, ő pedig jóváhagyólag válaszolt: „Akkor ezt úgy írom.” A jogi képviselő is közbeszólt e helyen, hogy máshogy kéne írni valamit, egyben elnézést kért az ügyféltől a közbevetésért, és angolul elmagyarázta neki, mi volt a probléma. Egy kérdést is javasolt a tolmács, amelyet a meghallgatást vezető ügyintéző aztán fel is tett az ügyfélnek.

Összességében elmondható, hogy a tolmács alapvetően a nyelvi közvetítésre koncentrált, azonban a nyelvi kérdéseket, és ezáltal a meghallgatás menetét tekintve sokszor átvette az irányítást. Kérdéseket is javasolt, illetve a meghallgatást vezető ügyintéző kérése nélkül is visszakérdezett az ügyféltől, valamint javaslatokat tett arra, mi kerüljön vagy ne kerüljön a jegyzőkönyvbe, kiegészítő magyarázatokat fűzött az ügyfél válaszaihoz, maga próbálta szabályozni az ügyfél válaszainak hosszát, tehát az eljárás menetének aktív alakítója volt, ami alátámasztja korábbi kutatások megállapításait is (pl. Bakó 2026; Barsky 1996; Wadensjö 1999).

Amennyiben a tolmács által betöltött szerepet konkrétabban is meg szeretnénk határozni – amennyiben az túlmutatott a pusztán nyelvi közvetítésen, segítségül hívhatjuk Hale (2008) tolmácsszereptipológiáját. Ezt eredetileg a bírósági tolmácsokra alakította ki, azonban adaptálható lehet a menekültügyi tolmácsokra is. Öt szerepet különböztet meg:

1. a hatalommal nem rendelkező fél érdekének képviselője;
2. a hatalommal rendelkező fél érdekének képviselője;
3. kapuőr (egyedül a tolmács a hatalommal rendelkező fél);

4. szűrő, felerősítő, tisztázó, a beszédet előmozdító szerep;
5. a forrásnyelvi kijelentéseket hűen visszaadó tolmács.

Tekintettel arra, hogy a tolmács nem tett vagy mondott olyat, ami kifejezetten az egyik vagy a másik fél érdekében való elfogultságot jelentett volna (NB. a jogi képviselő is jelen volt), és az sem állítható, hogy csak neki lett volna hatalma az eljárás menete fölött (ezt mutatja, hogy többször ő maga is segítséget kért), a negyedik és az ötödik szerep jöhet szóba esetében. Mivel a jegyzőkönyv visszaolvasása, illetve visszafordítása után egyik résztvevőnek sem volt kifogása, feltételezhetjük, hogy a mondottakat hűen tolmácsolta, ami az ötödik szerepre jellemző. A kérdések kezdeményezése, az ügyfél válasz-hosszána regulálása és a külön engedély vagy kérés nélküli visszakérdezések a negyedik szerephe illeszkednek. Mindez arra is utalhat, hogy sokszor nem lehet egyetlen szerepbe tömöríteni a tolmács komplex feladatait. Természetesen a tolmács személyisége és szerepfelfogása is fontos tényező. Ezt a tolmácsolási esemény utáni interjúkkal lehetne alaposabban kutatni, azonban a konkrét esetben erre nem volt mód. Azonban az OIF ügyintézőivel sikerült interjúkat folytatnom.

Félig strukturált interjúk a hivatal munkatársaival

A négy félig strukturált interjúra 2026.02.25. és 2026.03.02. között került sor. Az alkalmazott félig

strukturált interjúprotokoll kérdései a 3. sz. Mellékletben találhatók. Az első interjú egyben pilotinterjúként is szolgált, amelynek célja az interjúprotokoll validálása volt. A pilotinterjú tapasztalatai alapján az interjúkérdések kisebb módosítására került sor annak érdekében, hogy azok pontosabban illeszkedjenek a kutatás célkitűzéseire. Az egyes interjúk készítésének időpontját, időtartamát, a résztvevők nemét, valamint az OIF-nél eltöltött szolgálati idejét az alábbi, 4. sz. ábra szemlélteti. A meghallgatásokat vezető résztvevőknek évente körülbelül 30-40 meghallgatása van, a döntéshozatásokat nem számítva. Az általuk vezetett meghallgatások hossza átlagosan 3-5 óra. Nem mindig van azonban szükség tolmácsra, mert felülvizsgálati ügyek esetén az évek óta Magyarországon élő ügyfelek sokszor jól megtanultak magyarul.

A kutatás szempontjából korlátot jelentett, hogy az interjúkról felvételt nem lehetett készíteni, így csak kézzel írt jegyzetek alapján volt mód az adatok rögzítésére és elemzésére. Hale–Napier (2013) arra hívja fel a figyelmet, hogy a diskurzuselmélet nem hatékony, ha csak jegyzetek állnak rendelkezésre. Ezért az interjúk adatait tematikus elemzéssel (Braun–Clarke 2006) dolgoztam fel. A terjedelmi korlátok miatt itt csak a tematikus elemzés eredményeképpen megállapított fő témákat osztom meg, tehát azokat, amelyek mindegyik résztvevő narratíváján átívelő, közös tapasztalatokat tükröznek.

Interjú	Dátum	Hossz	A résztvevő neve	Mióta dolgozik az OIF-nél / jogelődjénél
1. interjú	2026.02.25.	70 perc	nő	2015 óta
2. interjú	2026.02.26.	20 perc	nő	2024 óta
3. interjú	2026.03.02.	60 perc	nő	2004 óta
4. interjú	2026.03.02.	20 perc	nő	2015

4. sz. ábra: Az interjúk és a résztvevők néhány jellemzője
Forrás: Saját szerkesztés

Ezek alapján a következő négy téma azonosítható: pozitív és negatív tapasztalatok, szakmai elvárások a tolmácsokkal szemben, valamint szervezeti problémák (ide sorolhatjuk a képzési igényeket is).

A pozitív tapasztalatok voltak túlsúlyban, vagyis az ügyintézők összességében sikeresnek ítélték a tolmácsokkal kialakított szakmai együttműködést. Ugyanakkor valamennyi résztvevő beszámolt olyan esetekről is, amikor a tolmács nem rendelkezett megfelelő felkészültséggel, vagy tevékenysége nem felelt meg maradéktalanul a szakmai standardoknak. Például néhány tolmács megpróbálta átvenni az irányítást; néhányan kérdéseket javasoltak; néhányan beszélgettek az ügyfelekkel, amíg az ügyintéző kiment. (Ezen problémák egy része, mint láthattuk, a megfigyelt meghallgatáson is előfordult, ott azonban a résztvevők ezeket nem fogalmazták meg kifogásként a tolmács eljárásával szemben.) Az ilyen helyzetek kezelése ügyintézőnként eltérő. Előfordult például, hogy a tolmács bevitte a kutyáját az épületbe, mert nem volt hová elhelyeznie az állatot a munka idejére. Ezt az egyik interjúalany nem tartotta problémának, egy másik résztvevő viszont igen, bár ő is megértően viszonyult hozzá. Negatívum volt még, hogy néhány tolmácsot el kellett távolítani a névsorból kompetenciaproblémák miatt, mert például szótárt használt a tolmácsolás során. (Itt érdemes emlékezni arra, hogy az új Eljárási rendelet szerint a tagállamoknak a tolmácsokat és a kulturális közvetítőket – például egységes tájékoztató füzet vagy útmutató útján – a nemzetközi védelem iránti kérelmek értékeléséhez kapcsolódó alapvető fogalmakkal és terminológiával meg kell ismertetniük.)

A tolmácsoktól elvárt kompetenciák a résztvevők szerint: a kiváló magyar és idegennyelv-tudás, az eljárás és annak szakterminológiájának ismerete (pl. jogi, vallási), a származási országok ismerete, a titoktartás, a személyes készségek (különösen a bizalomépítés) és a semlegesség, azaz „ne vonódjon be”. Ezek az elvárások megfelelnek a szakirodalomban és a szakmai etikai kódexekben megfogalmazott követelményeknek is, azonban, mint láttuk, a gyakorlatban a közösségi tolmácsok szerepe túlmutat a pusztán nyelvi közvetítésen, és a bevonódás sem mindig kerülhető el (pl. viccelődés a megfigyelt meghallgatáson), bár ez nem feltétlenül zárja ki a szöveghű tolmácsolást (amire szintén példa a megfigyelt meghallgatás). A harmadik résztvevő így foglalta össze a tolmácsokkal szembeni elvárásokat: „A tolmács csúnyán mondván egy eszköz. Fontos, hogy az ügyintéző ne érezze, hogy kevesebb attól, hogy tolmácson keresztül kommunikál.”

A szervezeti problémák körében említendő a tolmácsok elérhetősége és nyilvántartása. A nyilvántartott tolmácsokról a listákat az OIF a díjigények sorrendjében vezeti.

A listára formanyomtatvány benyújtásával lehet jelentkezni, amely magában foglalja a képesítés és/vagy szakmai tapasztalat igazolását, valamint a díjigény megadását is. A díjigény maximális összege az adott nyelvtől függ. Az egyes tolmácsolási eseményeket követően az ügyintéző továbbítja a megbízási szerződést a Gazdasági Főosztály részére (ld. az 1. sz. ábrát), továbbá a tolmács listáról való törlésére vonatkozó igényt is jeleznie kell a Gazdasági Főosztály felé. Amennyiben az ügyintéző eltér a listán meghatározott sorrendtől, vagyis nem a legalacsonyabb óradíjat kérő tolmácsot bízza meg, az eltérés indokát is meg kell adnia. Az interjúk alapján a tolmácsok megkeresésekor a gazdasági szempontokat sokszor felülírják az egyéb szakmai szempontok, melyek közül az eljárás és az eljárásjogi kifejezések ismerete volt az egyik leggyakrabban említett motívum. Tehát, ha egy ügyintéző már tudja egy tolmácsról, hogy ismeri a menekültügyi eljárást és a hivatal működését, van tapasztalata, akkor inkább ezt a tolmácsot fogja elsőként felhívni, noha a listán megelőzik alacsonyabb díjigényű tolmácsok is. A tolmács nemere is figyelnek az ügyintézők (mint láttuk, az elismerést kérőnek joga van azonos nemű tolmáchoz). Ennek vallási, illetve kulturális szempontból is jelentősége van. Például az első résztvevő beszámolt egy esetről, amikor a női tolmács messzebb ült a férfitől, és volt olyan, amit a vallása miatt nem akart lefordítani, mert azt nőként ő nem mondhatta el. További szempont lehet, amikor sürgősen kell a tolmács, például az ún. dublini eljárásokban; ekkor olyan tolmácsot hív például az első résztvevő, akiről tudja, hogy el szokott vállalni rövid határidővel is megbízást. Az ügyintézők egymást is megkérdezik, hogy tudnak-e megfelelő tolmácsot, akivel együtt szoktak dolgozni. A negyedik résztvevő tapasztalata szerint probléma, hogy sok tolmács, aki a listán szerepel, elérhetetlen, vagy már nem vállal tolmácsolást. Az első résztvevő is kiemeli, hogy a díj szokott konfliktusforrás lenni. A KATA adózási forma megszűnésekor sokan lekérdezték a listáról, aztán sokan visszavetették magukat például egyéni vállalkozóként. A dublini eljárásos ügyfeleknél az is problémaforrás, hogy sokszor csak pár mondatot kell telefonon tolmácsolni, amit nem minden tolmács vállal, mert ezt viszont nem fizetnék ki. Távtolmácsolás esetén külön probléma, hogy a kép- vagy a hangminőség nem mindig megfelelő.

A résztvevők tolmácsolással kapcsolatos képzést nem kaptak korábban (kivételként említi az első résztvevő az UNHCR által tartott egyik képzést), csak interkulturális képzés volt. De érdekelné őket képzés a tolmácsokkal való együttműködésről is, például a nemek kérdését tekintve. Szaknyelvi felkészítésre is volna igény kiküldetések előtt. Vannak kollégák által készített szöszedetek, de ezek nem mind ellenőrzöttek.

Ajánlott tehát az OIF együttműködése a tolmácsképző intézményekkel.

Befejezés

Az előző alcímekben bemutatott eredmények alapján a kutatási kérdésekre a következő válaszok adhatók:

A tolmácsok eljárásbeli szerepe hivatalosan a nyelvi közvetítés, azonban ezt a szerepet tapasztalataim szerint többször is átveszik – még ha csak ideiglenesen is, egy-egy mondat erejéig – akár az ügyintézők, akár a jogi képviselők (amennyiben ismerik az adott nyelvet). Ugyanakkor a tolmácsok is gyakran túllépnek szerepükön, amint azt a megfigyelt meghallgatás, valamint az interjúk során gyűjtött adatok is alátámasztják. Előfordul például, hogy önállóan kezdeményeznek kérdéseket, kérés vagy engedély nélkül tesznek fel kérdéseket az ügyfélnek vagy fűznek magyarázatokat az elhangzottakhoz. A megfigyelt meghallgatáson a tolmács Hale (2008) tipológiája alapján a közlések hű tolmácsolójának szerepe mellett a szűrő, a felerősítő, a tisztázó és a beszédet előmozdító szerepet is betöltötte.

A tolmácsoktól elvárt kompetenciák a résztvevők szerint: a kiváló magyar és idegennyelv-tudás, az eljárás és annak szakterminológiájának ismerete (pl. jogi, vallási), a származási országok ismerete, a titoktartás, a személyes készségek (különösen a bizalomépítés) és a semlegesség, hogy „ne vonódjon be”. Ezek az elvárások megegyeznek a szakirodalomban és bizonyos szakmai etikai kódexekben megfogalmazott követelményekkel is, bár Magyarországon legfeljebb a szakmai egyesületek/szervezetek adtak ki ilyen etikai kódexeket, és a nemzetközi szakirodalom sem egységes pl. a menekültügyi/közösségi tolmácsok semlegességének kérdésében. Például Bancroft et al. (2013) tanulmánya fókuszában a közösségi tolmácsolás és a jogi tolmácsolás metszetében lévő szűrkezőna áll. A menekültügyi szolgáltatásokkal kapcsolatos tolmácsolást a tanulmány a kvázi jogi tolmácsolás kategóriájába sorolja, és felhívja rá a figyelmet, hogy az adott személy számára a jogi eljáráson kívüli helyzetben történő közösségi tolmácsolási eseménnyel szemben támasztott elvárások eltérnek az ugyanezen személy számára a jogi eljárás keretében történő tolmácsolási helyzetre vonatkozó elvárásoktól. Ugyanakkor a közösségi tolmácsok gyakran nincsenek tisztában ezekkel a különbségekkel, akár a terminológia, akár az etikai követelmények terén, például amikor az ügyvéd olyat vár el a tolmácstól, ami nem tartozik a feladatai közé, vagy amikor az ügyfél az ügyvéd helyett a tolmácshoz fordul tanácsért. E szűrkezőnára jellemző kihívások kezelése érdekében specializált képzés bevezetésére tesznek javaslatot az

USA vonatkozásában, amely magyar kontextusban is megfontolásra érdemes. A Magyarországgal szomszédos országok közül Szlovákiában például az ukrainai menekültek érkezése adta meg a végső lökést ahhoz, hogy 2023-ban elinduljon az első, közösségi tolmács képesítést adó képzési program (Štefková 2025). Itt ismét érdemes emlékezni arra, hogy az új Eljárási rendelet szerint a tagállamoknak a tolmácsokat és a kulturális közvetítőket – például egységes tájékoztató füzet vagy útmutató útján – a nemzetközi védelem iránti kérelmek értékeléséhez kapcsolódó alapvető fogalmakkal és terminológiával meg kell ismertetniük. Ezt segíthetné például az OIF országinformációkra vonatkozó dokumentumainak megosztása a tolmácsokkal. Ajánlott különösen az OIF és tolmácsképző intézmények együttműködése is, illetve a menekültügyi/közösségi tolmácsok – valamint az elavult vagy hiányos jogi szabályozásra tekintettel általában a tolmácsok – státusának jogszabályi rendezése, szakmaként történő elismerése, képzésük, nyilvántartásuk és díjazásuk kereteinek felülvizsgálata.

A megfigyelt meghallgatáson a tolmács egyébként megfelelt az interjúk során elhangzott, fentebb említett elvárásoknak – kiváló magyar és idegennyelv-tudás, az eljárás és annak szakterminológiájának ismerete, vallási ismeretek (pl. a bűntre vonatkozóan), a származási ország ismerete, a titoktartás, a személyes készségek (különösen a bizalomépítés, ld. viccelődés) –, a bevonódás és a saját hivatalos eljárási szerepén való túllépést kivéve.

A program során tolmácsokkal végül nem volt mód interjúkat készíteni, ezért a tolmácsok tapasztalatainak vizsgálata további kutatást igényel; erre a félig strukturált interjú megfelelő eszköz lehet. Disszertációs kutatási terveim között szerepel a jogász szakma menekültügyekben eljáró képviselőinek és menekülteknek a megkeresése is a tolmácsokkal kapcsolatos tapasztalataik feltárása céljából.

Köszönetnyilvánítás

Ezúton is szeretném hálámat kifejezni mind a Belügyminisztérium, mind az Országos Idegrendészeti Főigazgatóság, és különösen instruktoraim, dr. Szabó Mária és dr. Hajós Attila, valamint a Menedékjogi Osztály dolgozóinak felé, hogy ez a kutatás megvalósulhatott.

Irodalomjegyzék

- Baker, M. (2006) *Translation and Conflict. A Narrative Account*. London/New York: Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9780203099919>
- Bakó, B. (2026) A menekültügyi tolmácsolás sajátosságai Magyarországon egy interjú pilotkutatás tükrében: hat esettanulmány. *Fordítástudomány*, 28(1). pp. 79–100. <https://doi.org/10.35924/fordtud.28.1.3>
- Balogh, K.–Eszenyi, R. (2025) From becoming an interpreter to adhering to a code of conduct: The standing of legal interpreters in Belgium and Hungary. *Across Languages and Cultures*, Vol. 26. Special Issue. Pp. 95–109. <https://doi.org/10.1556/084.2025.01072>
- Bancroft, M. A.–Bendana, L.–Bruggeman, J.–Feuerle, L. (2013) Interpreting in the Gray Zone: Where Community and Legal Interpreting Intersect. *Translation & Interpreting*, Vol. 5. No. 1. pp. 94–113. <https://doi.org/10.12807/TI.105201.2013.A05>
- Barsky, R. F. (1996) The Interpreter as Intercultural Agent in Convention Refugee Hearings. *The Translator*, Vol. 2. No. 1. pp. 45–63. <https://doi.org/10.1080/13556509.1996.10798963>
- Berencsi, Zs. (1996) Gazdasági stratégiák, belső hatalmi viszonyok egy menekülttáborban és hatásaik a tábor belső életére, külső kapcsolataira. In: Sik, E.–Tóth, J. (szerk.) *Táborlakók, diaszpórák, politikák*. Budapest: MTA Politikai Tudományok Intézete. pp. 21–29.
- Beták, P. (2022) A tolmács esete a szóval, avagy „x nyelve van, mégis megbotlik.” *Porta Lingua*, 2022. 1. sz. pp. 95–100. <https://doi.org/10.48040/PL.2022.1.9>
- Braun, V.–Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, Vol. 3. No. 2. pp. 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp0630a>
- Dörnyei, Z. (2007) *Research methods in applied linguistics: Quantitative, qualitative, and mixed methodologies*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.4000/asp.294>
- Eszenyi, R.–Puklus, M. (2026) A bírósági és hatósági tolmácsok képzése perszimulációk bevonásával. *Fordítástudomány*, 28(1), pp. 63–78. <https://doi.org/10.35924/fordtud.28.1.2>
- Golnhofer, E. (2001) *Az esettanulmány*. Budapest: Műszaki Könyvkiadó.
- Hale, S. (2008) Controversies over the Role of the Court Interpreter. In: Garcés, C. V.–Martin, A. (eds) *Crossing Borders in Community Interpreting: Definitions and Dilemmas*. Netherlands: Benjamins. pp. 99–121. <https://doi.org/10.1075/btl.76.06hal>
- Hale, S. (2015) Community interpreting, In: Pöchhacker, F. (ed.) *Routledge encyclopedia of interpreting studies*. Oxon/New York: Routledge. pp. 65–69. <https://www.routledge.com/products/9780415634328>
- Hale, S.–Napier, J. (2013) *Research Methods in Interpreting. A Practical Resource*. London/New Delhi/New York/Sydney: Bloomsbury. <https://doi.org/10.7202/1037771ar>
- Horváth, Á.–Gabányi, R.R. (2025) Unveiling public service interpreting in Hungary: insights from NGO perspectives. *FITISPos International Journal*, Vol. 12. No. 1. pp. 149–167. <https://doi.org/10.37536/FITISPos-IJ.2025.12.1.408>
- Horváth, I. (szerk.) (2017) *Tolmácsolás a bíróságon. Esettanulmányok a bírósági tolmácsolás gyakorlatából*. Budapest: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. <https://www.offi.hu/sites/default/files/media/files/tolmacsolas-a-birosagon.pdf> [Letöltve: 2026.02.23].
- Inghilleri, M. (2009) Asylum. In: Baker, M.–Saldanha, G. (eds) *Routledge Encyclopedia of Translation Studies. 2nd ed.* London/New York: Routledge. pp. 10–13. <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315678627-6/asylum-moira-inghilleri-katrijn-maryns>
- Jancsi, B. (2003) A közösségi tolmácsolás. *Tudásmenedzsment*, 4. évf. 1. szám pp. 76–84. <https://adoc.tips/a-kzssegi-tolmacsolas.html> [Letöltve: 2026.03.02.].
- Károly, K. (2022) A nyelvi közvetítés empirikus kutatásának módszerei. In: Klaudy, K.–Robin, E.–Seidl-Péché, O. (szerk.) *Bevezetés a fordítás és a tolmácsolás kutatómódszertanába I. Általános rész*. Budapest: ELTE FTT–MANYE Fordítástudományi Szakosztály. pp. 27–58. <https://doi.org/10.21862/kutmodszertani/3>
- Kende, T.–Nagy, B.–Sonnevend, P.–Valki, L. (2014) *Nemzetközi jog*. Budapest: Wolters Kluwer Kft.
- Klaudy, K. (2023) A nyelvi közvetítés társadalmi szerepének vizsgálata a fordítástudományban. In: Seresi, M.–Robin, E.–Eszenyi, R. (szerk.) *Nyelvi közvetítés fegyveres konfliktusokban és egyéb válsághelyzetekben*. Budapest: OFFI Zrt., ELTE BTK. pp. 15–26. <https://doi.org/10.21862/nyelvközvetitesvalsag/3>
- Láncos, P. L. (2023) Humanitárius tolmácsolás: definíciós kísérletek. In: Seresi, M.–Robin, E.–Eszenyi, R. (szerk.) *Nyelvi közvetítés fegyveres konfliktusokban és egyéb válsághelyzetekben*. Budapest: OFFI Zrt., ELTE BTK. pp. 103–110. <https://doi.org/10.21862/nyelvközvetitesvalsag/10>
- Láncos, P.–Hajas, B. (2023) A tolmácsoláshoz való jog szabályozása az Ákr.-ben. *Magyar Jogi Nyelv*, 2023/1. pp. 1–11. <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/5727516> [Letöltve: 2026.03.02.].

- Maryns, K. (2015) Asylum Settings. In: Pöchhacker, F. (ed.) *Routledge encyclopedia of interpreting studies*. London/New York: Routledge. pp. 23–26. <https://backoffice.biblio.ugent.be/download/5956446/8556805>
- Mason, I. (2009) Dialogue Interpreting. In: Baker, M.–Saldanha, G. (eds) *Routledge Encyclopedia of Translation Studies. 2nd ed.* London/New York: Routledge. pp. 81–84.
- Merlini, R. (2015) Dialogue Interpreting. In: Pöchhacker, F. (ed.) *Routledge Encyclopedia of Interpreting Studies*. London/New York: Routledge. pp. 102–107.
- Müller, Á. (2017) A bírósági tolmácsolás dilemmái a Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal menekültügyi határozatának bírósági felülvizsgálata során tartott tárgyalás fényében. In: Horváth, I. (szerk.) *Tolmácsolás a bíróságon. Esettanulmányok a bírósági tolmácsolás gyakorlatából*. Budapest: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. pp. 97–125. <https://www.offi.hu/sites/default/files/media/files/tolmacsolas-a-birosagon.pdf> [Letöltve: 2024.12.04.].
- Németh, A. (2021) Üzleti és vállalati tolmácsolás a dialógustolmácsolás kontextusában. *Fordítástudomány*, 23. évf. 2. szám. pp. 66–91. <https://doi.org/10.35924/fordtud.23.2.4>
- Pöchhacker, F. (2004) *Introducing interpreting studies*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203504802>
- Pöllabauer, S. (2021) During the interview, the interpreter will provide a faithful translation – The potentials and pitfalls of researching interpreting in immigration, asylum and police settings: methodology and research paradigms. *Linguistica Antverpiensia. New Series – Themes in Translation Studies*, 5. pp. 229–244. <https://doi.org/10.52034/lanstts.v5i.162>
- Puklus, M. (2019) *A bírósági tolmácsolás nyelvi és nyelven kívüli tényezői, a bírói elvárások és a tolmács szerepe*. Doktori értekezés. Kézirat. Budapest: ELTE BTK Fordítástudományi Doktori Program. <https://doi.org/10.15476/ELTE2019.080>
- Sonnevend, P.–Bodnár, E. (2021) *Az Emberi Jogok Európai Egyezményének kommentárja*. Budapest: HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. https://orac.hu/strasbourgi_kommentar
- Štefková, M. (2025) Step by step... Creating a community of practice for public service interpreting in Slovakia. *Across Languages and Cultures*, Vol. 26. Special Issue. pp. 81–94. <https://doi.org/10.1556/084.2025.01007>
- Szabari, K. (1999) *Bevezetés a tolmácsolás elméletébe és gyakorlatába*. Budapest: Scholastica.
- Tipton, R.–Furmanek, O. (2016) *Dialogue Interpreting. A Guide to Interpreting in Public Services and the Community*. London/New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315644578>
- Todorova, M. (2020) Interpreting for refugees. Lessons learned from the field. In: Ng, N.S.E.–Crezee, I.H.M. (eds) *Interpreting in Legal and Healthcare Settings: Perspectives on research and training*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing. pp. 63–81. <https://doi.org/10.1075/btl.151>
- Tóth, J. (1994) *Menedékjog – kérdőjelekkel*. Budapest: Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Ugróczky, M. (2024) A tolmácsolás ingtag közjogi alapjai. *Magyar Jogi Nyelv*, 2024/1. pp. 14–25. <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/7954454> [Letöltve: 2026.02.23.].
- Wadensjö, C. (2009) Community interpreting. In: Baker, M.–Saldanha, G. (eds) *Routledge Encyclopedia of Translation Studies. 2nd ed.* London/New York: Routledge. pp. 43–48. https://liu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A265421&ds_wid=6204
- Wadensjö, C. (1999) *Interpreting as Interaction*. London/New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315842318>

Internetes hivatkozások

- URL1: Az Európai Unió új migrációs és menekültügyi paktuma (New Pact on Migration and Asylum). https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/new-pact-migration-and-asylum_en [Letöltve: 2026.07.09.].
- URL2: Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1348 rendelete a nemzetközi védelem megadására és visszavonására vonatkozó közös eljárás létrehozásáról (Asylum Procedure Regulation). <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1348/oj> [Letöltve: 2026.07.09.].
- URL3: UNHCR Global Trends (éves menekültügyi statisztikák). <https://www.unhcr.org/global-trends> [Letöltve: 2026.07.09.].
- URL4: Az Országos Idegrendészeti Főigazgatóság szervezeti felépítése (Nemzeti Jogszabálytár). https://njt.jog.gov.hu/document/8b/8b4720160AB0000039_2.PDF [Letöltve: 2026.07.09.].
- URL5: Convention Relating to the Status of Refugees (1951. évi genfi egyezmény) és az 1967. évi Jegyzőkönyv. <https://www.unhcr.org/media/convention-and-protocol-relating-status-refugees> [Letöltve: 2026.07.09.].
- URL6: 1989. évi 15. törvényerejű rendelet a menekültek helyzetére vonatkozó 1951. évi genfi egyezmény és az ahhoz kapcsolódó 1967. évi jegyzőkönyv kihirdetéséről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=98900015.rvr> [Letöltve: 2026.07.09.].

URL7: UNHCR Handbook on Procedures and Criteria for Determining Refugee Status.
<https://www.unhcr.org/handbook-procedures-and-criteria-determining-refugee-status> [Letöltve: 2026.07.09.].

URL8: Az Európai Unió Alapjogi Chartája.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT> [Letöltve: 2026.07.09.].

URL9: Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2024/1347 rendelete a nemzetközi védelemre jogosult személyek elismeréséről (Qualification Regulation).
<https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1347/oj> [Letöltve: 2026.07.09.].

URL10: A Tanács 2001/55/EK irányelve a lakóhelyüket elhagyni kényszerült személyek tömeges beáramlása esetén nyújtandó átmeneti védelem minimumkövetelményeiről.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:32001L0055> [Letöltve: 2026.07.09.].

URL11: A Tanács (EU) 2022/382 végrehajtási határozata (2022. március 4.) az átmeneti védelem bevezetéséről.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:32022D0382> [Letöltve: 2026.07.09.].

URL12: Az Európai Parlament és a Tanács 2010/64/EU irányelve a büntetőeljárás során biztosított tolmácsoláshoz és fordításhoz való jogról.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:32010L0064> [Letöltve: 2026.07.09.].

URL13: Egyezmény az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről (Emberi Jogok Európai Egyezménye).
https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_hun [Letöltve: 2026.07.09.].

URL14: 1993. évi XXXI. törvény az Emberi Jogok Európai Egyezményének kihirdetéséről.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300031.tv> [Letöltve: 2026.07.09.].

URL15: Magyarország Alaptörvénye.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100425.atv> (Letöltve: 2026.07.09.)

URL16: 2007. évi LXXX. törvény a menedékjogról.
<https://njt.hu/jogszabaly/2007-80-00-00> [Letöltve: 2026.07.09.].

URL17: UNHCR Master Glossary of Terms.
<https://www.unhcr.org/glossary> [Letöltve: 2026.07.09.].

URL18: 301/2007. (XI. 9.) Korm. rendelet a menedékjogról szóló törvény végrehajtásáról.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0700301.kor> [Letöltve: 2026.07.09.].

URL19: 24/1986. (VI. 26.) MT rendelet a szakfordításról és tolmácsolásról.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=98600024.mt> [Letöltve: 2026.07.09.].

URL20: 7/1986. (VI. 26.) IM rendelet a szakfordításról és a tolmácsolásról szóló 24/1986. (VI. 26.) MT rendelet végrehajtásáról.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=98600007.im> [Letöltve: 2026.07.09.].

URL21: 370/2017. (XII. 8.) Korm. rendelet a Jelnyelvi Tolmácsok Országos Névjegyzékéről.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1700370.kor> [Letöltve: 2026.07.09.].

URL22: 7/1986. (VI. 26.) MM rendelet a szakfordító és tolmácsképzés megismerésének feltételeiről.
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=98600007.mm> [Letöltve: 2026.07.09.].

I sz. Melléklet

Tájékoztató ügyfelek részére a menekültügyi meghallgatás során történő tolmácsolásról

A vonatkozó jogszabályoknak megfelelően a tolmács feladata, hogy mint nyelvi közvetítő biztosítsa a szöveghű kommunikációt az eljárás jogszerű és szakszerű lefolytatása érdekében, ha az ügyfél vagy az eljárás egyéb résztvevője által használt idegen nyelvet az ügyintéző nem beszéli.

Tájékoztatjuk, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezménye, továbbá az Európai Unió Alapjogi Chartája és a magyar jogszabályok alapján joga van a tisztességes ügyintézéshez, az eljárás során anyanyelve vagy az Ön által beszélt nyelv használatához. A tolmácsolást a hatóság díjmentesen biztosítja az Ön számára.

A törvény a hamis tolmácsolást büntetni rendeli, erre az ügyintéző figyelmezteti a tolmácsot, ezzel is biztosítva, hogy a tolmács pontosan, pártatlanul és elfogulatlanul végezze feladatát.

Az ügyfél a tolmácsolás teljes ideje alatt többször is nyilatkozik arról is, hogy érti/értette-e a tolmácsot.

A tolmács egyes szám első személyben tolmácsol, például: „Akkor találkoztam valakivel, aki segítséget ígért...” Ha azonban kérdése van a tolmácsnak, mert nem értett valamit, akkor egyes szám harmadik személyre váltva teszi fel kérdését vagy megjegyzését, például: „A tolmács pontosítást kér.”

Fentieket, továbbá minden megjegyzést/kérdést/javaslatot/kifogást a jegyzőkönyvben pontosan kell rögzíteni, annak érdekében, hogy a meghallgatás, illetve a tolmácsolás jogszerűségét és szakszerűségét vagy adott esetben ezek hiányát, illetve későbbi esetleges kritikáját megfelelően lehessen értékelni és semmilyen módon ne vezethessen joggal való visszaéléshez, illetve a tolmácsolás indokolatlan elhúzódásához.

Kérésére azonos nemű tolmácsot alkalmaz a hatóság.

Tájékoztatjuk, hogy amennyiben az, az eljárás lefolytatását nem akadályozza, a tolmács kiválasztása során figyelembe kell venni az elismerését kérő és a tolmács származási országa, illetve kulturális háttere tekintetében felmerülő, a kérelmező által a menekültügyi hatóság részére jelzett esetleges speciális igényeket.

Amennyiben arra lehetőség van, és az eljárás lefolytatását nem akadályozza, az elismerését kérő saját nemének megfelelő, illetve nyilvántartott nemétől eltérő nemi identitására hivatkozva kérheti, hogy az eljárás során az általa megjelölt nemű ügyintéző és tolmács vegyen részt az eljárásban.

A meghallgatáson lehetőséget biztosít a hatóság arra, hogy Ön mint kérelmező saját szavaival, összefüggően nyilatkozzon menekülés-történetéről, az elismerés iránti kérelem benyújtásának okairól, és Magyarországra érkezésének körülményeiről.

Önnek joga van ahhoz, hogy a jegyzőkönyv tartalmára – a tolmácsolás megzavarása nélkül, azt követően – észrevételeket tegyen. Ez történhet a meghallgatás közben, de annak befejezését követően is.

Ennek érdekében a meghallgatás előtt a hatóság jegyzetelési lehetőséget biztosít Önnek. Ily módon a meghallgatás elején rövid vázlatos formában is rögzítheti mondandójának fontosabb részeit, továbbá a meghallgatás alatt felmerülő esetleges kérdéseit, megjegyzéseit.

Telefonját, vagy más elektronikus vagy okos eszközt a meghallgatás során nem vehet igénybe.

A jegyzőkönyv magyarul készül, ezért a meghallgatás végén a jegyzőkönyvet az ügyintéző visszaolvassa Önnek, úgy, hogy a visszaolvasást a tolmács idegen nyelven közvetíthesse.

Information for Clients regarding the Role of the Interpreter and the Rules on Interpreting during the Interview

In accordance with the relevant legislation, the interpreter's task is to ensure accurate communication as a linguistic mediator, and to facilitate the lawful and professional conduct of the procedure, when the case administrator does not speak the foreign language used by the client or any other participant in the procedure.

We inform you that – based, among others, on the European Convention on Human Rights, the Charter of Fundamental Rights of the European Union and the laws of Hungary – you have the right to a fair procedure and to use a language you speak. The authority shall provide an interpreter for you free of charge.

The case administrator warns the interpreter that false interpretation is punished by law. It is to ensure that the interpreter performs their task accurately, impartially, and without bias.

Throughout the interpretation, the client shall be asked several times if they understood what the interpreter said.

The interpreter shall interpret in the first person singular, for example: "I met someone who promised to help me...". However, if the interpreter has any questions because they did not understand something, they shall ask or comment in the third person singular, for example: "The interpreter is requesting clarification."

All of the above, as well as any remarks/questions/suggestions/objections, must be precisely recorded in the minutes, so that the legality and professional conduct of the and interpretation, or the lack thereof, and any potential criticism in the future can be properly evaluated and cannot lead to abuse of rights or unnecessary delays.

Furthermore, you have the right to request that the authority use an interpreter of the same gender as yourself.

We inform you that, if it does not hinder the procedure, the selection of the interpreter must take into account any special needs related to the country of origin or cultural background of the client and the interpreter, if it is indicated by the client to the authority.

If it is possible and does not hinder the procedure, the client can request that, based on their officially registered gender or a gender identity other than that, an officer and interpreter of the gender they specify shall take part in the procedure.

The authority shall provide the opportunity for you, as the client, to make a coherent statement, using your own words, about the story of your escape and the reasons for submitting the application and the circumstances of your arrival in Hungary.

Without disturbing the interpretation, after the interpreter has stopped talking, you have the right to make remarks on the content of the minutes. You may exercise this right both during and after the interview. To facilitate this, before the hearing, the authority shall provide you with an opportunity to take notes. This way, at the beginning of the hearing, you can briefly outline the key points of what you wish to say, as well as any questions or remarks that may arise during the hearing.

You are not allowed to use your phone or any other electronic or smart devices during the hearing.

The minutes shall be prepared in Hungarian. At the end of the interview, the case administrator will read the minutes back to you, also allowing the interpreter to translate this to you.

Tájékoztató ügyvédek/jogi képviselők részére a menekültügyi kihallgatás során történő tolmácsolásról

A menedékjogi törvénynek megfelelően az eljárás egyéb résztvevőjeként a tolmács feladata, hogy mint nyelvi közvetítő biztosítsa a szöveghű kommunikációt az eljárás jogszerű és szakszerű lefolytatása érdekében, ha az ügyfél vagy az eljárás egyéb résztvevője által használt idegen nyelvet az ügyintéző nem beszéli.

Az ügyfél képviselője szintén az eljárás egyéb résztvevőjeként van jelen, de szerepe nem terjed ki a

tolmácsolási feladatok ellátására, sem annak nivója és pontossága megítélésére.

Köteles biztosítani a tolmácsolás folyamatosságát. Ennek érdekében megjegyzésekkel, javaslatokkal kizárólag a tolmácsolási feladat/részfeladat elvégzését követően élhet.

A törvény a hamis tolmácsolást büntetni rendeli, erre az ügyintéző figyelmezteti a tolmácsot, ezzel is biztosítva, hogy a tolmács pontosan, pártatlanul és elfogulatlanul végezze feladatát.

Ennek teljesüléséhez az is szükséges, hogy az eljárás egyéb résztvevői, így az ügyfél képviselője se próbálja meg befolyásolni a tolmácsot, vagy megzavarni munkáját megjegyzésekkel, közbevetésekkel, vagy átvenni tőle az idegen nyelven történő közvetítést.

A tolmács személyével kapcsolatban az ügyfél kifogással élhet az eljárás teljes időtartama során, figyelemmel a tolmács személye elleni kifogás/új tolmács kéréséhez fűződő min. 24 órával korábbi jelzési kötelezettségre, ideértve az azonos nemű tolmács igénybevételét.

Az ügyfél a tolmácsolás teljes ideje alatt, többször is nyilatkozik arról is, hogy érti/értette-e a tolmácsot.

A tolmács egyes szám első személyben tolmácsol, például: „Akkor találkoztam valakivel, aki segítséget ígért...” Ha azonban kérdése van a tolmácsnak, mert nem értett valamit, akkor egyes szám harmadik személyre váltva teszi fel kérdését vagy megjegyzését, például: „A tolmács pontosítást kér.”

Ha a jogi képviselő magyarul szeretne kérdezni az ügyintézőtől, és az magyarul válaszol, vagy fordítva, akkor a tolmácsnak azt is le kell fordítania az ügyfél részére. Ha az ügyfél és a képviselője idegen nyelven kommunikálnak egymással, azt is lefordítja a tolmács az ügyintézőnek.

Fentieket, továbbá minden megjegyzést/kérdést/javaslatot/kifogást a jegyzőkönyvben pontosan kell rögzíteni, annak érdekében, hogy a meghallgatás, illetve a tolmácsolás jogszerűségét és szakszerűségét vagy adott esetben ezek hiányát, illetve későbbi esetleges kritikáját megfelelően lehessen értékelni és semmilyen módon ne vezethessen joggal való visszaéléshez, illetve a tolmácsolás indokolatlan elhúzódásához.

Kérjük a fentiek tudomásulvételét és tiszteletben tartását.

2. sz. Melléklet

Egységes elemzési szempontok tolmácsolási esettanulmányok kidolgozásához

Tolmácsolás előtti kioktatás/tájékoztató módja és tartalma

- Tolmácsolással kapcsolatos viselkedési normák tisztázása az esemény előtt
- Figyelmeztetés/helyreigazítás szükségessé válása az esemény közben
- Jogi képviselő/ügyvéd részére (milyen mélységben)
- Ügyfél részére tájékoztató, illetve papír és toll rendelkezésre bocsátása

Technikai és módszertani megoldások az objektív mérés érdekében

- 'Check list' használata az objektivitás biztosítása érdekében
- Valós idejű érzékelés dokumentálása (jegyzetelés, telefonnal/diktafonnal történő azonnali retrospektív rögzítés)

Pszichológiai tényezők

- Bizalomépítés (módja, lépései, akadályai)
- Metakommunikáció leírása a tolmácsolási folyamat során
- Akadályok (szemkontaktus, első benyomás, távolságtartás/proxemika)
- Gender kihívások (testbeszéd, metakommunikáció: pl. kézfogás megtagadása)
- résztvevő tolmáccsal kapcsolatos kifogása (oka, kezelési módja)
- azonos nemű tolmács kérése (bejelentés ideje, kérés oka)
- Eredményesség érzése (ötfokú Likert-skálán)

Szakmai kiértékelési szempontok

- Az eljárásban résztvevő személyek (gyám, szülő/tv-es képviselő, szakértő)
- Jogi képviselő kooperációja (részvételéből adódó esetleges nehézségek)
- Egyéb zavaró tényezők jelenléte
 - távtolmácsolás technikai háttéréből adódó nehézségek (audio)
 - reáliák, illetve nem, vagy csak körülírással fordítható kifejezések
 - akcentus
 - megakadás (okok dokumentálása: pl. jogi képviselő közbeszólásai)
 - téves szóhasználatból eredő félreértések (felmerülése és kezelése)
- Egyéb nehézségek, kihívások előfordulása és kezelésük módja

- tegezés/magázás
- tabuk (pl. személyes adatok kapcsán fennálló információ megtagadása)
- jegyzőkönyvben szerepeltetett negatív viselkedés (pl. közbeszólás, későbbi panasz, kritika, átírási igény, letagadás) dokumentálása

3.sz. Melléklet

Protokoll ügyintézőkkel folytatott félig strukturált interjúkhoz a menekültügyi tolmácsolás témájában

- Mióta dolgozik az Országos Idegrendészeti Főigazgatóságon (illetve annak jogelődjeinél) menekültügyi ügyintézőként?
- Milyen nyelve(ke)n tud?
- Ügyintézőként részesült-e olyan képzésben, amelyen a tolmácsolás (kérdése) is a tananyag része volt?
- Évente átlagosan hány ügyben jár el ügyintézőként?
- Az ügyeinek éves szinten körülbelül mekkora hányadában kerül sor menedékkérők/menekültek/oltalmazottak/befogadottak meghallgatására?
- Ezekben belül milyen arányban oszlik meg a személyes jelenléttel zajló és a távmeghallgatás?
- Évente átlagosan hány ügyében/az ügyek hány százalékában van szükség tolmács igénybevételére?
- Ezekben belül milyen arányban oszlik meg a tolmács személyes jelenlétével zajló tolmácsolás és a távtolmácsolás?
- Átlagosan milyen hosszúságúak a tolmácsolással zajló meghallgatások, illetve egyéb tolmácsolást igénylő események (pl. döntés kihirdetése)?
- Szokott szünetet tartani a tolmácsolással zajló események közben?
- Milyen nyelveken kell leggyakrabban tolmácsot igénybe venni?
- Hogyan érzékeli, az ügyfelek és a jogi képviselők mennyire elégedettek általában a tolmácsok teljesítményével?
- Hogyan érzékeli, a tolmácsok mennyire elégedettek általában a saját teljesítményükkel?
- A kötelező tájékoztatókon és figyelmeztetéseken túl volt-e már szükség arra, hogy a tolmácsot rendre utasítsa akár az Önnel, akár a többi féllel szembeni nem megfelelő

viselkedéséért? Milyen viselkedés volt ez konkrétan?

- A kötelező tájékoztatókon és figyelmeztetéseken túl volt-e már szükség arra, hogy az ügyfelet vagy jogi képviselőt rendre utasítsa a tolmáccsal szembeni nem megfelelő viselkedésért?
- Volt már rá példa az Ön praxisában, hogy ügyintézőként a tolmács segítségét vagy véleményét kérte a tolmácsoláson túl?
- Volt már rá példa az Ön praxisában, hogy az ügyfél vagy a jogi képviselő a tolmács segítségét vagy véleményét kérte a tolmácsoláson túl?
- Volt már rá példa az Ön praxisában, hogy a tolmács túltérjeszkedett a tőle elvárt tolmácsolási funkción?
- Volt már rá példa az Ön praxisában, hogy a tolmácsolás minőségével vagy a tolmács személyével szemben kifogást emeltek az ügyfelek vagy a jogi képviselők?
- Ön szerint milyen a jó tolmács?
- Ön szerint mikor jó minőségű a tolmácsolás?
- Szükségesnek tartana-e a tolmácsolás nyelvi és nyelven kívüli jellemzőiről szóló képzéseket, tréningeket, workshopokat?
- Van-e bármi egyéb, amit szeretne a témával kapcsolatban elmondani?

Szerzők

dr. Bakó Balázs

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar
Nyelvtudományi Doktori Iskola
Fordítástudományi Doktori Program
hallgató

dr. Papp Renáta

Budapest Környéki Törvényszék
bíróági fogalmazó
Károli Gáspár Református Egyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
hallgató

Prof. Dr. Bács Zoltán PhD

Debreceni Egyetem
Gazdaságtudományi Kar
Számviteli és Pénzügyi Intézet
egyetemi tanár
kancellár, intézetigazgató

dr. Polák Viktória

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
hallgató

Kovács Nándor

Debreceni Egyetem
Gazdaságtudományi Kar
Gazdálkodás- és Szervezéstudományok Doktori Iskola
hallgató

Krepuska András István

Óbudai Egyetem
Biztonságtudományi Doktori Iskola
hallgató

Dr. habil. Nagy Rudolf PhD

Óbudai Egyetem
Bánki Donát Gépész és Biztonságtechnikai Mérnöki
Kar
Biztonságtudományi és Kibervédelmi Intézet
egyetemi adjunktus

Nánási-Pintér Nikolett

Belügyminisztérium
Nemzeti Közszerzési Egyetem
Közigazgatás-tudományi Doktori Iskola
hallgató